

II.

Kazalniki razvoja Slovenije

Kazalo

Prva prioriteta: **Konkurenčno gospodarstvo in hitrejša gospodarska rast**

• Bruto domači proizvod na prebivalca po kupni moči	72
• Realna rast bruto domačega proizvoda	74
• Inflacija	76
• Ravnovesje sektorja država	78
• Dolg sektorja država	80
• Plačilnobilančno ravnovesje	82
• Bruto zunanji dolg	84
• Produktivnost dela	86
• Tržni delež	88
• Stroški dela na enoto proizvoda	90
• Faktorska struktura blagovnega izvoza	92
• Delež izvoza in uvoza v BDP	94
• Neposredne tuje investicije	96
• Podjetniška aktivnost	98
• Delež nefinančnih tržnih storitev	100
• Bilančna vsota bank	102
• Zavarovalne premije	104
• Tržna kapitalizacija	106

Druga prioriteta: **Učinkovita uporaba znanja za gospodarski razvoj in kakovostna delovna mesta**

• Delež prebivalstva s terciarno izobrazbo	110
• Povprečno število let šolanja	112
• Razmerje med številom študentov in številom pedagoškega osebja	114
• Javni izdatki za izobraževanje	116
• Izdatki za izobraževalne ustanove na udeleženca	118
• Bruto domači izdatki za raziskovalno-razvojno dejavnost	120
• Diplomanti na področju znanosti in tehnologije	122
• Raba interneta	124

Tretja prioriteta: **Učinkovita in cenejša država**

• Izdatki institucionalnega sektorja države	128
• Javnofinančni izdatki po funkcionalni klasifikaciji (COFOG)	130
• Ekonomska struktura davkov in prispevkov	132
• Državne pomoči	134
• Agregatni indeksi konkurenčnosti države	136
• Sodni zaostanki	140

Četrta prioriteta: Moderna socialna država

• Stopnja zaposlenosti	144
• Stopnja brezposelnosti	146
• Stopnja dolgotrajne brezposelnosti	148
• Razširjenost začasnih zaposlitev	150
• Razširjenost delnih zaposlitev	152
• Izdatki za socialno zaščito	154
• Izdatki za zdravstvo	156
• Indeks človekovega razvoja	158
• Porazdelitev plač v zasebnem sektorju	160
• Stopnja tveganja revščine	162
• Zmogljivosti zdravstvenega varstva	164
• Pričakovano trajanje življenja in umrljivost dojenčkov	166
• Vključenost v izobraževanje	168
• Zadovoljstvo z življenjem	170
• Zaupanje institucijam in drugim ljudem	172

Peta prioriteta: Povezovanje ukrepov za doseganje trajnostnega razvoja

• Energetska intenzivnost	176
• Obnovljivi viri energije	178
• Emisijsko intenzivne industrije	180
• Delež cestnega v blagovnem prometu	182
• Intenzivnost kmetovanja	184
• Intenzivnost poseka lesa	186
• Komunalni odpadki	188
• Inseks starostne odvisnosti	190
• Stopnja rodnosti	192
• Selitveni koeficient	194
• Medregionalne razlike v BDP	196
• Medregionalne razlike v brezposelnosti	198
• Izdana gradbena dovoljenja	200
• Poraba gospodinjestev za kulturo	202

Prva prioriteta:

Konkurenčno gospodarstvo in hitrejša gospodarska rast

- Bruto domači proizvod na prebivalca po kupni moči
- Realna rast bruto domačega proizvoda
- Inflacija
- Ravnesje sektorja države
- Dolg sektorja država
- Plačilnobilančno ravnesje
- Bruto zunanji dolg
- Produktivnost dela
- Tržni delež
- Stroški dela na enoto proizvoda
- Faktorska struktura blagovnega izvoza
- Delež izvoza in uvoza v BDP
- Neposredne tuje investicije
- Podjetniška aktivnost
- Delež nefinančnih tržnih storitev
- Bilančna vsota bank
- Zavarovalne premije
- Tržna kapitalizacija

Bruto domači proizvod na prebivalca po kupni moči

V letu 2005 se je nadaljevalo približevanje Slovenije povprečni razvitosti EU. Bruto domači proizvod na prebivalca po kupni moči je po podatkih Eurostat¹ v Sloveniji v letu 2005 dosegel 19.200 SKM², kar predstavlja 82 % povprečnega bruto domačega proizvoda na prebivalca po kupni moči v EU-25. Med deseterico novih držav članic EU je bil v letu 2005 bruto domači proizvod na prebivalca po kupni moči od Slovenije višji le na Cipru (89 %), med starimi članicami EU-15³ pa je Slovenija še vedno pred Portugalsko (71 %). Podatki kažejo, da po tem kazalniku Slovenija iz leta v leto izboljšuje svoj položaj, od predhodnega leta za dve odstotni točki, od leta 1995 kar za 14 odstotnih točk (gl. Tabelo).

Raven bruto domačega proizvoda na prebivalca po kupni moči se je v EU-25 gibala med 48 % in 251 %³. V državah evro območja je znašala 106 %. Prvo mesto še vedno zaseda Luksemburg, ki z 251 % povprečja EU-25 močno prekaša tudi drugo uvrščeno Irsko (139 %). Nizozemska, Avstrija, Danska, Belgija, Velika Britanija in Švedska se nahajajo v razponu med 15 in 25 % nad povprečjem EU-25. Finska, Nemčija in Francija beležijo zneske okrog 10 % nad povprečjem EU-25, Italija in Španija pa sta blizu evropskega povprečja. Pod povprečje EU-25 so se razvrstile naslednje države: Ciper okrog 10 %, Grčija in Slovenija okrog 20 %, Češka, Portugalska in Malta zaostajajo za približno 30 %, Madžarska, Estonija in Slovaška pa približno 40 %. Litva, Poljska in Latvija so približno na polovici povprečja petindvajsetice. Bolgarija in Romunija, ki sta postali novi članici z letom 2007, za povprečjem petindvajsetice zaostajata za okoli 65 %, kandidatki za članstvo, Hrvaška za 50 % in Makedonija za skoraj 75 %. V primerjavi s predhodnim letom so vse države povečale ali ohranile nespremenjen BDP na prebivalca po kupni moči glede na povprečje EU, razen Belgije, Italije, Malte, Nemčije in Portugalske.

¹ V decembru 2006 je Eurostat objavil podatke o bruto domačem proizvodu na prebivalca po kupni moči (BDP v SKM) za leta 2005, 2004 in 2003. Podatki temeljijo na revidiranih izračunih paritete kupne moči in zadnjih podatkih za BDP in število prebivalcev. Za vsako leto so predvidene štiri objave ocen paritete kupne moči. Za leto 2005 je bila v Eurostatovi publikaciji New Release 79/2006, 15. junija 2006 objavljena prva, na napovedih temelječa ocena. Sedanja, druga ocena (predhodni podatki), temelji na cenah, zbranih v letu 2005.

² SKM je umetna enota, ki odraža razlike v ravneh nacionalnih cen, ki jih ne odražajo gibanja menjalnih tečajev, in tako omogoča primerjave razvitosti med državami.

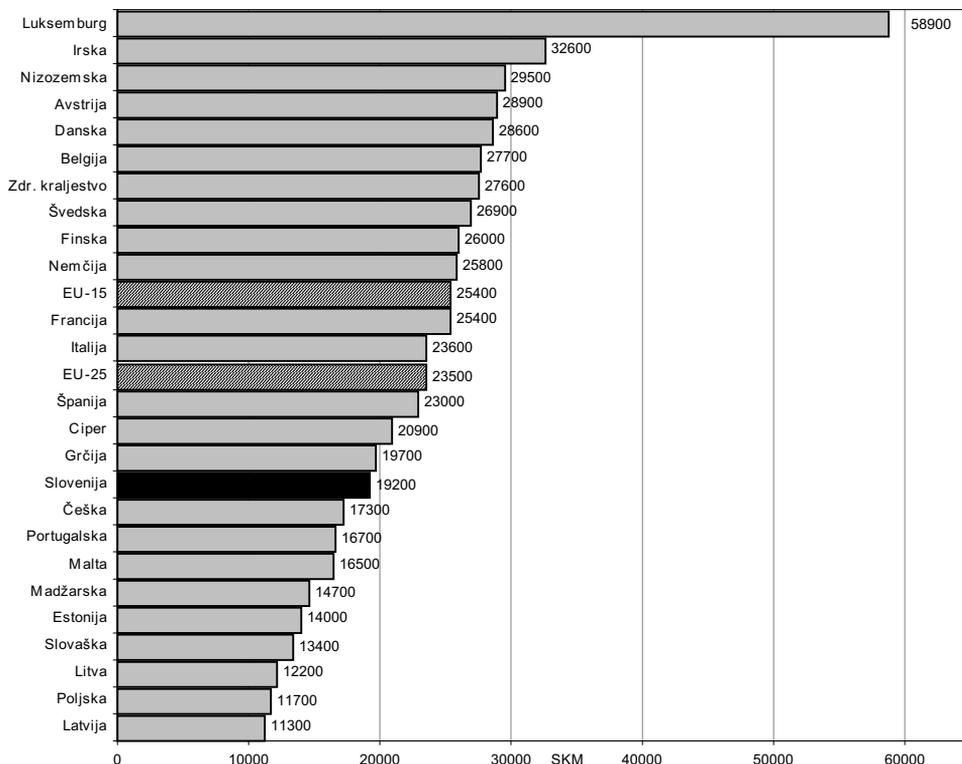
³ Objavljeni podatki indeksa obsega BDP na prebivalca niso v celoti primerljivi med državami, saj vse države članice EU v letu 2005 pri obračunavanju bruto domačega proizvoda še niso naredile obvezne metodološke spremembe v zvezi z načinom obračunavanja posredno merjenih storitev finančnega posredništva (PMSFP), ki bo imela za posledico tudi rahel porast BDP po kupni moči na prebivalca v teh državah. Poleg tega Grčija še ni izvedla revizije nacionalnih računov.

Tabela: Bruto domači proizvod na prebivalca po kupni moči v SKM, indeksi obsega, EU-25 = 100

	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005
EU-25	100	100	100	100	100	100	100
EU-15	111	110	110	109	109	109	108
Avstrija	127	126	122	120	123	123	123
Belgija	121	117	117	118	119	119	118
Ciper	82	82	84	83	85	88	89
Češka	69	65	66	68	71	72	74
Danska	124	126	125	121	119	120	122
Estonija	34	42	44	47	51	53	60
Finska	105	114	116	115	109	111	111
Francija	114	113	114	112	108	108	108
Grčija	71	73	73	77	80	81	84
Irski	99	126	128	132	134	136	139
Italija	117	113	112	110	106	103	100
Latvija	30	35	37	39	41	44	48
Litva	34	38	40	42	47	49	52
Luksemburg	201	222	215	221	237	241	251
Madžarska	49	54	57	59	61	61	63
Malta	-	78	74	75	74	71	70
Nemčija	120	112	110	109	112	111	110
Nizozemska	119	124	127	125	124	125	126
Poljska	41	47	46	46	47	49	50
Portugalska	76	80	80	79	73	72	71
Slovaška	45	47	49	51	53	54	57
Slovenija	68	73	74	75	77	80	82
Španija	87	92	93	95	97	97	98
Švedska	117	119	115	114	115	115	115
Združeno kraljestvo	109	112	113	116	116	118	118

Vir: Eurostat Portal Page - Economy and Finance, januar 2007.

Slika: Bruto domači proizvod na prebivalca po kupni moči v letu 2005 po posameznih državah

Vir: Eurostat Portal Page - Economy and Finance, januar 2007.

Realna rast bruto domačega proizvoda

V obdobju od leta 2004 do leta 2006 je bila gospodarska rast občutno višja kot v predhodnem triletnem obdobju. Po upočasnitvi gospodarske rasti v obdobju od leta 2001 do leta 2003, ki je bila deloma posledica manj ugodnih gospodarskih razmer v mednarodnem okolju, deloma pa posledica nadaljnjega cikličnega umirjanja rasti domače potrošnje v letih 2001 in 2002 (po visokih stopnjah rasti leta 1999), je v obdobju od leta 2004 prišlo do njenega znatnega pospeška. Krepitev gospodarske rasti leta 2004 je bila spodbujena s pospešeno rastjo tujega povpraševanja zaradi ugodne mednarodne konjunkturo in pozitivnih učinkov vstopa v EU. Podobno kot leta 2003 je bil visok tudi prispevek domače potrošnje, k čemur je pozitivno prispevalo tudi postopno zniževanje obrestnih mer pred vstopom v ERMII in evrsko območje. Kljub temu pa je rast domače potrošnje ostala v makroekonomsko vzdržnih okvirih.

Tudi v letu 2005 je gospodarsko rast, podobno kot leta 2004, v veliki meri spodbujalo tuje povpraševanje, prispevek domače potrošnje pa se je občutno znižal. Realna rast BDP je bila 4-odstotna, kar je za 0,4 odstotne točke manj kot leta 2004 in malo nad ravnijo večletnega povprečja. Temeljila je zlasti na tujem povpraševanju, saj se je rast domače potrošnje zaradi nižje realne rasti bruto investicij in tudi državne potrošnje v primerjavi s predhodnim letom ponovno upočasnila. Rast izvoza proizvodov se je glede na preteklo leto sicer nekoliko upočasnila (z 12,5 % na 10,5 %), vendar pa je bila ta upočasnitev manjša, kot bi izhajalo iz nižje gospodarske rasti v najpomembnejših trgovinskih partnericah EU. K temu je največ prispevala zelo visoka rast izvoza cestnih vozil (35 % nominalno), ki je bila posledica relokacije dela proizvodnje vozil v Slovenijo v zadnjem četrtletju 2004. Krepila se je rast izvoza v nove članice EU, ki je preseгла rast izvoza v stare članice. Osnovni razlog za upočasnitev rasti investicij (s 7,9 % na 1,5 %) je bila nižja rast investicij v stanovanjsko gradnjo. Po visoki rasti v letu 2004 se je upočasnila tudi rast investicij v inženirske objekte ter v opremo in stroje. Slednje so se ponovno okrepile šele ob koncu leta, na kar je verjetno vplival režim investicijskih olajšav, ki je z letom 2006 postal manj ugoden. Uvoz proizvodov in storitev se je realno povečal za 7,0 %, precej manj kot v letu prej (13,4 %), kar je povezano predvsem z upočasnitvijo rasti investicij v opremo in stroje in nižjo rastjo dodane vrednosti v predelovalnih dejavnostih (2,8 %, leta 2004 4,1 %), kar je vplivalo na nižjo rast uvoza vmesnih proizvodov. Realna rast zasebne potrošnje se je pospešila z 2,6 % v letu 2004 na 3,4 %, realna rast državne potrošnje pa se je umirila s 3,4 % na 2,2 %. Po treh letih pozitivnega prispevka spremembe zalog k rasti BDP je bil ta v letu 2005 ponovno negativen.

V letu 2006 se je gospodarska rast močno pospešila, glavna dejavnika sta bila tuje povpraševanje in močna investicijska aktivnost. V letu 2006 je bila realna rast BDP 5,2-odstotna. Najhitreje rastoči komponenti potrošnje sta bili investicije v osnovna sredstva (11,9 % realno) ter izvoz proizvodov in storitev (10,8 %). Ob ugodni mednarodni konjunkturi je pospešeno rasla tudi dodana vrednost v predelovalni industriji, predvsem zaradi krepitve prodaje na tujih trgih. V drugi polovici leta je v strukturi rasti prišlo do premika v smeri krepitve prispevka investicij v osnovna sredstva in zmanjševanja prispevka izvoza, čeprav se je rast izvoza v zadnjem četrtletju ponovno rahlo okrepila. Realna rast izvoza se je v tretjem četrtletju upočasnila na 6,9 % medletno (14,9 % v prvem in 9,4 % v drugem četrtletju), nato pa ponovno okrepila na 9,5%. Realna rast investicij v osnovna sredstva pa se je v tretjem in četrtem četrtletju okrepila na 14,6 % oziroma 15,2% (8,6 % v prvem in 8,5 % v drugem četrtletju). Pospešena investicijska aktivnost v drugi polovici leta je bila posledica okrepljene rasti investicij v opremo in

stroje ter gradnje cest in avtocest. Poleg konjunkturnih razlogov so k višji rasti investicij v opremo in stroje po naši oceni vplivali tudi nekateri dejavniki enkratnega značaja, predvsem ukinitvev splošne investicijske olajšave s 1. januarjem 2007, ki je vplivala na rast zasebnih naložb pred zaključkom poslovnega leta. Na visoko rast investicij v gradbene objekte pa so v zadnjih mesecih leta pozitivno vplivali predvsem ugodni vremenski pogoji. Realna rast zasebne potrošnje je bila v celem letu zmerna (3,3 %) in na podobni ravni kot leta 2005 (3,4 %).

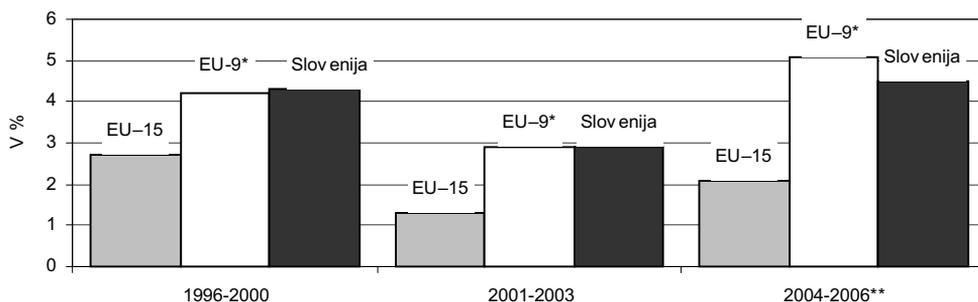
Po letu 2003 se je razlika med stopnjo gospodarske rasti v Sloveniji in povprečjem EU-15 povečala. V obdobju 1996–2003 je dinamika gospodarske rasti v Sloveniji večinoma enakomerno sledila dinamiki gospodarske rasti v EU. V obdobju 1996–2000 je bila realna rast BDP v Sloveniji za 1,6 odstotne točke višja kot v povprečju EU-15 in za 0,1 o.t. višja kot v povprečju novih držav članic. V obdobju 2001–2003 je bila upočasnitev gospodarske rasti v Sloveniji primerljiva z upočasnitvijo v EU-15 (razlika med doseženimi povprečnimi stopnjami rasti je ostala nespremenjena), podobno tudi v primerjavi z EU-10, kjer je bila upočasnitev gospodarske rasti za odtenek manjša. Po letu 2003 je prišlo do pospešitve gospodarske rasti tako v Sloveniji kot v EU, pri čemer se je razlika v stopnji gospodarske rasti med Slovenijo in EU-15 povečala, vendar ne toliko kot v povprečju ostalih novih članic. V letih 2004–2006 je bila realna rast BDP v Sloveniji tako v povprečju za 2,4 o.t. višja kot v povprečju EU-15, s čimer smo se približali cilju SRS (prehitavanje stopnje gospodarske rasti razvitejših članic za 3 o.t.).

Tabela: **Prispevek posameznih komponent izdatkovne strukture k rasti bruto domačega proizvoda (BDP) v Sloveniji v letu 1996 in v obdobju 2000–2006, v odstotnih točkah**

	1996	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Realna rast BDP, v %	3,7	4,1	2,7	3,5	2,7	4,4	4,0	5,2
Prispevek posameznih komponent k rasti BDP, v odstotnih točkah								
Blagovni in storitveni saldo s tujino (izvoz-uvoz)	0,2	2,6	1,7	1,1	-2,0	-0,5	2,0	-0,3
- Izvoz proizvodov in storitev	1,4	6,5	3,5	3,8	1,8	7,0	6,3	6,5
- Uvoz proizvodov in storitev	-1,2	-3,9	-1,8	-2,8	-3,8	-7,5	-4,3	6,8
Domača potrošnja skupaj	3,6	1,5	1,0	2,4	4,7	4,9	2,0	5,5
- Zasebna potrošnja	1,8	0,4	1,3	0,8	1,9	1,5	1,9	1,8
- Državna potrošnja	0,5	0,5	0,7	0,6	0,3	0,7	0,4	0,7
- Investicije v osnovna sredstva	2,2	0,5	0,1	0,2	1,7	1,8	0,4	2,9
- Spremembe zalog in vrednostni predmeti	-1,0	0,1	-1,2	0,8	0,8	1,0	-0,6	0,1

Vir: SI-Stat podatkovni portal - Nacionalni računi. Bruto domači proizvod, letni podatki (SURS), 2007, preračuni UMAR.

Slika: **Povprečne stopnje realne rasti BDP v nekaterih državah EU v obdobjih 1996–2000, 2001–2003 in 2004–2006**

Vir: Economy and Finance – General Economic Background (Eurostat), 2007; SI-Stat podatkovni portal – Nacionalni računi. Bruto domači proizvod, (SURS), 2007; preračuni UMAR.

Opomba: *Podatkov za Malto do leta 2000 ni na razpolago, zato v izračun niso vključeni. ** Podatki o rasti BDP v letu 2006 za Češko, Estonijo, Grčijo, Francijo, Irsko, Luksemburg, Poljsko in Portugalsko do zaključka redakcije Poročila o razvoju niso bili objavljeni. V izračunu so upoštewane jesenske napovedi Evropske komisije.

Inflacija

V letu 2006 sta se nadaljevala umirjena rast cen in vzdržno izpolnjevanje maastrichtskega kriterija. Povprečna inflacija je bila v letu 2006 enaka povprečni inflaciji v letu 2005 in je znašala 2,5 %. Prav toliko je znašala tudi povprečna inflacija, merjena s harmoniziranim indeksom cen življenjskih potrebščin, ki se uporablja kot indikator za izpolnjevanje maastrichtskega inflacijskega merila. Slovenija to merilo izpolnjuje že od novembra 2005. Medletna inflacija je, potem ko je v letu 2005 dosegla najnižjo raven po osamosvojitvi in je znašala 2,3 %, v letu 2006 zrasla na 2,8 %; v obdobju obeh let pa medletne rasti cen nihajo okoli svojega povprečja, ki znaša 2,5 %.

Umirjena rast cen v letu 2006 je posledica nadaljevanja usklajenega delovanja ekonomskih politik Banke Slovenije in Vlade RS, ki so naravnane k ohranjanju stabilnosti cen. Ob stabilnem tečaju tolarja, ki je pomembno prispeval k vzdržnemu znižanju inflacije v zadnjih treh letih, je vlada nadaljevala z restriktivno politiko poviševanja reguliranih cen. K umirjeni rasti cen življenjskih potrebščin je prispevalo tudi nadaljevanje politike zmerne rasti plač, tako v javnem kot v zasebnem sektorju, kar je preprečevalo pritiske na rast cen s strani povpraševanja. Regulirane cene so se lani povišale za 2,1 %, njihova rast tako ni preseгла rasti prostih cen, ki so se lani povišale za 3,0 % (v letu 2005 za 1,2 %) in so bile v veliki meri posledica rasti cen prostih storitev (4,2 %) in hrane (3,6 %). Povišanje reguliranih cen je k 2,8-odstotni inflaciji prispevalo slabe 0,4 odstotne točke, kar je slabe 0,2 odstotne točke več, kot je vlada za leto 2006 predvidela v Načrtu uravnavanja reguliranih cen za leti 2006 in 2007. V načrtu med drugim ni bilo predvideno povišanje marž in trošarin na tekoča goriva, ki pa so se v letu 2006 v skladu s politiko acikličnega prilagajanja trošarin na tekoča goriva za prevoz in ogrevanje z namenom blažitve nihanja cen nafte na svetovnih trgih povišale in k rasti reguliranih cen prispevale dobre 0,3 odstotne točke. Če bi ostale nespremenjene, bi bil prispevek rasti cen tekočih goriv za prevoz in ogrevanje k inflaciji negativen (-0,1 o.t.), prispevek rasti reguliranih cen pa tako nižji od načrtovanega. Odklona od usmeritve vladnega načrta sta bila znižanje cen komunalnih storitev za 6,6 % zaradi sprememb pri njihovem obračunavanju v Ljubljani in povišanje cen daljinske energije za 12,4 % kot posledica močnega zvišanja cen nafte v prvih treh kvartalih leta 2006, saj metodologija izračunavanja teh cen upošteva gibanja cen energentov v daljšem časovnem obdobju. Hkrati je vlada nadaljevala s harmonizacijo trošarin na tobak in tobačne izdelke k dogovorjenim stopnjam EU, kar je k inflaciji v letu 2006 prispevalo dobre 0,2 odstotne točke. Rast cen prostih storitev je bila predvsem posledica povišanja cen zdravstvenega zavarovanja (15,6 %), vzdrževanja in popravil vozil (7,3 %) in cen v gostinskih lokalih (8,1 %). Slednje so se izraziteje povišale v decembru, kar je delno lahko posledica vpliva menjave valut. Na rast cen hrane pa sta v letu 2006 vplivala dva dejavnika. Prvič enkratni učinek vstopa Slovenije v EU, ki je v letih 2004 in 2005 v pretežni meri vplival na znižanje cen hrane, ki nimajo sezonskega značaja, je v letu 2006 izgubil svoj vpliv. Ta del cen hrane je v letu 2006 začel rasti podobno kot druge skupine cen. Drugič rast cen hrane sezonskega značaja je odstopala od običajne dinamike v preteklih letih, predvsem so bila nihanja manjša. To pa je vplivalo na dinamiko njihove medletne rasti in prispevek k inflaciji.

Razlika med povprečno inflacijo v Sloveniji in evrskem območju je v letu 2006 ostala nespremenjena. Povprečna inflacija evrskega območja je v letu 2006 znašala 2,2 %, z 2,5-odstotno rastjo cen pa jo je Slovenija lani preseгла za 0,3 odstotne točke, kar je enako kot v letu 2005. Med državami evrskega območja so nadpovprečno in višjo povprečno rast cen od slovenske imele predvsem države, ki so na podobni ali le malo višji ravni

razvitosti kot Slovenija (Grčija, Portugalska), kar je možno povezati tudi z vplivi Balassa Samuelsonovega učinka. Najvišja rast cen pa je bila v Španiji, kjer kot odločilna dejavnika izstopata vpliva cen hrane in energije. Najnižjo povprečno inflacijo znotraj EMU je v letu 2006 imela Finska, kjer so se cene povišale za 1,3 %; sledili sta ji Avstrija in Nizozemska (1,7 %).

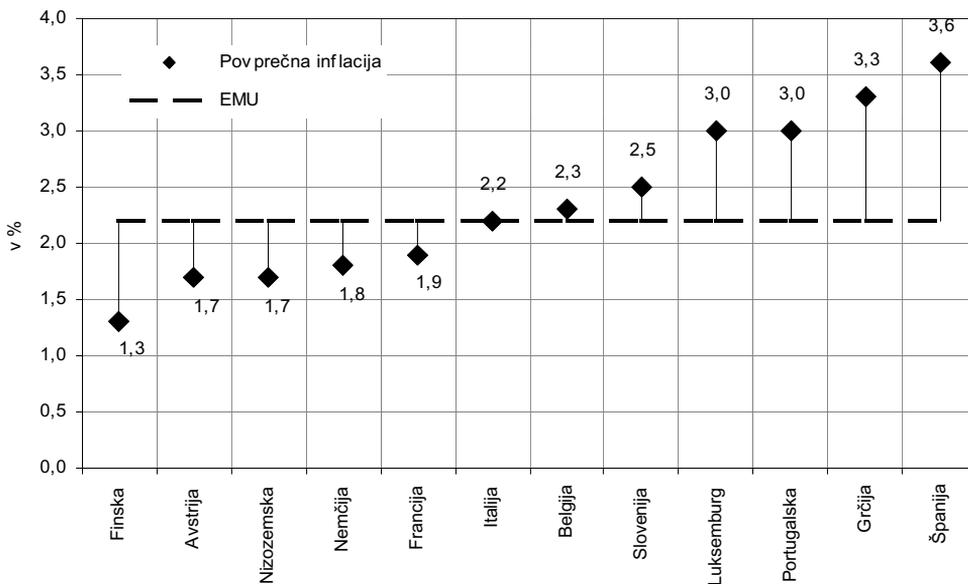
Tabela: Rast cen življenjskih potrebščin v Sloveniji in Evropski uniji v obdobju 1995–2006

	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Slovenija, medletne stopnje rasti, v %								
Cene življenjskih potrebščin	9,0	8,9	7,0	7,2	4,6	3,2	2,3	2,8
Blago	7,1	8,8	6,2	6,4	3,9	2,5	2,0	2,1
Storitve	15,9	9,2	9,6	9,4	6,5	4,9	3,0	4,3
Regulirane cene	10,0	16,0	10,5	9,2	4,0	9,0	7,7	2,1
Energija	8,2	18,9	6,7	5,5	3,5	10,3	9,8	3,7
Drugo	11,4	12,0	17,0	14,7	4,8	6,1	3,0	-2,1
Osnovna inflacija ¹	n.p.	6,9	7,4	6,9	4,2	2,7	2,4	2,7
Evropska unija², medletne stopnje rasti, v %								
Cene življenjskih potrebščin	2,5	2,5	2,0	2,4	2,0	2,3	2,2	1,9

Vir: SI-Stat podatkovni portal - Cene. Indeksi cen življenjskih potrebščin, letni podatki (SURS), januar 2007; preračuni UMAR; Economy and Finance - Prices (Eurostat), januar 2007.

Opombi: ¹Odrežano povprečje. ²Evro območje.

Slika: Povprečna inflacija (harmonizirani indeks cen življenjskih potrebščin) v EMU v letu 2006

Vir: Economy and Finance – Prices (Eurostat), januar 2007.

Ravnovesje sektorja država

Po vstopu v Evropsko unijo veljajo za Slovenijo določila Pakta stabilnosti in rasti, po katerih se sproži postopek presežnega primanjkljaja, kadar primanjkljaj sektorja država v BDP preseže 3 %. Za preverjanje javnofinančnega stanja Slovenija, tako kot vse ostale države članice, v okviru postopka za ugotavljanje presežnega primanjkljaja in dolga države dvakrat letno Evropski komisiji posreduje »Poročilo o primanjkljaju in dolgu države«¹. Zgornja dovoljena meja primanjkljaja sektorja država, nad katero se sproži postopek presežnega primanjkljaja (3 % BDP), je tudi eden izmed mastrichtskih konvergenčnih kriterijev, ki ga mora država članica izpolniti za vstop v EMU. V obdobju od leta 2002 do 2006 je Slovenija ta kriterij izpolnjevala.

V letu 2006 je bil primanjkljaj države ocenjen² na 1,4 % BDP, kar je za 0,1 % BDP manj kot v letu 2005. Položaj sektorja države se je glede na leto 2005 le rahlo izboljšal, saj se je zmanjšal delež prihodkov ob hkratnem zmanjšanju deleža odhodkov sektorja država v BDP. Skupni prihodki sektorja država so ocenjeni na 3.196 mrd SIT, kar je nominalno za 6 % več kot leta 2005, njihov delež v BDP se je zmanjšal za 0,7 odstotne točke (s 45,5 % BDP v letu 2005 na 44,8 % v letu 2006). Med pomembnejšimi kategorijami prihodkov so se povečali tekoči davki na dohodke in premoženje (za 0,4 % BDP), predvsem zaradi hitrejši rasti obračunanega davka na dohodek pravnih oseb, kot posledica spremenjene davčne zakonodaje. Hkrati pa se je v letu 2006 za 0,2 % BDP zmanjšal delež prihodkov od obračunanih prispevkov za socialno varnost ter za 0,5 % BDP delež davkov na proizvodnjo in uvoz. Počasnejše rasti prihodkov od trošarin od rasti BDP, ki je sledila zadrževanju trošarinskih stopenj na mineralna olja (od julija 2005 do septembra 2006) na minimalni ravni, ki jo še dovoljujejo predpisi EU, ni mogla nadomestiti sicer nekoliko hitrejša rast prihodkov iz obračunanega davka na dodano vrednost. Pokazali pa so se že prvi učinki zmanjševanja davka na izplačane plače (za 0,3 % BDP). Za 0,2 % BDP so se zmanjšali tudi prihodki od lastnine. Skupni izdatki sektorja države so bili v letu 2006 ocenjeni na 3.296 mrd SIT, povečali so se nominalno za 5,9 % in svoj delež v BDP zmanjšali za 0,8 odstotne točke (s 47,0 % BDP v letu 2005 na 46,2 % v letu 2006). Med letoma 2005 in 2006 so bile realizirane manjše strukturne spremembe izdatkov sektorja države. Strukturna deleža vmesne porabe in subvencij se nista spremenila. V deležu so pridobili drugi tekoči transferi (0,1 % BDP) zaradi plačevanja prispevkov v evropski proračun ter bruto investicije (0,2 % BDP); zmanjšali pa so se deleži socialnih nadomestil v denarju in naravi (za 0,3 % BDP), sredstev za zaposlene (za 0,3 % BDP), odhodkov od lastnine (za 0,1 % BDP), drugih davkov na proizvodnjo (za 0,1 % BDP) in transferjev kapitala (za 0,2 % BDP).

Primanjkljaj sektorja država v letu 2005³ je bil v Sloveniji nižji od povprečja držav članic EU-25. Glede na povprečje evropskih držav je bil delež primanjkljaja v Sloveniji

¹ Poročilo je sestavljeno skladno z enotno metodologijo Evropskega sistema računov iz leta 1995 (ESR-95), ki jo morajo dosledno spoštovati vse države članice.

² SURS je 30. marca 2007 objavil revidirane podatke o temeljnih kategorijah prihodkov in izdatkov sektorja države ter o tekočem primanjkljaju države za obdobje 2003–2006, ki pomenijo nadaljnjo metodološko uskladitev z Evropskim sistemom računov 1995 (ESR 1995) in novo oceno agregatov države v letu 2006. Letna ocena primanjkljaja sektorja država se je glede na prejšnje ocene za leto 2005 povečala za 0,1 odstotne točke na 1,5 % BDP (prejšnja ocena iz oktobra 2006 je 1,4 % BDP). Na povečanje ocene primanjkljaja sektorja države je vplivala predvsem popravljena ocena bruto investicij v osnovna sredstva in ocena davka na dohodek gospodinjstev.

³ Po državah EU so podatki za leto 2005 zadnji podatki.

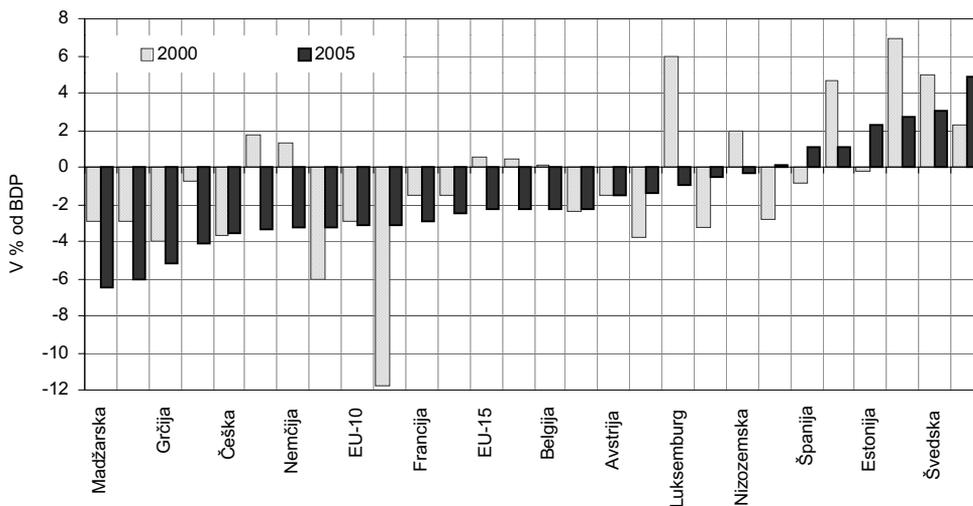
(1,5 % BDP) nižji za 0,8 o.t. BDP (EU-25: 2,3 % BDP). V letu 2005 se je v Sloveniji delež primanjkljaja sektorja država v BDP tudi zmanjšal bolj (0,8 o.t.) kot v povprečju evropskih držav (0.4 o.t.). V letu 2005 se je Slovenija uvrstila med države z nižjimi deleži primanjkljaja sektorja država v BDP. Višji delež primanjkljaja sektorja država od Slovenije je beležilo kar 17 držav članic. Med temi je bil kar v devetih višji od 3 % BDP. Madžarska (6,5 % BDP), Portugalska (6 % BDP), Grčija (5,2 % BDP), Italija (4,1 % BDP), Češka (3,6 % BDP), Velika Britanija (3,3 % BDP), Malta in Nemčija (3,2 % BDP) ter Slovaška (3,1 % BDP) so s tem presegle dovoljeno višino primanjkljaja sektorja države po Paktu stabilnosti in rasti. V letu 2005 je sedem držav doseglo presežek sektorja država, najvišjega Danska (4,9 % BDP), Švedska (3,0 % BDP), Finska (2,7 % BDP), Estonija (2,3 % BDP), Španija in Irska (vsaka 1,1 % BDP) ter Latvija (0,1 % BDP).

Tabela: Prihodki in izdatki ter primanjkljaj sektorja država od 2000 do 2006 po podsektorjih po metodologiji ESA – 1995, v % od BDP

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Prihodki sektorja država	44,3	44,8	45,5	45,3	45,1	45,5	44,8
Izdatki sektorja država	48,1	48,9	48,0	48,1	47,4	47,0	46,2
Primanjkljaj sektorja država	-3,8	-4,1	-2,5	-2,8	-2,3	-1,5	-1,4
Od tega:							
Centralna država	-3,3	-4,0	-2,2	-2,6	-2,1	-2,3	-1,3
Lokalna država	0,0	0,0	-0,2	-0,1	-0,1	0,0	-0,1
Skladi soc. zavarovanja	-0,5	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	0,8	0,0

Vir: Nacionalni računi, Temeljni agregati sektorja država, 2000-2006 (SURS), marec 2007.

Slika: Primanjkljaj/presežek sektorja država v državah EU v letih 2000 in 2005, v % BDP

Vir: Economy and Finance – Government Statistics (Eurostat), januar 2007.

Dolg sektorja država

Dolg sektorja država se je v letu 2006 znižal za 0,6 odstotne točke glede na BDP in je konec leta znašal 27,8 % BDP. Nominalno se je dolg države v istem obdobju povečal za 105,2 mrd SIT in je konec leta 2006 znašal 1.983,3 mrd SIT (gl. Tabela 1). Zaradi konsolidacije zadolžitvev med podsektorji države (izločene so zadolžitve med podsektorji sektorja država), ki je bila prvič narejena septembra 2006, se je raven skupnega dolga v povprečju znižala za 0,6 % BDP v primerjavi z doslej objavljenimi vrednostmi.

Dolg sektorja država se v največji meri generira na ravni centralne države. Dolg enot centralne ravni države se je leta 2006 povečal za 121,5 mrd SIT in je konec leta znašal 1.955,9 mrd SIT. V letu 2005 se je celotni dolg ZZZS in ZPIZ v skupni višini 49,4 mrd SIT prenesel v državni proračun. Kljub temu je dolg enot centralne ravni države konec leta 2005 ostal na enaki ravni kot konec leta 2004 (27,7 % BDP) in je bil nižji kot leta 2002, ko je znašal 28,3 % BDP. K temu je prispevalo predvsem predčasno odplačilo obveznice RS06 v letu 2005 iz naslova porabe kupnine NLB d.d. v višini 82,9 mrd SIT. Dolg skladov socialnega zavarovanja v letu 2005 v višini 0,1 % BDP je tako predstavljala le zadolženost KAD-a. V letu 2006 se je ta dolg še znižal za 3,3 mrd SIT oziroma za 0,05 % BDP. Skupni obseg dolga enot lokalne ravni države se je z 0,6 % BDP konec leta 2002 zvišal na 0,9 % BDP konec leta 2005, na tej ravni pa je ostal tudi konec leta 2006.

V strukturi dolga sektorja država glede na ročnost močno prevladuje dolgoročni dolg, ki je konec leta 2006 predstavljal 95,3 % celotnega dolga države (gl. Tabela 2). V letu 2006 so se nadaljevali trendi v spremembi strukture dolga glede na instrument zadolžitve. Tako se je tudi v letu 2006 delež vrednostnih papirjev v dolgu povečal in je konec leta predstavljal 88,2 % celotnega dolga države.

V primerjavi z državami članicami EU je Slovenija po višini dolga v BDP in plačilih obresti v BDP med najmanj zadolženimi. Manj zadolžene od Slovenije so samo naslednje države: Luksemburg, Irska, Estonija, Latvija in Litva. Slovenija se po kriteriju glede deleža obresti v primerjavi z bruto domačim proizvodom uvršča na sedmo mesto med državami članicami EU (podatki za leto 2005, glej tudi Sliko). Slovenija ves čas izpolnjuje tudi konvergenčni kriterij stanja dolga države.

Tabela 1: Stanje dolga sektorja država po podsektorjih v letih 2001–2006

		2001	2002	2003	2004	2005	2006
1	SEKTOR DRŽAVA SKUPAJ	1.324.697	1.567.743	1.666.316	1.816.724	1.879.018	1.983.321
1.1	Enote centralne ravni države	1.296.205	1.515.584	1.597.604	1.738.567	1.834.415	1.955.896
1.2	Enote lokalne ravni države	15.850	31.086	36.643	43.411	57.269	62.570
1.3	Skladi socialnega zavarovanja	22.826	30.512	40.058	45.750	3.988	713
	v % od BDP						
1	SEKTOR DRŽAVA SKUPAJ	27,6	29,3	28,7	29,0	28,4	27,8
1.1	Enote centralne ravni države	27,0	28,3	27,5	27,7	27,7	27,4
1.2	Enote lokalne ravni države	0,3	0,6	0,6	0,7	0,9	0,9
1.3	Skladi socialnega zavarovanja	0,5	0,6	0,7	0,7	0,1	0,0

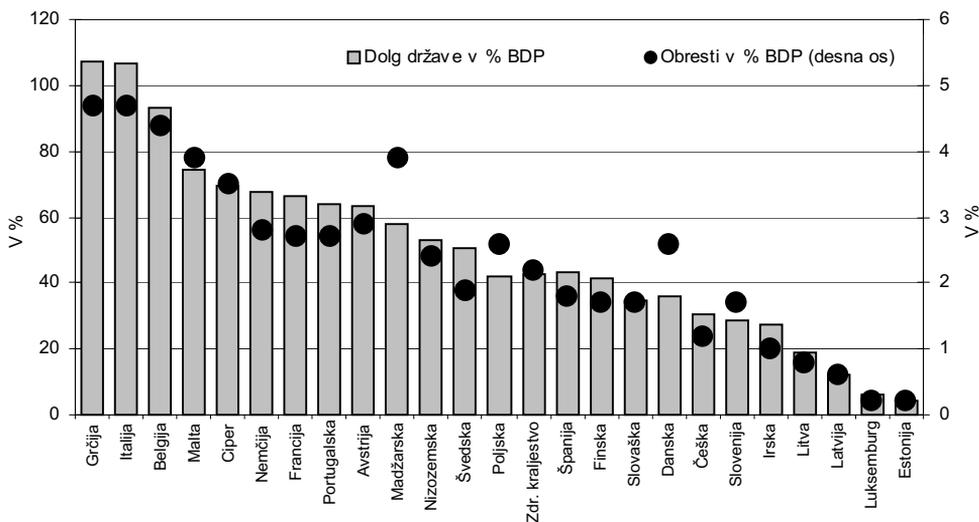
Vir: Nacionalni računi, Temeljni agregati sektorja država, 2003–2006 (SURS), marec 2007.

Tabela 2: Stanje dolga sektorja država po instrumentih in ročnosti v letih 2002–2006

v mio SIT		2002	2003	2004	2005	2006
SEKTOR DRŽAVA SKUPAJ		1.567.743	1.666.316	1.816.724	1.879.018	1.983.321
1.	Gotovina in vloge	1.375	1.868	2.790	3.469	3.602
2.	Vrednostni papirji razen delnic brez izvedenih finanč. inst.	1.277.955	1.393.367	1.522.167	1.579.180	1.749.528
2.1.	kratkoročni	86.795	72.384	71.043	62.095	70.886
2.2.	dolgoročni	1.191.160	1.320.983	1.451.124	1.517.085	1.678.642
3.	Posojila	288.413	271.081	291.766	296.369	230.191
3.1.	kratkoročna	32.391	42.232	19.471	10.286	19.262
3.2.	dolgoročna	256.022	228.849	272.295	2856082	210.929

Vir: Nacionalni računi, Temeljni agregati sektorja država, 2003-2006 (SURS), marec 2007.

Slika: Dolg države v Sloveniji in državah EU v letu 2005 v primerjavi z BDP, v %

Vir: Zbirka AMECO (ECFIN), 2006; Nacionalni računi, Temeljni agregati sektorja država, 2003-2006 (SURS), marec 2007.

Plačilnobilančno ravnovesje

Saldo tekočega računa plačilne bilance Slovenije je v obdobju 2000–2005 izkazoval primanjkljaj (1,2 % BDP) in je bil v okvirih dolgoročne vzdržnosti, saj ni ustvarjal pritiska na rast bruto zunanjega dolga. Po relativno visokem primanjkljaju v letu 2000 (2,8 % BDP) je saldo tekočega računa Slovenije v letih 2001 in 2002 izkazoval presežek, v obdobju 2003–2005 pa zopet primanjkljaj. Na oblikovanje presežka v letih 2001 in 2002 so vplivala ugodna gibanja v blagovno-storitveni menjavi, tako količinska kot tudi izboljšani pogoji menjave s tujino ter presežek v bilanci tekočih transferov. V letu 2003 je saldo tekočega računa plačilne bilance izkazoval primanjkljaj (0,8 % BDP), ob izravnem saldu menjave s tujino predvsem zaradi primanjkljaja v bilanci faktorskih dohodkov. Primanjkljaj se je v letu 2004 povečal predvsem zaradi večjega trgovinskega primanjkljaja, saj se je pri močno okrepljeni realni rasti izvoza kot posledici okrepljene gospodarske rasti v EU in deloma tudi učinka ustvarjanja trgovine po vstopu Slovenije v EU, pospešila tudi realna rast uvoza, in sicer zaradi visoke rasti domače potrošnje in izvoza. Dodatno so k temu prispevali tudi poslabšani pogoji menjave. Primanjkljaj tekočega računa je v letu 2004 predstavljal 2,7 % BDP. V letu 2005 se je primanjkljaj tekočega računa plačilne bilance ponovno znižal. Primanjkljaj trgovinske bilance se je relativno (glede na BDP) sicer nekoliko znižal, hkrati pa se je relativno bolj povečal presežek v storitveni bilanci ter znižal primanjkljaj v bilanci faktorskih dohodkov. Primanjkljaj tekočega računa se je tako znižal na raven 2 % BDP.

Primanjkljaj na tekočem računu plačilne bilance je leta 2006 po predhodnih podatkih znašal 772,8 mio EUR (2,6% BDP). V primerjavi z letom 2005 (547,5 mio EUR) se je večinoma povečal zaradi večjega primanjkljaja v trgovinski bilanci, višja pa sta bila tudi primanjkljaja v bilanci tekočih transferov in faktorskih dohodkov. Zaradi ugodnih vplivov dejavnikov mednarodnega okolja se je izvoz blaga leta 2006 v primerjavi z letom 2005 nominalno povečal za 16,1 %. Podobno dinamiko rasti kot izvoz je imel tudi uvoz blaga, saj se je nominalno povečal za 15,5 %. Poleg količinskih gibanj izvoza in okrepljene rasti domače potrošnje je na rast vplivala tudi rast uvoznih cen (naraščajoče cene nafte, višje cene ostalih surovin in proizvodov industrijskih proizvajalcev). Ocenjujemo, da so se zaradi nekoliko hitrejše rasti uvoznih od izvoznih cen implicitni blagovni pogoji menjave medletno le neznatno poslabšali (indeks 99,9). Primanjkljaj v trgovinski bilanci se je v primerjavi z letom 2005 povečal za 85,4 mio EUR na 1.111,2 mio EUR. Presežek v menjavi storitev se je v letu 2006 le neznatno povečal (857,0 mio EUR, leta 2005 je znašal 855,6 mio EUR). Večji neto izvoz transporta je približno kompenziral manjši presežek v menjavi potovanj in večji primanjkljaj v menjavi ostalih storitev. Izvoz storitev se je v primerjavi z letom 2005 nominalno povečal za 9,3 %. K temu sta največ prispevali rast izvoza transporta in rast izvoza ostalih storitev (vse ostale storitve razen potovanj in transporta). Uvoz storitev se je povečal za 12,6 %, najbolj se je povečal uvoz ostalih storitev in transportnih storitev, kar je bilo povezano z visoko gospodarsko aktivnostjo in rastjo blagovnega uvoza. Primanjkljaj v bilanci faktorskih dohodkov (347,3 mio EUR leta 2006, 283,1 mio EUR leta 2005) se je povečal zaradi večjih neto izdatkov od kapitala. Na strani prejemkov so se najbolj povečale prejete obresti domačim bankam, in sicer zaradi okrepljenega financiranja tujine s posojili in izvoza kapitala v obliki naložb v dolžniške vrednostne papirje. Na strani izdatkov so se zaradi visokega zadolževanja bank povečala plačila obresti na zunanji dolg. Izrazito so se povečala izplačila dividend in nerazdeljenega dobička tujim investitorjem, zlasti julija in deloma tudi septembra. Presežek v bilanci dohodkov od dela se je medletno znižal. Primanjkljaj v bilanci tekočih transferov (171,3 mio EUR leta 2006, 94,1 mio EUR leta 2005) se je povečal predvsem zaradi večjega primanjkljaja transferov zasebnega sektorja. Na slednjega je večinoma

vplival primanjkljaj iz skupine ostali transferi (presežek iz naslova zapuščin, rent in invalidnin je bil manjši od primanjkljaja pri davku na dohodek in premoženje ter socialnih prispevkih). Po podatkih Ministrstva za finance je kumulativni presežek državnega proračuna RS v odnosu do proračuna EU leta 2006 znašal 62,2 mio EUR. Iz proračuna EU je Slovenija prejela 350,2 mio EUR (78 % predvidenih sredstev), v proračun EU pa je dejansko vplačala 287,9 mio EUR (92 % predvidenih vplačil).

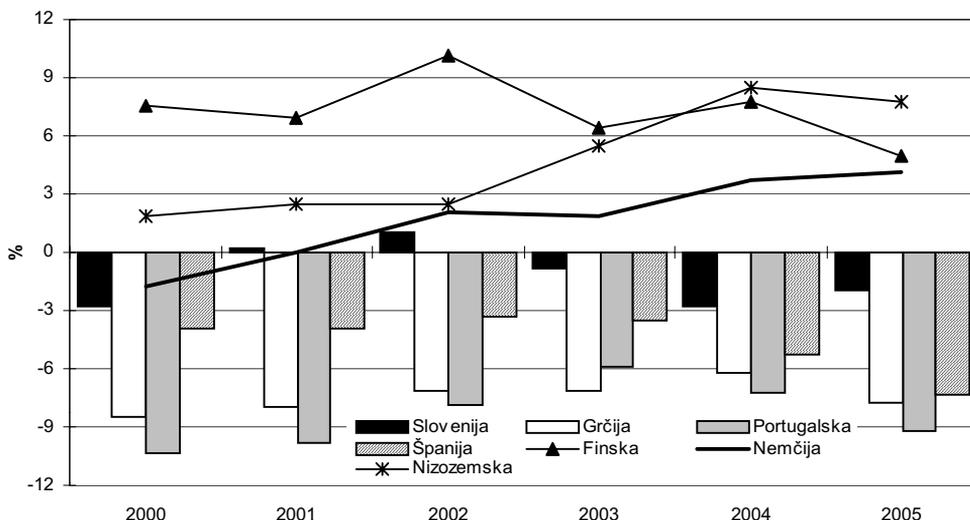
V primerjavi z državami EU ima Slovenija v povprečju relativno nizek primanjkljaj tekočega računa plačilne bilance. Znotraj evro območja obstajajo med državami precejšnje razlike v pozicijah tekočih računov plačilne bilance, ki so se povečale ob koncu 90. let dvajsetega stoletja. Nastale so zlasti zaradi večjih primanjkljajev v Grčiji, Portugalski in Španiji na eni ter večjih presežkov v Nemčiji, Nizozemski in Finski na drugi strani (glej Sliko). Primanjkljaji tekočih računov plačilne bilance glede na BDP v novih državah članicah pa so v povprečju obdobja 2000–2005 v primerjavi s Slovenijo bistveno višji, še zlasti to velja za baltske države.

Tabela: Tekoči račun plačilne bilance (v % BDP) in realne stopnje rasti blagovno-storitvene menjave, v %

	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Tekoči račun, v % BDP	-0,3	-2,8	0,2	1,0	-0,8	-2,7	-2,0	-2,6
Trgovinska bilanca	-4,7	-5,9	-3,1	-1,1	-2,2	-3,8	-3,7	-3,7
Storitvena bilanca	2,9	2,3	2,4	2,6	2,2	2,6	3,1	2,9
Bilanca dohodkov od dela in kapitala	1,0	0,1	0,2	-0,7	-0,9	-1,2	-1,0	-1,2
Bilanca tekočih transferov	0,5	0,6	0,6	0,3	0,1	-0,3	-0,3	-0,6
Realne stopnje rasti menjave blaga in storitev, v %								
Izvoz blaga in storitev	1,1	13,2	6,3	6,7	3,1	12,5	10,5	10,0
Uvoz blaga in storitev	11,3	7,3	3,0	4,8	6,7	13,4	7,0	10,4

Vir: Nacionalni računi, Bruto domači proizvod, temeljni agregati nacionalnih računov in zaposlenost, 2001–2006 (SUR5), marec 2007; Finančni računi, Ekonomski odnosi s tujino (Banka Slovenije), 2007; preračuni UMAR.

Slika: Saldo tekočega računa v nekaterih državah evro območja in Sloveniji v obdobju 2000–2005, v % BDP

Vir: Economy and finance – Balance of Payments (Eurostat), 2007; preračuni UMAR.

Bruto zunanji dolg

V obdobju 2000–2005 se je delež bruto zunanjega dolga v BDP povečal s 45,3 % na 71,0 %. Bruto zunanji dolg Slovenije se je v obdobju 2000–2005 povečal za 10.124 mio EUR. V tem se je zasebni dolg povečal za 9.259 mio EUR, javni in javno garantirani dolg pa za 939 mio EUR, obveznosti do povezanih oseb pa so se znižale za 74 mio EUR. Ob neupoštevanju obveznosti do povezanih oseb, ki se ne spremljajo po ročnosti in instrumentih, je dolgoročni dolg predstavljal 78,0 %, kratkoročni dolg pa 22,0 % bruto zunanjega dolga. Delež bruto zunanjega dolga ali nelastniških obveznosti je v obdobju 2000–2005 predstavljal okoli štiri petine skupnih obveznosti do tujine, ostalo petino pa so predstavljale lastniške obveznosti (lastniški kapital in reinvestirani dobički iz naslova neposrednih naložb tujcev v Sloveniji).

Bruto zunanji dolg Slovenije se je po letu 2000 povečeval predvsem zaradi močnejšega zadolževanja bank in drugih sektorjev. Zadolževanje državnega sektorja je bilo skromnejše, zlasti po letu 2001, ko se je država v okviru sprejete strategije upravljanja z dolgom usmerila v zadolževanje na domačem finančnem trgu. Prav tako je počasneje naraščalo zadolževanje povezanih oseb, to je hčerinskih podjetij do povezanih materinskih podjetij v tujini. Delež državnega sektorja se je tako postopoma zniževal in je leta 2005 predstavljal 10,8 % celotnega dolga. Bruto zunanji dolg bančnega sektorja, ki se je začel krepiti z letom 2001, pa je konec leta 2005 predstavljal 43,1 % celotnega dolga. V obdobju 2002–2004 so zadolževanje bančnega sektorja v tujini spodbujali ugodnejši pogoji, povezani z zniževanjem obrestnih mer na mednarodnih finančnih trgih in s postopno stabilizacijo tečaja tolarja do evra. Z lažjim in cenejšim dostopom do tujih finančnih virov so banke zagotovile sredstva za povečano povpraševanje po kreditih, ki ga je spodbudila tudi preusmeritev ostalih sektorjev (zlasti podjetij) pri najemanju posojil od tujine k domačim poslovnim bankam, predvsem zaradi vedno manjših razlik med obrestnimi merami doma in v tujini. V letu 2005 se je zadolževanje bančnega sektorja v tujini še dodatno okrepilo. Poleg slednjega so k večji ponudbi deviznih kreditov na domačem trgu prispevale tudi vloge tujih bank. Neposredno financiranje podjetij s tujimi posojili se je pretežno nadomeščalo z deviznimi posojili, odobrenimi pri domačih poslovnih bankah. Zadolževanje povezanih oseb je bilo najbolj skromno, tako da je tudi njihov delež v celotnem bruto zunanjem dolgu ostal nizek: konec leta 2005 je predstavljal 6,3 % celotnega bruto zunanjega dolga.

Slovenija se je v obdobju 2000–2005 uvrščala med države, ki niso imele problemov s kratkoročno likvidnostjo, kar kažejo tudi dinamični kazalniki dolga. Kljub naraščanju kratkoročnega in predvsem dolgoročnega zunanjega dolga je v celotnem opazovanem obdobju raven skupnih deviznih rezerv Slovenije zadoščala za kritje kratkoročnega dolga po zapadlosti in tudi primanjkljaja na tekočem računu plačilne bilance. Vsi dinamični kazalniki dolga (glej Tabelo 2) pa so bili v povprečju boljši od referenčnih vrednosti¹.

V letu 2006 se je rast bruto zunanjega dolga upočasnila, ponovno se je najbolj zadolževal bančni sektor, ostali sektorji (podjetja in nederarne finančne institucije) so se zadolževali zmerno, vendar nekoliko bolj kot leto poprej, zadolževanje državnega sektorja pa je bilo skromno. V letu 2006 se je v primerjavi s koncem leta 2005 bruto zunanji dolg povečal za 4.104 mio EUR na 23.718 mio EUR (79,7 % BDP). K povečanju le-tega so domače poslovne banke prispevale 2.606 mio EUR ali 63,5 % (leta 2005 3.562 mio EUR od 4.271 mio EUR ali 83,4 %). Večino zadolževanja poslovnih bank so predstavljala

¹ Referenčna vrednost pri vseh kazalnikih je 1.

dolgoročna posojila, manjši del pa gotovina in vloge nerezidentov. Čeprav se pogoji financiranja domačih podjetij v tujini niso bistveno razlikovali od pogojev financiranja pri domačih bankah in imajo obrestne mere od zadnjega četrletja leta 2005 tendenco naraščanja, so podjetja v celem letu krepila neposredno zadolževanje v tujini. Podjetja in nedelarne finančne institucije so k rasti zadolževanja prispevala 1.436 mio EUR ali 35,0 % (leta 2005 17,7 %). Zadolženost državnega sektorja se je povečala nekoliko bolj kot v preteklih letih, saj so se povečale naložbe tujih vlagateljev v dolgoročne državne vrednostne papirje, zadolženost iz naslova tujih dolgoročnih posojil pa se je še znižala, tako nominalno kot tudi v strukturi dolga. Bruto zunanji dolg povezanih oseb, ki je bil večinoma v obliki obveznosti do neposrednih investitorjev, pa se je znižal za 198 mio EUR.

Dinamični kazalniki dolga se v zadnjih letih poslabšujejo, vendar ostajajo v vzdržnih okvirih. Indikatorji zadostnosti deviznih rezerv se postopno poslabšujejo od leta 2002, pri čemer so v letu 2006 skupne devizne rezerve še presegle kratkoročni dolg po zapadlosti, mednarodne denarne rezerve pa niso več zadoščale za njegovo kritje². Tako kot že v letu 2005 tudi nelastiške terjatve niso več zadoščale za pokritje bruto zunanjšega dolga. Odstopanja od referenčnih vrednosti so bila sicer še majhna, vendar bi nadaljevanje takšnih gibanj v prihodnjih letih lahko privedlo do občutnega poslabšanja neto dolžniške pozicije Slovenije.

Tabela 1: Stanje bruto zunanjšega dolga Slovenije glede na zapadlost in obveznost do povezanih oseb, v mio EUR

	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	Nov. 2006
Skupaj bruto zunanji dolg	4.275	9.490	10.386	11.524	13.225	15.343	19.614	22.518
Kratkoročni dolg	1.470	2.283	2.213	2.327	2.475	2.659	3.603	3.680
Javni in javno garantirani dolg	0	0	15	99	70	57	70	68
Negarantirani zasebni dolg	1.470	2.283	2.198	2.227	2.405	2.603	3.533	3.611
Dolgoročni dolg	2.083	5.895	7.369	8.229	9.590	11.552	14.773	17.415
Javni in javno garantirani dolg	1.178	2.883	3.095	3.142	3.461	3.689	3.752	4.442
Negarantirani zasebni dolg	905	3.012	4.274	5.087	6.129	7.863	11.021	12.973
Obveznosti do povezanih oseb	722	1.312	804	969	1.160	1.132	1.238	1.423
Javni in javno garantirani dolg	0	0	0	0	0	0	0	0
Negarantirani zasebni dolg	722	1.312	804	969	1.160	1.132	1.238	1.423

Vir: Bilten Banke Slovenije, januar 2007.

Tabela 2: Dinamični kazalniki dolga, stanja ob koncu obdobja, v mio EUR

	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	Nov. 2006
A) Kratkoročni dolg po zapadlosti ¹	1.866	4.382	4.569	4.484	4.590	5.358	6.573	6.805
B) Mednarodne denarne rezerve BS	1.421	3.436	4.986	6.781	6.879	6.542	6.894	5.872
C) Skupne devizne rezerve	2.703	4.705	6.513	7.842	7.703	7.484	8.832	8.006
D) Nelastiške terjatve Slovenije do tujine ²	5.325	8.700	11.813	14.079	14.941	16.225	19.203	20.669
E) Nelastiške obveznosti Slovenije do tujine ³	4.275	9.491	10.386	11.524	13.225	15.343	19.614	22.518
Indikatorji zadostnosti deviznih rezerv								
- z mednarodnimi rezervami BS (B/A)	0,76	0,78	1,09	1,52	1,50	1,22	1,05	0,86
- s skupnimi deviznimi rezervami (C/A)	1,45	1,07	1,43	1,76	1,68	1,40	1,34	1,18
- Nelastiške terjatve/Nelastiške obveznosti (D/E)	1,25	0,92	1,04	1,10	1,13	1,06	0,98	0,92

Vir: Bilten Banke Slovenije, januar 2007.

Opombe: ¹Kratkoročni dolg po zapadlosti je kratkoročni dolg in del dolgoročnega dolga, ki zapade v enem letu. ²Nelastiške terjatve Slovenije do tujine so vse terjatve iz premoženjske bilance Slovenije razen lastniških. ³Nelastiške obveznosti Slovenije do tujine so vse dolžniške obveznosti iz premoženjske bilance Slovenije (bruto zunanji dolg).

² Po letu 2006 med dinamičnimi kazalniki ne bo več smiselno prikazovati pokritosti kratkoročnega dolga po zapadlosti z mednarodnimi in s skupnimi rezervami, saj so se s prevzemom evra mednarodne denarne rezerve v evrih glede na obliko instrumenta razporedile na druge postavke plačilne bilance.

Produktivnost dela

Rast produktivnosti dela se je v letu 2006 ponovno okrepila. Po zadnjih revidiranih podatkih statistike nacionalnih računov¹ je bila v letu 2006 realno 4,0-odstotna, kar je 0,3 odstotne točke več kot leta 2005 oziroma 0,1 odstotne točke več kot leta 2004, ko se je po nizki rasti v letu 2003 ponovno okrepila. Rast produktivnosti (izražena kot bruto domači proizvod na delovno aktivnega prebivalca po metodologiji nacionalnih računov) je bila v letu 2006 višja od povprečne letne stopnje rasti v obdobju 2000–2005 (3,3 %), vendar nižja kot v povprečju v drugi polovici devetdesetih let (4,5 %). V letu 2006 se je produktivnost najbolj povečala v predelovalnih dejavnostih, kjer je bila višja kar za 9,3 %, kar je tudi precej več od povprečne letne rasti v obdobju 2000–2005 (5,5 %) pa tudi višje od relativno visoke rasti v drugi polovici devetdesetih let (7,3 % v povprečju letno). Visoka rast produktivnosti je bila dosežena tudi v rudarstvu (7,0 %), gradbeništvu (4,0 %) in nekaterih storitvenih dejavnostih.

Zaostajanje Slovenije za povprečno produktivnostjo v Evropski uniji se še naprej zmanjšuje. Leta 2005 je povprečna produktivnost dela v Sloveniji dosegla raven 7,226 milijona SIT ali 30.168 EUR BDP na delovno aktivnega, kar je po tekočih cenah na ravni 56,2 % (v letu 2004: 55,0 %), po kupni moči pa na ravni 76,8 % (v letu 2004: 75,4 %) povprečja EU-25. Zaradi precej nižje rasti produktivnosti dela v večini razvitejših držav članic EU se zaostanek Slovenije za povprečjem produktivnosti dela v EU zmanjšuje. Po tekočih cenah se je do leta 2005 v primerjavi z letom 1995 zmanjšal za 11,3, po kupni moči v primerjavi z letom 1996 (glej Tabelo) pa za 13,4 odstotne točke. Slovenija ima še vedno drugo najvišjo raven produktivnosti med novimi članicami EU (za Malto). Povprečna rast produktivnosti v EU v letu 2005 je bila nizka, le 0,7-odstotna. Le v desetih članicah se je produktivnost povečala za več kot 2 %. Višjo rast produktivnosti kot Slovenija so imele baltske države (najvišjo Latvija, 8,5 %) ter Slovaška, Češka in Madžarska (glej Sliko).

¹ Objavljeno 9. 3. 2007.

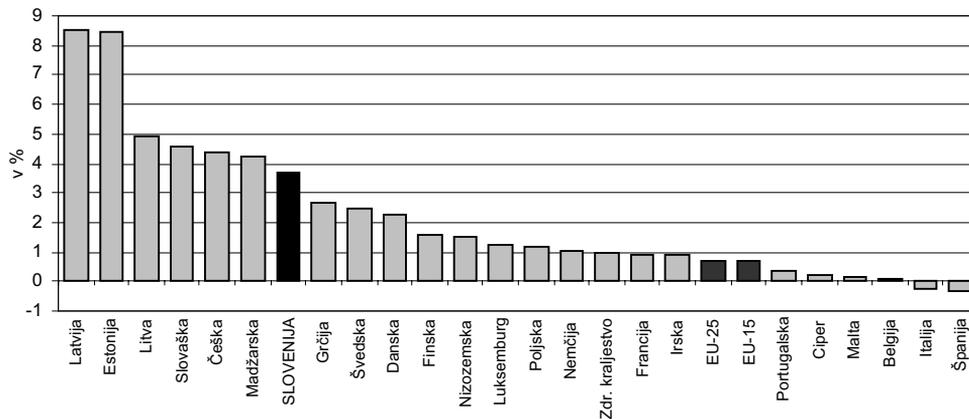
Tabela: Produktivnost dela¹ v Sloveniji in EU v obdobju 1996-2005², EU-25 = 100

	1996	2000	2001	2002	2003	2004	2005
EU-25	100	100	100	100	100	100	100
EU-15	108,4	107,5	107,2	106,8	106,6	106,1	106,0
EU-10	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.
Belgija	127,5	125,8	126,2	127,5	128,3	129,0	127,8
Češka	57,9 ³	58,1	59,0	60,2	61,5	63,5	65,8
Danska	101,3	104,9	104,4	102,0	103,2	104,2	106,5
Nemčija	106,5	101,2	100,1	99,6	100,2	99,7	101,4
Estonija	33,0 ³	43,5	45,0	47,4	50,0	52,8	58,6
Grčija	83,4	90,4 ³	91,7 ³	96,9 ³	100,43	98,63	98,43
Španija	102,8	97,5	97,5	98,7	99,6	98,1	97,3
Francija	122	122,0	122,2	120,3	120,4	119,0	119,0
Irska	115,1	121,8	123,3	127,0	127,9	128,3	127,4
Italija	123,6	121,2	118,6	115,0	111,6	110,3	108,0
Ciper	75,6 ³	76,8	78,6	77,2	73,6	75,5	75,6
Latvija	32,2 ³	38,3	39,4	40,2	41,3	42,7	46,3
Litva	31,1 ³	40,8	44,8	44,8	47,1	49,6	53,1
Luksemburg	134,4	159,2	148,0	149,5	156,0	157,0	160,9
Madžarska	57,3 ³	61,7	65,4	67,7	67,8	69,0	69,7
Malta	n.p.	90,2	85,5	86,9	84,4	81,7	80,4
Nizozemska	103	105,0	107,0	105,7	106,2	107,4	107,8
Avstrija	105,7	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.
Poljska	44,73	58,0 ³	50,3	51,5	59,5	62,1	63,1
Portugalska	68,2	71,9	71,4	71,3	65,93	65,93	65,53
Slovenija	63,4³	69,7	71,2	70,9	72,5	75,4	76,8
Slovaška	46,8 ³	54,5	55,9	58,9	58,8	60,3	62,1
Finska	105,6	110,8	111,8	110,3	108,4	109,4	108,3
Švedska	103,8	106,6	102,5	101,4	103,9	106	104,3
Združeno kraljestvo	100,3	103,4	104,9	107,3	107	107,2	106,6

Vir: Key indicators on EU policy - Economy and Finance - National Accounts (Eurostat), 2006.

Opombe: ¹BDP po kupni moči na zaposlenega. ²Podatki so na voljo le od leta 1996 dalje. ³Ocena Eurostat.

Slika: Letna realna rast produktivnosti v državah članicah EU v letu 2005, v %

Vir: Key indicators on EU policy - Economy and Finance - National Accounts (Eurostat), 2006.

Tržni delež

V letu 2006 se je rast slovenskega agregatnega tržnega deleža (3,9 %) nadaljevala šesto leto zapored. Relativno visoka rast slovenskega blagovnega izvoza po letu 2000 (v obdobju 2001–2006 letno realno v povprečju za 8,4 %) je bila tako ves čas posledica izboljšanja izvozne konkurenčnosti slovenskega gospodarstva¹. Pomen EU trgov za rast slovenskega agregatnega tržnega deleža se je od vsopa Slovenije v EU dodatno okrepil. Upadanje slovenskega tržnega deleža na najpomembnejšem nemškem trgu se je umirilo, njegov padec na francoskem trgu pa je bil v primerjavi z močno rastjo v letu 2005 vendarle bistveno manjši. Med ostalimi za slovenske izvoznike pomembnejšimi EU trgi se je lani nadaljevala hitra rast slovenskega tržnega deleža na avstrijskem trgu, po skromnejši rasti v letu 2005 pa se je nekoliko okrepila tudi rast na italijanskem trgu. Na do sedaj manj pomembnih trgih EU je v prvih devetih mesecih leta 2006 izraziteje porastel slovenski tržni delež na britanskem in španskem trgu, pa tudi na madžarskem in poljskem trgu. Izven EU je po dveletnem padcu ponovno porastel slovenski tržni delež v ZDA. Na Hrvaškem in v Rusiji je bil slovenski tržni delež v prvih enajstih mesecih leta 2006 še manjši kot pred letom, prvi po stagnaciji, drugi pa po izrazitejšem padcu v letu 2005.

V prvih devetih mesecih leta 2006 je bila Slovenija po rasti tržnega deleža v EU med posameznimi članicami na šestem mestu, čeprav se je njegova medletna rast v primerjavi z letom 2005 umirila (z 8 % na 4,5 %). V povprečju let 2004–2005 je bila na sedmem, 2001–2003 pa na desetem mestu. Rast tržnega deleža Luksemburga, Velike Britanije, Slovaške, Poljske in Grčije je bila v primerjavi s slovensko hitrejša, Češke, Finske in Litve pa počasnejša. Tržni deleži ostalih članic so bili na trgu EU v prvih devetih mesecih leta 2006 nižji kot pred letom.

Med posameznimi sektorji trgovinske klasifikacije (SMTK) se je na trgu EU v prvih devetih mesecih leta 2006 upočasnila medletna rast tržnega deleža industrijskih proizvodov (5–8) in hrane ter pijač (0, 1), rast tržnega deleža surovin (2–4) pa se je okrepila. Na umirjeno rast za Slovenijo daleč najpomembnejšega deleža industrijskih proizvodov (na 4,9 %) je zaradi padca izvoza cestnih vozil vplivala močno upočasnjena rast tržnega deleža strojev in transportnih naprav ter padec tržnega deleža raznih izdelkov (montažnih stavb, pohištva, oblek, obutve, drugih gotovih izdelkov). Tržna deleža kemičnih proizvodov in izdelkov, razvrščenih po materialu (kož, kavčuka, papirja, lesa, tekstila in kovin) sta pospešeno naraščala. Še vedno visoka (43 %) rast sicer bistveno manjšega tržnega deleža hrane in pijač se je umirila zaradi upočasnjene rasti tržnega deleža živil in živih živali. Pospešena rast tržnega deleža surovin (38 %), ki je v primerjavi z velikostjo tržnega deleža industrijskih proizvodov prav tako bistveno manjši, pa je bila posledica močne rasti tržnega deleža mineralnih goriv².

Po slovenskem vstopu v EU se je izraziteje kot na preostalih trgih izboljšal tržni položaj slovenskih izvoznikov blaga na EU trgih. Povprečna letna rast slovenskega tržnega deleža na EU trgih (6,6 %) je bila v letih 2004–2005 v primerjavi z njegovo rastjo na svetovnem trgu (3 %) bistveno višja, podobno kot v večini novih članic (gl.

¹ V nasprotju s tem padec slovenskega tržnega deleža z 0,58 % v letu 1996 na 0,48 % v letu 2000 kaže, da je bila sicer živahna rast slovenskega blagovnega izvoza v tem obdobju (letno realno v povprečju za 9,6 %) na agregatni ravni posledica rasti izvoznih trgov ne pa izboljšanja izvozne konkurenčnosti slovenskega gospodarstva.

² V skupino mineralna goriva sodijo: premog, koks in briketi, nafta in derivati, naravni in industrijski plin ter električna energija.

Sliko). Pred vstopom v EU, v obdobju 2001–2003, se je v nasprotju s tem hitreje kot v EU krepil tržni položaj slovenskih izvoznikov na drugih trgih (povprečna letna rast slovenskega tržnega deleža v EU je bila 3,3-odstotna, na svetovnem trgu 7,4-odstotna).

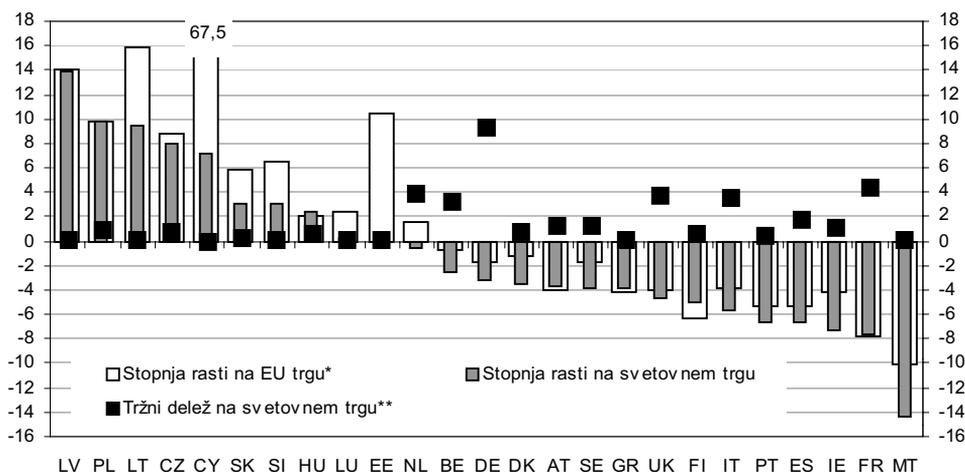
Tabela: Tržni delež¹ Slovenije v pomembnejših trgovinskih partnericah, v %

	1996	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Skupaj –15 držav	0,583	0,478	0,499	0,527	0,528	0,542	0,561	0,583
Avstrija	0,816	0,911	0,928	0,935	0,940	0,991	1,133	1,297
Belgija	0,046	0,055	0,056	0,046	0,045	0,061	0,062	0,065
Češka	0,536	0,477	0,464	0,467	0,448	0,435	0,521	0,527
Francija	0,206	0,183	0,191	0,211	0,181	0,217	0,292	0,267
Hrvaška	10,980	8,733	8,741	8,428	8,025	8,744	8,740	8,565
Italija	0,537	0,499	0,489	0,506	0,562	0,583	0,588	0,621
Madžarska	0,665	0,525	0,466	0,490	0,527	0,511	0,531	0,629
Nemčija	0,562	0,478	0,500	0,523	0,488	0,480	0,458	0,456
Nizozemska	0,067	0,069	0,074	0,079	0,084	0,074	0,071	0,071
Poljska	0,386	0,462	0,484	0,521	0,515	0,477	0,446	0,493
Rusija	0,443	0,433	0,526	0,495	0,517	0,536	0,464	0,458
Slovaška	0,621	0,550	0,565	0,753	0,813	0,727	0,750	0,747
Španija	0,037	0,054	0,058	0,066	0,089	0,094	0,111	0,128
Združeno kraljestvo	0,057	0,055	0,075	0,070	0,071	0,076	0,087	0,097
ZDA	0,031	0,022	0,021	0,024	0,037	0,034	0,022	0,026

Vir: SI-stat podatkovni portal - ekonomsko področje (SURS), marec 2007; Eurostat External trade, marec 2007; *Countries in Transition (WIW)*, 2006; The Vienna Institute Monthly Reports, februar 2007; Foreign Trade Statistics (U.S. Census Bureau), februar 2007.

Opombi: ¹Tržni delež je izračunan kot tehtano povprečje deležev blagovnega izvoza Slovenije v uvozu njenih pomembnejših trgovinskih partneric, določenih z velikostjo njihovega deleža v izvozu Slovenije. Delež posamezne trgovinske partnerice v blagovnem izvozu Slovenije so tudi uteži za preračun tehtanega povprečja (po Fisherjevem obrazcu).

Slika: Tržni deleži članic EU in njihova povprečna letna rast v obdobju 2004–2005

Vir: WTO Statistics Database, december 2006; Eurostat External trade, december 2006; izračuni UMAR.
Opombi: *Delež izvoza članice v uvozu EU (intra in extra). **V letu 2005.

Stroški dela na enoto proizvoda

Ocene za leto 2006 kažejo, da je bil trend poslabševanja konkurenčnosti slovenskega gospodarstva v primerjavi s povprečjem EU-25 prekinjen, v primerjavi z evro območjem pa se je nadaljeval. Ob podobni rasti nominalnih stroškov dela na zaposlenega kot leta 2005¹ in nekoliko višji rasti nominalnega bruto domačega proizvoda na zaposlenega so stroški dela na enoto bruto domačega proizvoda slovenskega gospodarstva v letu 2006 po dveletnem povečanju ponovno padli (za 0,3 %). Njihov padec je bil v primerjavi z EU-25 rahlo višji, v primerjavi z evro območjem pa nižji (gl. Tabelo). Podatkov o stroških dela na enoto dodane vrednosti predelovalnih dejavnosti za leto 2006 še ni na voljo, zato je podrobnejša analiza tega kazalnika možna le do leta 2005.

V letu 2005 se je, tako kot leto pred tem, razmerje med stroški dela na zaposlenega in bruto domačim proizvodom na zaposlenega² v slovenskem gospodarstvu rahlo poslabšalo (za 0,1 %, v letu 2004 za 0,2 %, gl. Tabelo). Rahla rast stroškov dela na enoto bruto domačega proizvoda je bila v letu 2005, še izraziteje kot v letu 2004, posledica poslabšanih pogojev menjave³. Nominalna rast stroškov dela na zaposlenega se je v letu 2005 umirila (na 5,3 % s 7,6 % v letu 2004), a ob hkratnem umirjanju nominalne rasti bruto domačega proizvoda na zaposlenega (na 5,2 % s 7,4 %). Med dejavniki, ki so v letu 2005 vplivali na nadaljevanje ugodnega trenda, velja omeniti spremembe v davčnem sistemu⁴, ki so znižale davčno obremenitev plač. Pod njihovim vplivom pa so upadli tudi drugi stroški v zvezi z delom in drugimi osebnimi prejemki, ki pa so zaradi pričakovanih sprememb v obdavčitvi močno porastli v letu 2004. Po hitrem upadanju iz druge polovice devetdesetih let so stroški dela na enoto bruto domačega proizvoda v zadnjih šestih letih ves čas nihali nad ravnijo, doseženo ob koncu devetdesetih let.

V slovenskih predelovalnih dejavnostih se je v letu 2005 razmerje med stroški dela na zaposlenega in dodano vrednostjo na zaposlenega izraziteje poslabšalo. Medtem ko so v letu 2005 stroški dela na enoto dodane vrednosti v celotnem gospodarstvu stagnirali (po 0,1-odstotnem padcu v letu 2004), so v predelovalnih dejavnostih pospešeno naraščali (za 3,3 % glede na 1,3 %). Poslabšanje pogojev menjave je bilo v predelovalnih dejavnostih že v letu 2004, še izraziteje pa v letu 2005, namreč precej večje kot v celotnem gospodarstvu⁵. Ob nekoliko skromnejšem umirjanju nominalne rasti stroškov dela na zaposlenega (na 6,2 % s 8,1 %) kot v celotnem gospodarstvu se je nominalna rast dodane vrednosti na zaposlenega v predelovalnih dejavnostih bistveno bolj upočasnila (na 2,8 % s 6,7 %, v slovenskem gospodarstvu na 5,3 % s 7,7 %). Tako v predelovalnih dejavnostih kot v celotnem gospodarstvu so bili stroški dela na enoto dodane vrednosti v letu 2005, kljub nihanjem v zadnjih šestih letih, v primerjavi z doseženo ravnijo ob koncu devetdesetih let še nekoliko nižji.

¹ Sredstva za zaposlene na zaposlenega ne vključujejo davka na izplačane plače, ki se je pričel s 1. januarjem 2006 postopno odpravljati in bo v treh letih do njegove končne odprave (1. januarja 2009) zmanjšal davčno obremenitev plač. Posledično pa bo nekoliko nižja, kot jo izkazujejo sredstva za zaposlene na zaposlenega, tudi rast stroškov dela.

² V tekočih cenah.

³ Implicitni deflator BDP je za domačo inflacijo zaostajal za 1 o.t. (v letu 2004 za 0,3 o.t.).

⁴ Novi zakon o dohodnini.

⁵ Implicitni deflator dodane vrednosti je v predelovalnih dejavnostih za domačo inflacijo v letu 2004 zaostajal za 2,3 o.t. (v gospodarstvu za 0,1 o.t.), v letu 2005 pa za 4,2 o.t. (0,8 o.t.).

Primerjave z državami članicami EU kažejo, da se je konkurenčnost slovenskega gospodarstva, merjena z razmerjem med stroški dela in bruto domačim proizvodom na zaposlenega, v letu 2005 drugo leto zapored nekoliko poslabšala po izrazitem izboljšanju v drugi polovici devetdesetih let in upočasnjenem izboljšanju v letih 2002–2003. Medtem ko so stroški dela na enoto bruto domačega proizvoda v letu 2005, tako kot leto prej, v povprečju EU-25 (-0,6 %) in v evro območju (-0,8 %) padli, so v slovenskem gospodarstvu rahlo porasli (za 0,1 %, gl. Tabela). V dobri četrtini posameznih članic EU je bila rast stroškov dela na enoto bruto domačega proizvoda višja kot v Sloveniji. V primerjavi z vsemi preostalimi članicami se je konkurenčnost slovenskega gospodarstva poslabšala (gl. Sliko).

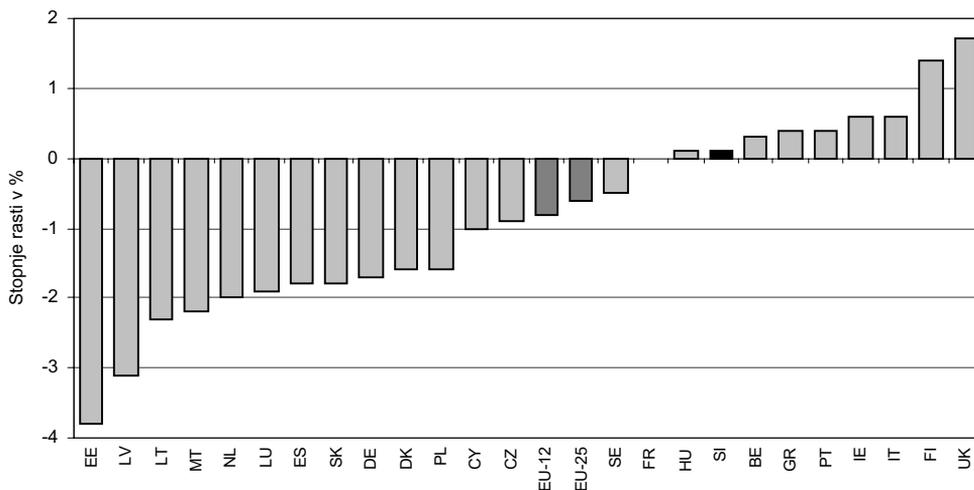
Tabela: Stroški dela na enoto proizvoda v Sloveniji in EU v obdobju 1996–2006

Letne stopnje rasti v %	1996–1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006 ³
Stroški dela na enoto BDP¹								
Slovenija	-2,7	3,2	0,5	-0,9	-2,0	0,2	0,1	-0,3
EU-25	-0,5	0,2	0,2	-0,4	-0,5	-1,0	-0,6	-0,2
EU-12 (evro območje)	-0,7	-0,4	-0,2	-0,2	-0,3	-1,1	-0,8	-1,0
Stroški dela na enoto dodane vrednosti² - Slovenija								
Skupaj	-2,8	1,8	0,0	-0,4	-2,3	-0,1	0,0	-0,2
Predelovalne dejavnosti	-4,8	1,2	-0,6	-1,4	-4,4	1,3	3,3	n.p.

Vir: SI-stat podatkovni portal ekonomskega področja (SURSTAT), december 2006; Eurostat *Economy and finance*, december 2006; Eurostat *Structural Indicators, General Economic Background*, december 2006.

Opombe: ¹sredstva za zaposlene na zaposlenega v tekočih cenah, deljena z bruto domačim proizvodom na zaposlenega v tekočih cenah; ²sredstva za zaposlene na zaposlenega v tekočih cenah, deljena z dodano vrednostjo na zaposlenega v tekočih cenah; ³ocena.

Slika: Rast stroškov dela na enoto bruto domačega proizvoda v Sloveniji in državah EU v letu 2005

Vir: Eurostat *Structural indicators, General Economic Background*, december 2006.

Faktorska struktura blagovnega izvoza

Struktura blagovnega izvoza glede na tehnološko intenzivnost proizvodov se je v letu 2005 že drugo leto zapored poslabšala, kar pomeni odmik od ciljev Strategije razvoja Slovenije. Delež visoko tehnološko intenzivnih proizvodov¹ v slovenskem izvozu (v letu 2005 16,0 %) je glede na povprečje EU (27,9 %) pa tudi glede na povprečje novih članic EU (19,4 %) skromen in se je v letu 2005 že drugo leto zapored zmanjšal. Za 1,2 odstotne točke nižji delež visoko tehnološko intenzivnih proizvodov v izvozu blaga v letu 2005 je bil (podobno kot v letu 2004) posledica nižjega deleža izvoza farmacevtskih proizvodov in opreme za telekomunikacije. Med novimi članicami EU so višji delež visoko tehnološko intenzivnih proizvodov v izvozu kot Slovenija v letu 2005 dosegle Malta, Madžarska, Estonija, Ciper in Češka. Pri tem je do poslabšanja tehnološke konkurenčnosti v primerjavi s prvimi tremi državami prišlo že v drugi polovici devetdesetih let: s Češko po letu 2002, s Ciprom pa v zadnjih dveh letih. Skupen delež srednje in visoko tehnološko intenzivnih proizvodov v slovenskem blagovnem izvozu se je sicer v letu 2005 ponovno povečal (s 55,5 % v letu 2004 na 56,3 % v letu 2005), razkorak do EU pa zmanjšal (z 2,9 na 1,8 odstotne točke). Pri tem je treba poudariti, da glavnino skupine predstavljajo srednje tehnološko intenzivni proizvodi². Prednost Slovenije pred EU pri teh proizvodih se je predvsem zaradi izrazitega povečanja izvoza osebnih avtomobilov v letih 2004 in 2005 precej povečala (gl. Tabelo).

Delež nizko tehnološko intenzivnih proizvodov in proizvodov, za katere je značilna intenzivna raba dela³, se od leta 2000 dalje stalno zmanjšuje, še vedno pa je precej višji kot v povprečju EU-25 in EU-10. V letu 2005 so ti proizvodi predstavljali 25,8 % slovenskega blagovnega izvoza (15,7 % v EU-25 in 22,3 % v EU-10), njihov delež pa se je od leta 2000 dalje zmanjšal za 5,7 odstotne točke, od tega v letu 2005 za 2,8 odstotne točke. Tendenca upadanja pomena teh proizvodov v slovenskem blagovnem izvozu se je v letu 2005 intenzivirala predvsem zaradi nižjega deleža izvoza papirja in kartona, pohištva ter sanitarnih predmetov. Kljub temu je kar šest novih članic EU v letu 2005 doseglo nižji delež teh proizvodov od Slovenije (Madžarska, Češka, Malta, Ciper, Estonija, Litva). V primerjavi z evropskim povprečjem in povprečjem novih članic EU v slovenskem blagovnem izvozu izstopa predvsem visok delež delovno intenzivnih proizvodov v izvozu (gl. Tabelo). V letu 2005 je bil med državami EU višji od Slovenije le na Portugalskem in v Italiji.

Tendenco upadanja deleža proizvodov z intenzivno rabo naravnih virov⁴, ki je bila prisotna v obdobju 1995–2004, je bila v letu 2005 prekinjena. Delež teh proizvodov v

¹ Po metodologiji Združenih narodov sem sodijo proizvodi z najdinamičnejšo rastjo izvoza v svetovnem merilu, kot so: kemični in farmacevtski proizvodi, računalniška oprema, oprema za telekomunikacije, oprema za medicinske in znanstvene namene, fotoaparati in oprema. Glede na tehnološko zahtevnost postopkov proizvodnje so zanje značilna visoka vlaganja v raziskave in razvoj; skupina ima velik potencial za inovativnost in dolgoročno rast produktivnosti (Trade and Development Report, 2002).

² Srednje tehnološko intenzivni proizvodi vključujejo: izdelke iz plastike in gume, stroje in naprave, električne stroje in aparate, osebne avtomobile (Trade and Development Report, 2002).

³ Skupini nizko tehnološko intenzivnih proizvodov in proizvodov, za katere je značilna intenzivna raba dela, vključujeta proizvode z najnižjo dodano vrednostjo na zaposlenega, kot so: oblačila, tekstilni izdelki, obutev, pohištvo, steklo, stekleni izdelki, ploščati in valjani izdelki iz železa, proizvodi iz navadnih kovin.

⁴ Sem sodijo proizvodnja hrane, pijač, surovin, mineralnih goriv, živalskih in rastlinskih olj, usnja, furnirja in drugega obdelanega lesa (plošče), železnih in neželeznih kovin. Najpomembnejše skupine izvoženih proizvodov z intenzivno rabo naravnih virov v slovenskem blagovnem izvozu so: aluminij, gotovi mineralni izdelki, električna energija, enostavno obdelan les, furnir in drug obdelan les, izdelki iz lesa ter brezalkoholne in alkoholne pijače (Trade and Development Report, 2002).

blagovnem izvozu je v Sloveniji nižji kot v EU, razlika, ki je še leta 2004 znašala 4,2 odstotne točke, pa se je v zadnjem letu zmanjšala na 2,4 odstotne točke (gl. Tabela). Razpoložljivi podatki za leto 2005 kažejo intenzivnejše povečanje deleža izvoza enostavno obdelanega lesa, krme za živino, elektrike in aluminija.

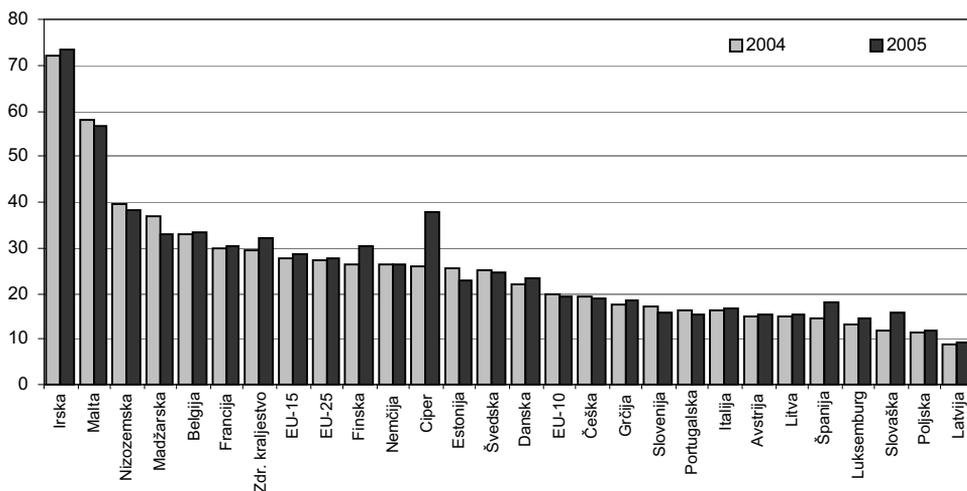
Tabela: **Struktura blagovnega izvoza po primarnem proizvodnem dejavniku¹ v Sloveniji in EU-25 v obdobju 1995–2005**

		1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Intenzivna raba naravnih virov	EU-25	20,1	18,1	17,6	17,7	17,6	18,2	17,8
	EU-15	19,8	18,0	17,5	17,7	17,6	18,2	17,8
	EU-10	28,2	19,6	19,0	18,1	17,6	18,1	18,1
	Slovenija	16,6	15,3	15,1	14,6	14,6	14,0	15,4
Intenzivna raba dela	EU-25	12,1	10,5	10,5	10,4	10,2	9,6	8,8
	EU-15	11,8	10,1	10,1	10,1	9,8	9,3	8,6
	EU-10	19,7	16,7	16,6	16,4	15,1	13,6	12,1
	Slovenija	25,6	21,6	21,3	20,0	18,7	17,8	17,0
Nizko tehnološko intenzivni proizvodi	EU-25	8,2	6,9	6,9	7,0	7,2	7,7	6,9
	EU-15	7,9	6,6	6,7	6,7	6,9	7,4	6,6
	EU-10	14,1	10,4	10,9	10,9	10,9	11,3	10,2
	Slovenija	9,7	9,9	9,9	9,9	10,1	10,8	8,8
Srednje tehnološko intenzivni proizvodi	EU-25	29,7	29,9	30,5	30,7	31,0	31,1	30,2
	EU-15	30,1	29,8	30,3	30,5	30,7	30,8	29,8
	EU-10	21,4	32,6	32,8	33,8	35,4	35,4	35,1
	Slovenija	31,9	36,2	36,2	37,3	37,3	38,3	40,2
Visoko tehnološko intenzivni proizvodi	EU-25	24,1	28,8	28,8	28,9	27,7	27,3	27,9
	EU-15	24,5	29,4	29,4	29,5	28,3	27,9	28,5
	EU-10	14,6	18,9	18,2	18,9	19,1	20,0	19,4
	Slovenija	14,8	15,5	16,0	16,7	17,9	17,2	16,0

Vir: *Handbook of Statistics 2005* (United Nations), 2006; *Trade and Development Report* (United Nations), 2002; lastni preračuni.

Opomba: ¹Razvrščanje proizvodov v posamezne skupine temelji na metodologiji Združenih narodov (Trade and Development Report, 2002). Klasifikacija ne razvršča vseh proizvodov, zato seštevek deležev petih skupin proizvodov za posamezno državo ni enak 100.

Slika: **Delež visoko tehnološko intenzivnih proizvodov v blagovnem izvozu v letih 2004 in 2005 v državah EU, v %**

Vir: *United Nations Commodity Trade Statistics Database*, 2006.

Delež izvoza in uvoza v BDP

V letu 2006 se je zunanjetrgovinska odprtost¹ slovenskega gospodarstva ponovno povečala. Povprečni delež menjave blaga in storitev v BDP se je povzpel na 69,6 %, kar je za 4,7 odstotne točke več kot leto prej in za 12,3 odstotne točke več kot leta 2000. Stopnja internacionalizacije se je tako kot v preteklih letih večinoma povečala na osnovi večje integracije blagovne menjave v mednarodne trgovinske tokove, rast deleža menjave storitev v BDP pa je bila skromnejša. Delež blagovnega izvoza in delež blagovnega uvoza v BDP sta se v letu 2006 okrepila vsak za 4,4, odstotne točke. Povečanje deležev tako izvoza kot uvoza storitev pa je bilo precej nižje (0,3 odstotne točke in 0,4 odstotne točke). V letu 2006 je bil ob hitrejši rasti realnih uvoznih tokov od izvoznih in približno enaki rasti zunanjetrgovinskih cen delež uvoza večji od deleža izvoza v BDP (gl. Tabela).

Stopnja trgovinske integracije blaga in storitev v Sloveniji precej presega povprečno stopnjo odprtosti EU, kar je zaradi majhnosti našega gospodarstva pričakovano. Med novimi članicami EU so imele v letu 2006 največjo stopnjo trgovinske integracije: Malta, Estonija, Slovaška, Madžarska in Češka, med starimi pa države Beneluxa in Irska. Potem ko je stopnja odprtosti gospodarstva v državah EU od leta 1995 pa do leta 2000 naraščala, se je, tako kot v Sloveniji, v obdobju 2001–2003 znižala. Slednje je bilo posledica upočasnjene rasti evropskega gospodarstva, deloma pa dinamike tečaja evra. V obdobju 2003–2005 je bila v državah EU spet opazna tendenca povečevanja stopnje internacionalizacije, kar je posledica svetovne konjunktore, ki je ugodno vplivala na poslovni cikel evropskega gospodarstva.

Leta 2006 se je v izvozu blaga zmanjšal delež tehnološko zahtevnejših panog, v izvozu storitev pa povečal delež tistih, ki temeljijo na znanju in višji dodani vrednosti. V okviru blagovnega izvoza se je najbolj povečal delež izvoza panog s srednje nizko tehnologijo², in sicer z 20,8 % v letu 2005 na 22,9 % celotnega blagovnega izvoza v letu 2006. Delež izvoza panog z visoko in srednje visoko tehnologijo, ki so v slovenskem blagovnem izvozu prevladujoče, pa se je znižal (s 55,1 % v letu 2005 na 54,2 % v letu 2006). Znižanje je bilo v glavnem posledica manjšega izvoza cestnih vozil, ki je sledilo izjemno visoki rasti v letu pred tem. Znižal se je tudi delež panog z nizko tehnologijo (z 21,4 % na 19,5 % v letu 2006). V storitveni menjavi se je v strukturi izvoza ponovno (po letu 2005) najbolj okrepil delež storitev, ki temeljijo na znanju in višji dodani vrednosti (zavarovalniške, finančne, ostale poslovne storitve, licence, patenti in avtorske pravice ter računalniške storitve), vendar je delež teh storitev v izvozu še vedno nizek v primerjavi s povprečjem EU (26,9 %, v povprečju EU 56,5 % v letu 2005). Pospešena rast blagovnega izvoza v tem letu je vplivala tudi na krepitev deleža transportnih storitev, delež potovanj v izvozu storitev pa se je znižal.

¹ Odprtost gospodarstva določajo tako zunanji kot notranji pogoji. Med osnovne zunanje pogoje, ki spadajo v okvir tujega gospodarskega okolja, uvrščamo naslednje: gibanje tujega povpraševanja na izvoznih trgih, spremembe cen nafte, cen ostalih surovin in proizvajalčevih domicilnih cen, ki večinoma določajo pogoje menjave in dinamiko tujih obrestnih mer. Glavna notranja pogoja, ki vplivata predvsem na uvozno odprtost, pa sta dinamika domače gospodarske rasti in gibanje realnega učinkovitega tečaja domače valute.

² Po metodologiji OECD (Hatzichronoglou, 1997) smo v skupino panog s srednje nizko tehnologijo uvrstili naslednja podpodročja dejavnosti SKD: DF, DH, DI, DJ; v skupino panog s srednje visoko in visoko tehnologijo: DG, DK, DL, DM; v skupino panog z nizko tehnologijo pa DA, DB, DC, DD, DE in DN.

Tabela: Povprečni delež menjave s tujino (izvoz in uvoz)¹ v BDP v Sloveniji in v Evropski uniji, v %

	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Delež izvoza in uvoza v BDP - SLO	52,1	57,3	57,6	56,4	55,9	60,6	64,9	69,6
Proizvodi	43,4	48,6	48,9	47,4	47,0	51,2	54,7	59,1
Storitve	8,7	8,7	8,7	9,1	8,9	9,4	10,2	10,5
Izvoz proizvodov in storitev	51,2	55,6	57,2	57,1	55,8	60,0	64,6	69,2
Proizvodi	41,0	45,7	47,3	46,8	45,9	49,3	52,8	57,2
Storitve	10,2	9,9	9,9	10,3	9,9	10,7	11,7	12,0
Uvoz proizvodov in storitev	53,0	59,1	57,9	55,8	55,9	61,2	65,1	69,9
Proizvodi	45,7	51,6	50,4	47,9	48,1	53,1	56,6	60,9
Storitve	7,3	7,5	7,5	7,8	7,8	8,1	8,6	9,0
Delež izvoza in uvoza v BDP - EU-25	28,9	36,0	35,8	34,6	34,1	35,3	37,0	39,7
Proizvodi	22,8	28,0	27,6	26,6	26,2	27,2	28,6	31,1
Storitve	6,1	8,0	8,2	8,1	7,9	8,1	8,4	n.p.

Viri: SI-Stat podatkovni portal - Nacionalni računi (SURS), 2007; Eurostat Portal Page - Economy and Finance, 2007; preračuni UMAR.
Opombe: ¹Razmerje med povprečno vrednostjo skupnega izvoza in uvoza po plačilnobilančni statistiki in BDP v tekočih cenah.

Neposredne tuje investicije

V letu 2006 se je nadaljeval trend hitrega povečevanja slovenskih neposrednih investicij v tujino, priliv NTI pa se je močno zmanjšal. Relativno izraženo stanje vhodnih NTI v BDP se je v obdobju 2000–2005 povečalo s 14,8 % na 21,9 % BDP (5.980,17 mio EUR), stanje izhodnih NTI pa s 3,9 % na 10,9 % BDP (2.969,9 mio EUR). V letu 2005 se je delež na vhodni strani povečal za 0,6, na izhodni strani pa za 2,4 odstotne točke. Današnji obseg NTI v Sloveniji je predvsem rezultat povečanih prilivov po letu 2000, pri katerih pa je zaznati izrazita nihanja. Po rekordnih prilivih NTI v letu 2002 v višini 1.721,7 mio EUR¹ prilivi v naslednjih letih niso več presegli 700 mio EUR. V letu 2006 so prilivi znašali 264,2 mio EUR, kar je precej manj kot v letu 2005. Odlivi NTI iz Slovenije se stalno in hitro povečujejo, z 71,7 mio EUR v letu 2000 na kar 503,4 mio EUR v letu 2005 in 567,9 mio EUR v letu 2006. Slovenija je tako v letu 2006 zabeležila največje neto odlive NTI doslej, in sicer v višini 303,6 mio EUR.

Slovenija ima med novimi članicami EU najnižji delež stanja vhodnih NTI v BDP, bolje pa se odreže na področju izhodnih NTI. Med starimi članicami EU so imele leta 2005 nižji delež le Nemčija, Italija, Grčija in Avstrija, med novimi članicami pa je imela Slovenija najnižji delež stanja NTI v BDP. V skupini držav novih članic EU imajo sicer najvišje deleže NTI v BDP Estonija (93,6 %), Malta (77,3 %), Madžarska (55,9%), Ciper (52,7 %) in Češka (48,1%). Analizirane države so v obdobju 2000–2005 pretežno močno povečale delež stanja NTI v BDP: V EU-25 kot celoti je bil višji za 7,2 odstotne točke, med novimi članicami v povprečju za približno 13,6 odstotne točke, v Sloveniji pa za 7,1 odstotne točke (UNCTAD 2005). Slovenija se je v primerjavi z drugimi novimi članicami EU bolje odrezala na področju izhodnih NTI. Pri tem kazalcu so Slovenijo leta 2005 prehiteli le Ciper, Malta in Estonija. Kot je pričakovano, Slovenija po deležu izhodnih NTI v BDP z izjemo Grčije močno zaostaja za starimi članicami EU.

Internacionalizacija slovenskega gospodarstva poteka v prvi vrsti preko zunanjetrgovinskih tokov, precej manj pa preko NTI. V analizi stopnje internacionalizacije slovenskega gospodarstva je zanimiva tudi primerjava deležev Slovenije v različnih svetovnih makroekonomskih agregatih. Ti deleži so bili v letu 2005 naslednji: (i) svetovni prilivi NTI (2003–2005): 0,0758% (zmanjšanje za 0,0642 o.t. glede na leto prej), (ii) svetovno stanje vhodnih NTI: 0,0796 % (zmanjšanje za 0,0054 o.t.), (iii) svetovni odlivi NTI (2003-2005): 0,0739 % (povečanje za 0,0154 o.t.), (iv) svetovno stanje izhodnih NTI: 0,0338 % (povečanje za 0,0026 o.t.), (v) svetovni BDP: 0,07617 % (zmanjšanje za 0,00373 o.t.), (vi) svetovni izvoz: 0,1745 % (zmanjšanje za 0,0022 o.t.). Izstopa predvsem visoka razlika med visokim deležem v izvozu in precej nižjim deležem v vhodnih in izhodnih NTI. Po stalnem trendu povečevanja slovenskih deležev od leta 2000 je leta 2005 prvič prišlo do zmanjšanja deležev pri vhodnih investicijah, bruto domačem proizvodu in izvozu, deleži pri izhodnih NTI pa so se spet povečali.

Uspešnost Slovenije v pritegovanju NTI bistveno zaostaja za njenimi potenciali na tem področju. Uspešnost neke države v pritegovanju NTI merimo s tem, kako uspešno izkorišča svoje potenciale za pritegovanje NTI. To uspešnost pa razberemo iz primerjave med indeksom potenciala za pritegovanje NTI in indeksom dejanske uspešnosti pritegovanja NTI². V letu 2005 se je Slovenija med 141-imi državami po indeksu potenciala za pritegovanje NTI

¹ Veliki prilivi NTI v letu 2002 so bili posledica nekaterih večjih tujih prevzemov, predvsem prevzema Leka s strani švicarskega Novartisa in nakupa 34-odstotnega deleža v Novi Ljubljanski banki s strani belgijske banke KBC.

² Za definicijo obeh indeksov glej UNCTAD World Investment Report, 2004.

uvrstila na visoko 29. mesto, po dejanski uspešnosti pritegovanja NTI pa na zelo nizko 92. mesto. To kaže na slabo investicijsko klimo v Sloveniji in na nizko uspešnost naše politike pri pridobivanju NTI. Precej boljši smo pri indeksu uspešnosti investiranja v tujini, kjer smo bili leta 2005 na 44. mestu, leta 2000 pa šele na 56. mestu. Slednje kaže na vse bolj intenzivno internacionalizacijo slovenskih podjetij z investiranjem v tujini.

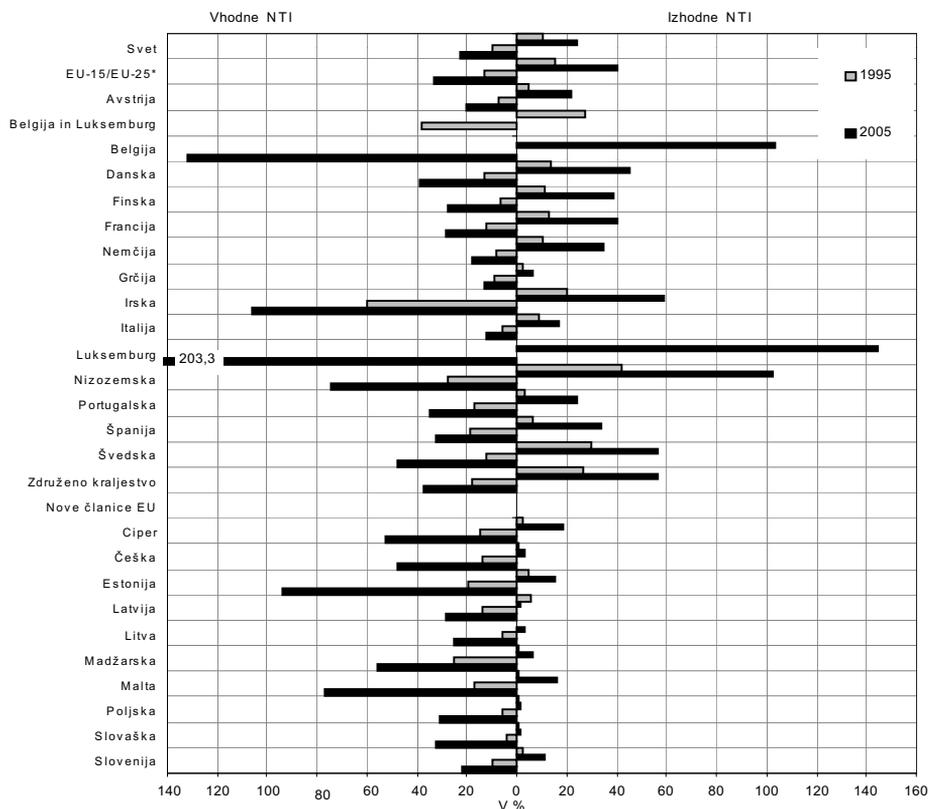
Tabela : Tokovi in stanja vhodnih in izhodnih NTI¹ v Sloveniji v obdobju 1995–2006², v mio EUR

	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Vhodne NTI								
Stanje konec leta	1.376,0	3.109,8	2.940,0	3.947,9	5.046,8	5.579,6	5.980,1	n.p.
Letni priliv ³	117,4	149,1	412,4	1.721,7	270,5	665,2	444,9	264,2
Stanje kot % BDP	9,5	14,8	13,3	16,7	20,3	21,3	21,9	n.p.
Izhodne NTI								
Stanje konec leta	382,3	825,3	1.120,4	1.445,2	1.880,3	2.224,0	2.969,9	n.p.
Letni odliv ⁴	7,8	-71,7	-161,2	-165,8	-421,3	-441,0	-503,4	-567,9
Stanje kot % BDP	2,6	3,9	5,1	6,1	7,6	8,5	10,9	n.p.

Vir: Finančni računi, Ekonomski odnosi s tujino (Banka Slovenije), 2007; Neposredne naložbe 2005 (Banka Slovenije), 2006; Pomladansko poročilo 2006 (Umar), 2006.

Opombe: ¹Podjetja, v katerih ima posamezni tuji investitor 10-odstotni ali višji delež v kapitalu. ²Od leta 1996 naprej so vključene tudi neposredne investicije povezanih gospodarskih družb v drugem kolenu. ³Prilivi so načeloma manjši od sprememb stanj, saj je v plačilnem prometu s tujino zajet le del sprememb stanj. Glavna razlika je, da v prilivih niso zajete spremembe v neto obveznostih do tujega investitorja, poleg tega pa prilivi ne vsebujejo podatkov povezanih gospodarskih družb v drugem kolenu. Od leta 1995 naprej so v podatkih plačilne bilance vključeni tudi reinvestirani dobički. ⁴Negativni predznak pomeni odliv.

Slika: Stanje vhodnih in izhodnih NTI v primerjavi z BDP v EU v letih 1995, 2000 in 2005, v %

Vir: UNCTAD World Investment Report, 2004 in 2006 (za EU); www.bsi.si (za Slovenijo).

Opomba: * EU-15 za 1995 in EU-25 za 2000 in 2005.

Podjetniška aktivnost

Po podatkih GEM smo v Sloveniji po dveletnem upadanju v letu 2006 drugo leto zapored zaznali izboljšanje stopnje celotne zgodnje podjetniške aktivnosti, ki pa je glede na druge države še vedno razmeroma nizka. Vrednost TEA-indeksa¹ se je po upadanju v obdobju 2002–2004 v letu 2005 prvič povečala, in sicer za 1,8 odstotne točke. V letu 2006 se je ponovno okrepila, na 4,6 %, kar je enako vrednosti iz leta 2002 (ocenjeno povprečje 16 držav EU, ki so v letu 2006 sodelovale v projektu GEM, je znašalo 5,5 %; gl. tudi Sliko). Vključenost prebivalstva v zgodnje faze podjetniške aktivnosti se je v primerjavi z letom 2005 povečala zaradi dviga stopnje vključenosti v podjetništvo zaradi zaznane poslovne priložnosti (za 0,2 odstotne točke, na 4,0 %). Stopnja vključenosti v podjetništvo zaradi nuje je stagnirala na ravni iz leta 2005. Prikazane spremembe so ugodne s stališča izboljševanja kakovosti in obstojnosti nastajajočih podjetij v Sloveniji. Podjetniki iz priložnosti so namreč v primerjavi s podjetniki iz nuje praviloma bolj usmerjeni v rast in razvoj svojih podjetij, zaradi česar imajo njihova podjetja tudi večje možnosti za preživetje na trgu.

Na ugoden razvoj na področju zgodnjih faz podjetniškega procesa v letu 2006 kaže tudi znižanje stopnje smrtnosti podjetij in izboljšanje razmerja med podjetniki iz priložnosti in podjetniki iz nuje. V prvem primeru smo zaznali upad z 2,1 na 1,6, kar pomeni, da je v letu 2006 med 16 nastajajočimi podjetji v povprečju na trgu obstalo 10 podjetij. To je najugodnejše razmerje v obravnavanem obdobju. V drugem primeru se je razmerje okrepilo s 7,8 na 8,6, kar je prav tako najugodnejše razmerje do sedaj. V obeh primerih sta razmerji boljši od povprečja 16 držav EU, ki so v letu 2006 sodelovale v projektu GEM (indeks smrtnosti: 1,8; razmerje TEA-priložnost/TEA-nuja: 7,4).

Manj ugoden razvoj smo v letu 2006 zaznali na področju ustaljenega podjetništva in stopnje celotne podjetniške aktivnosti. Delež prebivalcev v ustaljenem podjetništvu se je zmanjšal za 1,9 odstotne točke (na 4,4 %; povprečje 16 držav EU: 5,2 %), kar je povzročilo upad stopnje celotne podjetniške aktivnosti z 10,1 % na 9,0 % (povprečje 16 držav EU: 10,4 %). S tem se je število podjetniško aktivnih prebivalcev v Sloveniji zmanjšalo za desetino, na dobrih 121.000, kar je ob ugodnih makroekonomskih razmerah do neke mere presenetljivo. Ob prikazanih spremembah v letu 2006 je potrebno tudi poudariti, da je povečevanje deleža podjetniško aktivnega prebivalstva s stališča (samo)zaposlovanja sicer pomembno, vendar je z vidika izboljševanja konkurenčnosti gospodarstva razvojna usmerjenost podjetnikov pomembnejša od njihovega števila.

Na krepitev podjetniške aktivnosti kažejo tudi podatki iz strukturne statistike podjetij, po katerih se je v letu 2005 število podjetij že drugo leto zapored povečalo za 4,3 %. Po podatkih AJPES se je med velikostnimi razredi podjetij (gospodarskih družb in samostojnih podjetnikov skupaj) po številu zaposlenih v obdobju 2003–2005 najbolj opazno povečalo število mikro (za 9,1 % oz. 7.925) in malih podjetij (za 6,3 % oz. 304), vseh podjetij skupaj pa s 93.233 na 101.477². Povečevanje števila podjetij v omenjenem obdobju je bilo mnogo hitrejšo kot v predhodnem triletnem obdobju, ko je pretežno stagniralo. Povezujemo ga lahko z ugodnimi makroekonomskimi razmerami, z novimi poslovnimi priložnostmi, povezanimi z vstopom v EU, z zniževanjem obrestnih mer ter v zadnjem času tudi s popularizacijo podjetništva kot kariere in z izboljševanjem administrativnega

¹ Za metodološko razlago mer podjetniške aktivnosti gl. opombe pod Tabelo.

² Dinamika sprememb v podjetniški aktivnosti se po podatkih iz strukturne statistike razlikuje od dinamike, prikazane s pomočjo indeksov GEM, kar nakazuje na neprimerljivost obeh skupin podatkov.

okolja za poslovanje podjetnikov (npr. projekt VEM).

Podjetniška aktivnost se krepi predvsem v storitvenih dejavnostih, kar je ugodno z vidika strukturnih sprememb v slovenskem gospodarstvu. V proizvodnih in poslovnih storitvah je po podatkih AJPES v obdobju 2003–2005 nastalo 4.497 oz. 54,5 %, v industriji in gradbeništvu pa 2.441 oz. 29,6 % vseh novih podjetij. Med posameznimi dejavnostmi po številu novih podjetij izstopajo: poslovanje z nepremičninami, najem in poslovne storitve (3.134), gradbeništvo (2.219), druge javne, skupne in osebne storitve (855) ter trgovina, popravila motornih vozil in izdelkov široke porabe (680). Za več kot 300 se je število podjetij povečalo še v gostinstvu in finančnem posredništvu.

Tabela: Izbrane mere podjetniške aktivnosti v Sloveniji, 2002-2006

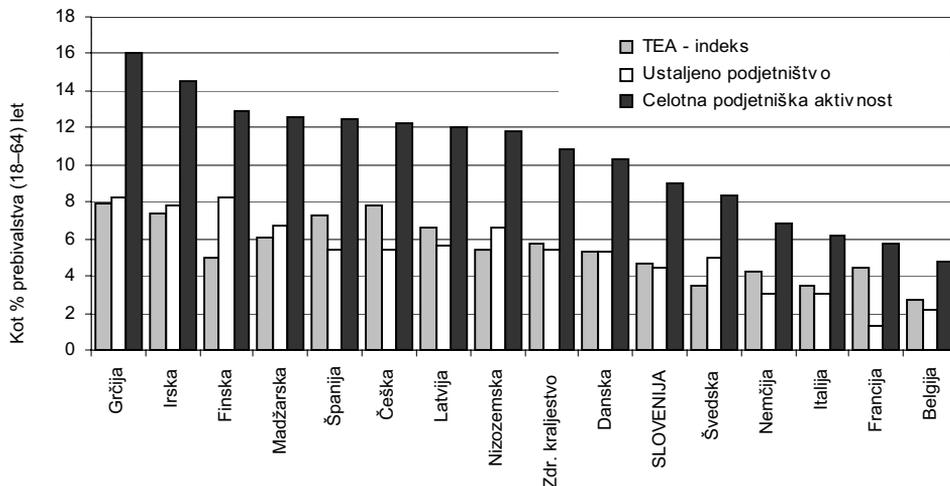
V % prebivalstva (18–64 let)	2002	2003	2004	2005	2006
TEA-indeks ¹	4,6	4,1	2,6	4,4	4,6
TEA-nastajajoči ²	3,3	3,0	1,9	3,0	2,9
TEA-novi ³	1,5	1,1	0,7	1,4	1,8
TEA-priložnost ⁴	3,3	3,1	2,2	3,8	4,0
TEA-nuja ⁵	1,4	0,8	0,4	0,5	0,5
Ustaljeno podjetništvo ⁶	-	-	-	6,3	4,4
Stopnja celotne podjetniške aktivnosti ⁷	-	-	-	10,1	9,0

Vir: Rebernik et al., 2003; Rebernik et al., 2004; Rebernik et al., 2005; Rebernik et al., 2006; GEM, 2007.

Opombe: ¹TEA-indeks je stopnja celotne zgodnje podjetniške aktivnosti in meri delež prebivalstva, ki se vključuje v podjetništvo. Zajema posameznike, ki so začeli vzpostavljati nova podjetja ali opravljati nove poslovne dejavnosti, vključujoč samozaposilitev (²TEA-nastajajoči podjetniki, ki še niso izplačevali plač dlje kot tri mesece). Poleg njih vključuje tudi posameznike, ki so zaposleni kot lastniki/managerji novih podjetij, ki ne izplačujejo plač dlje kot 42 mesecev (3TEA-novi). ⁴TEA-priložnost meri delež prebivalstva, ki se je lotil podjetništva zaradi zaznane poslovne priložnosti. ⁵TEA-nuja meri delež prebivalstva, ki se je lotil podjetništva zaradi pomanjkanja drugih možnosti na trgu dela. ⁶Ustaljeno podjetništvo predstavlja delež podjetnikov v prebivalstvu, ki poslujejo dlje kot 42 mesecev. ⁷Stopnja celotne podjetniške aktivnosti zajema TEA-indeks in delež ustaljenih podjetnikov.

Določeno število posameznikov podjetniško deluje v več kot enem podjetju, zato bi bili lahko hkrati vključeni v več indeksov. Da ne bi prišlo do podvajanja štetja, so po metodologiji GEM v TEA-indeksu in indeksu celotne podjetniške aktivnosti omenjeni posamezniki štetji samo enkrat. To je razlog, da je vrednost TEA-indeksa za posamezno državo manjša ali enaka seštevku deležev nastajajočih in novih podjetnikov (TEA-nastajajoči + TEA-novi) ter da je stopnja celotne podjetniške aktivnosti manjša od seštevka TEA-indeksa in indeksa ustaljenih podjetij ali je enaka temu seštevku. Prav tako seštevku deležev nastajajočih in novih podjetnikov ni enak stopnji celotne zgodnje podjetniške aktivnosti (TEA-indeks), saj so nekateri posamezniki podjetniško aktivni tako v nastajajočih kot novih podjetjih, v vsoti pa so upoštevani le enkrat (gl. Minniti et al., 2006).

Slika: Izbrane mere podjetniške aktivnosti v Sloveniji in ostalih članicah EU, vključenih v projekt GEM, v letu 2006

Vir: Global Entrepreneurship Monitor – GEM, 2007.

Delež nefinančnih tržnih storitev

V Sloveniji se delež nefinančnih tržnih storitev v dodani vrednosti postopno povečuje, zlasti velik premik je bil v letu 2005. V letu 2005 so nefinančne tržne storitve¹ ustvarile 38,3 % dodane vrednosti² slovenskega gospodarstva in zaposlovale 31,7 % vseh zaposlenih. Od leta 2000 se je njihov delež v dodani vrednosti povečal za 3,1 odstotne točke (v zaposlenosti za 3 o.t.³), od tega največ (eno odstotno točko) v zadnjem letu. Delež v dodani vrednosti so tako v petletnem obdobju kakor tudi v zadnjem letu povečale vse nefinančne tržne storitvene dejavnosti razen *gostinstva* (H), katerega delež je ostal praktično nespremenjen (2,2 % v letu 2005). Od leta 2000 je delež v dodani vrednosti najbolj (za 1,3 o.t.) okrepila dejavnost *nepremičnine, najem in poslovne storitve* (K), od tega v zadnjem letu za 0,3 o.t. na 16,2 %. Znotraj dejavnosti K se najhitreje krepijo na znanju temelječe poslovne storitve⁴. Njihov delež v dodani vrednosti gospodarstva je v letu 2005 dosegel 8,7 %, kar je za 1,8 o.t. več kot leta 2000. Delež preostalega dela dejavnosti K, to je poslovanje z nepremičninami⁵, se iz leta v leto niža (z 8,0 % v letu 2000 na 7,4 % v letu 2005). Visoka rast dodane vrednosti je bila po letu 2000 značilna tudi za dejavnost *promet, skladiščenje in zveze* (I). Njen delež v dodani vrednosti se je v petih letih povečal za 1,2, v zadnjem letu pa za 0,5 o.t. Od tega se je del prometne dejavnosti, ki sodi med na znanju temelječe storitve, to je poštna in telekomunikacijske storitve⁶, povečal za 0,5 oz. 0,2 o.t. Pomen dejavnosti *trgovine s popravili motornih vozil* (G) v dodani vrednosti gospodarstva pa se je v petih letih povečal za 0,7, v letu 2005 pa za 0,3 o.t.

V letu 2005 se je nadaljevalo zmanjševanje razkoraka med Slovenijo in povprečjem EU po deležu nefinančnih tržnih storitev v dodani vrednosti, vendar ostaja precejšen zaostanek na področju dejavnosti nepremičnine, najem in poslovne storitve, kjer dobro polovico predstavljajo na znanju temelječe poslovne storitve. Delež nefinančnih tržnih storitev v dodani vrednosti je v povprečju EU v letu 2005 znašal 43,8 %. Zaostanek Slovenije za evropskim povprečjem je bil po tem kazalniku najvišji v letu 2001 (7,7 odstotne točke), po letu 2002 pa se je zmanjšal. Približevanje evropskemu povprečju se je pospešilo zlasti v zadnjem letu, ko se je razkorak zmanjšal na 5,4 odstotne točke. Zmanjšanje zaostanka pa je predvsem posledica krepitve deleža dodane vrednosti trgovine s popravili motornih vozil ter prometa, skladiščenja in zvez, torej dejavnosti, ki imata v strukturi dodane vrednosti slovenskega gospodarstva višji delež kot v EU. Razkorak po ustvarjeni dodani vrednosti gostinstva in dejavnosti nepremičnine, najem in poslovne storitve pa se ni zmanjšal. Slovenija za EU najbolj zaostaja zlasti po dodani vrednosti

¹ Dejavnosti Standardne klasifikacije dejavnosti (SKD) od G do K (brez J): trgovina, popravila motornih vozil in izdelkov široke porabe (dejavnost G), gostinstvo (dejavnost H), promet, skladiščenje in zveze (dejavnost I) in poslovanje z nepremičninami, najem in poslovne storitve (dejavnost K).

² Gre za bruto dodano vrednost.

³ Del povečanja gre tudi na račun povečanja števila zaposlenih v dejavnosti K, kjer so z letom 2002 začeli k zaposlenosti šteti tudi zaposlene po avtorskih pogodbah in pogodbeno delo.

⁴ V na znanju temelječe storitve se po definiciji OECD znotraj dejavnosti K uvrščajo naslednje dejavnosti SKD: dajanje strojev in opreme v najem (71), obdelava podatkov in povezane storitve (72), raziskave in razvoj (73), druge poslovne storitve (74).

⁵ Večino poslovanja z nepremičninami zavzema stanovanjska dejavnost gospodinjstev, za katero so značilne relativno nizke konstantne stopnje rasti dodane vrednosti. V letu 2000 je stanovanjska dejavnost zavzemala 94 % dodane vrednosti oddelka poslovanje z nepremičninami, v letu 2005 pa 91 %.

⁶ V na znanju temelječe storitve se po definiciji OECD znotraj dejavnosti I uvrščajo poštna in telekomunikacijske storitve (oddelek 74).

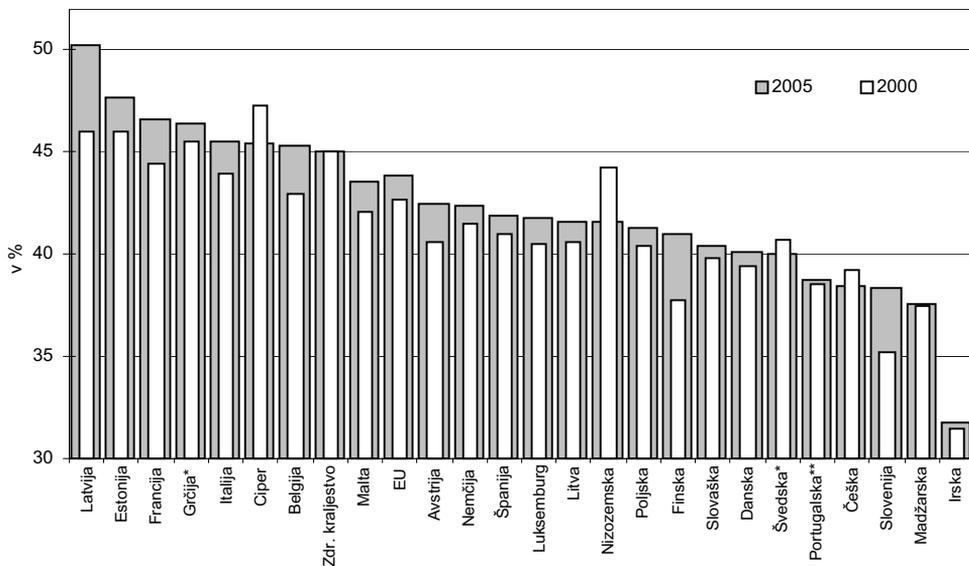
dejavnosti K, kjer se (ob intenzivni rasti teh storitev v EU) razkorak bistveno ne zmanjšuje, saj je bila razlika v letu 2000 enaka 6,2, v letih 2004 in 2005 pa 6,1 odstotne točke. Po zadnjih razpoložljivih podatkih za države EU, ki so na voljo za leto 2002 (STI Scoreboard, 2005), je Slovenija za povprečjem EU zaostajala tako glede deleža poslovnih storitev kot glede deleža dejavnosti poslovanje z nepremičninami. V dveletnem obdobju (od 2000 do 2002) se je zaostanek pri poslovnih storitvah, ki sodijo med na znanju temelječe storitve, nekoliko zmanjšal (s 4,1 na 3,1 o.t.), pri poslovanju z nepremičninami pa povečal (z 2,5 na 3,4 o.t.). Glede na to da se je v Sloveniji tudi v zadnjih letih delež poslovnih storitev povečeval, delež nepremičninske dejavnosti pa zmanjševal, lahko sklepamo, da so se v primerjavi z EU podobna gibanja nadaljevala tudi po letu 2002.

Tabela: Delež nefinančnih tržnih storitev v dodani vrednosti v Sloveniji in v Evropski uniji (v %)

	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Slovenija	35,0	35,2	35,6	36,4	36,8	37,3	38,3
EU-25	40,1	42,7	43,3	43,4	43,5	43,5	43,8
EU-15	40,2	42,9	43,4	43,5	43,6	43,7	44,0
EU-10	36,7	39,9	40,9	41,4	40,7	40,0	40,2

Viri: SI-stat podatkovni portal - Nacionalni računi (SURS), 2006. Economy and finance - National accounts data (Eurostat), 2006.

Slika: Delež nefinančnih tržnih storitev v dodani vrednosti v Sloveniji in Evropski uniji v letih 2000 in 2005 (v %)

Viri: SI-stat podatkovni portal – Nacionalni računi (SURS), 2006. Economy and finance – National accounts data (Eurostat), 2006.
Opombi: *Podatek za leto 2004. **Podatek za leto 2003.

Bilančna vsota bank

V letu 2005 se je obseg bilančne vsote bank v primerjavi z BDP okrepil kar za 15,3 odstotne točke in s tem dosegel raven 105,4 %. Rast kazalnika je že tretje leto zapored v veliki meri posledica krepitve kreditne aktivnosti bank, saj se je v tem letu obseg kreditov nebančnim sektorjem nominalno povečal za dobro četrtino. Tako so konec leta predstavljali že 54,6 % celotne bilančne vsote. Tovrstni krediti so tako k 23,6-odstotni rasti bilančne vsote slovenskega bančnega sektorja prispevali kar 13,6 odstotne točke. V valutni strukturi kreditov so se krepili predvsem devizni krediti, ki so bili vse do konca tretjega četrtletja ugodnejši od tolarških. V nasprotju z letom 2004 pa se je ponovno okrepil obseg vrednostnih papirjev, ki niso namenjeni trgovanju, saj je le-ta v tem obdobju porasel za 14,4 %. To je v veliki meri posledica rasti obsega kratkoročnih vrednostnih papirjev, izdanih s strani države. Na strani virov pa se banke še naprej soočajo z nizkimi stadjami rasti depozitov prebivalstva, ki so bili v preteklosti glavni vir financiranja, zato so le-te svojo okrepljeno kreditno aktivnost financirale z zadolževanjem v tujini, ki je v letu 2005 raslo že četrto leto zapored. Z 562,8 mrd SIT je bilo za 1,5-krat višje kot leto pred tem. Pomemben vir pa so tudi bančni depoziti tujih bank (predvsem mater), ki so z 242,6 mrd SIT za 3,3-krat presegle vrednost iz istega obdobja lani.

V letu 2006 se je rast bilančne vsote bank s 15,8 % nekoliko umirila. Kazalnik bilančne vsote glede na BDP se je tako v primerjavi s predhodnim letom okrepil za 8,1 odstotne točke in s tem dosegel raven 113,5 %. Pri tem je potrebno opozoriti, da podatki za leto 2006 zaradi prehoda na mednarodne standarde računovodskega poročanja niso popolnoma primerljivi z letom pred tem. Kljub temu je razvidno, da se je tudi v letu 2006 nadaljevala okrepljena kreditna aktivnost bank. Vendar podatki nakazujejo, da so jo banke nekoliko manj financirale z zadolževanjem v tujini in depoziti tujih bank, saj so neto tokovi v enajstih mesecih leta 2006 predstavljali le dobri dve tretjini vrednosti iz primerljivega obdobja leta 2005.

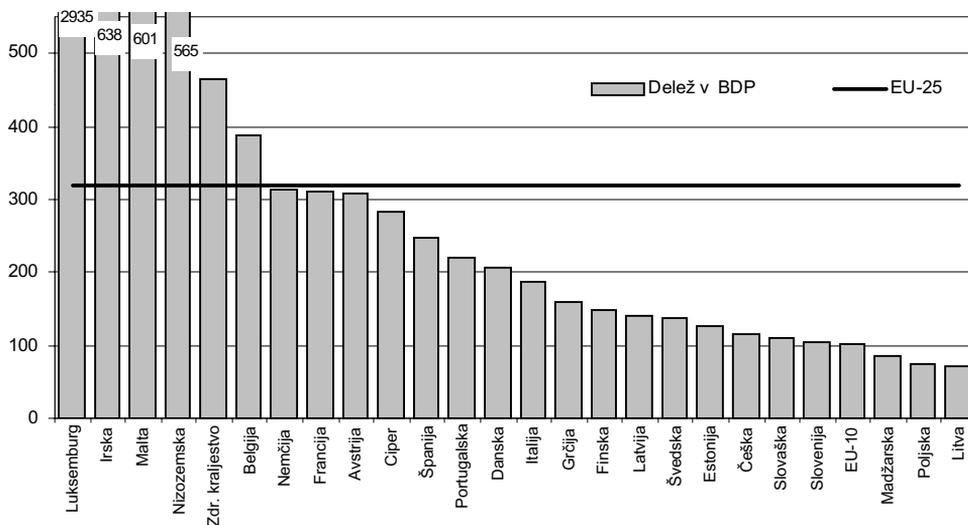
Kljub visoki rasti vrednosti indikatorja pa se relativni zaostanek Slovenije za povprečjem EU ni bistveno zmanjšal. V letu 2005 je tako po tem kazalniku dosegla 33,2 % povprečja EU (v letu 2004 32,8 %). V tem letu so banke tudi v ostalih državah članicah precej okrepile svojo kreditno aktivnost, saj je bila medletna rast obsega kreditov v EU 15,9-odstotna, kar je najvišja rast v zadnjih petih letih. Bilančna vsota je tako na medletni ravni porasla za 15,7 %. Ker pa je le-ta bila že prej na ravni 2,7-kratnika BDP, se je vrednost indikatorja v EU okrepila kar za 43,1 odstotne točke in s tem dosegla raven 317,9 %. Nekoliko višjo (18,5-odstotno) rast bilančne vsote so beležile nove države članice, vendar pa je vrednost kazalnika za te države v primerjavi z letom 2004 porasla za 15,7 odstotne točke, kar je približno na ravni slovenskega prirasta. Slovenija se glede na vrednost bilančne vsote v primerjavi z BDP še naprej uvršča v drugo polovico držav EU-10. Nižjo vrednost kazalnika so tako beležile le Litva (71,7 %), Poljska (74,6 %) in Madžarska (84,4 %).

Tabela: Osnovna struktura bilance stanja bank za obdobje 1995-2006, v mio EUR

	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Aktiva	6.156,5	13.041,6	16.177,5	19.000,2	21.104,4	23.555,1	29.126,7	33.742,1
v % BDP	62,4	74,2	80,8	85,1	87,0	90,0	105,4	113,5
Kreditni bančnemu sektorju	1.058,1	1.520,6	1.653,5	1.557,1	1.440,4	2.087,1	2.848,0	3.063,3
Kreditni nebančnim sektorjem	2.536,2	6.823,7	7.986,6	9.065,7	10.591,2	12.691,3	15.905,1	20.082,1
Vrednostni papirji	1.730,5	3.309,9	4.629,1	6.454,3	7.176,1	6.852,6	8.155,9	10.596,7
Druga aktiva	586,3	975,9	1.047,7	1.319,6	1.306,3	1.335,3	1.618,3	33.742,1

Vir: Letno poročilo Banke Slovenije (različni letniki).

Slika: Bilančna vsota bank v nekaterih državah članicah EU v letu 2005, kot % BDP

Vir: Letno poročilo Banke Slovenije, 2006; European banking federation, 2006; Nacionalni računi (SURS), 2007.

Zavarovalne premije

Vrednost kazalca zavarovalne premije glede na BDP je v letu 2005 prvič po letu 1999 ostala nespremenjena, na ravni 5,6 %. Obseg zavarovalnih premij¹ je dosegel vrednost 1.549,2 mio EUR in je bil za 6,6 % višji kot leto prej. Rast zavarovalnih premij je v tem obdobju dosegla le dobro polovico povprečne letne rasti v zadnjih desetih letih. Glavni razlog za tako občutno umirjanje rasti gre iskati predvsem v velikem upadu rasti premij življenjskih zavarovanj, ki je bila z 8,6 % najnižja doslej, potem ko je bila v letu 2004 s 43,8 % najvišja v zadnjih desetih letih. Do umirjanja rasti premij življenjskih zavarovanj je v največji meri prišlo zaradi precej nižje rasti premij življenjskih zavarovanj, vezanih na vrednosti enot investicijskih skladov, ki so bile v letu 2005 višje za dobro petino, leto pred tem pa se je njihova vrednost skoraj potrojila. Poleg tega se je precej upočasnila tudi rast premij ostalih življenjskih zavarovanj. Že četrto leto zapored se umirja tudi rast premij neživljenjskih zavarovanj, ki so se v letu 2005 povečale za 5,7 %. Nižjo stopnjo rasti smo s 4,9 % zabeležili le še v letu 1997.

Potem ko je vrednost kazalca obsega zavarovalnih premij glede na BDP za povprečjem EU upadala tri leta zapored, se je v letu 2005 okrepila za 0,2 odstotne točke in tako dosegla raven 8,5 %. Čeprav je obseg premij v novih državah članicah naraščal bistveno hitreje (18,0 %) kot v starih (6,5 %), pa je v novih članicah (zaradi relativno majhnega pomena zavarovalnega sektorja in višje rasti BDP) obseg premij glede na BDP absolutno porasel le za 0,1 odstotne točke, na 3,4 %. Pri starih članicah pa je bil višji kar za 0,3 odstotne točke in s tem dosegel raven 8,8 %. Med novimi članicami ima Slovenija najvišji obseg zavarovalnih premij glede na BDP, prav tako pa še vedno za njo zaostajata tudi Grčija in Španija.

V primerjavi z drugimi kazalniki razvitosti finančnega sektorja je zaostanek Slovenije za EU najmanjši ravno na področju zavarovalništva, vendar pa je večji razkorak opaziti pri primerjavi strukture premij. V Sloveniji 70,0 % vseh zavarovanj še vedno predstavljajo premije neživljenjskih zavarovanj, kjer sta najpomembnejši kategoriji zavarovanje odgovornosti pri uporabi motornih vozil in zdravstveno zavarovanje, ki skupaj predstavljata več kot polovico vseh premij neživljenjskih zavarovanj. Tovrstna zavarovanja so tako v letu 2005 že četrto leto zapored dosegla raven 3,9 % BDP, kar je ena izmed najvišjih ravni v Evropski uniji in za 0,6 odstotne točke višja od evropskega povprečja. Obseg življenjskih zavarovanj, ki vključujejo tudi bolj razvite oblike finančnih storitev, pa je v Sloveniji dosegel le 1,7 % BDP. To je le za 0,2 odstotne točke nad povprečjem novih držav članic in dosega le slabo tretjino povprečne vrednosti v EU.

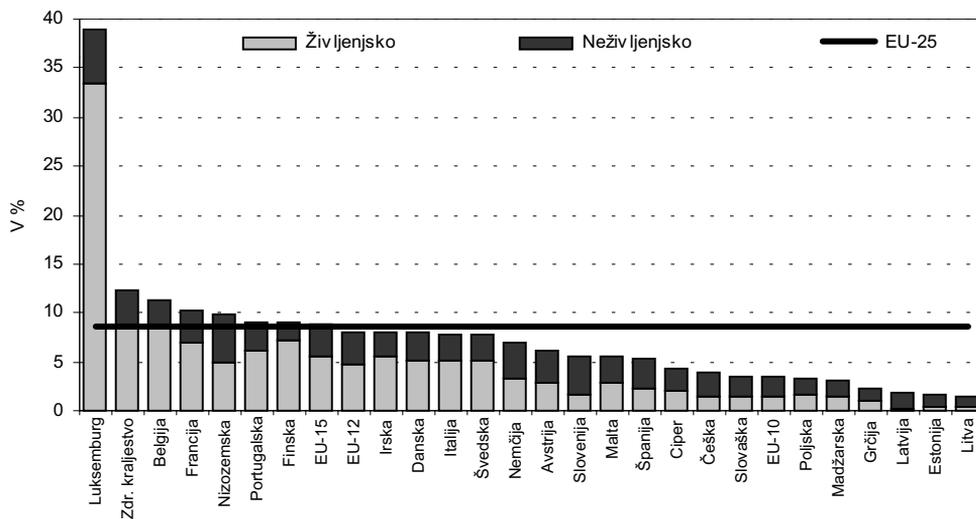
¹ Upoštevamo tudi institucije, ki še ne delujejo po zakonu o zavarovalništvu (Kapitalska družba, Sklad obrtnikov in podjetnikov).

Tabela: Zavarovalne premije po vrstah zavarovanj v Sloveniji v obdobju 1995–2005

	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005
V primerjavi z BDP, v %							
Zavarovalne premije skupaj	4,3	4,5	4,8	5,0	5,1	5,6	5,6
Življenjsko zavarovanje	0,6	0,9	1,0	1,1	1,2	1,6	1,7
Neživljenjsko zavarovanje	3,6	3,6	3,8	3,9	3,9	3,9	3,9
Struktura, v %							
Zavarovalne premije skupaj	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Življenjsko zavarovanje	14,8	19,4	21,4	22,7	23,9	29,4	30,0
Neživljenjsko zavarovanje	85,2	80,6	78,6	77,3	76,1	70,6	70,0
Medletne nominalne stopnje rasti, v %							
Zavarovalne premije skupaj	62,6	12,5	19,3	16,1	11,7	16,8	6,6
Življenjsko zavarovanje	67,8	20,9	31,5	23,2	17,8	43,8	8,6
Neživljenjsko zavarovanje	61,7	10,7	16,3	14,1	9,9	8,3	5,7

Vir: Statistični zavarovalniški bilten 2006, (Slovensko zavarovalno združenje) 2006.

Slika: Obseg vseh zavarovalnih premij, življenjskih zavarovanj in neživljenjskih zavarovanj v primerjavi z BDP v državah članicah EU v letu 2005, v %

Vir: Statistični zavarovalniški bilten 2006 (Slovensko zavarovalno združenje), 2006; Annual Report 2005-2006 (The Comité Européen des Assurances), 2006.

Tržna kapitalizacija

Tržna kapitalizacija delnic (brez investicijskih družb) glede na BDP se je v letu 2005 prvič doslej znižala in dosegla raven 24,2 %, kar je za tri odstotne točke manj kot leto pred tem. Do razmeroma velikega zmanjšanja vrednosti kazalnika je prišlo zaradi 5,9-odstotnega upada obsega tržne kapitalizacije na Ljubljanski borzi ob relativno visoki 4-odstotni realni gospodarski rasti v letu 2005. Od tega je vrednost delnic z borzne kotacije upadla za 4,1 %, vrednost delnic prostega trga pa za dobro desetino. K upadu obsega tržne kapitalizacije je največ prispevalo splošno zniževanje vrednosti delnic, ki kotirajo na borzi, saj se je vrednost osrednjega indeksa SBI20 prvič po letu 1996 znižala in je bila za 5,6 % nižja kot ob koncu leta 2004. Del zniževanja obsega tržne kapitalizacije pa lahko pripišemo tudi dejstvu, da se je v letu 2005 nekoliko znižalo število delnic, ki so kotirale na Ljubljanski borzi. Vrednost celotnega prometa na Ljubljanski borzi, ki vključuje tudi trgovanje s svežnji in trgovanje na trgu uradnih vzdrževalcev likvidnosti (TUVL), kjer se trguje samo z državnimi vrednostnimi papirji, je v letu 2005 dosegla 2.741,2 mio EUR. To je za skoraj dve tretjini več kot leto pred tem in daleč najvišja vrednost doslej. Brez upoštevanja TUVL bi promet na Ljubljanski borzi porasel le za dobro desetino. Promet z obveznicami se je okreplil kar za 1,5-krat, promet z delnicami pa je porasel minimalno, in sicer le za en odstotek. Likvidnost na Ljubljanski borzi še naprej ostaja nizka. Tržnost delnic, merjena kot razmerje med vrednostjo prometa in tržno kapitalizacijo delnic, se je v primerjavi z letom 2004 povišala le za 0,01 in še to v glavnem zaradi zmanjšanja vrednosti tržne kapitalizacije delnic in ne zaradi večjega obsega trgovanja. Tržnost obveznic je v letu 2005 dosegla raven 0,20, kar je skoraj dvakrat več kot leto pred tem. Precej višja vrednost pa je predvsem posledica obsežnega trgovanja na novo osnovanem TUVL.

Primerjava razvitosti slovenskega finančnega sektorja z ostalimi državami EU kaže, da je razvojni razkorak največji ravno na področju trga kapitala, zaostanek pa se je v letu 2005 še povečal, saj se je vrednost kazalnika za večino držav članic precej okrepila. Tako se je v letu 2005 tržna kapitalizacija delnic v EU zaradi ugodnih gibanj na večini kapitalskih trgov povečala kar za 13,1 odstotne točke in dosegla 79,7 % BDP, kar je najvišja vrednost po letu 2001. Slovenija je tako dosegla le dobrih trideset odstotkov povprečne vrednosti EU. Potem ko je Slovenija v preteklih letih vseskozi dosegala ali celo presegala povprečno vrednost kazalnika v novih državah članicah, pa je v letu 2005 prvič opazneje zaostala tudi za povprečjem teh držav, ki je bilo na ravni 32,9 %. To je za 5,7 odstotne točke več kot v letu 2004. Nižjo vrednost kazalnika kot Slovenija sta dosegli le še Slovaška (10,6 %) in Latvija (17,0 %).

Za leto 2006 ocenjujemo, da je Slovenija po obsegu tržne kapitalizacije glede na BDP zmanjšala razvojni razkorak za povprečjem EU. Cene vrednostnih papirjev na Ljubljanski borzi so se v letu 2006 ponovno pričele krepiti, obenem pa je bilo na borzo uvrščeno eno izmed podjetij, ki je še vedno v večinski lasti države. Tako se je tržna kapitalizacija delnic v tem letu okrepila za 72,0 %, kar precej presega rast večine ostalih držav članic EU. Kljub izredno visoki gospodarski rasti se je tako tudi vrednost kazalnika tržne kapitalizacije delnic v primerjavi z BDP okrepila kar za 14,5 odstotne točke (največ doslej) na 38,7 %. Precej nižjo stopnjo rasti pa je beležila tržna kapitalizacija obveznic, ki se je v letu 2006 okrepila za slabo desetino in je dosegla le slabo četrtno povprečne letne rasti v zadnjih desetih letih. Vrednost celotnega prometa na Ljubljanski borzi (vključno s TUVL) je v letu 2006 s 3.579,8 mio EUR za slabo četrtno presegla vrednost iz leta 2005. Velik del rasti je posledica za dobro polovico večjega obsega trgovanja z delnicami brez investicijskih družb (1.451,5 mio EUR) in deloma tudi za slabi dve tretjini večjega trgovanja s

kratkoročnimi vrednostnimi papirji na TUVL-u (739,3 mio EUR). Na drugi strani pa se je promet z obveznicami okreplil le za 1,1 % (1.218,9 mio EUR), kar je najnižja vrednost po letu 2001. Pri trgovanju z obveznicami pa je prišlo tudi do velikih strukturnih sprememb, saj se je velik del prometa z državnimi obveznicami iz borzne kotacije selil na TUVL. Kljub temu da se je vrednost prometa z delnicami v letu 2006 precej povečala, pa se je tržnost delnic, merjena kot razmerje med prometom in obsegom tržne kapitalizacije, v letu 2006 ponovno znižala za 0,01 točke in dosegla raven 0,13. To je posledica izredno visoke rasti tržne kapitalizacije delnic, ki kotirajo na Ljubljanski borzi. Za nadaljni razvoj slovenskega trga kapitala bo tako poleg obsega tržne kapitalizacije nujno potrebno okrepiti tudi obseg trgovanja na Ljubljanski borzi, saj bi se s tem zagotovila dovolj velika likvidnost vrednostnih papirjev, ki je prav tako zelo pomembna za nadaljnji razvoj trga kapitala.

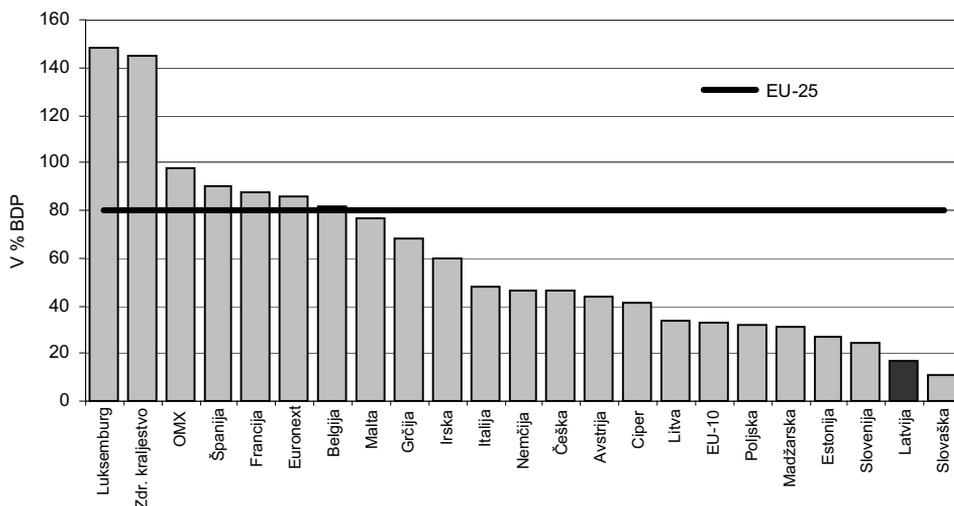
Tabela: Nekateri kazalci razvitosti kapitalskega trga v Sloveniji v letih 1995–2006

	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Tržna kapitalizacija delnic brez PID-ov in ID-ov, v mio EUR ¹	171,6	2.942,3	3.546,9	5.145,7	5.590,4	7.118,3	6.694,8	11.513,1
Tržna kapitalizacija delnic brez PID-ov in ID-ov, v % od BDP	1,7	16,4	17,7	23,0	23,0	27,2	24,2	38,7
SBI20	1.448	1.808	2.152	3.340	3.932	4.904	4.630	6.383
BIO	111	109	109	111	117	122	123	119
PIX	-	1.521	1.588	2.730	3.372	4.513	3.962	5.084
Število vrednostnih papirjev	49	267	270	265	254	254	227	202
Delnice	27	197	193	172	162	153	128	109
od tega delnice PID	0	44	37	33	26	11	10	7
Obveznice	22	68	76	92	92	101	99	93
Pokojninski boni	0	1	1	1	0	0	0	0

Vira: Letno statistično poročilo (Ljubljanska borza), 2006; Nacionalni računi (SURS), 2007.

Opombe: PID - pooblaščenca investicijska družba, ID - investicijska družba, SBI - slovenski borzni indeks, BIO - borzni indeks obveznic, PIX - indeks delnic pooblaščenih investicijskih družb; ¹lastni preračuni v evre.

Slika: Tržna kapitalizacija v nekaterih državah članicah EU v letu 2005, kot % BDP

Vir: Letno statistično poročilo (Ljubljanska borza), 2005; Prva statistična objava – nacionalni računi (SURS), 2006; Stock market capitalisation (Eurostat), 2006.

Opomba: Euronext od januarja leta 2001 predstavljajo borze v Parizu, Amsterdamu in Bruslju, februarja leta 2002 pa se jim je pridružila še Lizbonska borza. OMX vključuje skandinavske (Danska, Finska, Švedska) in Baltске borze (Estonija, Latvija, Litva).

Druga prioriteta:

Učinkovita uporaba znanja za gospodarski razvoj in kakovostna delovna mesta

- Delež prebivalstva s terciarno izobrazbo
- Povprečno število let šolanja
- Razmerje med številom študentov in številom pedagoškega osebja
- Javni izdatki za izobraževanje
- Izdatki za izobraževalne ustanove na udeleženca
- Bruto domači izdatki za raziskovalno razvojno dejavnost
- Diplomanti na področju znanosti in tehnologije
- Raba interneta

Delež prebivalstva s terciarno izobrazbo

Izobrazbena sestava prebivalstva se hitro izboljšuje, delež prebivalstva s terciarno izobrazbo pa približuje povprečju EU. Delež prebivalstva v starosti 25–64 let s terciarno izobrazbo je po rezultatih ankete o delovni sili za drugo četrtletje 2006 dosegel 21,5 %, kar je 5,8 odstotne točke več kot v drugem četrtletju 2000 oziroma 7,3 odstotne točke več kot v drugem četrtletju 1995. V zadnjem letu se je povečal za 1,5 odstotne točke (kar je toliko kot v petletnem obdobju 1995–2000). Povprečni delež prebivalstva v starosti 25–64 let s terciarno izobrazbo je bil v drugem četrtletju leta 2006 v EU-25 23,3 % v EU-15 pa 24,4 %, kar je 1,8, oziroma 2,9 odstotne točke več, kot je dosegla Slovenija. V primerjavi z letom 2005 se je ta razlika precej zmanjšala (glej Tabelo).

Najhitreje se povečuje delež prebivalstva s končano visoko izobrazbo, ki se je v desetletju 1995–2005 več kot podvojil, delež prebivalstva z višjo izobrazbo pa upada. Po letnih podatkih anket o delovni sili je imelo leta 2005 visoko izobrazbo 12,3 % prebivalstva Slovenije v starosti 25–64 let (leta 2000 7,7 %, leta 1995 6,1 %), višjo 6,4 % (leta 2000 7,4 %, leta 1995 7,5 %), podiplomsko pa 1,4 % (leta 2000 0,9 %, leta 1995 0,7 %).

Še naprej se povečuje tudi delež prebivalstva s končano popolno srednjo izobrazbo, delež prebivalstva s končano poklicno izobrazbo ostaja bolj ali manj nespremenjen, z nižjo izobrazbo pa se zmanjšuje. V letu 2005 je imelo popolno (splošno, strokovno ali tehnično) srednjo izobrazbo 31,9 % prebivalstva v starosti 25–64 let (enako kot leto poprej). Ta delež se je v obdobju 1995–2000 močno povečal (s 25,7 % na 31,2 %), po letu 2000 pa se je njegova rast počasi umirila v korist pospešene rasti prebivalstva z visoko izobrazbo. Delež prebivalstva s poklicno izobrazbo že ves čas niha okrog 29 %. Leta 2005 je imelo poklicno izobrazbo 28,3 % prebivalstva v starosti 25–64 let. Končano osnovno šolo je imelo 17,2 % (leta 2000 20,6 %, leta 1995 24,1 %), brez končanih šol pa je bilo 2,5 % prebivalstva v tej starosti (leta 2000 3,9 %, leta 1995 7,2 %).

Vključenost mladine v srednje izobraževanje se še naprej povečuje, število odraslih v osnovnem in srednjem izobraževanju pa se že dve leti zmanjšuje. V šolskem letu 2004/2005 je bilo v srednje šole vpisane 77,6 % generacije v starosti 15–19 let (v šolskem letu 2000/2001 72,5 %, 1994/1995 pa 67,2 %), prvi vpis v šolskem letu 2005/2006 pa že presega 80 %¹, kar je cilj Lizbonske strategije. Pri tem se še naprej povečujeta deleža vpisanih v gimnazije ter v srednje tehnične in strokovne šole, medtem ko se delež vpisanih v poklicne šole znižuje. Povečuje se tudi delež generacije, ki opravi maturo ali zaključni izpit (leta 2005 71,4 %, leta 2000 56,0 %²), zmanjšuje pa delež generacije, ki konča poklicno šolo (leta 2005 24,0 %, leta 2000 28,0 %). Število odraslih v osnovnem in srednjem formalnem izobraževanju, ki je v šolskem letu 2002/2003 že preseglo 25.000 (1994/1995: 10.115), se že dve leti zmanjšuje. V šolskem letu 2004/2005 je bilo v osnovne in srednje šole za odrasle vpisanih 21.069 oseb, končalo pa jih je 6.862 oseb (2,9-krat več kot v šolskem letu 1994/1995).

Število študentov in diplomantov se še naprej povečuje. V šolskem letu 2005/2006 je bilo na vseh treh ravneh terciarnega izobraževanja vpisanih 114.794 študentov, od tega 14.246 na višjih strokovnih šolah ter 92.204 na dodiplomskem in 8.344 na podiplomskem študiju.

¹ Končni podatki bodo verjetno (tako kot vsako leto) nižji.

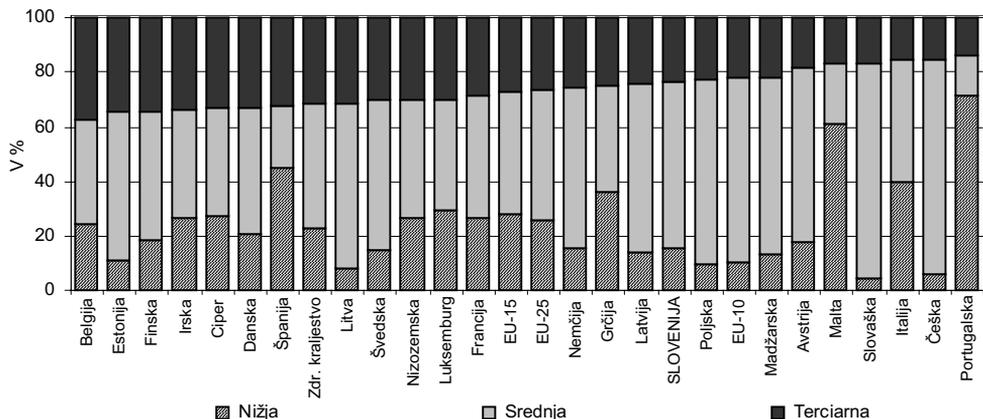
² Ocenjeno v primerjavi z generacijami, ki so bile pred teoretičnim trajanjem šolanja na posameznih vrstah srednjih šol stare 15 let.

Tabela: Delež prebivalstva v starosti 25–64 let s terciarno izobrazbo v Sloveniji in v državah članicah EU-25 v obdobju 1995–2006 (drugo četrtletje), v %

	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
EU-25	n.p.	19,3	19,6	19,9	20,8	21,9	22,7	23,2
EU-15	16,6	20,4	20,8	21,1	21,9	23,0	23,8	24,2
EU-10	n.p.	13,9	13,1	13,5	14,7	15,9	17,0	17,9
Belgija	23,3	27,2	27,8	27,9	28,2	29,8	30,7	31,0
Češka	n.p.	11,5	11,6	11,8	11,9	12,3	13,1	13,5
Danska	27,2	25,2	28,1	29,0	31,8	32,3	32,9	34,8
Nemčija	21,1	22,5	22,4	21,4	22,9	23,8	24,5	24,1
Estonija	n.p.	28,9	29,8	29,7	30,4	31,5	33,6	32,9
Grčija	14,3	16,9	17,2	17,9	18,6	20,6	20,5	21,3
Španija	16,4	22,5	23,6	24,6	25,0	26,4	28,2	28,4
Francija	n.p.	21,6	22,6	23,5	23,5	23,9	24,6	25,4
Irska	19,9	21,1	22,8	24,5	26,3	27,8	28,3	29,9
Italija	7,4	9,4	10,0	10,4	10,8	11,4	11,9	12,7
Ciper	n.p.	25,2	26,9	29,1	29,6	29,3	27,8	29,9
Latvija	n.p.	18,0	18,1	19,6	18,2	19,4	21,5	21,4
Litva	n.p.	21,8	22,4	21,9	23,2	24,2	26,5	27,2
Luksemburg	15,4	18,1	17,6	18,4	19,9	23,6	26,6	26,5
Madžarska	n.p.	14,0	13,9	14,0	15,2	16,6	17,0	17,8
Malta	n.p.	5,4	9,6	8,6	9,0	10,8	12,2	12,3
Nizozemska	n.p.	24,0	23,8	24,7	27,1	29,0	29,9	29,8
Avstrija	n.p.	14,5	15,2	15,1	15,2	18,4	17,6	17,7
Poljska	n.p.	11,4	11,7	12,2	13,9	15,3	16,5	17,8
Portugalska	11,3	9,0	9,3	9,5	10,5	12,6	12,7	13,4
Slovenija	14,2	15,7	13,8	14,5	17,8	18,8	20,0	21,5
Slovaška	n.p.	10,3	10,6	10,8	11,6	12,8	13,9	14,4
Finska	21,0	32,3	32,5	32,4	32,8	34,0	34,5	34,1
Švedska	26,1	29,5	25,4	26,2	27,0	27,9	29,3	30,3
Združeno kraljestvo	21,0	24,3	24,9	25,6	26,6	27,9	28,2	29,2

Vir: Statistiki prebivalstva in izobraževanja - SURS, različne številke; Population and Social Conditions (Eurostat), 2006.

Slika: Izobrazbena sestava delovno aktivnega prebivalstva v državah članicah EU-25, v %

Vir: Population and social conditions – Labour market (Eurostat), 2006

Povprečno število let šolanja

S povečevanjem deleža generacij, ki konča srednje in terciarno izobraževanje, se povečuje tudi povprečno število let zaključenega šolanja prebivalstva, ki pa je še vedno nižje kot v razvitih državah. Po podatkih ankete o delovni sili je imelo leta 2005 prebivalstvo v starosti 25–64 let 11,6 leta zaključenega šolanja¹ (0,4 leta več kot leta 2000 oziroma 0,9 leta več kot leta 1995). Slovenija se po tem kazalniku uvršča nekoliko pod povprečje držav članic OECD, ki je bilo po zadnjih razpoložljivih podatkih za leto 2004 11,9 (v Sloveniji je bilo takrat 11,5) let zaključenega šolanja. Najvišjo vrednosti tega kazalnika med članicami OECD je imela Norveška (13,9), med članicami EU-25 pa Danska (13,4) in Luksemburg (13,3).

Povprečno število let šolanja delovno aktivnega prebivalstva je nekoliko višje, vendar prav tako zaostaja za razvitimi državami. Po podatkih ankete o delovni sili je imelo delovno aktivno prebivalstvo v Sloveniji leta 2005 povprečno 11,9 let zaključenega šolanja (0,4 leta več kot leta 2000 oziroma 0,8 leta več kot leta 1995). Vrednost tega kazalnika je v Sloveniji v primerjavi s povprečjem držav članic OECD nizka². Povprečno število let šolanja je pri delovno aktivnem prebivalstvu običajno višje kot pri prebivalstvu v starosti 25–64 let, saj so pri slednjem stopnje neaktivnosti ali brezposelnosti višje, čim nižjo izobrazbo ima³. Ker pa se izobrazbena sestava prebivalstva v starosti 25–64 let hitro izboljšuje, se ta razlika počasi zmanjšuje (leta 1995 je bila 0,35 leta, leta 2005 pa 0,25 leta).

Povprečno število let šolanja po podatkih statističnega registra delovno aktivnega prebivalstva je nižje kot po anketi o delovni sili, razlika pa se povečuje. Statistični register delovno aktivnega prebivalstva zajema zaposlene in samozaposlene osebe s formalno urejenim statusom. Povprečno število let šolanja teh oseb v letu 2005 je bilo 11,6 leta, torej 0,3 leta manj kot po anketi. Razlika v vrednosti tega kazalnika po obeh virih se povečuje⁴. Do razlike pa prihaja verjetno zato, ker anketa o delovni sili zajema tudi neformalno delovno aktivne osebe⁵, katerih izobrazbena raven je, kot kaže, višja od povprečja formalno zaposlenih in samozaposlenih. Eden od možnih razlogov za to je tudi dejstvo, da je med neformalno delovno aktivnimi relativno visoko število študentov, upokojenecv, registrirano brezposelnih in drugih oseb z višjo ravniyo izobrazbe, ki so le občasno delovno aktivne.

¹ Preračunano na UMAR z upoštevanjem naslednjih predpostavk o povprečnih normativnih dolžinah šolanja: brez končane osnovne šole 5,5 leta, s končano osnovno šolo 8,0 leta, z nižjo poklicno izobrazbo 9,5 leta, s srednjo poklicno izobrazbo 11,0 leta, s končano strokovno ali splošno srednjo šolo 12,2 leta, z višjo izobrazbo 14,0 leta, z visoko izobrazbo 16,2 leta ter s podiplomsko izobrazbo 19,0 leta šolanja.

² Leta 2003 (edini razpoložljivi podatek) so imeli moški 0,9, ženske pa 0,7 leta šolanja manj od povprečja držav OECD (12,7 oziroma 12,5) in 2,5 oziroma 2,4 manj od najvišjega povprečnega števila let šolanja delovno aktivnega prebivalstva, ki sta ga med državami OECD imeli takrat Norveška in ZDA (14,0 za moške in 14,2 za ženske). Izmed evropskih so imeli takrat delovno aktivni povprečno manj let šolanja kot v Sloveniji le še v Grčiji, Italiji in na Portugalskem, med ženskami pa tudi na Slovaškem.

³ Glej indikator *Stopnja brezposelnosti*.

⁴ Leta 1995 je bilo povprečno število let šolanja, izračunano iz podatkov statističnega registra delovno aktivnega prebivalstva, za 0,1 leta nižje od vrednosti tega kazalnika po podatkih ankete o delovni sili. Leta 1999 se je ta razlika povečala na 0,2, leta 2005 pa na 0,3 leta.

⁵ Glej indikator *Stopnja zaposlenosti*.

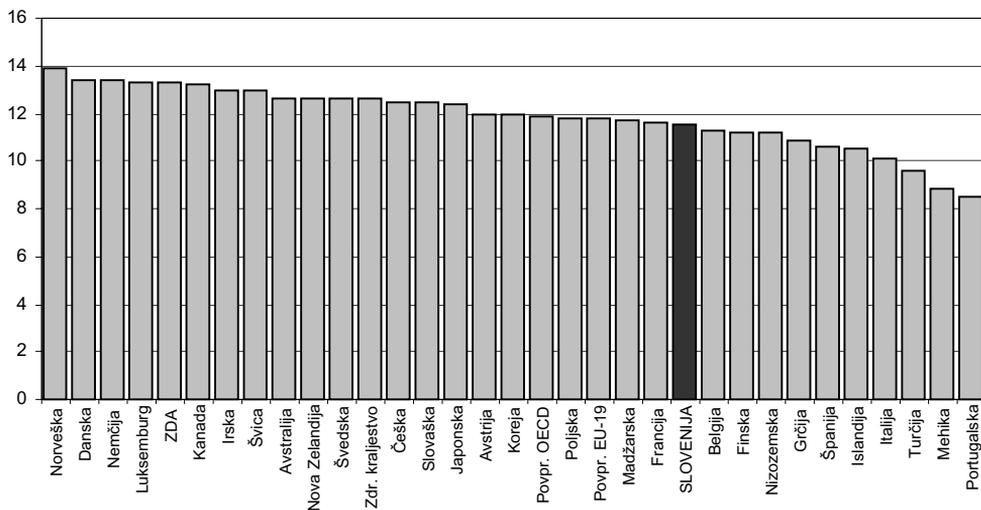
Izobraženost delovno aktivnih v Sloveniji glede na dejavnost se v letu 2006 v primerjavi z 2005 skoraj ni spremenila. Še vedno je največja na področju izobraževanja, najnižja pa v gradbeništvu (glej Tabelo). Dejavnosti, ki imajo najvišje povprečno število let šolanja, imajo tudi najvišje deleže delovno aktivnih z višjo in visoko izobrazbo, v teh dejavnostih pa se ta delež tudi najhitreje povečuje.

Tabela: Povprečno število let šolanja delovno aktivnega prebivalstva v Sloveniji v obdobju 1995–2006

	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Delovno aktivni po anketi o delovni sili	11,1	11,5	11,5	11,6	11,7	11,8	11,9	11,9
Delovno aktivni po registru delovno aktivnega prebivalstva	11,0	11,3	11,3	11,4	11,5	11,6	11,6	11,7
A Kmetijstvo, lov, gozdarstvo	10,3	10,7	10,6	10,5	10,5	10,5	10,6	10,5
B Ribištvo	10,1	10,4	10,5	10,6	10,8	10,4	10,4	10,3
C Rudarstvo	10,3	10,6	10,6	10,7	10,9	11,0	11,1	11,1
D Predelovalne dejavnosti	10,1	10,3	10,4	10,4	10,5	10,5	10,6	10,6
E Oskrba z elektriko, plinom, vodo	11,2	11,6	11,6	11,6	11,7	11,8	11,9	12,0
F Gradbeništvo	10,2	9,9	9,9	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0
G Trgovina, popravila mot.vozil	11,2	11,4	11,4	11,5	11,5	11,6	11,6	11,7
H Gostinstvo	10,2	10,4	10,4	10,4	10,4	10,5	10,5	10,6
I Promet, skladiščenje, zveze	10,9	11,1	11,2	11,2	11,2	11,3	11,3	11,4
J Finančno posredništvo	12,7	12,9	13,0	13,1	13,2	13,3	13,3	13,4
K Nepremičnine, najem, poslovne storitve	12,0	12,2	12,3	12,3	12,3	12,4	12,4	12,4
L Javna uprava, obramba, socialno zav.	12,9	13,3	13,4	13,4	13,5	13,5	13,6	13,7
M Izobraževanje	13,0	13,4	13,5	13,6	13,8	13,9	13,9	14,0
N Zdravstvo, socialno varstvo	11,9	11,8	11,9	12,5	12,6	12,6	12,7	12,8
O Dr. javne, skupne in osebne storitve	11,8	11,9	12,0	12,1	12,2	12,3	12,3	12,3
P Zasebna gosp. z zaposlenim osebjem	10,1	10,2	10,3	10,2	10,2	10,3	10,5	10,5

Vir: Statistični register delovno aktivnega prebivalstva (SURSTAT), 2006; preračuni UMAR.

Slika: Povprečno število let šolanja prebivalstva v starosti 25–64 let v državah članicah OECD in v Sloveniji, 2004

Vir: Education at a glance (OECD), 2006.

Razmerje med številom študentov in številom pedagoškega osebja

Indikator razmerje med številom študentov¹ in številom pedagoškega osebja² se pogosto uporablja kot približno merilo kakovosti, saj nižje razmerje običajno pomeni večjo možnost za kakovostnejši pedagoški proces. Hkrati je tudi eden izmed indikatorjev, ki kažejo relativni obseg človeških virov, namenjenih s strani države za terciarno izobraževanje. Število pedagoškega osebja namreč poleg višine plač pomembno vpliva na velikost izdatkov, ki jih država namenja za izobraževanje. Ob danih finančnih sredstvih, ki jih država nameni izobraževanju, ima država možnost izbire med manjšim številom študentov na enega pedagoškega delavca (nižjim razmerjem med študenti in pedagoškim osebjem) in med višjimi plačami učiteljev, večjim vlaganjem v njihov profesionalni razvoj in učno tehnologijo ter drugimi izdatki.

V Sloveniji je v primerjavi z drugimi evropskimi državami razmerje med številom študentov in številom pedagoškega osebja v terciarnem izobraževanju³ kljub izboljšanju še vedno med najslabšimi. Obravnavano razmerje se je med šolskima letoma 2004/2005 in 2005/2006 izboljšalo: leta 2005/2006 je prišlo na enega pedagoškega delavca 21,3 študenta (leta 2004/2005: 22,6). Kljub pozitivni tendenci pa po vrednosti indikatorja še vedno zaostajamo za večino drugih evropskih držav. Zadnji podatki za ostale evropske države so na voljo za šolsko leto 2003/2004, kažejo pa, da sta imeli višje število študentov na pedagoškega delavca od Slovenije (21,5) le Grčija in Italija. V obdobju 2000–2004 se je razlika v vrednosti indikatorja med Slovenijo in povprečjem držav OECD zmanjšala, vendar pa položaja v primerjavi z drugimi državami Slovenija ni izboljšala.

Število študentov na pedagoškega delavca je v Sloveniji manjše pri programih tipa B⁴ kot pri programih tipa A. Podobno kot v drugih evropskih državah je tudi pri nas razmerje med številom študentov in številom pedagoškega osebja ugodnejše na programih tipa B. Pri slednjih je tudi zaostanek Slovenije za povprečjem OECD manjši: v šolskem letu 2003/2004 je bilo namreč obravnavano razmerje na programih A v Sloveniji 24,1 (povprečje OECD: 16,3), na programih B pa 17,0 (povprečje OECD: 16,3).

¹ Pri študentih so upoštevani: redni študenti+ 1/3 (izredni študenti+ absolventi+ podiplomski študenti) (Statistične informacije št. 160, SURS, 2006).

² Pri pedagoškem osebju so upoštevani: strokovni pedagoški delavci v višjem strokovnem izobraževanju (predavatelji višjih šol, inštruktorji pri vajah in laboranti) in visokošolski učitelji (docenti, izredni in redni profesorji, predavatelji in višji predavatelji ter lektorji). Znanstveni delavci in visokošolski sodelavci (asistenti, bibliotekarji, strokovni svetniki, višji strokovni sodelavci, strokovni sodelavci in učitelji veščin) niso vključeni.

³ Terciarno izobraževanje obsega višješolski strokovni študij, visokošolski dodiplomski in podiplomski študij.

⁴ Študijski programi tipa B so programi višješolskega izobraževanja, programi A pa vključujejo visokošolske študijske programe. Programi tipa B so strokovno usmerjeni in krajši od programov tipa A ter posredujejo praktična znanja in veščine, ki so neposredno uporabna pri delu. Pri nas uvrščamo pod programe tipa B višješolsko strokovno izobraževanje.

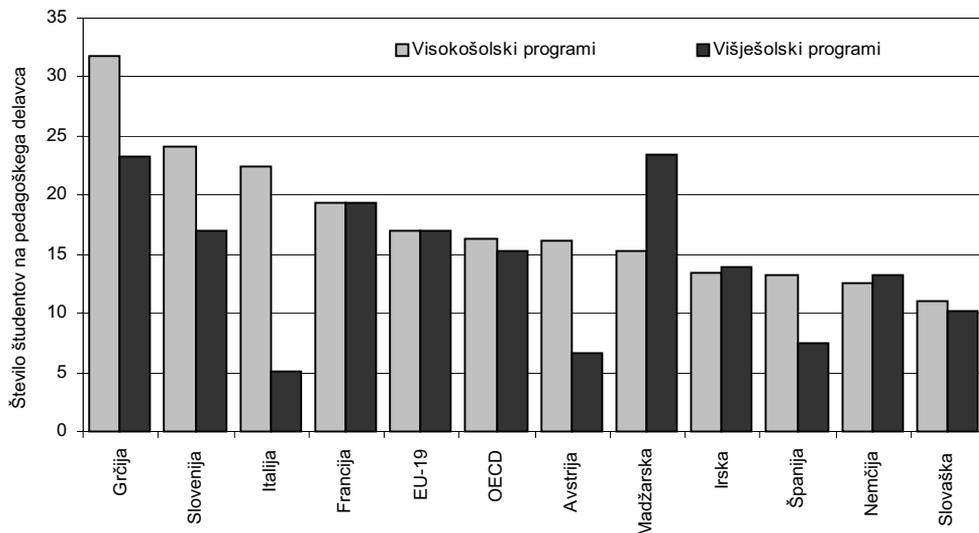
Tabela: Razmerje med številom študentov in številom pedagoškega osebja v terciarnem izobraževanju

	1997/1998	1999/2000	2001/2002	2002/2003	2003/2004
OECD	14,8	14,7	15,4	14,9	15,5
EU-19¹	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	15,7
Avstrija	n.p.	n.p.	13	12,9	14,8
Belgija	n.p.	19,9	18,7	19,2	19,4
Češka	13,5	13,5	16,1	17,3	17,9
Finska	n.p.	n.p.	12,6	12,3	12,4
Francija	n.p.	18,3	17,9	17,6	17,8
Grčija	26,3	26,8	32,2	29,6	28,1
Irski	16,6	17,4	16,3	15	13,7
Italija	n.p.	22,8	23,1	21,9	21,6
Madžarska	11,8	13,1	13,8	14,8	15,6
Nemčija	12,4	12,1	12,6	12,5	12,7
Poljska	n.p.	14,7	18	18,3	n.p.
Slovaška	n.p.	10,2	10,5	10,8	10,9
Slovenija	n.p.	23,8	22,5	22,9	21,5
Španija	17,2	15,9	13	11,8	11,7
Švedska	9	9,3	9,1	9	9
Združeno kraljestvo	17,7	17,6	18,3	18,2	17,8
Islandija	9,3	7,9	8,7	9	10,9
Japonska	11,8	11,4	11,2	11	11
Norveška	13	12,7	13,2	11,9	12
ZDA	14,6	13,5	17,1	15,2	15,8

Vir: Education at a Glance (OECD), številke 2002–2006; Statistične informacije št. 114 in 160 - Izobraževanje, (SURS), 2006, preračuni UMAR.

Opomba: ¹Podatki so na voljo le za države EU, ki so članice OECD.

Slika: Razmerje med številom študentov in številom pedagoškega osebja na visokošolskih in višješolskih programih v OECD in nekaterih državah EU¹, 2003/2004

Vir: Education at a Glance (OECD), 2006; Statistične informacije št. 114 in 160 - Izobraževanje (SURS), 2006; preračuni Umar.

Opomba: V grafu so prikazane tiste države, za katere je bil na razpolago podatek o razmerju med številom študentov in številom pedagoškega osebja za obe vrsti študijskih programov.

Javni izdatki za izobraževanje

Delež celotnih javnih izdatkov za izobraževanje v BDP je v Sloveniji razmeroma visok^{1,2}. Na obseg javnih izdatkov za izobraževanje vplivajo številni dejavniki: poleg stopnje vključenosti v izobraževanje ima močan vpliv tudi demografska struktura, raven plač pedagoškega osebja, organiziranost izobraževalnega sistema ter sistem financiranja izobraževanja. V Sloveniji je delež celotnih javnih izdatkov za izobraževanje v BDP v letu 2003 znašal 6,02 %, za leto 2004 pa začasni podatki kažejo, da se je delež nekoliko znižal – na 5,96 % BDP. Večina evropskih držav nameni za izobraževanje med 4 in 6 % BDP (EU-25 v povprečju 5,21 %), to povprečje pa močno presegajo nekatere severno-evropske države, predvsem Danska, Švedska in Norveška z nad 7–8 % BDP (glej Sliko).

V Sloveniji so se v obdobju 2000–2004 (zadnji dosegljivi podatki) najbolj povečali javni izdatki za predšolsko in osnovnošolsko izobraževanje; v državah EU-25 pa v letih 2000–2003 v povprečju najbolj izdatki za sekundarno in terciarno izobraževanje. Delež celotnih javnih izdatkov za izobraževanje v BDP se je v letih 2000–2003 v večini držav EU povečal, v povprečju EU-25 za 0,50 o.t., najbolj na sekundarni in terciarni ravni (za 0,15 o.t. in 0,12 o.t.), kar je tudi v skladu s cilji Lizbonske strategije. V Sloveniji so celotni javni izdatki kot delež v BDP v letih 2000–2003 porasli le za 0,07 o.t., povečali pa so se predvsem javni izdatki za predšolsko in osnovnošolsko izobraževanje – za 0,08 o.t. na obeh ravneh, na sekundarni ravni so se znižali za 0,02, na terciarni pa povečali le za 0,03 o.t. BDP. Po začasni oceni SURS so se podobna gibanja nadaljevala tudi v letu 2004. Ponovno so se še okrepili predvsem javni izdatki za osnovnošolsko izobraževanje (z 2,66 % BDP v letu 2003 na 2,73 % v letu 2004), le malenkost pa izdatki za terciarno raven (za 0,01 o.t. BDP). V strukturi celotnih javnih izdatkov za izobraževanje je tako delež javnih izdatkov za osnovnošolsko izobraževanje v Sloveniji v letu 2004 predstavljal že 45,8 % (43,3 % v letu 2000). Tolikšna vlaganja v osnovnošolsko izobraževanje so bila v navedenem obdobju povezana predvsem s povečanim zaposlovanjem in investicijami ob uvajanju devetletne osnovne šole³. Čeprav novejših statističnih podatkov o izdatkih za izobraževanje ni na voljo, lahko iz podatkov o zaposlovanju v letu 2006, ko se je izraziteje okrepila le rast zaposlenosti v višjem in visokem šolstvu, sklepamo, da se je vendarle začel strukturni premik v smeri krepitve terciarnega izobraževanja. To je tudi odraz povečanja števila višje in visokošolskih zavodov v tem letu ter začetka procesa prenove in uvajanja novih študijskih programov.

Razmeroma visok delež celotnih javnih izdatkov za izobraževanje, ki ga Slovenija nameni za transfere gospodinjstvom oziroma denarno pomoč dijakom in študentom, se je v obdobju 2000–2004 občutno zmanjšal. Leta 2000 je znašal 13,5 %, v letu 2004 pa 9,2 % celotnih javnih izdatkov za izobraževanje, kar pa je še vedno več kot v povprečju za transfere namenijo države EU-25 (5,8 % v letu 2003). Na sekundarni ravni se je delež denarnih in drugih oblik pomoči znižal z 28,6 % v letu 2000 na 16,3 % v letu 2004, kar pa je bilo v veliki meri povezano z upadanjem generacij vpisanih dijakov. V primerjavi z državami EU pa je v Sloveniji še vedno zelo visok delež transferov in drugih socialnih ugodnosti za študente na terciarni ravni, ki se je v obravnavanem obdobju sicer prav tako nekoliko znižal (od 26,6 %

¹ Finančni podatki za Slovenijo so zbrani po mednarodno primerljivi metodologiji z vprašalnikom UOE (skupni vprašalnik UNESCO, OECD, Eurostat). Podatki se nanašajo na formalno-stopenjsko izobraževanje.

² Javni izdatki za izobraževanje zajemajo vse proračunske izdatke za formalno-stopenjsko izobraževanje mladine in odraslih na ravni države in občin. Vključeni so javni izdatki neposredno za izobraževalne ustanove (poučevalne in nepoučevalne) ter transferi gospodinjstvom in neprofitnim institucijam (štipendije, štipendije brezposelnim za izobraževanje, subvencije za vozovnice, subvencije za učbenike, izdatki za evalvacijo, otroški dodatki, za katere je pogoj vključenost v izobraževanje).

³ Na predšolski ravni se je občutno povečalo javno financiranje, ker so občine v obravnavanih letih prevzemale večji del bremena povišanja cen programov v javnih vrtcih.

v letu 2000 na 23,7 % v letu 2004), vendar še vedno močno presega povprečje EU-25 (16,1 % v letu 2003). Visoki transferi na terciarni ravni so sicer značilni tudi za skandinavske države.

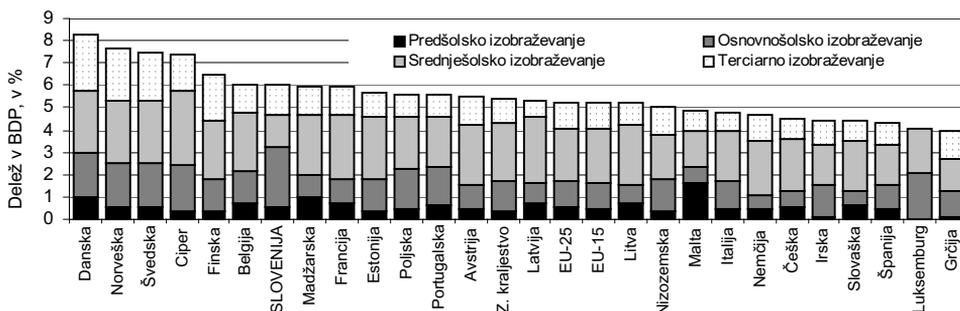
Tabela: Celotni javni izdatki za izobraževanje, po ravneh izobraževanja¹ in namenu porabe

	Celotni javni izdatki, v % BDP							Struktura po namenu, v %	
	Skupaj			Predšolsko izobraž.	Osnovno izobraž.	Srednje izobraž.	Terciarno izobraž.	Neposredno za izobraževalne ustanove	Transferi gospodinjstvom in zasebnim inštitucijam
	2000	2002	2003						
EU-25	4,71	5,14	5,21	0,50	1,17	2,41	1,15	94,4	5,8
EU-15	4,73	5,13	5,20	0,49	1,16	2,41	1,16	94,0	6,0
Avstrija	5,66	5,67	5,48	0,41	1,08	2,70	1,29	94,7	5,1
Belgija	n.p.	6,11	6,06	0,71	1,45	2,58	1,31	94,9	5,1
Ciper	5,44	6,61	7,36	0,36	2,06	3,38	1,56	88,0	12,0
Češka	4,04	4,41	4,55	0,54	0,71	2,35	0,94	95,4	4,6
Danska	8,28	8,44	8,28	0,98	1,95	2,87	2,48	80,4	19,6
Estonija	5,57	5,69	5,67	0,35	1,49	2,73	1,09	94,0	5,8
Finska	6,08	6,34	6,51	0,35	1,41	2,67	2,08	92,2	7,8
Francija	5,83	5,81	5,91	0,7	1,11	2,90	1,20	96,3	3,7
Grčija	3,71	3,90	3,94	0,13	1,13	1,47	1,22	98,0	2,0
Irski	4,29	4,28	4,40	0,07	1,50	1,73	1,09	93,2	6,8
Italija	4,47	4,62	4,74	0,45	1,22	2,30	0,78	95,6	4,6
Latvija	5,64	5,71	5,32	0,69	0,91	2,98	0,74	92,1	7,9
Litva	5,63	5,85	5,18	0,74	0,77	2,68	1,00	92,9	7,1
Madžarska	4,50	5,45	5,94	0,99	1,00	2,72	1,23	93,3	6,7
Malta	4,52	4,47	4,84	1,59	0,78	1,63	0,84	90,7	9,3
Nemčija	4,45	4,70	4,71	0,46	0,66	2,39	1,19	92,4	7,4
Nizozemska	4,86	4,86	5,07	0,36	1,42	1,97	1,33	89,0	11,0
Poljska	4,87	5,42	5,62	0,48	1,79	2,32	1,03	99,1	0,9
Portugalska	5,42	5,54	5,61	0,6	1,70	2,30	1,01	98,6	1,4
Slovaška	4,15	4,35	4,38	0,65	0,65	2,21	0,86	97,0	3,0
Slovenija²	5,95	5,98	6,02	0,56	2,662	1,46	1,34	90,3	9,7
Španija	4,28	4,25	4,29	0,46	1,10	1,73	1,00	97,2	2,8
Švedska	7,31	7,59	7,47	0,5	2,06	2,75	2,16	87,7	12,3
Zdr. kraljestvo	4,64	5,24	5,38	0,35	1,37	2,60	1,06	95,0	5,0
Norveška	6,81	7,64	7,62	0,53	2,03	2,75	2,32	84,6	15,4
ZDA	4,94	5,36	5,43	0,32	1,80	2,08	1,50	n.p.	n.p.

Vir: Population and social condition - Eurostat Queen Tree, 2006; preračuni UMAR.

Opombe: ¹Predšolsko izobraževanje - ISCED 0 (za Slovenijo je ocenjen delež izdatkov za drugo starostno obdobje otrok, vključenih v vrtec); Osnovnošolsko izobraževanje - ISCED 1; Srednješolsko izob. - ISCED 2-4; Terciarno izob. ISCED 5-6. ²Osnovnošolsko izobraževanje v Sloveniji vključuje poleg ravni ISCED 1 tudi raven izobraževanja ISCED 2, zato je delež višji kot v drugih državah, za sekundarno raven pa je nižji, ker vključuje le ravni ISCED 3-4.

Slika: Celotni javni izdatki za izobraževanje, skupaj in po ravneh izobraževanja, v letu 2003

Vir: Population and social condition - Eurostat Queen Tree, 2006. Opombe: Za ravni izobraževanja glej opombo pod tabelo. ¹Osnovnošolsko izobraževanje v Sloveniji vključuje poleg ravni ISCED 1 tudi raven izobraževanja ISCED 2, zato je delež višji kot v drugih državah in ni primerljiv.

Izdatki za izobraževalne ustanove na udeleženca

Kazalnik letnih izdatkov za izobraževalne ustanove na udeleženca izobraževanja kaže za Slovenijo razmeroma ugodno sliko za vse ravni izobraževanja skupaj, vendar pa smo v letu 2003 (zadnji razpoložljivi primerljivi podatki) za EU še zelo zaostajali po višini izdatkov na študenta terciarnega izobraževanja. V Sloveniji je bilo na vseh ravneh izobraževanja skupaj v letu 2003 na učenca/dijaka/študenta porabljeno 4.967 EUR SKM¹, kar je več kot v vseh novih državah članicah in blizu povprečja držav EU-25 (5.518 EUR SKM). Slovenija bistveno bolj zaostaja na terciarni ravni: izdatki na študenta so v letu 2003 znašali 5.743 EUR SKM (6.139 EUR SKM v letu 2002), v EU-25 v povprečju 8.060 EUR SKM, v nekaterih skandinavskih državah pa so na študenta porabili več kot dvakrat toliko kot v Sloveniji (na Švedskem kar 13.171 EUR SKM). Izdatki na udeleženca izobraževanja se v večini držav EU in OECD v zadnjih letih povečujejo predvsem na primarni in sekundarni ravni, ker se, predvsem pod vplivom demografskih sprememb, zmanjšuje število vpisanih otrok/dijakov in velikost razredov. Podobno velja tudi za Slovenijo, vendar so k rasti izdatkov na udeleženca na primarni in sekundarni ravni v obravnavanem obdobju v Sloveniji prispevale tudi visoke rasti javnih izdatkov za izobraževalne ustanove². Na terciarni ravni so se v Sloveniji, ob hitri rasti vpisa v letih 2001–2003 in hkrati nizki rasti javnih izdatkov za ustanove terciarnega izobraževanja, letni izdatki na študenta močno znižali (v EU-25 so se malenkost povečali). Gibanja izdatkov na študenta na terciarni ravni so po državah sicer zelo različna in v veliki meri odvisna od rasti števila vpisanih študentov (Education at glance, 2006).

Za Slovenijo podobno kaže tudi kazalnik letnih izdatkov za izobraževalne ustanove na udeleženca, izražen v BDP na prebivalca, ki omogoča mednarodne primerjave, upošteva tudi razlike v ravni gospodarske razvitosti držav. Kazalnik kaže, da so vlaganja na udeleženca izobraževanja lahko približno enaka tudi v državah, ki se sicer zelo razlikujejo po višini dohodka na prebivalca – npr. Finska in Latvija s 25 % BDP/preb. (Statistics in focus, 18/2005). V Sloveniji je delež izdatkov na udeleženca izobraževanja, izražen v BDP na prebivalca, v letu 2003 znašal 30,1 %, kar nas je uvrščalo krepko nad povprečje EU-25 (25,1 %) oziroma med evropskimi državami na drugo mesto za Ciprom. Vendar pa je za terciarno raven tudi ta kazalnik kazal bistveno slabšo sliko. V letu 2003 je delež izdatkov na študenta znašal 34,8 % BDP, kar je precejšnje poslabšanje glede na predhodni dve leti (38,3 % v letu 2002 in 48,4 % v letu 2001), poleg tega smo v letu 2003 krepko zaostali tudi za povprečjem EU-25 (36,7 %). Razkorak med po eni strani razmeroma visokimi celotnimi izdatki za izobraževalne ustanove terciarnega izobraževanja³ in po drugi strani nizkimi letnimi izdatki na študenta terciarnega izobraževanja, če le-te primerjamo z drugimi evropskimi državami, je v veliki meri povezan predvsem z visoko stopnjo vključenosti v terciarno izobraževanje⁴.

¹ Standard kupne moči (ang. Purchasing Power Standard – PPS). Osnova za preračun v SKM so EUR, to pomeni, da so podatki iz nacionalnih valut najprej preračunani v EUR, potem so iz EUR s posebnimi pretvorniki oz. paritetami kupne moči (PPP), preračunani v standarde kupne moči (SKM) – to je v skupno fiktivno valuto, ki omogoča primerjave ekonomskih agregatov, upošteva razlike v ravni cen med državami.

² Glej indikator *Javni izdatki za izobraževanje*.

³ Celotni (javni in zasebni) izdatki za izobraževalne ustanove terciarnega izobraževanja so v letu 2004 znašali 1,39 % BDP (1,03 javni in 0,33 zasebni izdatki), kar je na ravni povprečja EU-15 in povprečja OECD (več o javnih in zasebnih izdatkih za izobraževalne ustanove glej Poročilo o razvoju 2006 – Indikatorji in Socialne razglede UMAR 2006).

⁴ Stopnja vključenosti v terciarno izobraževanje glede na populacijo v starosti 20–24 let je v šolskem letu 2002/2003 v Sloveniji znašala približno 68 % (EU okoli 56 %) (Statistics in focus 19/2005).

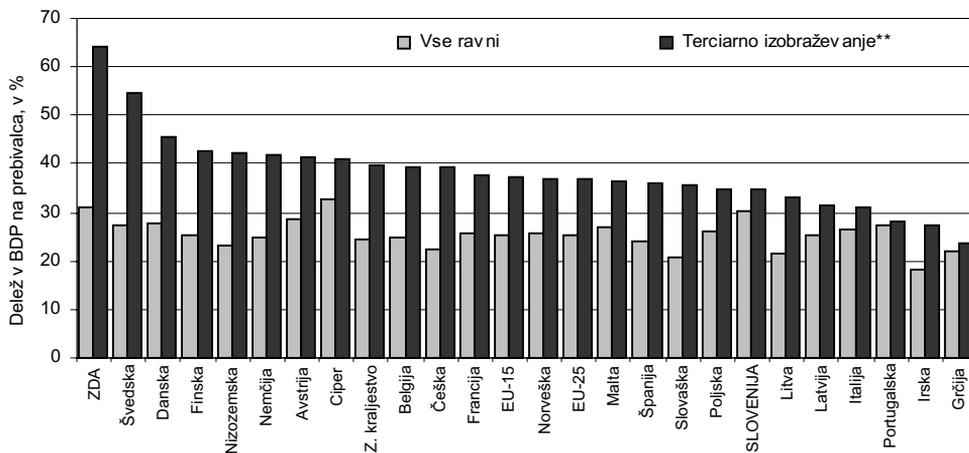
Tabela: Letni izdatki za izobraževalne ustanove na udeleženca izobraževanja, v standardih kupne moči (EUR SKM) in v primerjavi z BDP na prebivalca

	V EUR SKM				Delež v BDP na prebivalca ¹ , v %					
	Vse ravni izobraževanja		Terciarno izobraževanje ²		Vse ravni izobraževanja			Terciarno izobraževanje ²		
	2001	2003	2001	2003	2001	2002	2003	2001	2002	2003
EU-25	5151	5518	7702	8060	24,5	24,9	25,1	36,7	36,7	36,7
EU-15	5638	6002	8267	8868	24,8	25,1	25,3	36,4	36,5	37,4
Avstrija	7095	7481	9770	10838	27,9	29,6	28,5	38,4	41,6	41,3
Belgija	6331	6396	10254	10091	25,9	25,7	24,9	42	41,0	39,3
Ciper	4852	5690	8322	7150	28,1	30,4	32,8	48,2	48,1	41,2
Češka	2755	3279	5031	5782	20,4	20,9	22,2	37,2	37,6	39,2
Danska	7527	7251	12953	11960	28,9	28,1	27,6	49,8	50,2	45,5
Finska	5566	6139	8248	10282	23,7	24,8	25,4	35,1	42,1	42,5
Francija	5947	6248	7819	9135	25,2	25,6	25,8	33,1	33,8	37,8
Grčija	3179	3848	3787	4202	20,8	21,0	21,8	24,8	24,6	23,8
Irska	4749	5299	8701	7972	17,7	17,5	18,2	32,4	29,6	27,4
Italija	6400	6251	7295	7241	27,4	25,1	26,7	31,3	30,5	30,9
Latvija	2016	2234	2779	2810	26,1	26,9	25,2	35,9	35,0	31,6
Litva	1901	2129	3022	3245	22,7	22,4	21,6	36,1	35,5	33,0
Malta	3304	4280	5881	5773	21,4	21,7	27,1	38,1	44,1	36,5
Nemčija	5784	5861	9292	9895	25,2	25,7	24,9	40,5	40,6	42,0
Nizozemska	5713	6234	11479	11474	21,6	22,4	23,0	43,3	41,9	42,3
Poljska	2232	2657	3438	3568	23,2	25,4	26,0	35,8	41,8	34,9
Portugalska	4398	4307	4599	4450	26,4	26,6	27,2	27,6	25,3	28,1
Slovaška	1808	2305	4669	3992	18,1	18,5	20,6	46,7	37,8	35,7
Slovenija	4689	4968	7451	5743	30,4	30,3	30,1	48,4	38,3	34,8
Španija	4537	5117	6593	7632	23,4	23,6	24,2	34	33,8	36,1
Švedska	6200	6916	13440	13717	25,8	27,8	27,5	56	55,5	54,5
Zdr. kraljestvo	5266	6281	9300	10123	22,6	24,2	24,6	40	41,4	39,6
Norveška	8338	8207	11928	11754	25,8	27,3	25,8	36,9	37,6	37,0
ZDA	9359	10005	19444	20649	30	30,0	31,2	62,4	56,7	64,4

Vir: Population and social condition - Eurostat Queen Tree, 2007; preračuni UMAR.

Opombe: ¹BDP na preb. v SKM; ²Terciarno izobraževanje: ISCED 5-6, vključuje tudi izdatke za raziskave in razvoj v ustanovah terciarnega izobraževanja.

Slika: Izdatki za izobraževalne ustanove na udeleženca v primerjavi z BDP na prebivalca* v letu 2003

Vir: Population and social condition - Eurostat Queen Tree, 2007.

Opombe: *BDP na prebivalca v EUR SKM, **Terciarno izobraževanje: ISCED 5-6, vključuje tudi izdatke za raziskave in razvoj v ustanovah terciarnega izobraževanja.

Bruto domači izdatki za raziskovalno-razvojno dejavnost

Gibanje deleža bruto domačih izdatkov za razvojno-raziskovalno dejavnost (RRD) v BDP v obdobju 2001–2005 kaže na nazadovanje. Po prvi objavi SURS za leto 2005¹ je znašal delež bruto domačih izdatkov za RRD v BDP 1,49 %, kar je 0,04 odstotne točke več kot leto prej, vendar manj kot v letih 2001 in 2002 (gl. Tabela). Končni podatki SURS o raziskovalni dejavnosti za leti 2003 in 2004 kažejo na nižji delež bruto domačih izdatkov za RRD v BDP od prvotne ocene², in sicer 1,32 % in 1,45 %. Ob takšnih gibanjih je prišlo v letu 2003 do znatnega povečanja zaostanka za deležem, ki ga za RRD namenja EU-25. Ta zaostanek pa se je v letu 2005 nekoliko zmanjšal in znašal 0,36 odstotne točke. Slovenija sicer še naprej ostaja prva med novimi članicami po deležu bruto domačih izdatkov za RRD v BDP in prekaša tudi pet starih članic (gl. tabela), vendar pa so nekatere od teh držav po letu 2001 zelo hitro povečevale izdatke za RRD (npr. Češka, Estonija, Latvija, Španija). Pri nas tempo povečevanja izdatkov za RRD v letih 2001–2005 zaostaja za tistim, ki bi omogočal doseganje barcelonskega cilja, po katerem naj bi RRD izdatki obsegali 3 % BDP v letu 2010. Podobno velja tudi za izdatke EU-25 za RRD, ki so tako kot v Sloveniji največji delež v BDP dosegli v letih 2001–2002, od takrat naprej pa stagnirajo. To kaže, da se sprejetje različnih političnih dokumentov in zavez za večja vlaganja v RRD tako v Sloveniji kot v EU doslej ni v zadostni meri odrazilo v njihovem dejanskem uresničevanju in pa tudi, da je uresničevanje takšnih ciljev dolgoročen proces, ki zahteva koordiniranje aktivnosti različnih politik in sodelovanje različnih akterjev.

V letu 2005 so se izdatki za RRD v primerjavi z letom 2004 realno povečali za 6,0 %. Najbolj so se povečali izdatki za RRD v visokošolskem sektorju (za 135 %) in v sektorju države (29 %), zmanjšalo pa se je financiranje RRD iz tujih virov (za 32 %). Gospodarske družbe so izdatke za financiranje RRD v letu 2005 realno povečale za samo 0,7 %, vendar pa so se v celotnem obdobju 2001–2005 izdatki za financiranje RRD najhitreje povečevali v gospodarskih družbah (2,8 % v povprečju letno), ob tem da so se po letu 2002 celo realno zmanjšali³. Izdatki visokošolskega sektorja za RRD so se med letoma 2002–2005 realno povečevali po 2,6-odstotni povprečni letni stopnji, vendar pa je takšna rast predvsem posledica velikega povečanja izdatkov v letu 2005, medtem ko so bili v letih 2003 in 2004 le-ti prepolovljeni v primerjavi z letom 2002⁴.

Gospodarske družbe ostajajo najpomembnejši segment domačih vlaganj v strukturi financiranja RRD, vendar pa njihov delež precej niha, tudi zaradi upočasnitve rasti

¹ Prva objava SURS, 19. 1. 2007.

² Podatki in Poročilo o razvoju 2006 so kazali precej višji delež bruto domačih izdatkov za RRD v BDP v letih 2003 in 2004 (1,53 % in 1,61 %) in so temeljili na prvi oceni Statističnega urada RS, pridobljeni z ekstrapolacijo trendov. Končni podatki o bruto domačih izdatkih za RRD so nižji od prvotnih ocen, k znatnemu odstopanju končnih podatkov o deležu bruto domačih izdatkov za RRD v BDP v letih 2003 in 2004 pa je prišlo tudi zaradi revizije podatkov o BDP. Ob dejstvu, da v letu 2003 in 2004 nekatere poročevalske enote niso poslale poročil o RRD, je zelo verjetno, da so končni podatki za leti 2003 in 2004 podcenjeni.

³ Do povečanja izdatkov gospodarskih družb za RRD je prišlo predvsem v letu 2002, v letu 2003 pa so se znatno zmanjšali (realno za 22,6 %). V zadnjih dveh letih, za katera so na razpolago podatki (2004 in 2005). Realna vrednost sredstev, ki jih za RRD namenjajo gospodarske družbe, še ni dosegla ravni iz leta 2002.

⁴ Takšna nihanja v izdatkih visokošolskega sektorja so verjetno posledica neporočanja podatkov vseh poročevalskih enot v visokošolskem sektorju v letih 2003 in 2004.

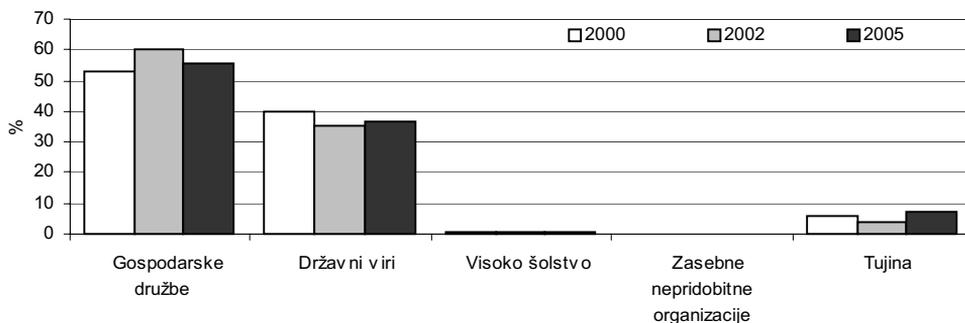
vlaganj po letu 2000. Zaradi različnih stopenj rasti sredstev za RRD med posameznimi viri financiranja se njihova struktura precej spreminja (gl. Sliko). V obdobju 2000–2005 se je najbolj zmanjšal delež državnega sektorja, čeprav se je v letu 2005 zopet zvišal. V financiranju RRD narašča delež virov iz tujine⁵. Najbolj pa se je v omenjenem obdobju povečal delež gospodarskih družb, ki je največjo vrednost dosegel že v letu 2002 s 60 % skupnih virov financiranja RRD, vendar se je v letu 2005 znižal na 55,3 %. To je znašalo 0,83 % BDP, medtem ko je financiranje RRD s strani gospodarskih družb v EU-25 v povprečju predstavljalo 1 % BDP. Takšen nivo vlaganj v RRD pomeni za gospodarske družbe tako v Sloveniji kot v EU, da so še daleč od 2 % izdatkov za RRD v BDP, predvidenih z barcelonskimi cilji.

Tabela: Bruto domači izdatki za RRD v Sloveniji in drugih članicah EU-25¹, v % BDP

	1996	2000	2001	2002	2003	2004	2005 ²
EU-25	1,77	1,87	1,88	1,89	1,88	1,85	1,85
Avstrija	1,59	1,91	2,04	2,12	2,21	2,23	2,36
Belgija	1,77	1,97	2,08	1,94	1,89	1,89	1,82
Češka	0,97	1,21	1,20	1,20	1,25	1,26	1,42
Danska	1,84	2,24	2,39	2,51	2,56	2,48	2,44
Finska	2,52	3,34	3,3	3,36	3,43	3,46	3,48
Francija	2,27	2,15	2,20	2,23	2,17	2,14	2,13
Irski	1,30	1,23	1,10	1,10	1,16	1,21	1,25
Italija	0,99	1,05	1,09	1,13	1,11	1,10	n.p.
Latvija	0,42	0,44	0,41	0,42	0,38	0,42	0,57
Litva	0,5	0,59	0,67	0,66	0,67	0,76	0,76
Madžarska	0,65	0,78	0,92	1,00	0,93	0,88	0,94
Nemčija	2,19	2,45	2,46	2,49	2,52	2,50	2,51
Poljska	0,65	0,64	0,62	0,56	0,54	0,56	0,57
Portugalska	0,57	0,76	0,8	0,76	0,74	0,77	0,81
Slovaška	0,90	0,65	0,63	0,57	0,58	0,51	0,51
Slovenija	1,33	1,43	1,55	1,52	1,32	1,45	1,493
Španija	0,81	0,91	0,91	0,99	1,05	1,06	1,12

Vir: Science and technology: Research and development - Eurostat, januar 2007; Statistične informacije št. 206 (SURS), december 2006.
Opombi: ¹Vključene so le države, za katere so na voljo podatki za vsa leta. ²Podatki za večino držav so začasni ali ocenjeni. ³Prva objava SURS, 19. 1. 2007.

Slika: Struktura virov financiranja bruto domačih izdatkov za RRD v Sloveniji, v %

Vir: Statistične informacije št. 206, (SURS), december 2006; za 2005 prva objava SURS, 19. 1. 2007.

⁵ Sredstva iz tujine so posebej pomemben vir za RRD v gospodarskih družbah. Pri tem pa je presenetljivo, da gre predvsem za vire tujih podjetij, ki ne sodijo v isto skupino podjetij (v letu 2004 so od vseh sredstev iz tujine gospodarske družbe pridobile kar 80 %, v letu 2005 pa 57 % vseh virov iz tujine za RRD). V letu 2005 so se povečali tudi viri zlasti za financiranje RRD v državnem sektorju in v visokošolskih organizacijah.

Diplomanti na področju znanosti in tehnologije

V Sloveniji se je število diplomantov na področju znanosti in tehnologije¹ v letu 2005 povečalo. Dovolj velika ponudba strokovnjakov s področja znanosti in tehnologije je eden ključnih dejavnikov razvoja poslovnega sektorja in na znanju temelječe družbe². V Sloveniji je bilo leta 2005 na področju znanosti in tehnologije 2.900 diplomantov (leta 2004: 2.800). Rast števila diplomantov na področju znanosti in tehnologije je v Sloveniji značilna za obdobje 2003–2005, ne pa tudi za obdobje 2000–2003. Leta 2000 je bilo na tem področju študija toliko diplomantov kot leta 2003. Povečanje števila diplomantov na področju znanosti in tehnologije v Sloveniji je tudi posledica rasti števila študentov na tem področju študija v zadnjih letih. Leta 2005 jih je bilo 23.800 (leta 2004: 22.900), v obdobju 2000–2005 pa je njihovo število naraslo za 20,8 %. Sicer pa je pri nas še vedno veliko neravnovesje v razmerju med ženskami in moškimi diplomanti na področju znanosti in tehnologije, moški namreč močno prevladujejo. Delež žensk³ je leta 2005 znašal 27,6 % (leta 2004 25,0 %) in je nižji od povprečja EU-25 (leta 2004 30,8 %).

Število diplomantov na področju znanosti in tehnologije se je v letu 2004 povečalo bolj kot v EU, kar se je odrazilo v rahlem zmanjšanju sicer razmeroma velikega zaostanka v številu diplomantov na 1000 prebivalcev v starosti 20–29 let za evropskim povprečjem. V Sloveniji je bilo leta 2005 9,9 diplomanta⁴ na področju znanosti in tehnologije na 1000 prebivalcev v starosti 20–29 let (leta 2004: 9,3). Kljub pozitivni tendenci pa je naš zaostanek za evropskim povprečjem (leta 2004: 12,7; leta 2003: 12,3) še vedno velik. Boljši smo sicer od povprečja novih članic EU (leta 2004: 8,8), a slabši od EU-15 (glej Tabelo). Na vrhu lestvice držav EU-25 je Irska s 23,1 diplomanta na področju znanosti in tehnologije na 1000 prebivalcev v starosti 20–29 let. V Sloveniji se je v obdobju 2000–2004 število diplomantov na področju znanosti in tehnologije na 1000 prebivalcev v starosti 20–29 let sicer povečalo, a za bistveno manj kot v nekaterih drugih državah EU-25 (Švedska, Danska, Belgija in nekatere druge države).

Delež diplomantov na področju znanosti in tehnologije v skupnem številu diplomantov se je v letu 2005 rahlo znižal. Leta 2005 je v Sloveniji delež diplomantov na področju znanosti in tehnologije v skupnem številu diplomantov dosegel 18,4 % (leta 2004 18,7 %), kar je precej manj od evropskega povprečja (leta 2004 23,6 %).

¹ Indikatorji za področje znanosti in tehnologije (ang. Science and technology) po ISCED 97 zajemajo dve širši področji: področje znanost, matematika in računalništvo (ISC 42, 44, 46 in 48) in področje tehnika, proizvodne tehnologije in gradbeništvo (ISC 52, 54, 56). Pri tem je upoštevana Mednarodna standardna klasifikacija izobraževanja ISCED 97 in Eurostatov priručnik področij izobraževanja in usposabljanja 1999 (Fields of Education and training Manual, 1999). Indikatorji zajemajo število vseh diplomantov terciarnega izobraževanja na področjih znanosti in tehnologije, ki so v opazovanem koledarskem letu zaključili študij na javni ali zasebni univerzi na dodiplomski ali podiplomski stopnji.

² Progress towards the Lisbon objectives in education and training. (2006). Bruxelles: European Commission.

³ Eden od ciljev, zastavljenih v okviru Sveta za izobraževanje v okviru Evropske komisije, je zmanjšati neravnovesje v številu diplomantov na področju znanosti in tehnologije med spoloma oz. povečati delež žensk med vsemi diplomanti.

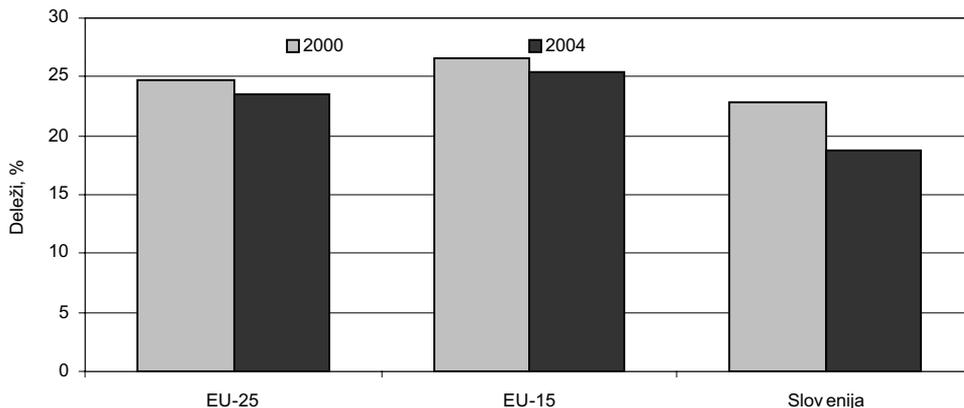
⁴ Upoštevani so vsi diplomanti terciarnega izobraževanja (ISCED 5 in 6), ki so študij zaključili v tekočem koledarskem letu na javnih ali zasebnih visokošolskih ustanovah. Terciarno izobraževanje obsega višješolski strokovni, visokošolski dodiplomski in visokošolski podiplomski študij.

Tabela: Diplomanti na področju znanosti in tehnologije na 1000 prebivalcev v starosti 20–29 let

	1998	2000	2001	2002	2003	2004
EU-25	n.p.	10,2	11	11,5	12,3	12,7
EU-15	10,3	11	11,9	12,4	13,3	13,6
EU-10	n.p.	6,4	7	7,6	8,2	8,8
Avstrija	7,9	7,2	7,3	7,9	8,2	8,7
Belgija	n.p.	9,7	10,1	10,5	11	11,2
Ciper	n.p.	3,4	3,7	3,8	3,6	4,2
Češka	4,6	5,5	5,6	6	6,4	7,4
Danska	8,1	11,7	12,2	11,7	12,5	13,8
Estonija	n.p.	7	7,3	6,6	8,8	8,9
Finska	15,9	16	17,2	17,4	17,4	n.p.
Francija	18,5	19,6	20,2	n.p.	22	n.p.
Grčija	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	8
Irska	22,9	24,2	22,9	20,5	24,2	23,1
Italija	5,1	5,7	6,1	7,4	9	10,1
Latvija	6,1	7,4	7,6	8,1	8,6	9,4
Litva	9,3	13,5	14,8	14,6	16,3	17,5
Luksemburg	1,4	1,8	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.
Madžarska	5	4,5	3,7	4,8	4,8	5,1
Malta	n.p.	3,4	2,7	3,1	3,6	n.p.
Nemčija	8,8	8,2	8	8,1	8,4	9
Nizozemska	6	5,8	6,1	6,6	7,3	7,9
Poljska	4,9	6,6	7,6	8,3	9	9,4
Portugalska	5,2	6,3	6,6	7,4	8,2	11
Slovenija	8	8,9	8,2	9,5	8,7	9,3
Slovaška	4,3	5,3	7,5	7,8	8,3	9,2
Španija	8	9,9	11,2	11,9	12,6	12,5
Švedska	7,9	11,6	12,4	13,3	13,9	15,9
Združeno kraljestvo	15,5	16,6	20	20,3	21	18,1

Vir: Population and social condition - Education and training (Eurostat), 2006.

Slika: Delež diplomantov na področju znanosti in tehnologije v skupnem številu diplomantov

Vir: Population and social condition – Education and training (Eurostat), 2006.

Raba interneta

Širjenje uporabe interneta se je nadaljevalo tudi v letu 2006, ko je delež uporabnikov presegel polovico prebivalstva v starosti 16–74 let. Delež prebivalcev, ki so v prvem četrtletju leta 2006 uporabljali internet, se je povzpел na 51 % populacije 16–74 let, ki jo upošteva Eurostatova metodologija. V primerjavi z letom prej je bil višji za 4 odstotne točke, kar je manjše povečanje kot v letu 2005, ko smo po nekaj letih umirjenih stopenj rasti zabeležili izjemno visoko rast deleža uporabnikov interneta. Tudi podatki za leto 2006 kažejo, da je uporaba interneta daleč najvišja med mladimi, kjer tudi zelo hitro narašča. Tako je bil delež uporabnikov interneta v prvem četrtletju 2006 v populaciji, stari od 16 do 24 let, 86-odstoten. Še višji pa je bil v populaciji 10–15 let (kar 92-odstoten, v letu 2005 še 85-odstoten), ki v definiciji uporabnikov interneta Eurostata ni zajeta. Če upoštevamo tudi mlade med 10 in 15 letom, je bila raba interneta v Sloveniji v letu 2006 54-odstotna.

Slovenija se po uporabi interneta postopno približuje povprečju evropske petindvajsetice. V prvem četrtletju 2006 je 54 % prebivalcev EU-25 med 16 in 74 letom uporabljalo internet. Zaostanek Slovenije za evropskim povprečjem se je od leta 2004, ko je znašal 10 odstotnih točk, zmanjšal na 3 odstotne točke v letu 2006. Nekoliko višji (5 odstotnih točk) je zaostanek za skupino starih članic EU (EU-15), ki pa se je v zadnjih dveh letih prav tako močno zmanjšal. V primerjavi z državami, ki so se EU pridružile v letu 2004, je uporaba interneta višja kot v Sloveniji le v Estoniji (61 %), na Slovaškem pa je enaka (51 %). Medtem ko po razširjenosti uporabe Slovenija še nekoliko zaostaja, pa je po deležu prebivalcev, ki internet uporabljajo pogosto (enkrat na teden) v letu 2006 že ujeta evropsko povprečje (47 %). Mednarodne primerjave razširjenosti uporabe interneta po različnih skupinah prebivalstva tudi kažejo, da v Sloveniji internet precej manj kot v EU uporabljajo prebivalci z nizko in srednjo izobrazbo ter prebivalci, starejši od 45 let, kar predstavlja izziv za oblikovanje ustreznih politik v prihodnje. Med mladimi in visoko izobraženimi pa je uporaba interneta višja kot v EU.

Podatki za leto 2006 kažejo na pomemben premik pri dostopu gospodinjestev do interneta, kjer je Slovenija preseгла evropsko povprečje. V prvem tromesečju leta 2006 je 54 % slovenskih gospodinjestev imelo dostop do interneta (leto prej 48 %), kar je za tri odstotne točke več kot v povprečju EU-25 in enako kot v povprečju EU-15. Na povečanje deleža gospodinjestev z dostopom do interneta je vplival preboj na področju širokopasovnih povezav do interneta. Delež gospodinjestev s takšno povezavo je namreč poskočil z 19 % v prvem četrtletju 2005 na 34 % v istem obdobju leta 2006. S tem je glede širokopasovnih povezav Slovenija prvič preseгла povprečje EU-25 (32 %) in se izenačila s povprečjem petnajsterice starih članic EU. Izjemno hitro rast deleža gospodinjestev s širokopasovnim dostopom povežujemo s povečanjem konkurence med ponudniki širokopasovnega dostopa¹, ki se je odrazilo v večji ponudbi in nižjih cenah teh storitev. V letu 2006 se je tako razmerje med uporabniki široko- in ozkopasovnih povezav do interneta prvič obrnilo v korist širokopasovnih povezav (Kačič, 2006). Med glavnimi ovirami za dostop do interneta, ki jih navajajo gospodinjestva brez dostopa, se zmanjšuje pomen pomanjkanja znanja ter postopno tudi stroškov opreme in dostopa. Posledično pa se povečuje delež tistih gospodinjestev, ki interneta nimajo, ker ga ne potrebujejo oziroma ne želijo imeti². Vse pomembnejše vprašanje, na katerega bo potrebno odgovoriti v prihodnje, torej postaja, kako približati prednosti informacijske družbe tej skupini ljudi, ki (kot ugotavljamo zgoraj), praviloma vključuje starejše in manj izobražene prebivalce.

¹ Posledica razvezave zanke ISDN-ADSL septembra 2005.

² Med gospodinjestvi, ki nimajo dostopa do interneta, je bilo v letu 2005 59 %, v letu 2006 pa kar 69 % takšnih, ki ga ne želijo imeti.

Pomemben dejavnik razvoja informacijske družbe je uvajanje e-uprave, kjer je bil v Sloveniji v letu 2006 narejen pomemben premik tako na strani ponudbe kot na strani uporabe e-upravnih storitev. Potem ko je Slovenija v letu 2005³ po vseh kazalnikih uporabe e-upravnih storitev s strani prebivalstva zaostajala za evropskim povprečjem, je v zadnjem letu večinoma že dosegla boljše rezultate kot v povprečju članice EU. Izboljšanje lahko povežemo z napredkom glede uvajanja e-uprave v Sloveniji, kar potrjujejo tudi statistični podatki, ki kažejo, da se je dostopnost e-uprave⁴ (ponudba) v obdobju 2004–2006 močno povečala (s 45 % na 65 %, v EU-25 z 41 % na 50 %). V prvem četrtletju 2006 je 28 % prebivalcev s spletnih strani javne uprave pridobivalo informacije (v EU-25 20,5 %) in 17,3 % obrazce (v EU-25 13,0 %). Precej nižji kot v povprečju EU-25 pa je še vedno delež tistih, ki so z javno upravo v celoti poslovali elektronsko (6,3 %, v EU-25 8,1 %).

Uporaba interneta je v primerjavi z EU med podjetji razširjena še nekoliko bolj kot med prebivalstvom, za evropskim povprečjem pa slovenska podjetja še vedno zaostajajo glede e-nakupov/prodaje. V prvem četrtletju 2006 je 96 % podjetij imelo dostop do interneta (v EU-25 93 %), 75 % pa je imelo širokopasovno povezavo (enako kot v EU). Glede na predhodno leto se delež podjetij, ki dostopajo do interneta, ni povečal, kar je ob visoki penetraciji pričakovano. Podjetja internet še vedno največ uporabljajo za poslovanje z bankami in javno upravo, po čemer prednjačijo tudi glede na povprečje EU. Delež podjetij, ki poslujejo preko interneta pri nakupovanju, sprejemanju naročil in prodaji, pa je manjši kot v EU in se v zadnjih letih ni bistveno spremenil, kar kaže na to, da še premalo izkoriščajo prednosti informacijsko-komunikacijskih tehnologij (IKT) pri poslovanju. Po eni strani je to posledica nezadostne standardiziranosti takšnega poslovanja, po drugi strani pa dejstva, da je za učinkovito uporabo IKT v podjetjih potrebno uvesti vrsto organizacijskih sprememb in imeti na razpolago boljše usposobljene kadre (Stare, Bučar, 2005).

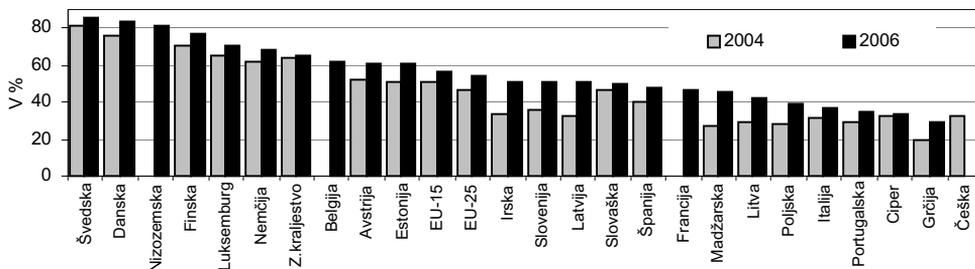
Tabela: Raba interneta v Sloveniji v letih 2004–2006

	2004 ¹	2005 ¹	2006 ¹
Uporabniki interneta ² (16–74 let)	37	47	51
Podjetja ³ z dostopom do interneta	93	96	96
Gospodinjstva z dostopom do interneta	47	48	54

Vir: *Uporaba interneta v gospodinjstvih - SURS (2005, 2006)*, *Uporaba interneta v podjetjih - SURS (2005, 2006)*.

Opombe: ¹Podatki se nanašajo na prvo četrtletje leta. ²Tisti, ki so internet uporabljali v zadnjih treh mesecih. ³Podjetja z 10 in več zaposlenimi.

Slika: Uporabniki interneta¹ v Sloveniji in državah EU v letih 2004² in 2006²

Vir: *Industry, trade and services: Information society statistics – Eurostat (februar 2007)*; *Uporaba interneta v gospodinjstvih – SURS (november 2006)*; preračuni Umar.

Opombi: ¹Tisti, ki so internet uporabljali v zadnjih treh mesecih. ²Podatki se nanašajo na prvo četrtletje leta.

³ Podatki se nanašajo na prvo četrtletje leta.

⁴ Kazalnik dostopnosti e-uprave meri, koliko osnovnih javnih storitev je na voljo na popolnoma elektronski način.

Tretja prioriteta:

Učinkovita in cenejša država

- Izdatki institucionalnega sektorja država
- Javnofinančni izdatki po funkcionalni klasifikaciji (COFOG)
- Ekonomska struktura davkov in prispevkov
- Državne pomoči
- Agregatni indeksi konkurenčnosti države
- Sodni zaostanki

Izdatki institucionalnega sektorja država

V letu 2006 je znašal delež skupnih izdatkov sektorja država¹ v BDP 46,2 %, glede na leto 2005 se je zmanjšal za 0,8 o.t.; najbolj so se zmanjšala sredstva za zaposlene in socialna nadomestila. Strukturna deleža vmesne porabe in subvencij se nista spremenila. V deležu so pridobili drugi tekoči transferi (0,1 % BDP) zaradi plačevanja prispevkov v evropski proračun ter bruto investicije (0,2 % BDP), zmanjšali pa so se deleži socialnih nadomestil v denarju in naravi (za 0,3 % BDP), sredstev za zaposlene (za 0,3 % BDP) odhodkov od lastnine (za 0,1 % BDP), drugih davkov na proizvodnjo (za 0,1 % BDP) in transferjev kapitala (za 0,2 % BDP).

Pomembnejše strukturne spremembe pri izdatkih sektorja država je bilo v Sloveniji mogoče zaznati v daljšem časovnem obdobju. V obdobju od 2000 do 2006 se je najbolj zmanjšal delež izdatkov za kapitalske transfere v bruto domačem proizvodu (2000: 1,8 % BDP, 2006: 0,8 % BDP), ki so bili večji predvsem v začetku obdobja, ko so bile mednje, poleg drugih investicijskih podpor, vključene vse vojne odškodnine na podlagi izdanih obveznic, prevzemi dolga Slovenskih železnic in izdatki za neto plačila zapadlih garancij države za najete kredite podjetij. Zaradi nižjih obresti in nižje inflacije se je po letu 2000 postopoma zmanjševal delež izdatkov za odhodke iz lastnine (2000: 2,5 % BDP; 2006: 1,6 % BDP). Zaradi varčevanja pri izdatkih za blago in storitve, tako v državnih organih kot tudi v javnih zavodih, se je zmanjšal delež izdatkov za vmesno potrošnjo (2000: 6,8 % BDP; 2006: 6,3 % BDP). Zmanjšal se je tudi delež izdatkov za socialna nadomestila v denarju in v naravi (2000: 19 % BDP; 2006: 18,1 % BDP), kjer se je s postopno uveljavitvijo pokojninske reforme po letu 2000 delež izdatkov za pokojnine v BDP letno zmanjševal za 0,1 do 0,2 o.t. BDP. Na drugi strani pa so se deleži nekaterih izdatkov sektorja država v opazovanem obdobju tudi povečali. Najopaznejše je bilo povečanje deleža izdatkov za druge transfere (2000: 1,3 % BDP; 2006: 2,3 % BDP), predvsem zaradi obveznosti vplačila sredstev v proračun EU po vstopu v letu 2004. Delež izdatkov za sredstva zaposlenih se je v šestletnem obdobju povečal le za 0,1 o.t. (2000: 11,6 % BDP; 2006: 11,7 % BDP). Povečanje je bilo izrazitejše na začetku obdobja, po letu 2004 pa se je ob hitri rasti števila zaposlenih v javnem sektorju (okoli 2 % povprečno letno) in omejevalni politiki rasti plač ohranjal na doseženi ravni. V začetku opazovanega obdobja se je povečal tudi delež izdatkov države za subvencije, ki pa se je proti koncu obdobja znižal proti začetni ravni (2000: 1,5 % BDP; 2006: 1,6 % BDP). Delež izdatkov za bruto investicije se je sicer povečal za 0,4 o.t. (2000: 3,1 % BDP; 2006: 3,5 % BDP), ob upoštevanju zmanjšanja deleža kapitalskih transferjev (za 1,0 o.t.) pa se je delež javno financiranih naložb v primerjavi z BDP dejansko zmanjšal.

Delež skupnih izdatkov sektorja država v bruto domačem proizvodu je v Sloveniji v letu 2005² znašal 47,0 % BDP, kar je za 0,2 o.t. BDP pod povprečjem držav članic EU-25. V letu 2005 je imelo devet držav članic EU višji delež skupnih izdatkov sektorja država v BDP od Slovenije (skandinavske – Švedska, Danska, Finska, kontinentalne – Belgija, Francija, Avstrija, Madžarska ter sredozemske – Italija, Portugalska), Malta enakega,

¹ Statistični urad Slovenije hkrati s Poročilom o primanjkljaju in dolgu sektorja država, ki so ga države članice obvezane dvakrat letno predložiti Evropskemu statističnemu uradu in Evropski komisiji objavlja tudi podatke za temeljne kategorije izdatkov sektorja država po metodologiji ESR-95. Ocene se vsakoletno popravljajo in revidirajo in so metodološko usklajene z Evropskim sistemom računov, kar omogoča tudi primerljivost izdatkov sektorja država med državami EU. Izdatki institucionalnega sektorja država po metodologiji ESR-95 vključujejo izdatke štirih javnofinančnih blagajn (državni proračun, občinski proračuni, pokojninska in zdravstvena blagajna), javnih skladov (tudi KAD, SOD), javnih zavodov in javnih agencij.

² Po državah EU so podatki za leto 2005 zadnji podatki.

ostalih trinajst držav pa je imelo nižji delež. Med državami članicami so razlike v obsegu sektorja država zelo velike. Razpon med državama z najširšim (Švedska: 56,5% BDP) in najožjim sektorjem država (Estonija : 33,2% BDP) je kar 23,3 o.t.

Leta 2005 se je delež skupnih izdatkov sektorja država v Sloveniji glede na predhodno leto zmanjšal za 0,4 odstotne točke. Čeprav se v povprečju držav članic EU delež izdatkov sektorja države v BDP ni spremenil, pa so bila gibanja v posameznih državah zelo različna. Kar dvanajst držav članic je v letu 2005 ta delež povečalo; med njimi najbolj Madžarska in Portugalska (za 1,1 o.t. BDP), Velika Britanija (za 0,9 o.t.), Poljska in Ciper (za 0,7 o.t.), Francija in Belgija (za 0,6 o.t.). Trinajst držav članic vključno s Slovenijo pa je v letu 2005 izdatke sektorja država relativno zmanjšalo; najbolj v Grčiji (za 3,1 o.t. BDP), na Danskem (za 2 o.t.), v Slovaški (za 1,8 o.t.) in v Estoniji (za 1 o.t.).

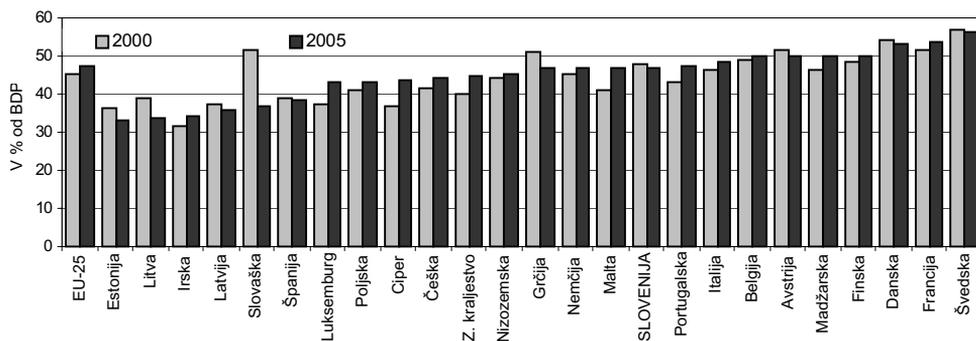
Struktura celotnih izdatkov sektorja države po posameznih ekonomskih namenih se v Sloveniji nekoliko razlikuje od strukture v povprečju držav članic EU. V letu 2005 je Slovenija namenila več kot v povprečju države članic EU sredstvom za zaposlene (SLO: 25,4 %, EU-25: 22,9 %), subvencijam (SLO: 3,5 % , EU-25: 2,4 %), kapitalskim transferom in bruto investicijam (SLO: 9,1 %, EU-25: 7,6 %), manj kot v povprečju držav članic EU pa je Slovenija namenila odhodkom od lastnine – obrestim (SLO: 3,5 %, EU-25: 5,9 %), socialnim nadomestilom v denarju in naravi (SLO: 39,2 %, EU-25: 42,4 %) in malenkost manj tudi vmesni porabi (v SLO: 13,3 % BDP, v EU-25: 13,5 % BDP).

Tabela: Delež izdatkov sektorja država v primerjavi z BDP v obdobju 2000–2006, v % od BDP

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Skupaj izdatki sektorja država	48,1	48,9	48,0	48,0	47,4	47,0	46,3
Vmesna potrošnja	6,8	6,8	7,0	6,6	6,3	6,3	6,3
Sredstva za zaposlene	11,6	12,2	12,0	12,1	12,0	12,0	11,7
Drugi davki na proizvodnjo	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,6	0,5
Subvencije	1,5	1,5	1,3	1,7	1,8	1,6	1,6
Odhodki od lastnine	2,5	2,4	2,3	2,1	1,8	1,7	1,6
Socialna nadomestila v denarju in naravi	19,0	19,1	19,1	19,1	18,6	18,5	18,1
Drugi tekoči transferji	1,3	1,7	1,5	1,2	1,8	2,2	2,3
Kapitalski transferji	1,8	2,1	1,2	1,5	1,2	1,0	0,8
Bruto investicije in neto nabave nefin. neproizvedenih sredstev	3,1	2,6	3,0	3,3	3,4	3,3	3,5
Skupaj prihodki sektorja država	44,3	44,8	45,5	45,3	45,1	45,6	44,8

Vir: Nacionalni računi, Temeljni agregati sektorja država, 2000–2006 (SUR5), marec 2007.

Slika: Izdatki sektorja država po državah EU, 2000–2005, v % od BDP

Vir: Government Statistics (Eurostat), januar 2007.

Javnofinančni izdatki po funkcionalni klasifikaciji (COFOG)

Struktura javnofinančnih izdatkov vpliva na gospodarsko rast. Z njo lahko oblikovalci ekonomskih politik pomembno vplivajo na gospodarsko uspešnost države, predvsem z usmerjanjem javne porabe v izdatke, ki povečujejo dolgoročni potencial gospodarske rasti oziroma imajo pozitiven vpliv na mejno produktivnost dela in kapitala¹. Struktura javnofinančnih izdatkov kot tudi njihov delež v BDP se med državami EU razlikuje. V povprečju je največ izdatkov namenjenih socialni zaščiti, državitvornim nalogam, zdravstvu in izobraževanju.

Slovenija je za t.i. »produktivne namene« v obdobju 2000–2003 (zadnji primerljivi podatki) namenila relativno več sredstev kot EU-15, vendar se je njihov obseg zmanjševal. Po reviziji podatkov je Slovenija² v primerjavi z EU-15³ za t.i. »produktivne namene« v obdobju 2000–2003 v povprečju namenila večji delež izdatkov v primerjavi z BDP, vendar pa se je za razliko od EU-15 (2000: 15,7 %, 2003: 16,7 % BDP) njihov delež zmanjševal (2000: 18,4 %, 2004: 18,1 % BDP). Slovenija je v primerjavi z EU-15 več javnofinančnih izdatkov, izraženih kot delež BDP, namenila za gospodarske dejavnosti, izobraževanje in zdravstvo. Izdatki za gospodarske dejavnosti so bili v EU-15 v povprečju na ravni 3,9 % BDP. V Sloveniji so bili precej višji, vendar so se v opazovanem obdobju znižali (gl. Tabela). Izdatki za izobraževanje so se povežali tako v Sloveniji kot v EU-15 (2000: 5,1; 2003: 5,3 % BDP)⁴. Izdatki, namenjeni zdravstvu, so v EU-15 naraščali (2000: 6,0 %; 2003: 6,4 % BDP), v Sloveniji pa so se od leta 2001 enakomerno zniževali⁵. Izdatki, namenjeni stanovanjskemu in prostorskemu razvoju, za katere so v EU-15 v obdobju 2000–2003 namenili približno 1,0 % BDP, so v Sloveniji nižji za 0,6 o.t.

Slovenija med ostalimi izdatki namenja manjši delež BDP za socialno zaščito. Sredstva za socialno zaščito so se v EU-15 povečala (2000: 18,4 %, 2003: 19,1 % BDP), v Sloveniji pa so se zniževala in so bila, z izjemo leta 2001, nižja kot v EU-15⁶. Za »državitvorne naloge«⁷ smo namenili podoben delež izdatkov kot države EU-15, podatki pa med leti precej nihajo.

¹ Gospodarsko rast naj bi tako spodbujali predvsem izdatki za t.i. »produktivne namene«, t.j. izdatki, namenjeni gospodarskim dejavnostim, raziskavam in razvoju, investicijam, izobraževanju, stanovanjskemu razvoju, transportu in komunikacijam ter zdravstvu (European Commission, 2002, str. 98; OECD 2003, str. 67 in 83; Afonso et al., 2005, str. 24–27). Dejanski vpliv izdatkov posameznega področja po COFOG-u na gospodarsko uspešnost posamezne države pa je seveda odvisen tudi od notranje strukture izdatkov za posamezni namen, za katero pa podatki še niso na voljo. Poleg omenjenjenega pa imajo vpliv tudi institucionalne in druge lastnosti posamezne države ter učinkovitost porabe javnih sredstev.

² SURS je 28. 12. 2006 prvič objavil podatke po funkcionalni strukturi izdatkov institucionalnega sektorja država za leto 2005 ter z namenom nadaljnje metodološke uskladitve revidiral podatke za obdobje 2000–2004. Največje spremembe pri reviziji se kažejo v zmanjšanju deleža izdatkov za javno upravo v BDP (s 7,9 % BDP na 6,7 % BDP v letu 2004) in socialno zaščito (z 18,7 % BDP na 17,9 % BDP v letu 2004) ter povečanju deleža izdatkov za ekonomske dejavnosti (s 3,5 BDP na 4,6 % BDP v 2004) ter izobraževanje (s 5,8 % BDP na 6,5 % BDP v 2004).

³ Podatki za EU-25 so na voljo le za leto 2003; razlike med povprečjem EU-15 in EU-25 so minimalne.

⁴ Podatek o javnih izdatkih za izobraževanje je po COFOG-u višji od podatka o javnih izdatkih za izobraževanje po metodologiji UOE (gl. indikator *Izdatki za izobraževanje*) za 0,5 % BDP. Glavni razlogi so v tem, da so podatki po metodologiji UOE prikazani na denarni, v COFOG-u pa na obračunski osnovi, da so prisotne razlike v zajemu nekaterih dopolnilnih storitev pri izobraževanju in nekaterih drugih dejavnostih na področju izobraževanja ter da so v COFOG-u k javnim izdatkom za izobraževanje vključeni tudi javni izdatki za neformalno izobraževanje (gre predvsem za podporne storitve).

⁵ Podatek o javnih izdatkih za zdravstvo po COFOG-u je za 0,2 % BDP višji od podatka o javnih izdatkih za zdravstvo po metodologiji SHA (glej indikator *Izdatki za zdravstvo*), ker COFOG k javnim izdatkom za zdravstvo vključuje tudi izdatke za aplikativne raziskave in razvoj v zdravstvu ter izdatke za nekatere druge z zdravstvom povezane dejavnosti (kontrola hrane in pitne vode ipd.).

⁶ Podatek o javnih izdatkih za socialno zaščito je po klasifikaciji COFOG nižji od podatka po metodologiji ESPROSS (glej indikator *Izdatki za socialno zaščito*). Metodologija ESPROSS namreč k javnim izdatkom za socialno zaščito zajema tudi javne izdatke za zdravstvo, medtem ko so v COFOG-u vsi javni izdatki za zdravstvo prikazani ločeno (z izjemo boleznin, ki se tudi v COFOG-u prištevajo k izdatkom za socialno zaščito).

⁷ Med državitvorne naloge štejemo javno upravo, obrambo ter javni red in varnost.

Revizija ni spremenila neugodne primerjave v strukturi izdatkov z državami, ki dosegajo najvišje stopnje gospodarske rasti. V primerjavi z državami, ki so v zadnjih petih letih dosegle nadpovprečne stopnje gospodarske rasti, je Slovenija v letu 2004 imela za 10,2 o.t. večji delež javnofinančnih izdatkov v BDP. V okviru tega smo namenili več izdatkov za socialno zaščito (6,6 o.t.), za državotvorne naloge (1,8 o.t.), za zdravstvo (1,6 o.t.) ter za izobraževanje (0,8 o.t.), enako za gospodarske dejavnosti, manj pa za stanovanjski in prostorski razvoj ter zaščito okolja (gl. sliko in Poročilo o razvoju, 2006, str. 42–44 in 150)⁸.

V letu 2005 so se še nekoliko znižali izdatki za ekonomske dejavnosti ter socialno zaščito in zdravstvo, povišali pa izdatki za izobraževanje in državotvorne naloge. Struktura izdatkov sektorja država po namenih je v posamezni državi praviloma stabilna. Tako je tudi v letu 2005 Slovenija največ izdatkov namenila socialni zaščiti (17,7 % BDP)⁹, katerih delež v BDP pa je bil glede na leto 2000 nižji (za 0,6 o.t.). Največji delež teh sredstev je bil namenjen pokojninam in drugim socialnim nadomestilom. Izdatki, namenjeni državitvornim nalogam, so v letu 2005 predstavljali 10,1 % BDP, od tega je bil večji delež namenjen javni upravi (6,9 % BDP), manjši pa javnemu redu ter varnosti in obrambi. Delež izdatkov, namenjen javni upravi, je bil najvišji leta 2001 (7,8 % BDP) in se je do leta 2005 znižal za 0,9 o.t. Delež izdatkov, namenjen obrambi, se je v obdobju 2000–2005 povečeval (2000: 1,1 %; 2005: 1,4 % BDP), delež izdatkov, namenjenih javnemu redu in varnosti, pa je bil ustaljen na ravni 1,7 do 1,8 % BDP. Izdatki za izobraževanje so v letu 2005 predstavljali 6,6 % BDP in so bili glede na leto 2000 višji za 0,3 o.t. Delež izdatkov za zdravstvo je bil najvišji v letu 2001 (6,9 % BDP), potem pa se je enakomerno znižal na raven 6,5 % BDP v letu 2005. Izdatki, namenjeni ekonomskim dejavnostim, so v letu 2005 predstavljali 4,4 % BDP in so se v opazovanem obdobju med vsemi področji najbolj zmanjšali (za 0,7 o.t.). Slovenija je tudi v letu 2005 najmanj namenila za stanovanjski in prostorski razvoj (0,3 % BDP), za varstvo okolja (0,5 % BDP) ter rekreacijo, kulturo in religijo (1,1 % BDP).

Tabela: Javnofinančni izdatki sektorja država po namenih za Slovenijo, v % BDP

	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Javnofinančni izdatki skupaj	48,1	48,9	48,0	48,0	47,4	47,2
Državotvorne naloge	10,0	10,9	10,4	9,9	9,9	10,1
Ekonomske dejavnosti	5,1	4,4	4,3	4,7	4,6	4,4
Varstvo okolja	0,4	0,4	0,5	0,5	0,5	0,5
Stanovanjski in prostorski razvoj	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,3
Zdravstvo	6,6	6,9	6,8	6,7	6,6	6,5
Rekreacija, kultura in religija	1,0	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1
Izobraževanje	6,3	6,4	6,3	6,5	6,5	6,6
Socialna zaščita	18,3	18,4	18,3	18,2	17,9	17,7

Vir: Izdatki sektorja država po namenih, 2000–2005 (SURSTAT Prva statistična objava, 28.12.2006), 2006.

Slika: Delež javnofinančnih izdatkov po funkcionalni klasifikaciji za leto 2004¹, % BDP

Vir: Javnofinančni izdatki po funkcionalni klasifikaciji (Eurostat, 2006; Javnofinančni izdatki po funkcionalni klasifikaciji za Slovenijo (SURSTAT), 2006).
Opombe: ¹ Podatki za EU-15 so za leto 2003. Med države, ki so v zadnjih petih letih dosegale najvišje stopnje gospodarske rasti, sodijo Estonija (8,3 %), Latvija (7,4 %), Litva (7,0 %), Irska (5,9 %) in Madžarska (5,1 %).

⁸ Z revizijo podatkov za obdobje 2000–2004 se zaključki iz Poročila o razvoju 2006 glede primerjave s hitro rastočimi državami bistveno ne spremenijo (države, ki so imele manjši delež izdatkov v BDP in ki so več izdatkov namenile za t.i. »produktivne namene«, so dosegale višjo gospodarsko rasti).

⁹ Podatki o socialni zaščiti za obdobje pred letom 2004 še niso do konca revidirani in so zato lahko nekoliko precenjeni.

Ekonomska struktura davkov in prispevkov

Celotna obremenitev z davki in prispevki, merjena z deležem v bruto domačem proizvodu, se v Sloveniji giblje rahlo nad povprečjem držav EU. Celotna davčna obremenitev¹ v Sloveniji je v letu 2004² znašala 39,7 % BDP, v povprečju držav EU-25 pa 39,3 % BDP. V letu 2004 je imelo osem držav članic EU višjo celotno obremenitev z davki in prispevki od Slovenije (skandinavske – Švedska, Danska, Finska, kontinentalne – Belgija, Francija, Avstrija, Luksemburg ter mediteranska Italija), ostalih 16 držav članic pa je imelo nižjo obremenitev.

Obremenitev z davki in prispevki se je v Sloveniji v obdobju od 2000 do 2004 povečala, v Evropski uniji pa se je zmanjšala. V letu 2004 se je v primerjavi z letom 2000 v Sloveniji celotna obremenitev z davki in prispevki povečala za 1,2 o.t. BDP, v povprečju EU pa se je zmanjšala za 1,7 o.t. V letu 2004 se je v Sloveniji obremenitev povečala za 0,3 o.t. BDP glede na predhodno leto, v povprečju EU pa zmanjšala za 0,2 o.t. BDP.

Poleg globalne je pomembna tudi strukturna analiza davčnih sistemov. V ta namen različne davčne sisteme držav prevedemo na skupni imenovalac v okviru nacionalnih računov³. Davke in prispevke razporedimo po ekonomski funkciji na davke na potrošnje, na delo in na kapital⁴. Delež davkov na potrošnje v celotnih davkih in prispevkih je v Sloveniji nadpovprečno visok. Leta 2004 je znašal 35,2 %, kar je za 2,7 o.t. več od povprečja evropskih držav (EU-25: 32,5 %); višji delež davkov so imele le Irska (37,4 %) ter vse nove članice razen Češke. Še bolj pa Slovenija izstopa po visokem deležu davkov na delo. V letu 2004 je v Sloveniji znašal 54,4 %, kar je za 3,8 o.t. več od povprečja evropskih držav (EU-25: 47,9 %); višji delež so imeli le še na Švedskem (62,4 %), v Nemčiji (58,7 %) in v Avstriji (55,2 %). Delež davkov na kapital je v Sloveniji nizek. V letu 2004 je znašal 10,6 %, kar je le dobra polovica deleža, ki ga dosega v povprečju države EU (EU-25: 19,8 %). Nižji delež so imeli le v Estoniji, približno enakega Latvija in Litva, ne bistveno višjega pa Švedska, Nemčija, Finska in Avstrija.

Tudi izračun in primerjava implicitnih davčnih stopenj⁵ potrjujeta, da sta bili v obravnavanem obdobju v Sloveniji tako potrošnja kot delo nadpovprečno obremenjena. V letu 2004 je izračunana implicitna davčna stopnja na potrošnje za Slovenijo znašala

¹ Celotni prihodki sektorja država (45,1 % BDP v letu 2004) vključujejo poleg davkov in prispevkov še prihodke od prodaje proizvodov in storitev na trgu, prihodke od lastnine in kapitalske transferje.

² Podatki za leto 2004 so zadnji razpoložljivi podatki.

³ Evropski sistem nacionalnih računov (ESR-95) kot mednarodno primerljiv računovodski okvir za sistematično in podrobno opisovanje celotnega gospodarstva, njegovih sestavnih delov in odnosov z drugimi gospodarstvi omogoča tudi mednarodno primerljivost davčnih sistemov. Države članice Evropske unije morajo Evropski komisiji sporočiti podatke o obremenitvi z davki in prispevki za socialno varnost po točno predpisani metodologiji, na osnovi katerih je bil v Evropski komisiji pripravljen pregled davčnih sistemov vseh držav članic.

⁴ Pri razvrstitvi davkov izhajamo iz klasifikacije davkov po ESR-95 in enotnih pravil za njihovo razvrstitev. Davki na potrošnje so definirani kot davki na transakcije med potrošniki in proizvajalci ter kot davki na končno potrošnje dobrin. Davki na delo so neposredno vezani na plače in jih plačujejo delavci ali delodajalci. Davki na kapital pa se nanašajo na davke, ki se plačujejo na kapital, na dohodek pravnih oseb, na dohodek iz kapitala gospodinjstev (rente, dividende, obresti, drugi prihodki iz lastnine), na kapitalske dobičke, na premoženje ipd.

⁵ Implicitne davčne stopnje primerjajo davke po ekonomskih funkcijah glede na ustrezne osnove po nacionalnih računih. Implicitna davčna stopnja na potrošnje je definirana kot razmerje med davki na potrošnje in med končno potrošnje gospodinjstev na teritoriju države po metodologiji nacionalnih računov. Implicitna davčna stopnja na delo je definirana kot razmerje med davki na delo in sredstvi zaposlenih po metodologiji nacionalnih računov, povečanih za davek na izplačane plače.

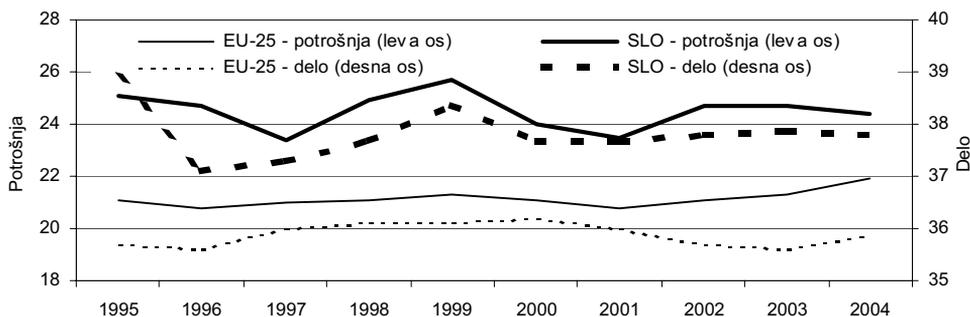
24,4 %, kar je za 2,5 o.t. več kot za povprečje držav EU-25 (21,9 %). Višjo so imele Danska (33,3 %), Madžarska (28,6 %), Finska (27,9 %), Švedska (27,6 %), Irska (26,5 %) in Luxemburg (25,7 %). Izračunana implicitna davčna stopnja na delo pa je v Sloveniji leta 2004 znašala 37,8 %, kar je za 1,9 o.t. več od povprečja držav EU 25 (35,9 %). Višjo je imelo kar nekaj držav: Švedska (45,9 %), Belgija (43,0 %), Francija (42,4 %), Italija (42 %), Finska (41,9 %), Češka (41,5 %), Madžarska (40,8 %), Avstrija (40,7 %), Nemčija (39,2 %), Grčija (37,9 %). Izrazito nizke implicitne davčne stopnje na delo imajo Velika Britanija (24,8 %), Irska (25,2 %), Luxemburg (29 %) in Španija (29,4 %).

Tabela: **Ekonomska struktura davkov in prispevkov za socialno varnost, v % od BDP**

	Skupaj		Davki na potrošnjo		Davki na delo		Davki na kapital	
	2000	2004	2000	2004	2000	2004	2000	2004
EU-25	41,0	39,3	11,4	11,0	20,5	19,9	9,0	8,6
Avstrija	42,8	42,6	12,1	12,2	23,7	23,5	6,9	7,0
Belgija	45,2	45,2	11,3	11,1	24,3	24,0	9,6	10,2
Ciper	30,5	34,1	10,4	14,9	9,5	10,7	10,5	8,4
Češka	34,4	36,6	10,8	11,4	17,4	18,0	6,3	7,1
Danska	49,4	48,8	15,7	15,8	26,6	25,1	7,2	8,1
Estonija	33,9	34,6	12,1	12,3	18,3	17,6	2,3	2,9
Finska	47,7	44,3	13,7	13,9	23,9	23,3	10,0	7,1
Francija	44,1	43,4	11,6	11,3	23,0	23,1	9,9	9,1
Grčija	37,9	35,1	12,9	12,3	13,6	13,9	11,5	8,9
Irska	31,6	30,2	12,1	11,2	11,4	10,5	8,0	8,6
Italija	41,8	40,6	10,9	10,0	19,6	19,8	11,3	10,9
Latvija	29,5	28,6	11,0	10,9	15,3	14,6	3,3	3,1
Litva	30,0	28,4	11,8	10,6	16,3	14,7	2,3	3,1
Luksemburg	40,4	40,1	11,1	12,4	15,8	16,2	13,5	11,5
Madžarska	39,2	39,1	15,8	15,4	19,5	19,4	4,6	5,0
Malta	28,3	35,1	10,7	13,0	10,4	12,2	7,3	9,9
Nemčija	41,9	38,7	10,5	10,1	24,3	22,7	7,0	5,8
Nizozemska	41,5	37,8	11,4	11,4	21,2	18,4	8,9	8,2
Poljska	34,2	32,9	11,5	11,8	15,0	13,8	7,6	7,6
Portugalska	34,3	34,5	11,4	12,0	14,1	15,0	8,7	8,0
Slovaška	33,2	30,3	12,5	10,8	16,1	14,7	6,1	6,1
Slovenija	38,5	39,7	14,2	14,0	21,3	21,6	3,1	4,2
Španija	33,9	34,6	9,9	9,6	15,7	15,9	9,0	9,5
Švedska	53,4	50,5	12,5	12,8	32,3	31,5	8,5	6,1
Zdr. krajestvo	37,4	36,0	11,9	11,6	14,3	14,0	11,2	10,5

Vir: Structures of the taxation in the European Union (European Commission), 2006.

Slika: **Implicitna davčna stopnja na potrošnjo in na delo (v % od osnove), 1995–2004**

Vir: Structures of the taxation in the European Union (European Commission), 2006.

Državne pomoči

V letu 2005 se je delež državnih pomoči v BDP močno znižal. Po hitrem zniževanju deleža državnih pomoči v BDP od leta 1998 do leta 2002, je ta do leta 2004 ponovno naraščal, v letu 2005 pa se je znižal kar za 0,66 odstotne točke (2004: 1,64 %; 2005: 0,98 % BDP; Tabela 1) (Osmo poročilo, 2006). Obstajata dva temeljna vzroka znižanja. Prvi je administrativne narave, kar pomeni, da se med državnimi pomočmi v letu 2005 ne izkazuje skoraj polovica pomoči kmetijstvu (2004: 47,4 % pomoči kmetijstvu), ki predstavljajo ukrepe, dodeljene na podlagi Skupne kmetijske politike (CAP), ki se v letu 2005 ne obravnavajo več kot državne pomoči. Drugi vzrok pa izhaja iz dejanskega znižanja pomoči. Najbolj so se znižale v letih 2003 in 2004 visoke pomoči transportu, kar je posledica zaključevanja prestrukturiranja Slovenskih železnic, saj se je v letu 2005 izvajal samo še kadrovski del sanacije. Skoraj povsem so presahnile pomoči za reševanje in prestrukturiranje. Na drugi strani pa so se bistveno povečale pomoči za majhna in srednje velika podjetja ter za regionalne cilje.

Razmeroma visoke pomoči, izkazane v letu 2004 pri posebnih sektorskih ciljih, so se v letu 2005 močno znižale. V letu 2004 so pomoči kmetijstvu, ribištvo in drugim posebnim sektorjem predstavljale 71,7 % vseh pomoči, v letu 2005 pa ob bistveno nižjem skupnem znesku pomoči le še dobro polovico (58,1 %). Kmetijstvo in ribištvo sta v strukturi državnih pomoči izgubila 6,9 strukturnih točk, transport 7,7, drugi posebni sektorji pa pridobili eno strukturno točko pomoči.

V letu 2005 so se povečale pomoči za majhna in srednje velika podjetja ter za regionalne cilje. Z drastičnimi strukturnimi spremembami v letu 2005 je Slovenija znižala državne pomoči in jih bolj ciljno usmerila v horizontalne in regionalne cilje, kar je v skladu z usmeritvami Strategije razvoja Slovenije in Lizbonske strategije EU. Znižanje pomoči posebnim sektorjem se je odrazilo na povečanju pomoči horizontalnim (2004: 25,6 %; 2005: 26,5 %) in regionalnim ciljem (2004: 2,7; 2005: 15,3 %). Čeprav so se horizontalne pomoči v strukturi vseh državnih pomoči v letu 2005 v primerjavi s predhodnim letom relativno povečale, so se absolutno znižale kar za 35 %. Največje znižanje je izkazano pri pomočeh za reševanje in prestrukturiranje, varstvo okolja, zaposlovanje in usposabljanje. Malenkostno so se znižale tudi pomoči za raziskave in razvoj (2,8 %), vendar so zaradi manjše osnove v strukturi vseh pomoči pridobile 3,1 strukturne točke. Močno pa so se povečale pomoči za majhna in srednje velika podjetja, malenkostno pa še za kulturo. Velik absolutni in relativni porast regionalnih pomoči izhaja iz bistveno povečanega dodeljevanja pomoči po programu spodbujanja podjetništva in konkurenčnosti. K porastu so del prispevala sredstva evropskih strukturnih skladov in izvajanje investicijskega programa v avtomobilski industriji.

Horizontalna usmerjenost državnih pomoči je po državah Evropske unije različna. Ker mednarodnih primerjav o višini državnih pomoči po državah članicah za leto 2005 še ni, za leto 2004 pa so bile že prikazane (Poročilo o razvoju, 2006), analiziramo njihovo horizontalno in regionalno usmerjenost (Tabela 2). Usmeritev k povečevanju horizontalnih in regionalnih pomoči in zmanjševanju sektorskih pomoči ne temelji toliko na njihovi večji učinkovitosti kot pa na ugotovljenih manjših motnjah konkurence na notnem trgu EU. Ta usmeritev se postopno uresničuje, vendar imajo stare članice EU praviloma večje deleže horizontalnih pomoči v strukturi državnih pomoči kot nove članice. Od tega pravila odstopajo Portugalska, Francija, Irska in Španija, ki z državnimi pomočmi v večji meri podpirajo posamezne sektorje (brez kmetijstva, ribištva in transporta). V Sloveniji je bila horizontalna usmerjenost državnih pomoči v letih 2002 in 2003 višja kot v

evropskem povprečju, v letu 2004 pa nekoliko pod njim, vendar višja kot v drugih novih članicah in v omenjenih starih članicah.

Tabela: Kazalniki državnih pomoči v Sloveniji v obdobju 1998–2005

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Državne pomoči v mio SIT, tekoče cene	82.364	88.923	83.494	92.898	75.288	91.854	102.439	64.285
Delež državnih pomoči v BDP (v %)	2,53	2,44	2,07	1,96	1,42	1,58	1,64	0,98
Delež državnih pomoči v izdatkih države (v % od javnofinančnih izdatkov splošne države)	5,79	5,52	4,68	4,57	3,23	3,59	3,70	2,19
Državne pomoči na zaposlenega (v 000 SIT)	110,53	117,24	108,69	119,21	96,09	100,9	112,0	69,8
Državne pomoči na prebivalca (v 000 SIT)	n. p.	n. p.	n. p.	46,57	37,74	46,0	51,3	32,1

Vir podatkov: za obdobje 1998–2000: *Tretje poročilo o državnih pomočeh v Sloveniji*, 2001; leto 2001: *Šesto poročilo o državnih pomočeh v Sloveniji*, 2004; leto 2002: *Sedmo poročilo o državnih pomočeh v Sloveniji*, 2005, za obdobje 2003–2005: *Osmo poročilo o državnih pomočeh v Sloveniji*, 2006.

Tabela: Državne pomoči za horizontalne in regionalne cilje kot delež v vseh pomočeh (brez kmetijstva, ribištva in transpota), v %

Država	1995	2000	2001	2002	2003	2004
EU-25	54,1	65,8	64,8	60,7	67,6	76,4
Avstrija	69,0	96,2	98,0	96,7	98,5	96,4
Belgija	69,5	100,0	99,7	100,0	100,0	100,0
Ciper	n.p.	27,7	26,0	32,0	22,4	46,3
Češka	n.p.	13,7	17,9	9,6	9,0	81,8
Danska	98,2	97,7	98,0	94,5	93,0	97,1
Estonija	n.p.	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Finska	100,0	84,5	96,6	96,8	97,2	97,6
Francija	50,2	74,8	68,2	70,3	72,1	58,6
Grčija	100,0	97,5	91,3	92,6	94,5	97,3
Irski	63,1	34,4	41,7	48,1	63,7	62,0
Italija	85,5	89,2	96,2	93,8	96,4	94,8
Latvija	n.p.	5,9	33,5	72,2	63,3	100,0
Litva	n. p.	2,9	6,8	2,2	10,5	49,4
Luksemburg	99,8	99,9	100,0	100,0	100,0	100,0
Madžarska	n.p.	31,2	47,1	60,0	44,4	54,5
Malta	n.p.	6,9	4,6	4,2	8,6	8,0
Nemčija	38,3	63,2	60,6	51,5	73,7	77,9
Nizozemska	87,9	94,6	92,6	96,1	93,9	96,1
Poljska	n.p.	66,0	30,6	39,0	15,0	25,8
Portugalska	38,3	35,3	23,2	17,5	22,2	21,6
Slovaška	n.p.	53,9	10,4	17,9	42,4	34,6
Slovenija	n.p.	75,2	57,7	84,0	80,1	70,1
Španija	26,6	41,4	45,6	64,7	61,0	62,3
Švedska	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Združeno kraljestvo	39,1	83,6	88,0	71,8	99,2	99,1

Vir: State Aid Scoreboard, spring 2006 update.

Agregatni indeksi konkurenčnosti države

Obe zadnji poročili o konkurenčnosti držav ocenjujeta, da ostaja uvrstitev Slovenije v skupini držav EU-25 nespremenjena. Vrednosti¹ agregatnih indeksov konkurenčnosti sta se v obeh poročilih povečali. Uvrstitev Slovenije se je v poročilu WEF 2006–2007 vidno² znižala, medtem ko se je v poročilu IMD 2006 vidno izboljšala (gl. Sliko), vendar v primerjavi z državami EU-25 Slovenija ostaja po obeh sistemih na enaki ravni (gl. Tabelo). V poročilu WEF je Slovenija poslabšala svojo uvrstitev tako pri *indeksu globalne konkurenčnosti (IGC)* (za tri mesta na 33.) kot pri *indeksu poslovne konkurenčnosti (BCI)* (za tri mesta na 36.), medtem ko konkurenčnost v skupini držav EU-25 ni spremenjena (15. mesto). V poročilu IMD je Slovenija izboljšala *svetovno konkurenčnost (WCI)* (za 7 mest na 45. mesto). Kljub temu pa konkurenčnost v skupini držav EU-25 ostaja nespremenjena (19. mesto). To pomeni, da spreminjanje konkurenčnosti Slovenije sledi povprečnim gibanjem ostalih članic EU. Vrednost agregata globalne konkurenčnosti IGC WEF se je malenkost povečala na 4,64 (za 0,02, 0,43%), vrednost agregata svetovne konkurenčnosti WCI IMD pa se je povečala za 2,34 (4,7%) na 51,64. Za interpretacijo podatkov je pomembno vedeti, da so agregatni indeksi konkurenčnosti IMD in WEF za leto 2006 izračunani na podlagi podatkov iz leta 2004 in leta 2005 ter na podlagi anket med poslovnimi delavci, izvedenih na začetku leta 2006.

Slovenija se po dveh indeksih konkurenčnosti uvršča zelo različno. Slovenija se od leta 2002 v jesenskih Poročilih globalne konkurenčnosti WEF v skupini do 125 gospodarstev giblje okoli 30. mesta. V spomladanskih Poročilih svetovne konkurenčnosti IMD v skupini do 60 gospodarstev pa se giblje okoli 45. mesta (gl. Sliko). V skupini EU-25 (WEF) in EU-21 (IMD) se Slovenija uvršča na 15. oz. 19. mesto (gl. Tabelo). Razlike v uvrstitvah odražajo tudi različne metodološke pristope, zaradi česar indeksi niso neposredno primerljivi, oba sistema pa spremljata dva različna vidika konkurenčnosti³.

Z vidika dinamične konkurenčnosti so največje prednosti na področju makroekonomije, izobraževanja in zdravja, največje slabosti pa na področju učinkovitosti trga in inovacij. Dinamičen⁴ pogled po metodologiji WEF kaže na stagnacijo globalne in poslovne konkurenčnosti Slovenije znotraj držav EU. Slovenija leta 2006 beleži poslabšanje najpomembnejših dejavnikov sedanje razvojne faze Slovenije - dejavnikov inoviranja in izdelanosti proizvodov ter poslovnih procesov (16. mesto; za Slovenijo so uvrščene Portugalska, Madžarska, Slovaška, Litva, Grčija, Ciper, Poljska, Malta in Latvija). Slovenija, ki po WEF vstopa v fazo razvoja na podlagi lastnih inovacij, beleži poslabšanje poslovne izdelanosti znotraj *dejavnikov inoviranja in izdelanosti proizvodov in poslovnih procesov*⁵, ki prehajajo leta 2006 v relativno nacionalno šibkost⁶ (to je skladno z znižanjem IMD-

¹ Za primerjavo med leti najbolj služijo uvrstitve. Zaradi metodologije vrednosti indeksov med leti niso povsem primerljive in služijo predvsem primerjavi relativnih razlik med dejavniki in državami v posameznem letu.

² Znižanje uvrstitve za tri ali več mest.

³ Sistem WEF uporablja za izračun indeksov 90 kazalnikov, indekse pa ponderira na podlagi teorije rasti. IMD računa uvrstitve na podlagi več kot 300 kazalnikov, ki so razvrščeni po indeksih, ki imajo enako težo. Poleg osnovnih metodoloških razlik poimenovanja indeksov IMD in WEF niso skladna. Podobni indeksi zajemajo kazalnike z različnih področij (npr. institucije WEF in institucionalni okvir IMD), zato uvrstitve pri podobno poimenovanih področjih ni smiselno direktno primerjati (podrobneje gl. Statistično prilogo).

⁴ WEF v skladu s teorijo rasti spremlja dinamično sliko globalne konkurenčnosti s tremi osrednjimi dejavniki razvoja, ki imajo različno težo za izračun globalne konkurenčnosti. Teža dejavnikov globalne konkurenčnosti se spreminja glede na fazo razvoja države, ki se razlikujejo po ključnem gonilu razvoja (obseg proizvodnih dejavnikov, učinkovitost, inovacije).

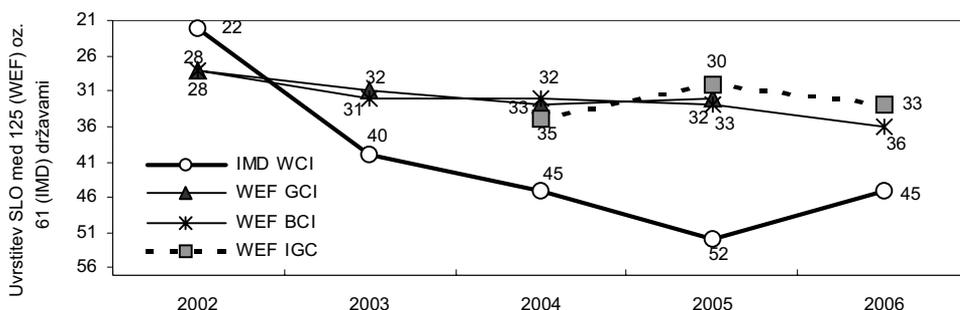
⁵ Agregatni (pod)indeksi so zapisani s poševnim tiskom.

⁶ Nižja uvrstitev od uvrstitve pri agregatnem indeksu konkurenčnosti.

indeksov praks upravljanja ter naravnosti in vrednot). *Pospesevalci učinkovitosti* ne beležijo večjih sprememb (15. mesto). Slovenija je nekoliko izboljšala tehnološko pripravljenost, vendar pa je znotraj te skupine tudi največja nacionalna šibkost, in sicer pri učinkovitosti trga, ki izstopa s 23. mestom (delna vsebinska skladnost z indeksi IMD, ki pa največje nacionalne šibkosti razporedi pri treh dejavnikih svetovne konkurenčnosti – mednarodne investicije (21. mesto), poslovna zakonodaja (20. mesto) ter naravnost in vrednote (20. mesto)). Prav tako ne beležijo spremembe uvrstitve *osnovni pogoji konkurenčnosti* (15. mesto), kjer Slovenija izkazuje komparativne konkurenčne prednosti in je preseгла povprečje starih držav članic (makroekonomija 9. mesto, zdravje in osnovna izobrazba 12. mesto) (podobnost z indeksom uspešnosti gospodarstva IMD), nekoliko izboljšala šibak dejavnik institucij (18. mesto) (delna skladnost z IMD – indeksa institucionalnega okvira in družbenega okvira kažeta zvišanje uvrstitev, na znižanje uvrstitev institucij pa kažeta indeksa praks upravljanja in naravnosti in vrednot) in poslabšala konkurenčnost infrastrukture (16. mesto) (skladnost z znižanjem konkurenčnosti uvrstitev osnovne infrastrukture in tehnološke infrastrukture po IMD).

Tudi s statičnega vidika so največje prednosti na področju makroekonomije in zaposlenosti, največje slabosti pa na področju poslovne zakonodaje ter splošne naravnosti in vrednot. Tudi IMD-jev statični vidik svetovne konkurenčnosti⁷ kaže na stagnacijo svetovne konkurenčnosti Slovenije, vendar z izboljšanjem dejavnikov uspešnosti gospodarstva (14. mesto; pred Finsko, Madžarsko, Portugalsko, Grčijo, Italijo, Poljsko in Slovaško) ter ob poslabšanju dejavnikov učinkovitosti vlade (19. mesto; pred Poljsko in Italijo). Po IMD je Slovenija pri *dejavnikih učinkovitosti podjetij* že tretje leto zapored izkazala največjo konkurenčno šibkost (19. mesto), predvsem po zaslugi naravnosti in vrednot, praks upravljanja in financiranja ter kljub izboljšanju produktivnosti in učinkovitosti ter trga dela. V okviru EU se med konkurenčne šibkosti Slovenije uvrščajo tudi *dejavniki učinkovitosti vlade* zaradi nižje uvrstitve sicer ugodnega indeksa javnih financ. *Dejavniki uspešnosti gospodarstva* so (tudi) po IMD komparativna konkurenčna prednost, ki jo je Slovenija še izboljšala, predvsem po zaslugi med enaindvajseterico najvišji konkurenčnosti indeksa cen (1. mesto) in domačega gospodarstva (17. mesto). Indeksi tega področja svetovne konkurenčnosti Slovenije izkazujejo največjo skladnost z globalno konkurenčnostjo Slovenije po WEF (osnovni pogoji konkurenčnosti: makroekonomija). Dejavniki *infrastrukture* kljub izboljšanju uvrstitev znanstvene infrastrukture, zdravja in okolja ter izobraževanja Slovenijo uvrščajo na enako 18. mesto zaradi znižanja uvrstitve osnovne in tehnološke infrastrukture.

Slika: Gibanje uvrstitev agregatnih indeksov konkurenčnosti Slovenije 2003–2006 med 125 (WEF) oz. 60 (IMD) državami: IMD-indeks svetovne konkurenčnosti (WCI) in WEFovi indeksi globalne konkurenčnosti (IGC), poslovne konkurenčnosti (BCI) in sposobnosti rasti (GCI)

Viri: WEF *Global Competitiveness Report*, 2002–2003, 2003–2004, 2004–2005, 2005–2006, 2006–2007; IMD *World Competitiveness Yearbook* 2002, 2003, 2004, 2005, 2006.

⁷ IMD spremlja štiri kardinalne dejavnike svetovne konkurenčnosti, ki imajo enako težo pri izračunu svetovne konkurenčnosti, teža dejavnikov pa se glede na razvojno stopnjo gospodarstva in institucij države ne spreminja.

Tabela: Indeksi konkurenčnosti Slovenije po WEF in IMD

	2005 ¹				2006 ¹			
	Vrednost ^{5, 6, 7}			Rang v EU-25 (21) ⁴	Vrednost ^{5, 6, 7}			Rang v EU-25 (21) ⁴
	SLO	EU-15	EU-10 (6) ⁵		SLO	EU-15	EU-10 (6) ⁵	
WEF Poročilo globalne konkurenčnosti 2006–2007¹								
Indeks globalne konkurenčnosti - IGC ^{1,3}	4,6	5,2	4,5	15	4,6	5,2	4,6	15
Osnovni pogoji konkurenčnosti	5,1	5,6	4,9	15	5,2	5,6	4,9	15
1. Institucije	4,1	5,0	4,1	19	4,3	5,1	4,2	18
2. Infrastruktura	4,7	5,5	4,3	14	4,5	5,5	4,3	16
3. Makroekonomija	4,8	4,8	4,5	10	5,1	4,8	4,6	9
4. Zdravje in osnovna izobrazba	6,9	6,9	6,8	13	6,8	6,8	6,5	12
Pospeševalci učinkovitosti	4,5	5,0	4,5	15	4,6	5,1	4,6	15
5. Visoka izobrazba in usposabljanje	5,1	5,3	4,8	12	5,1	5,4	4,8	12
6. Učinkovitost trga	4,1	4,9	4,3	23	4,2	4,9	4,4	23
7. Tehnološka pripravljenost	4,4	4,9	4,2	16	4,5	8,3	4,4	15
Dejavniki inoviranja in izdelanosti²	4,2	5,0	3,9	15	4,2	5,0	4,0	16
8. Poslovna izdelanost	4,7	5,5	4,4	15	4,6	10,	4,5	16
9. Inovacije	3,6	4,5	3,4	16	3,7	4,6	3,5	16
Indeks poslovne konkurenčnosti - BCI (r)⁶	33	16	38	15	36	17	40	15
Poslovanje in strategije podjetij (r)⁶	33	17	38	15	36	18	40	16
Kakovost nacionalnega poslovnega okolja (r)⁶	29	16	42	13	34	17	45	14
IMD Poročilo svetovne konkurenčnosti 2006								
Indeks svetovne konkurenčnosti - WCI	49,3	68,5	55,6	19	51,6	69,3	56,8	19
Uspešnost gospodarstva	43,3	52,7	42,0	16	42,9	47,7	42,4	14
1. Domače gospodarstvo (r) ⁷	52	25,1	43,8	20	39	28,0	33,7	17
2. Mednarodna trgovina (r) ⁷	19	20,1	23,2	9	23	25,7	24,8	10
3. Mednarodne investicije (r) ⁷	59	23,6	30,2	21	59	28,3	23,7	21
4. Zaposlenost (r) ⁷	35	33,7	46,7	8	37	31,0	46,7	11
5. Cene (r) ⁷	15	32,4	33,8	2	11	34,7	32,0	1
Učinkovitost vlade	33,3	51,7	44,4	18	31,5	49,6	41,5	19
6. Javne finance (r) ⁷	17	31,8	28,8	6	26	35,5	28,3	8
7. Fiskalna politika (r) ⁷	52	42,6	40,0	16	55	43,8	39,5	16
8. Institucionalni okvir (r) ⁷	47	25,8	37,0	18	43	22,1	35,5	18
9. Poslovna zakonodaja (r) ⁷	55	25,5	33,7	20	53	23,7	34,3	20
10. Družbeni okvir (r) ⁷	36	22,5	33,0	18	33	21,1	30,8	18
Učinkovitost podjetij	21,8	52,5	36,9	19	21,2	52,5	33,9	19
11. Produktivnost & učinkovitost (r) ⁶	53	21,9	33,8	20	37	21,2	29,0	18
12. Trg dela (r) ⁷	47	38,1	35,0	15	45	35,1	34,7	15
13. Financiranje (r) ⁷	48	20,2	41,8	20	47	20,8	42,8	19
14. Prakse upravljanja (r) ⁷	47	27,5	44,8	16	47	25,5	43,5	17
15. Naravnosti in vrednote (r) ⁷	54	34,3	35,0	20	58	31,7	43,0	20
Infrastruktura	41,0	59,2	41,3	18	41,0	57,5	39,0	18
16. Osnovna infrastruktura (r) ⁷	32	23,1	31,5	14	31	22,7	31,5	15
17. Tehnološka infrastruktura (r) ⁷	40	24,5	38,7	17	39	21,7	39,2	19
18. Znanstvena infrastruktura (r) ⁷	41	21,7	42,8	19	40	22,0	43,7	15
19. Zdravje in okolje (r) ⁷	41	18,1	43,2	18	41	17,2	42,0	17
20. Izobraževanje (r) ⁷	38	21,8	31,3	18	29	20,2	30,7	13

Vir: WEF Global Competitiveness Report 2006–2007; IMD World Competitiveness Yearbook 2005, 2006; preračuni UMAR.

Opombe: ¹WEF Global Competitiveness Report 2006–2007 ocenjuje 125 držav (nove države so Barbados, Burkina Faso, Burundi, Lesoto, Mavretanija, Nepal in Surinam; ponovno vključene so Angola in Zambija). Za primerjavo med leti najbolj služijo uvrstitve. Zaradi metodologije vrednosti indeksov med leti niso povsem primerljive in služijo predvsem primerjavi relativnih razlik med dejavniki in državami v posameznem letu. Za leto 2005 je WEF preračunal range obeh indeksov po metodologiji za leto 2006. ²IMD World Competitiveness Yearbook 2006 ocenjuje 61 držav. ³Dejavniki inoviranja in izdelanosti proizvodov in proizvodnih procesov. ⁴Spremenjena je metodologija spremljanja globalne konkurenčnosti in WEF ne objavlja več agregatnega indeksa sposobnosti rasti (gl. EO 01/2006, str. 19). ⁵IMD ne objavlja podatkov za Ciper, Latvijo, Litvo in Malto; ⁶Vrednosti indeksov WEF so od 1 do 7. ⁷Za BCI WEF objavlja le range med 124 državami. ⁸IMD za 20 podindeksov objavlja le uvrstitve med 61 državami. r - rang; v - vrednost indeksa. Krepko poudarjena števila pomenijo dvig konkurenčnosti države vsaj za tri mesta - vidno izboljšanje. Sive celice pomenijo padec vsaj za tri mesta - vidno poslabšanje.

Tabela: Skladnost indeksov WEF 2006–2007 in IMD 2006

WEF 2006–2007	IMD 2006
OSNOVNI POGOJI KONKURNEČNOSTI	
1. INSTITUCIJE	
a) JAVNE INSTITUCIJE 1. Lastninske pravice 2. Etika in korupcija 3. Neprimeren vpliv 4. Vladna učinkovitost 5. Varnost	10. DRUŽBENI OKVIR 8. INSTITUCIONALNI OKVIR (le podindikator učinkovitosti države; brez centralne banke)
b) PRIVATNE INSTITUCIJE 1. Korporativna, podjetniška etika 2. Odgovornost	15. NARAVNANOSTI IN VREDNOTE (x) ¹ 14. PRAKSE UPRAVLJANJA (x)
2. INFRASTRUKTURA	
3. MAKROEKONOMIJA	
4. ZDRAVJE IN OSNOVNA IZOBRAZBA a) ZDRAVJE b) OSNOVNA IZOBRAZBA	
POSPEŠEVALCI UČINKOVITOSTI	
5. VISOKA IZOBRAZBA IN USPOSABLJANJE a) KOLIČINA IZOBRAZBE b) KAKOVOST IZOBRAZBE c) USPOSABLJANJE NA DELU	
6. UČINKOVITOST TRGA a) TRGI DOBRIN 1. Nepravilnosti (distorzije) 2. Konkurenca 3. Velikost b) TRGI DELA 1. Fleksibilnost 2. Učinkovitost c) FINANČNI TRGI	
7. TEHNOLOŠKA PRIPRAVLJENOST	
DEJAVNIKI INOVIRANJA IN IZDELANOSTI	
8. POSLOVNA IZDELANOST a) OMREŽJA IN PODPORNE INDUSTRIJE b) IZDELANOST OPERACIJ PODJETIJ IN STRATEGIJ	
9. INOVACIJE	

Vir: WEF Global Competitiveness Report, 2006–2007; IMD World Competitiveness Yearbook 2005, 2006.

Opombe: Tabela je rezultat poizkusa primerjave indeksov dveh povsem različnih sistemov. Sistem WEF uporablja za izračun indeksov 90 kazalnikov, indekse pa ponderira na podlagi teorije rasti. IMD računa uvrstitve na podlagi več kot 300 kazalnikov, ki so razvrščeni po indeksih in imajo enako težo. Poleg osnovnih metodoloških razlik tudi poimenovanja indeksov IMD in WEF niso skladna. Podobni indeksi zajemajo kazalnike z različnih področij (npr. Institucije WEF in Institucionalni okvir IMD), zato uvrstitve pri podobno poimenovanih področjih ni smiselno neposredno primerjati. Tako recimo podindeks IMD prakse upravljanja (14.) vsebuje kazalnike, ki se nahajajo v vsaj treh WEF-ovih podindeksih (8. poslovna izdelanost, 6. učinkovitost trga in 1. institucije), le-ti pa vsebujejo tudi druge kazalnike, ki jih IMD razvršča drugje. Recimo kazalnike indeksa učinkovitosti trga (6.) WEF razvršča IMD v vsaj 8 indeksov: 11. produktivnost in učinkovitost, 9. poslovna zakonodaja, 7. fiskalna politika, 2. mednarodna trgovina, 12. trg dela, 9. poslovna zakonodaja, 14. prakse upravljanja, 13. financiranje. 1(x) Znak pomeni, da IMD-indeks vsebuje kazalnike več različnih WEF-indeksov.

Sodni zaostanki

Leta 2006 se je število nerešenih zadev po oceni zmanjšalo na vseh vrstah sodišč, kjer se meri; skrajšuje se tudi trajanje postopkov. Za leto 2005 lahko ugotovimo, da se je število nerešenih zadev na sodiščih splošne pristojnosti in specializiranih sodiščih zmanjšalo, in sicer za 4,4 %. Na okrajnih sodiščih se je število nerešenih zadev zmanjšalo za 4,8 %, na okrožnih sodiščih za 5,3 %, na višjih sodiščih za 14,3 %. Nasprotno se je na vrhovnem sodišču število zadev konec leta povečalo za 16,2 %. Stanje se je izboljšalo tudi na nekaterih specializiranih sodiščih: delovna in socialna sodišča so zmanjšala število nerešenih zadev konec leta za 7,3 %, višje delovno in socialno sodišče za 4,8 %, na upravnih sodiščih pa se je število nerešenih zadev povečalo, in sicer za 3,4 %. Na podlagi empirične povezanosti med gibanjem nerešenih zadev in sodnih zaostankov sklepamo, da podobno velja tudi za sodne zaostanke. Kot kaže slika, se že nekaj let krajša tudi trajanje postopkov, in sicer tako za pomembne kot za nepomembne zadeve, kar je zelo vzpodbudno za gospodarstvo kot celoto.

Na okrajnih sodiščih je bil dosežen znaten napredek na področju zemljiško knjižnih zadev, pri izvršilnih zadevah pa se je stanje še poslabšalo. Ocenjujemo, da se je število nerešenih zemljiško knjižnih zadev konec leta 2006 glede na 2005 zmanjšalo za kar 33,4 %, število rešenih zadev pa za 15,2 % presega število novih zadev. To kaže, da je projekt prenove zemljiške knjige stekel in lepo napreduje. Napredka pa še vedno ni na izvršilnih zadevah, saj se je število nerešenih zadev povečalo za 7,8 %. Med pomembnejšimi zadevami je napredek dosežen samo pri pravnih zadevah, kjer se je število nerešenih zadev konec leta zmanjšalo za 10,8 %. Pri kazenskih in zapuščinskih zadevah se nerešene zadeve povečujejo, pri nepravdnih zadevah pa je stanje podobno tistemu konec leta 2005. Ob sedanjih produktivnosti in če sodišča ne bi prejela nobene nove nepravdne zadeve pa bi trajalo kar dve leti, da bi se obstoječe zadeve rešile. Produktivnosti sodnikov zaradi enotne evidence o številu prekrškovnih sodnikov in drugih sodnikov sicer ne moremo neposredno oceniti, sklepamo pa, da je padla za okoli 10 %, za 11,1 % pa naj bi se povečalo število sodnikov.

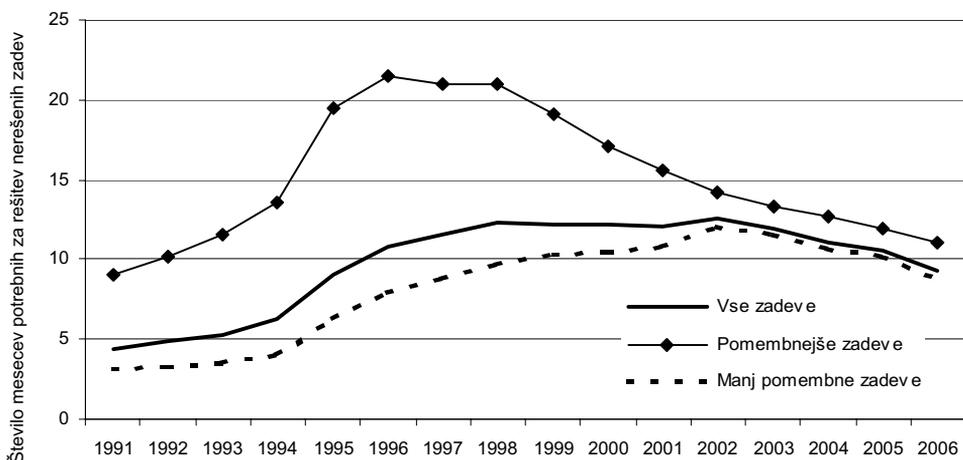
Stanje na okrožnih sodiščih se je izboljšalo pri gospodarskih, poslabšalo pri kazenskih zadevah. Na okrožnih sodiščih so največji problem kazenske zadeve, saj bi se obstoječe nerešene zadeve reševale kar 20,4 meseca, da bi se vse rešile, poleg tega pa sodišča ne obvladujejo pripada novih kazenskih zadev. Na drugih dveh najbolj problematičnih področjih, to je pri pravnih zadevah in gospodarskih pravnih zadevah, se je stanje izboljšalo, saj so sodišča rešila več zadev, kot pa so jih dobila. Pri obeh vrstah zadev bi se obstoječe stare zadeve rešile v manj kot 16 mesecih, če bi sodišča reševala samo stare zadeve ob enaki produktivnosti kot v letu 2006. Produktivnost sodnikov se je povečala za 1,0 %.

Izboljšanje je na višjih, poslabšanje pa na vrhovnem sodišču. Na višjih sodiščih se nerešene zadeve zmanjšujejo; višja sodišča so rešila za 6,1 % več zadev, kot jih dobijo v delo. Zaradi zmanjšanja števila sodnikov pa se je na vrhovnem sodišču število nerešenih zadev konec leta 2006 povečalo za 16,2 %, pri čemer se je še za 13,8 % povečal pripad novih zadev.

Več pozornosti bi morali posvetiti področju izvršbe in razlikam v produktivnosti. Stanje na področju izvršbe se v letu 2006 ni izboljšalo, saj so sodišča rešila samo 85 % pripada novih zadev. Da bi se stare zadeve počistile, pa bi ob sedanjem tempu reševanja trajalo 29,1 meseca, pri čemer sodišča ne bi v tem času rešila nobene nove zadeve. Pri

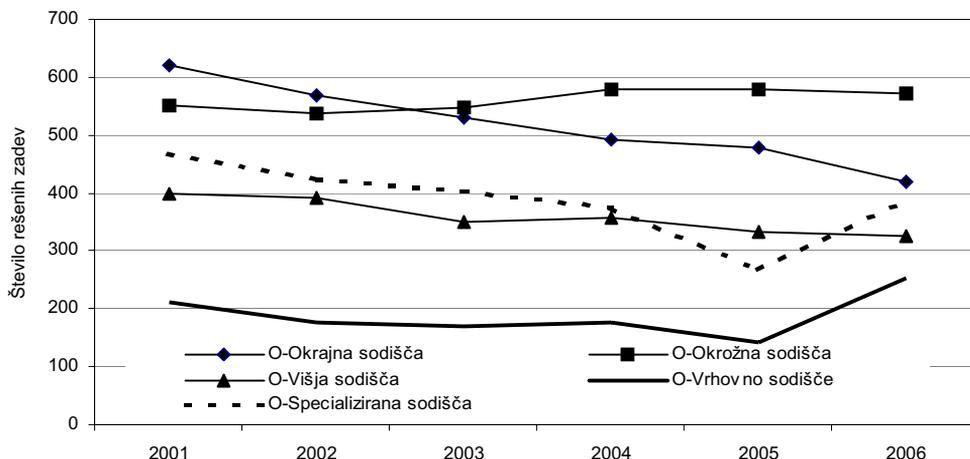
produktivnosti sodnikov že vrsto let opažamo, da se ob povečanju števila sodnikov na posameznih vrstah sodišč njihova produktivnost praviloma zmanjša in obratno. To kaže na neučinkovito izrabo sodnikov, prav tako pa na problem nefleksibilnosti sodnikov med sodišči. Sklepamo tudi, da je to posledica rekrutiranja mladih in neizkušenih sodnikov, ki jim morajo starejši sodniki pri delu še pomagati in da kratkoročno s takšnimi sodniki ni mogoče zmanjšati števila nerešenih zadev. Različni produktivnosti in čakalnim dobam po sodiščih bi se gospodarski subjekti lahko prilagodili tako, da bi v primerih, ko je dopustna izbirna krajevna pristojnost, sami določili sodišče in sicer tisto, ki lahko najhitreje reši njihovo zadevo. Seveda pa bi moralo zato Vrhovno sodišče objavljati ažurne podatke o obremenjenosti sodnikov ter pričakovanem trajanju posameznih vrst zadev po sodiščih.

Slika 1: Število mesecev, potrebnih za rešitev nerešenih zadev, Slovenija 1991–2006

Vir: Sodna statistika, lastni preračuni.

Slika 2: Obremenjenost sodnikov po sodiščih, Slovenija 2001–2006

Vir: Sodna statistika, lastni preračuni.

Opomba: *V število zadev v delu na sodnika so vštete tiste zadeve, s katerimi se sodniki neposredno ukvarjajo, se pravi, da niso upoštevane zemljiško knjižne zadeve, izvršbe ter zadeve sodnega registra.

Četrta prioriteta:

Moderna socialna država

- Stopnja zaposlenosti
- Stopnja brezposelnosti
- Stopnja dolgotrajne brezposelnosti
- Razširjenost začasnih zaposlitev
- Razširjenost delnih zaposlitev
- Izdatki za socialno zaščito
- Izdatki za zdravstvo
- Indeks človekovega razvoja
- Porazdelitev plač v zasebnem sektorju
- Stopnja tveganja revščine
- Zmogljivost zdravstvenega varstva
- Pričakovano trajanje življenja in umrljivost dojenčkov
- Vključenost v izobraževanje
- Zadovoljstvo z življenjem
- Zaupanje institucijam in drugim ljudem

Stopnja zaposlenosti

Stopnja zaposlenosti¹ v Sloveniji se povečuje, pri ženskah hitreje kot pri moških, in je že tretje leto višja od povprečij EU-15 in EU-25. V letu 2005 je bila 66,0-odstotna (kar je za 0,7 odstotne točke več kot leta 2004), v 2006 pa v povprečju 66,6-odstotna². Vse do leta 2003 je stopnja zaposlenosti v Sloveniji nihala okoli 63 %, kar je bilo nekoliko nad povprečjem EU-25 in nekoliko pod povprečjem EU-15. V letu 2004 pa se je relativno močno povečala in s tem preseгла povprečje EU-15. Visoka je predvsem zaradi visoke zaposlenosti žensk, ki je višja kot v povprečju v EU-15 in EU-25, medtem ko je zaposlenost moških precej nižja od povprečij EU. Stopnja zaposlenosti žensk je do leta 2003 nihala okoli 58 %, od leta 2004 dalje pa se povečuje relativno bolj od stopnje zaposlenosti moških, ki je do leta 2003 nihala okoli 67 %. V letu 2005 je bila stopnja zaposlenosti žensk 61,3-odstotna (0,8 o.t. več kot leta 2004), stopnja zaposlenosti moških pa 70,4-odstotna (0,4 o.t. več kot leto prej). V drugem četrletju 2006 sta stopnji dosegli 63,3 % oziroma 70,8 %.

V Sloveniji se zaposlenost zadnji dve leti povečuje zaradi povečane rasti števila formalno delovno aktivnih, predvsem v gradbeništvu in poslovnih storitvah, še naprej pa se povečuje tudi število neformalno delovno aktivnih³. Število formalno zaposlenih (oseb v delovnem razmerju) po statističnem registru delovno aktivnega prebivalstva (SRDAP) se je po nekajletnem stagniranju v obdobju 2002–2004 v letu 2005 povečalo za 1,0 %, v letu 2006 pa za 1,3 %. Najbolj se je povečalo v gradbeništvu in v poslovnih storitvah. Visoke rasti zaposlenosti imajo tudi gostinstvo, promet ter druge javne, skupne in osebne storitve, med predelovalnimi dejavnostmi pa kovinsko-predelovalna industrija. V rudarstvu in večini predelovalnih dejavnosti se zaposlenost zmanjšuje. Med slednjimi se še naprej pospešeno zmanjšuje število zaposlenih v tekstilni in živilsko-predelovalni industriji. V letu 2006 se je povečalo tudi število samozaposlenih ter število zaposlenih pri fizičnih osebah, ki je v obdobju 2002–2005 upadalo. Iz razlik med statistiko zaposlenosti po anketi o delovni sili in med administrativnimi viri je razvidno, da se še naprej povečuje tudi neformalna zaposlenost kljub visokemu porastu v letu 2004.

Stopnji zaposlenosti mladih in starejših v Sloveniji se počasi povečujeta, sta pa še vedno nižji od povprečja EU. Stopnja zaposlenosti mladih (15–24 let), ki je bila v Sloveniji v obdobju 2001–2003 okrog 30 %, se je do leta 2005 povečala na 34,1 %, predvsem zaradi povečanega obsega študentskega dela (EU-25 36,8 % v letu 2005). Stopnja zaposlenosti v starosti 55–64 let, kjer je lizbonski cilj 50 % do leta 2010, je v Sloveniji problematično nizka. Se pa postopno popravlja, na kar vplivajo učinki pokojninske reforme in staranje generacij, ki so se predčasno upokojile. V letu 2005 se je povečala na 30,8 % (EU-25: 42,5 %), v drugem četrletju 2006 pa na 33,5 %.

¹ Stopnja zaposlenosti se po metodologiji Eurostat izraža kot razmerje števila zaposlenih v starosti 15–64 let v primerjavi s prebivalstvom v isti starosti. Izračunana je iz podatkov anket o delovni sili, ki med delovno aktivne vključuje tudi neformalno delovno aktivne osebe (osebe, ki delajo bodisi kot neplačani pomagajoči družinski člani bodisi po pogodbah o delu ali v sivi ekonomiji). Te pa so lahko načeloma hkrati tudi študentje med mladimi ali upokojenci med starejšimi.

² Po prvih izračunih SURS.

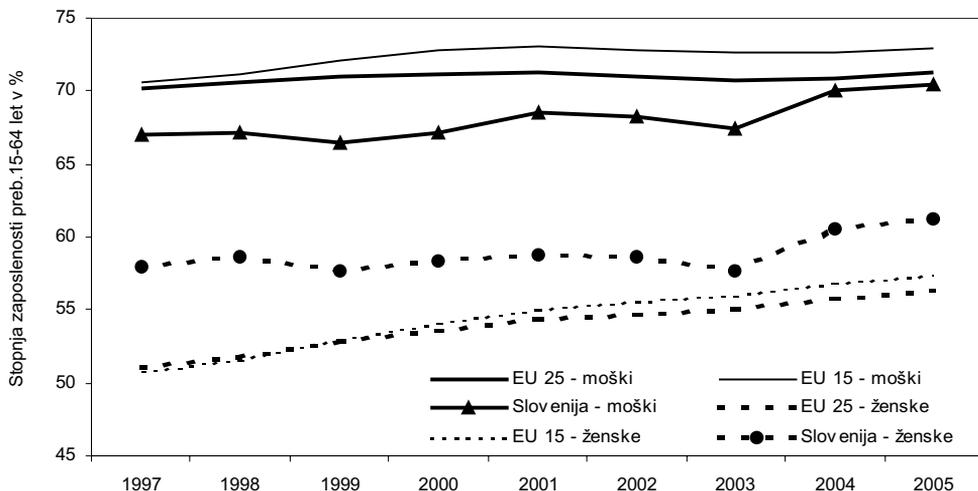
³ Kot formalno delovno aktivne opredeljujemo osebe v delovnem razmerju po statističnem registru delovno aktivnega prebivalstva (formalno zaposlene) in tiste samozaposlene, ki jih SURS všteva v aktivno prebivalstvo v svojih mesečnih objavah. Kot neformalno delovno aktivne opredeljujemo vse ostale oblike dela (glej predhodno opombo), ki jih je mogoče vsaj delno zajeti z anketo o delovni sili.

Tabela: Stopnje zaposlenosti (prebivalstva v starosti 15-64 let) po anketah o delovni sili v Sloveniji in v EU v letih 1995–2005, v %

	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005
EU-25	n.p.	62,4	62,8	62,8	62,9	63,3	63,8
EU-15	60,1	63,4	64,0	64,2	64,3	64,7	65,2
EU-10	n.p.	57,4	56,6	55,8	55,9	56,0	56,9
Avstrija	68,8	68,5	68,5	68,7	68,9	67,8	68,6
Belgija	56,1	60,5	59,9	59,9	59,6	60,3	61,1
Ciper	n.p.	65,7	67,8	68,6	69,2	68,9	68,5
Češka	n.p.	65,0	65,0	65,4	64,7	64,2	64,8
Danska	73,4	76,3	76,2	75,9	75,1	75,7	75,9
Estonija	n.p.	60,4	61,0	62,0	62,9	63,0	64,4
Finska	61,6	67,2	68,1	68,1	67,7	67,6	68,4
Francija	59,5	62,1	62,8	63,0	63,3	63,1	63,1
Grčija	54,7	56,5	56,3	57,5	58,7	59,4	60,1
Irski	54,4	65,2	65,8	65,5	65,5	66,3	67,6
Italija	51,0	53,7	54,8	55,5	56,1	57,6	57,6
Latvija	n.p.	57,5	58,6	60,4	61,8	62,3	63,3
Litva	n.p.	59,1	57,5	59,9	61,1	61,2	62,6
Luksemburg	58,7	62,7	63,1	63,4	62,2	62,5	63,6
Madžarska	n.p.	56,3	56,2	56,2	57,0	56,8	56,9
Malta	n.p.	54,2	54,3	54,4	54,2	54,0	53,9
Nemčija	64,6	65,6	65,8	65,4	65,0	65,0	65,4
Nizozemska	64,7	72,9	74,1	74,4	73,6	73,1	73,2
Pojlska	n.p.	55,0	53,4	51,5	51,2	51,7	52,8
Portugalska	63,7	68,4	69,0	68,8	68,1	67,8	67,5
Slovaška	n.p.	56,8	56,8	56,8	57,7	57,0	57,7
Slovenija	62,9	62,8	63,8	63,4	62,6	65,3	66,0
Španija	46,9	56,3	57,8	58,5	59,8	61,1	63,3
Švedska	70,9	73,0	74,0	73,6	72,9	72,1	72,5
Združeno Kraljestvo	68,5	71,2	71,4	71,3	71,5	71,6	71,7

Vir: Population and social conditions - Labour Market (Eurostat), 2006; Statistične informacije - Trg dela (Statistični urad RS), 2006.

Slika: Stopnje zaposlenosti glede na spol, EU-25, EU-15 in Slovenija, 1997–2005, letna povprečja

Vir: Population and social conditions - Labour Market (Eurostat), 2006.

Stopnja brezposelnosti

V letu 2006 sta se stopnji anketne in registrirane brezposelnosti znižali. Stopnji brezposelnosti, ki sta se v obdobju 1995–2000 gibali med 7 % in 8 % (anketna) oziroma 14 % in 14,5 % (registrirana¹), imata od leta 2001 dalje tendenco upadanja. *Stopnja anketne brezposelnosti* je v drugem četrtletju 2005 dosegla do takrat najnižjo raven, odkar jo merimo (5,8 %), vendar se je v tretjem in četrtem četrtletju 2005 ponovno precej povečala, tako da je bila leta 2005 v povprečju 6,5-odstotna, to je za 0,2 odstotne točke višja kot leta 2004. V drugem in tretjem četrtletju 2006 se je ponovno znižala na raven pod 6 %, v tretjem celo na 5,6 %. V četrtem četrtletju je ostala na isti ravni kot v tretjem, povprečna letna stopnja anketne brezposelnosti leta 2006 pa je bila 6,0-odstotna. Tudi *stopnja registrirane brezposelnosti*, ki je leta 2005 ostala v povprečju skoraj na enaki ravni (10,2 %) kot leta 2004 (10,3 %), se je v letu 2006 močno znižala. Novembra je dosegla do sedaj najnižjo raven od avgusta 1991 – 8,6 %. Na tej ravni je ostala tudi ob koncu leta, v povprečju leta pa je bila 9,4-odstotna.

Stopnje brezposelnosti mladih, žensk in oseb z nižjo izobrazbo ostajajo višje od povprečja. Stopnja anketne brezposelnosti mladih v letu 2005 je bila 16,0-odstotna, žensk 7,1-odstotna, oseb z nižjo izobrazbo pa 8,3-odstotna. Stopnji brezposelnosti mladih in oseb z nižjo izobrazbo imata tendenco zniževanja, stopnja anketne brezposelnosti žensk pa od leta 2001 dalje niha na ravni okrog 7 %. V letu 2006 je bila 7,3-odstotna. Znižuje pa se stopnja registrirane brezposelnosti žensk, ki je bila leta 2006 v povprečju 11,7-odstotna. Stopnja anketne brezposelnosti oseb s srednjo izobrazbo že nekaj let niha na ravni okrog 6 %, stopnja anketne brezposelnosti oseb s terciarno izobrazbo pa na ravni okrog 3 %. Povečuje pa se število brezposelnih s terciarno izobrazbo. V letu 2005 jih je bilo med registriranimi brezposelnimi v povprečju 7.027, leta 2006 pa 7.561, kar je predstavljalo 7,6 % oziroma 8,8 % skupnega povprečnega števila registriranih brezposelnih.

Število brezposelnih se je v letu 2006 zmanjšalo predvsem iz konjunkturnih razlogov, število registriranih brezposelnih pa tudi iz administrativnih. Število brezposelnih po anketi o delovni sili, ki se je v obdobju 1995–2000 gibalo na ravni okrog 70 tisoč, v obdobju 2001–2004 pa med 62 in 64 tisoč, se je leta 2005 povečalo na 67 tisoč predvsem zato, ker se je zaradi hkratnega naraščanja zaposlenosti² povečalo število tistih iskalcev dela, ki so pričakovali, da bodo delo tudi dobili. V letu 2006 je ponovno upadlo na 61 tisoč. Število registriranih brezposelnih se je z ravni okrog 125 tisoč v obdobju 1993–1998 do leta 2005 znižalo na 91.889 (letno povprečje), v letu 2006 pa na 85.836. V letu 2006 se je v evidenco brezposelnih prijavilo 14,1 % manj iskalcev prve zaposlitve kot v letu 2005 ter 5,1 % manj oseb, ki so izgubile delo; delo pa je dobilo 6,6 % več brezposelnih kot leta 2005. Iz različnih administrativnih razlogov se je število brezposelnih zmanjšalo za 39.213, kar je za 18,3 % bolj kot v letu 2005.

Mednarodno primerljiva anketna stopnja brezposelnosti je v Sloveniji še naprej nižja od povprečja EU in na ravni povprečja držav OECD. V letu 2005 je imelo nižjo stopnjo brezposelnosti kot Slovenija sedem držav članic EU-25, med novimi članicami le Ciper, med starimi pa Irska, Luksemburg, Nizozemska, Danska, Združeno Kraljestvo in Avstrija (glej Tabelo). Povprečna stopnja brezposelnosti v državah članicah OECD leta 2005 je bila enaka kot v Sloveniji, tj. 6,6 %.

¹ Število registriranih brezposelnih je višje kot število brezposelnih po anketi, ker vključuje tudi tiste osebe, ki so sicer registrirane kot brezposelne, a občasno delajo ali pa iz različnih razlogov ne iščejo dela.

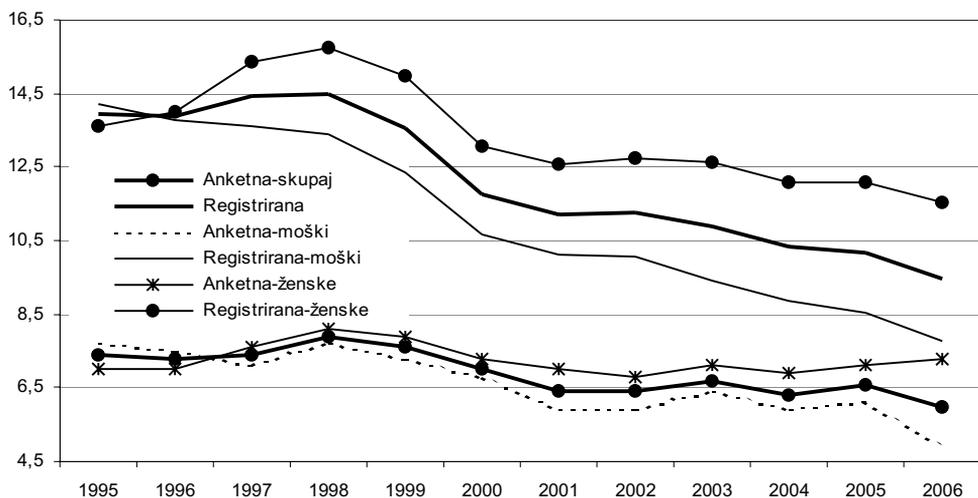
² Gl. indikator *Stopnja zaposlenosti*.

Tabela: Stopnje anketne brezposelnosti v Sloveniji in državah članicah EU v obdobju 1995–2005, v%

	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005
EU-25	n.p.	8,6	8,4	8,8	9,0	9,1	8,8
EU-15	10,1	7,6	7,2	7,6	8,0	8,1	7,9
EU-10	n.p.	13,6	14,5	14,8	14,3	14,2	13,4
Avstrija	3,9	3,6	3,6	4,2	4,3	4,8	5,2
Belgija	9,7	6,9	6,6	7,5	8,2	8,4	8,4
Ciper	n.p.	4,9	3,8	3,6	4,1	4,6	5,2
Češka	n.p.	8,7	8,0	7,3	7,8	8,3	7,9
Danska	6,7	4,3	4,5	4,6	5,4	5,5	4,8
Estonija	n.p.	12,8	12,4	10,3	10,0	9,7	7,9
Finska	15,4	9,8	9,1	9,1	9,0	8,8	8,4
Francija	11,1	9,1	8,4	8,9	9,5	9,6	9,9
Grčija	9,2	11,3	10,8	10,3	9,7	10,5	9,8
Irski	12,3	4,3	4,0	4,5	4,7	4,5	4,4
Italija	11,2	10,1	9,1	8,6	8,4	8,0	7,7
Latvija	n.p.	13,7	12,9	12,2	10,5	10,4	8,9
Litva	n.p.	16,4	16,5	13,5	12,4	11,4	8,3
Luksemburg	2,9	2,3	2,1	2,8	3,7	5,1	4,5
Madžarska	n.p.	6,4	5,7	5,8	5,9	6,1	7,2
Malta	n.p.	6,7	7,6	7,5	7,6	7,4	7,3
Nemčija	8,0	7,2	7,4	8,2	9,0	9,5	9,5
Nizozemska	6,6	2,8	2,2	2,8	3,7	4,6	4,7
Pojlska	n.p.:	16,1	18,2	19,9	19,6	19	17,7
Portugalska	7,3	4,0	4,0	5,0	6,3	6,7	7,6
Slovaška	n.p.:	18,8	19,3	18,7	17,6	18,2	16,3
Slovenija	7,4	7,0	6,4	6,4	6,7	6,3	6,6
Španija	18,4	11,1	10,3	11,1	11,1	10,6	9,2
Švedska	8,8	5,6	4,9	4,9	5,6	6,3	7,8
Združeno Kraljestvo	8,5	5,4	5,0	5,1	4,9	4,7	4,8

Vir: Population and social conditions - Labour Market (Eurostat), 2006; Statistične informacije - Trg dela (Statistični urad RS), 1995–2006.

Slika: Stopnje anketne in registrirane brezposelnosti po spolu, Slovenija, 1995–2006

Vir: Trg dela (različne publikacije), Statistični urad RS, 1995–2006.

Stopnja dolgotrajne brezposelnosti

Stopnja dolgotrajne brezposelnosti¹, ki je kazalnik strukturnih problemov trga dela in socialne povezanosti, se v Sloveniji postopno zmanjšuje. Od 4,1 % v letu 2000, ko je dosegla najvišjo vrednost v zadnjih desetih letih, se je v letu 2005 znižala na 3,1 %. V letu 2005 je bila stopnja dolgotrajne brezposelnosti nekoliko nižja kot v predhodnem letu (za 0,1 o.t.), čeprav je bila stopnja brezposelnosti v letu 2005 (6,5 %) nekoliko višja kot v letu 2004 (6,3 %).

Delež dolgotrajno brezposelnih v skupni brezposelnosti se v Sloveniji v zadnjih letih znižuje, vendar je še vedno visok. V letu 2005 je delež po podatkih Eurostat znašal 47,3 % vseh brezposelnih po anketi o delovni sili, podoben odstotek dolgotrajno brezposelnih pa kažejo tudi podatki o registrirani brezposelnosti. Tako stopnja brezposelnosti kot stopnja dolgotrajne brezposelnosti sta v Sloveniji nižji od povprečja EU, delež dolgotrajno brezposelnih pa je nekoliko večji od povprečnega deleža v EU.

Podobno kot v večini držav EU je tudi v Sloveniji stopnja dolgotrajne brezposelnosti žensk višja od stopnje dolgotrajne brezposelnosti moških. Stopnja dolgotrajne brezposelnosti žensk v EU-25 je v letu 2005 znašala 4,5 %, v primeru moških pa 3,5 %. V Sloveniji je leta 2005 stopnja dolgotrajne brezposelnosti za ženske znašala 3,3 %, za moške pa 2,9 %. Stopnja dolgotrajne brezposelnosti za moške se je v letu 2005 v primerjavi z letom 2004 zmanjšala za 0,2 o.t., za ženske pa za 0,1 o.t. Ker je število dolgotrajno brezposelnih žensk v letu 2005 ostalo enako kot v letu 2004, je bilo zmanjšanje stopnje dolgotrajne brezposelnosti žensk predvsem posledica povečanja števila vseh iskalk zaposlitve (brezposelnih), kar je povečalo število aktivnih žensk.

Med dolgotrajno brezposelnimi so predvsem ženske, starejši in manj izobraženi. Dolgotrajna brezposelnost je najbolj pogosto kombinacija vseh treh lastnosti. Pogostejša je tudi med osebami z večjimi zaposlitvenimi ovirami.

Dolgotrajna brezposelnost praviloma zmanjšuje delovne sposobnosti brezposelne osebe in zmanjšuje njene možnosti za ponovno zaposlitev. Zato je pomembna vključitev takšne osebe v programe aktivne politike zaposlovanja. Brezposelnost povečuje stopnjo tveganja revščine, ki se praviloma še povečuje s trajanjem brezposelnosti.

Čeprav se stopnja dolgotrajne brezposelnosti v Sloveniji v zadnjih letih zmanjšuje, problem ostaja pomemben in ni bistveno manjši kot pred desetimi leti. Stopnja dolgotrajne brezposelnosti je bila leta 2005 le za 0,3 o.t. nižja kot v letu 1996. Delež dolgotrajno brezposelnih pa je bil v drugem četrtletju leta 2006 (53,1 %) celo nekoliko višji kot v drugem četrtletju leta 1996 (49,8 %).

Trajanje brezposelnosti in s tem delež dolgotrajno brezposelnih je praviloma večji v državah z močnejšim varovanjem zaposlitve. Z velikim problemom dolgotrajne brezposelnosti se od starih članic soočajo Italija, Belgija, Nemčija in Grčija, kjer je varovanje zaposlitve sorazmerno močno. Največji delež dolgotrajno brezposelnih in največjo stopnjo dolgotrajne brezposelnosti v EU pa beleži Slovaška.

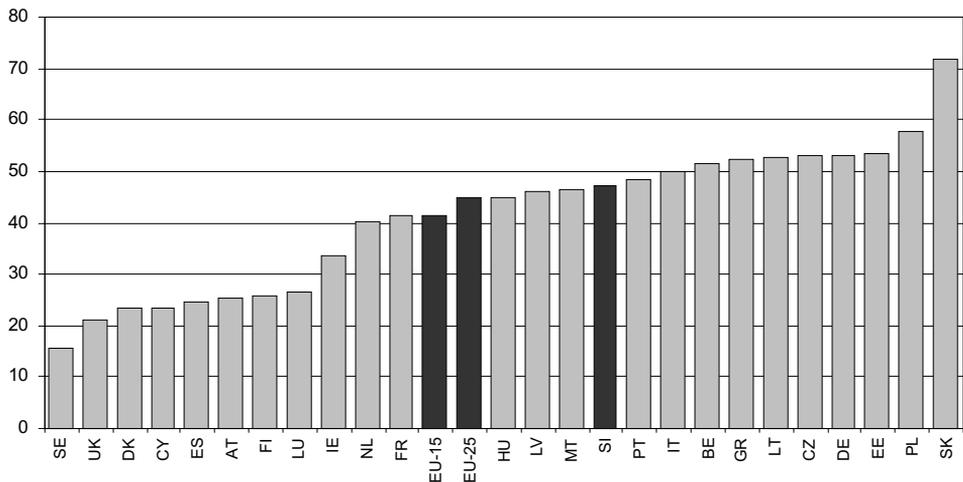
¹ Stopnja dolgotrajne brezposelnosti predstavlja razmerje med številom dolgotrajno brezposelnih (osebe brezposelne več kot 1 leto) in številom aktivnih prebivalcev. Spada med Laakenske indikatorje socialne vključenosti.

Tabela: Stopnje dolgotrajne brezposelnosti v državah EU, 1996–2005, v %

	1996	2000	2001	2002	2003	2004	2005
EU-25	n.p.	3,9	3,8	3,9	4,1	4,1	3,9
EU-15	4,9	3,4	3,1	3,1	3,3	3,4	3,3
Belgija	5,7	3,7	3,2	3,7	3,7	4,1	4,4
Češka	n.p.	4,2	4,2	3,7	3,8	4,2	4,2
Danska	1,8	0,9	0,9	0,9	1,1	1,2	1,1
Nemčija	4,1	3,7	3,7	3,9	4,5	5,4	5
Estonija	n.p.	5,9	6	5,4	4,6	5	4,2
Grčija	5,2	6,2	5,5	5,3	5,3	5,6	5,1
Španija	9,4	4,6	3,7	3,7	3,7	3,4	2,2
Francija	4,5	3,5	3	3,1	3,7	3,9	4
Irska	7	1,6	1,3	1,4	1,6	1,6	1,5
Italija	7,3	6,3	5,7	5,1	4,9	4	3,9
Ciper	n.p.	1,2	0,8	0,8	1	1,2	1,2
Latvija	n.p.	7,9	7,2	5,5	4,4	4,6	4,1
Litva	n.p.	8	9,3	7,2	6	5,8	4,3
Luksemburg	0,8	0,6	0,6	0,7	0,9	1,1	1,2
Madžarska	5,2	3,1	2,6	2,5	2,4	2,7	3,2
Malta	n.p.	4,4	3,7	3,3	3,2	3,4	3,4
Nizozemska	3	0,8	0,6	0,7	1	1,6	1,9
Avstrija	1,2	1	0,9	1,1	1,1	1,3	1,3
Pojlska	n.p.	7,4	9,2	10,9	11	10,3	10,2
Portugalska	3,3	1,7	1,5	1,7	2,2	3	3,7
Slovenija	3,4	4,1	3,7	3,5	3,5	3,2	3,1
Sloveška	n.p.	10,3	11,3	12,2	11,4	11,8	11,7
Finska	n.p.	2,8	2,5	2,3	2,3	2,1	2,2
Švedska	2,7	1,4	1	1	1	1,2	1,2
Združeno kraljestvo	3,1	1,4	1,3	1,1	1,1	1	1

Vir: Poverty and social exclusion (Eurostat), 2006.

Slika: Deleži dolgotrajno brezposelnih v skupni brezposelnosti v EU v letu 2005

Vir: Poverty and social exclusion (Eurostat), 2006.

Razširjenost začasnih zaposlitev

Delež začasnih zaposlitev (zaposlitve za določen čas ali druge oblike časovno omejene oblike dela) *v skupnem številu zaposlenih je eden izmed parcialnih indikatorjev prilagodljivosti trga dela, ki ima kot merilo precej pomanjkljivosti.* Velik delež začasnih zaposlitev je pogosto odziv delodajalcev na togo zakonodajo na področju varovanja zaposlitve, ki si z uporabo začasnih zaposlitev povečujejo možnosti za prilagajanje spremenjenim razmeram. Na razširjenost začasnih zaposlitev vpliva tudi struktura zaposlenih po dejavnostih (velik delež zaposlenih v dejavnostih z močnim sezonskim značajem povečuje uporabo začasnih zaposlitev).

Začasne zaposlitve se v Sloveniji pogosto uporabljajo. Po uporabi začasnih zaposlitev v starostni skupini 15–64 let se je Slovenija v drugem četrtletju 2006 v EU uvrščala na 5. mesto (za Španijo, Poljsko, Portugalsko in Finsko). K velikemu deležu začasnih zaposlitev na Portugalskem in v Španiji poleg močnega varovanja zaposlitve prispeva nadpovprečen delež zaposlenih v turizmu, ki ima izrazito sezonski značaj. K visoki uvrstitvi Poljske pa zagotovo prispeva velik delež zaposlenih v kmetijstvu. V Sloveniji lahko vzroke za veliko razširjenost iščemo v relativno močnem varovanju redne zaposlitve, ki se je šele leta 2003 zmanjšala, vendar je v primerjavi z nekaterimi drugimi državami še vedno visoka.

V Sloveniji in v večini drugih držav EU je delež začasno zaposlenih žensk večji od deleža moških, razširjenost začasnih zaposlitev pa je višja tudi med mladimi. Slovenija najbolj izstopa po uporabi začasnih zaposlitev med mladimi (15–24 let), kjer je delež začasnih zaposlitev 63,8 % zaposlenih v tej starostni skupini (po tem deležu zaostaja samo za Španijo in Poljsko), še večja pa je razširjenost med mladimi ženskami (73,3 %). V drugih starostnih skupinah Slovenija manj izstopa, čeprav se še vedno uvršča nad povprečje in med države z veliko razširjenostjo začasnih zaposlitev v EU (na 6. mesto po razširjenosti v starostni skupini 25–49 let in 50–64 let).

Delež začasnih zaposlitev v skupnem številu zaposlenih se v Sloveniji povečuje hitreje kot v povprečju EU, še posebej hitro je bilo povečanje po letu 2003. V obdobju 1996–2006 se je v Sloveniji delež podvojil, močno pa se je povečal tudi po uveljavitvi novega Zakona o delovnih razmerjih (2003), ki je zmanjšal varovanje redne zaposlitve in delno zaostрил pogoje za uporabo zaposlitev za določen čas. Slovenija spada med države, kjer se je delež začasnih zaposlitev v skupni zaposlenosti najbolj povečal v obdobju 2000–2006; večje povečanje deleža je zabeležila le Poljska. Na drugi strani pa se je v Združenem kraljestvu in na Irskem, ki imata zelo skromno varovanje zaposlitve, delež začasnih zaposlitev celo zmanjšal.

V Sloveniji obstaja izrazita starostna segmentacija trga dela, ne opazimo pa izrazite segmentacije na primarni in sekundarni trg dela. Anketa o delovni sili kaže, da so mladi nadpovprečno izpostavljeni začasnim zaposlitvam. Podatki iz anket o porabi gospodinjstev pa ne potrjujejo obstoja izrazite segmentacije trga dela na primarni in sekundarni trg dela, pri čemer slednji označuje slabše plačane inčasne zaposlitve. Skupno število zaposlenih za določen čas je namreč približno enakomerno razporejeno po dohodkovnih kvintilih. Delež zaposlenih za določen čas v spodnjem dohodkovnem kvintilnem razredu pa je bistveno višji kot v zgornjem kvintilnem dohodkovnem razredu (Stanovnik, 2006).

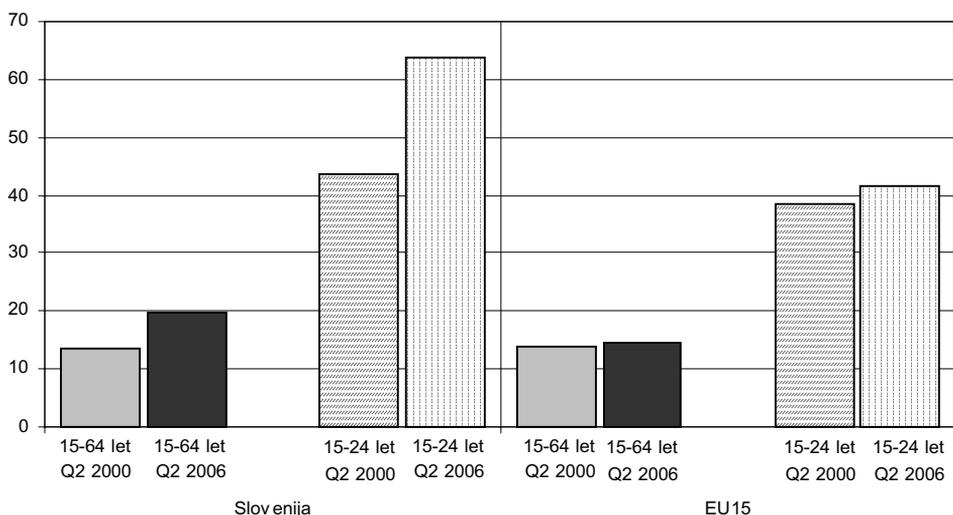
Tabela: Delež začasnih zaposlitev v skupni zaposlenosti¹ v državah EU, 1996–2006

	1996	2000	2002	2003	2004	2005	2006
EU-15	11,8	13,7	13,2	13	13,4	14	14,6
EU-25	n.p.	12,5	12,9	12,9	13,5	14,2	14,9
Avstrija	n.p.	8,6	7,5	6,6	9,4	8,8	8,7
Belgija	5,9	9	7,6	8,5	8,7	9,1	8,8
Ciper	n.p.	10,7	9,1	12,6	13,1	13,9	13,9
Češka	n.p.	7,2	7,5	8,5	8,8	8	8,1
Danska	11,3	10,2	8,9	9,5	9,8	9,9	9,6
Estonija	n.p.	2,3	2,2	3	3	3,3	3,3
Finska	17,3	17,7	17,2	17,9	17,1	18,1	18
Francija	n.p.	n.p.	n.p.	12,7	12,9	13,3	13,6
Grčija	11	13,8	11,8	11,3	12,4	12,1	10,9
Irski	9,2	5,3	4,9	4,6	3,4	2,5	4,1
Italija	7,4	10,1	9,9	9,5	11,9	12,4	13
Latvija	n.p.	6,7	11,7	9,5	9,2	8,4	7,1
Litva	n.p.	3,8	7,6	8,1	6,6	5,1	4,7
Luksemburg	2,6	3,4	4,3	3,1	4,8	5,3	5,3
Madžarska	n.p.	6,8	7,3	7,6	6,9	7,2	6,7
Malta	n.p.	3,9	4,1	4,2	3,2	4	4
Nemčija	11,1	12,8	12	12,2	12,5	13,9	14,2
Nizozemska	11,9	13,8	14,2	14,4	14,4	15,1	16,1
Poljska	n.p.	5,6	15,4	18,9	22,5	25,4	27,1
Portugalska	10,7	19,8	21,7	20,6	19,9	19,5	20,2
Slovaška	n.p.	4	4,6	4,7	5,3	4,9	5
Slovenija	8,4	12,8	14,6	13,5	17,8	16,8	17,9
Španija	33,8	32,4	32,1	31,8	32,1	33,3	34,4
Švedska	11,5	14,3	15,3	15,6	15,5	16	17,3
Združeno kraljestvo	7	6,6	6	5,7	5,6	5,4	5,4

Vir: Population and Social Conditions - Labour market (Eurostat), 2006.

Opomba: ¹Podatki so za drugo četrtletje, obravnavano je delovno aktivno prebivalstvo v starosti 15–64 let.

Slika: Razširjenost začasnih zaposlitev v Sloveniji in EU-15 med mladimi in zaposlenimi v starosti 15–64 let

Vir: Population and Social Conditions - Labour market (Eurostat), 2006.

Razširjenost delnih zaposlitev

Delež delnih zaposlitev (zaposlitve s krajšim delovnim časom) v skupni zaposlenosti se pogosto uporablja kot parcialen kazalnik prilagodljivosti trga dela. Povečanje uporabe delnih zaposlitev se interpretira kot pozitiven trend v smeri povečanja prilagodljivosti trga dela. Zaposlenost s krajšim delovnim časom namreč povečuje fleksibilnost trga dela na strani povpraševanja in na strani ponudbe. Za podjetje se z uporabo povečujejo možnosti prilagajanja obsega opravljenih delovnih ur in s tem obsega proizvodnje in stroškov dela. Na strani ponudbe delovne sile pa se delne zaposlitve največkrat pojavljajo kot možnost za lažje usklajevanje poklicnega in družinskega življenja; hkrati povečujejo tudi izbiro posameznika, ki morda ni pripravljen ali sposoben delati polni delovni čas.

V Sloveniji so delne zaposlitve še vedno relativno skromno razširjene, čeprav se je njihova uporaba v obdobju 2000–2006 povečala za okrog 3 o.t., v letu 2006 glede na prejšnje leto pa za 0,6 o.t. Izrazitejše povečanje razširjenosti delnih zaposlitev je značilno za drugo četrtletje leta 2004, ko je prišlo do precejšnjega povečanja razširjenosti delnih zaposlitev med starejšimi ženskami (50–64 let) in mladimi (15–24 let).

Delne zaposlitve imajo bolj pogosto ženske kot moški, večja pa je njihova razširjenost tudi med mlajšimi in starejšimi. V povprečju EU je bilo v drugem četrtletju leta 2006 7,0 % zaposlenih moških v starosti 15–64 let delno zaposlenih, med ženskami pa je bil ta odstotek bistveno višji (32,4 %). V Sloveniji je bilo v tem obdobju delno zaposlenih 10,4 % zaposlenih žensk in 6,7 % zaposlenih moških. Delež mladih (15–24 let), ki delajo s krajšim delovnim časom je v drugem četrtletju leta 2006 v EU v povprečju znašal 26,2 %, v Sloveniji pa 31,5 % vseh zaposlenih v tej starostni skupini. V starostni skupini 50–64 let je znašal delež v EU 19,6 %, v Sloveniji pa 10,4 %.

Največji delež delnih zaposlitev je v kmetijskih dejavnostih. V letu 2005 je v kmetijskih dejavnostih skoraj tretjina delovno aktivnih delala krajši delovni čas. V storitvenih dejavnostih je delež delovno aktivnih s krajšim delovnim časom bistveno nižji (8,5%), v ostalih dejavnostih pa znaša 3,9 %.

Slovenija po razširjenosti delnih zaposlitev zaostaja za vsemi starimi članicami EU in Latvijo ter Litvo. Najbolj razširjene so delne zaposlitve na Nizozemskem, kjer je to dejstvo rezultat že v letu 1982 sprejetega dogovora med socialnimi partnerji o učinkoviti porazdelitvi zaposlenosti s pomočjo skrajševanja delovnega časa in delnih zaposlitev. V drugem četrtletju 2006 je bil delež delnih zaposlitev v skupni zaposlenosti na Nizozemskem 45,2 %. Najmanj pa so delne zaposlitve prisotne na Slovaškem (2,7 %).

V državah z večjo razširjenostjo delnih zaposlitev je praviloma delež ljudi, ki so v takšni obliki zaposlitve neprostovoljno, manjši. Nizozemska ima najmanjši delež delno zaposlenih, ki v takšni obliki zaposlitve niso prostovoljno, čeprav ima največji delež delnih zaposlitev v EU. V povprečju EU je znašal delež neprostovoljno delno zaposlenih v drugem četrtletju leta 2004 17,7 %, v Sloveniji se je tako izreklo 7,4 % zaposlenih s krajšim delovnim časom, na Nizozemskem pa samo 3,6 %.

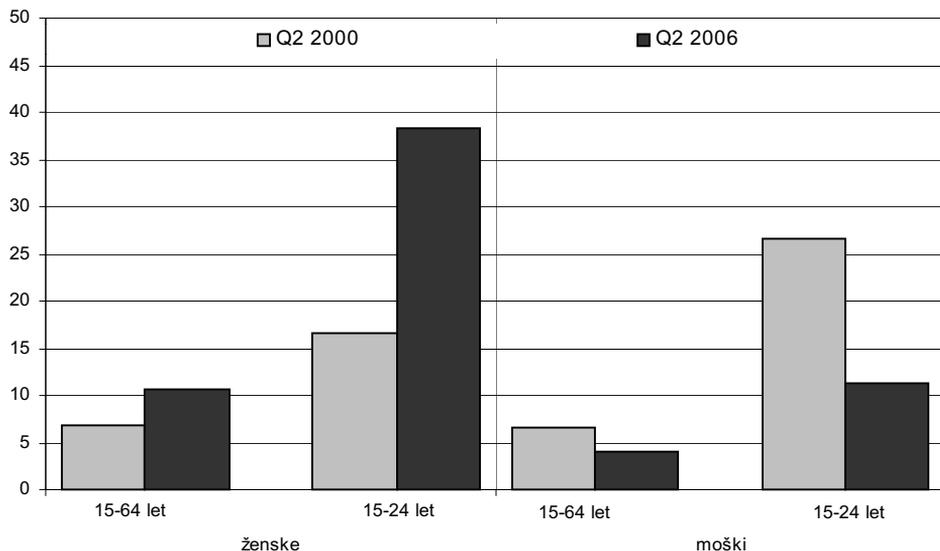
Tabela: Deleži delnih zaposlitev v skupnem številu zaposlenih v starosti 15–64 let, 1996–2006

	1996	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Avstrija	n.p.	16	n.p.	n.p.	18,2	19,8	20,4	21,5
Belgija	14	20,6	18,4	19,3	20,4	21,5	21,7	22,9
Ciper	n.p.	7,6	7,4	6,3	7,6	7,5	7,5	6,7
Češka	n.p.	4,8	4,4	4,3	4,5	4,4	4,3	4,4
Danska	21,2	21,4	19,6	20	20,3	21,9	21,5	22,9
Estonija	n.p.	6,3	6,8	6	6,7	6,9	6,8	7,1
Finska	11,2	11,9	11,6	12,1	12,5	12,8	13,2	13
Francija	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	16,5	16,5	17,2	17,2
Grčija	4,7	4,4	3,9	4,2	3,9	4,5	4,6	5,6
Irska	11,6	16,6	16,4	16,3	16,7	16,6	n.p.	n.p.
Italija	6,5	8,7	8,9	8,5	8,5	12,4	12,6	13,2
Latvija	n.p.	10,5	9,2	8,6	9,4	9,8	8,9	6
Litva	n.p.	8,9	8,4	9,5	8,6	8,4	6,3	8,6
Luksemburg	7,6	11,2	11,3	11,6	13,4	16,3	17,4	17,4
Madžarska	2,9	3,4	3,3	3,4	4,1	4,3	4,1	3,9
Malta	n.p.	6,1	7,1	8,4	8,9	7,8	8,8	9,5
Nemčija	16,2	19,1	19,9	20,3	21,2	21,9	23,6	25,3
Nizozemska	37,8	41	41,9	43,4	44,6	45,2	45,8	45,8
Pojlska	n.p.	9,3	9,2	9,6	9,3	9,6	9,7	9
Portugalska	7,1	8,1	8,2	8,4	8,8	8,1	8,4	8,1
Slovaška	n.p.	1,8	2,4	1,8	2,2	2,5	2,3	2,7
Slovenija	6,2	5,3	5,3	5,8	5,8	8,3	7,8	8,4
Španija	7,7	8	8	8	8,2	8,8	12,6	12,1
Švedska	24	21,8	20,2	20,4	22,2	23,1	24,3	24,3
Združeno kraljestvo	23,8	24,4	24,5	24,6	25,1	25,2	24,8	24,5

Vir: Population and Social Conditions - Labour market (Eurostat), 2006.

Opomba: Podatki so za drugo četrtletje leta.

Slika: Delež delnih zaposlitev med mladimi in zaposlenimi v starosti 15-64 let po spolu v Sloveniji, v letih 2000 in 2006

Vir: Population and Social Conditions – Labour market (Eurostat), 2006.

Izdatki za socialno zaščito

Izdatki za socialno zaščito so izdatki za različne denarne in nedenarne pravice in programe, ki posameznikom olajšajo breme socialnih tveganj. Socialna zaščita je celovit sistem, znotraj katerega so posamezniki zavarovani pred izgubo dohodka zaradi bolezni, rojstva in nege otroka, zaradi starosti, smrti hranitelja družine in brezposelnosti. Posameznikom in družinam je v okviru tega sistema zagotovljeno zdravstveno varstvo, olajšana skrb za otroke in družino, zagotovljena osnovna eksistenca in pomoč pri drugih oblikah socialne izključenosti. Obseg tovrstnih izdatkov v dobršni meri kaže prizadevanja države za blaginjo njenih prebivalcev.

Izdatki za socialno zaščito vse od leta 1996 nihajo med 24 in 25 % bruto domačega proizvoda. Po zadnjih dosegljivih podatkih je Slovenija leta 2004 za socialno zaščito namenila 24,3 % BDP, kar je 0,3 odstotne točke manj kot leto poprej in 0,3 odstotne točke več kot leta 1996¹. V letih 2001 in 2002 je bil ta delež najvišji (25,3 % BDP), potem pa je pričel rahlo upadati. V letu 2004 so se celotni izdatki za socialno zaščito realno povečali za 3,1 %; v primerjavi z letom 1996 pa so bili višji za 32,8 %. Kot že vsa leta, je bilo tudi v letu 2004 največ sredstev namenjenih za starost (10,2 % BDP), čeprav nekoliko manj kot leta 2003 (10,4 %). Za starost je bil najvišji delež namenjen leta 2002 (11 %); od takrat se sredstva za ta namen zmanjšujejo. Za bolezen in zdravstveno varstvo je bilo namenjenih 7,8 % BDP (kar je enako kot leto prej in obenem največ v celotnem obdobju 1996–2004). Za družino in otroke je bilo namenjenih 2,0 % BDP, kar je 0,1 odstotne točke manj kot leta 2003 (2,1 %). Za te namene je bilo največ sredstev porabljenih v letih 2000 in 2001 (2,2 %). Tudi sredstva za invalidnost so se nekoliko zmanjšala, na 1,9 % BDP (leta 2003: 2,0 %). Sredstva za brezposelnost so v letu 2004 v primerjavi z letom 2003 ostala enaka (0,7 % BDP); sredstva, namenjena drugim oblikam socialne izključenosti, pa so se rahlo povečala na 0,7 % BDP (2003: 0,6 %).

V strukturi izdatkov so bili tudi leta 2004 vodilni izdatki za programe na področju starosti (predvsem za pokojnine), ki skupaj z izdatki za bolezen in zdravstveno varstvo predstavljajo dobre tri četrtine vseh izdatkov za socialno zaščito. Za področje starosti je Slovenija leta 2004 namenjala 43,0 % celotnih sredstev za socialno zaščito (leta 1996: 44,2 %), za bolezen in zdravstveno varstvo 32,7 % (leta 1996: 30,8 %), delež za družino in otroke je bil 8,6 % (leta 1996: 8,5 %), za invalidnost 8,1 % (leta 1996: 8,5 %), za brezposelnost pa je bil delež v strukturi celotnih sredstev znatno manjši (3,1 %) kot leta 1996 (4,3 %), delež za denarne in nedenarne prejemke za primere smrti hranitelja družine je leta 2004 znašal 1,7 % (leta 1996: 2,0 %); za druge oblike socialne izključenosti pa 2,8 % (leta 1996: 1,8 %).

Države EU-25 so v letu 2004 za socialno zaščito v povprečju namenile 27,3 % BDP; Slovenija se s 24,3 % BDP uvršča v sredino (na 13. mesto). Razlike med državami so velike. Za socialno zaščito največ sredstev, izmerjenih v % od BDP, namenjajo Švedska (32,9 %), Francija (31,2 %) in Belgija (29,3 %); najmanj pa Latvija (12,6 %), Litva (13,3 %) in Estonija (13,4 %). V obdobju 1995–2004 so v približno polovici držav EU-25 sredstva za te namene naraščala, v obdobju 2000–2004 pa je rast značilna za več kot dve tretjini držav.

Višina izdatkov za socialno zaščito na prebivalca je v Sloveniji nižja kot v povprečju EU-15, vendar se zaostanek zmanjšuje. Leta 2004 so države EU-25 za socialno zaščito

¹ Podatki o socialni zaščiti se v Sloveniji zbirajo po metodologiji Eurostat (ESSPROS) od leta 1996.

na prebivalca v povprečju namenile 6.188,3 EUR (države EU-15 7.129,6 EUR), Slovenija pa 3.196,1 EUR. Največ sredstev je za socialno zaščito namenil Luksemburg (13.441,4 EUR), najmanj pa Latvija (605,8 EUR). Primerjava sredstev za socialno zaščito v standardih kupne moči (SKM) s povprečjem EU-15 (za leto 1995 nimamo podatkov za EU-25) pokaže, da je Slovenija uvrščena v polovico držav, ki so pod povprečjem EU-15, vendar pa se zaostanek za petnajsterico zmanjšuje. Tudi po SKM se najviše uvršča Luksemburg, sledita mu Švedska in Danska. Slovenija se je leta 2004 z 4.379,3 SKM uvrstila med Španijo (4.437,5 SKM) in Portugalsko (4.082,1 SKM).

Programi socialne zaščite se v Sloveniji v dobrih dveh tretjinah financirajo iz socialnih prispevkov in v slabi tretjini iz proračuna države; struktura virov pa se je v obdobju 1996–2004 precej spremenila. Najbolj opazna razlika je pri socialnih prispevkih delodajalcev, katerih delež se je v tem obdobju zmanjšal za 5,4 odstotne točke; delež socialnih prispevkov zavarovancev je bil nižji le za 1,5 o.t.; delež proračunskih virov pa višji za 3,5 o.t.. Delež drugih virov se je povečal za 0,4 o.t. Struktura virov se razlikuje od povprečja držav EU. Socialni prispevki delodajalcev so v Sloveniji leta 2004 predstavljali 27,1 % (v EU-25 38,6 %), socialni prispevki zavarovancev 39,9 % (v EU-25 20,9 %), proračunska sredstva 31,5 % (v EU-25 pa 37,3 %), drugi viri pa 1,4 % vseh virov za socialno zaščito (v EU-25 3,3%).

Tabela: Izdatki za socialno zaščito v Sloveniji in državah EU, v % od BDP in v SKM na prebivalca

	Izdatki za socialno zaščito								
	V % BDP						Na prebivalca v SKM, EU-15 = 100		
	1995	2000	2001	2002	2003	2004	1996	2000	2004
EU-25	n.p.	26,6	26,8	27,0	27,4	27,3(s)	n.p.	n.p.	n.p.
EU-15	27,7	26,9	27,1	27,4	27,7	27,6(s)	100	100	100
Avstrija	28,7	28,2	28,6	29,1	29,5	29,1	113	115	111
Belgija	27,4	26,5	27,3	28,0	29,1	29,3	103	100	109
Ciper	n.p.	14,8	14,9	16,3	18,5	17,8	n.p.	n.p.	n.p.
Češka	17,4	19,5	19,4	20,2	20,2	19,6(p)	n.p.	n.p.	n.p.
Danska	31,9	28,9	29,2	29,7	30,7	30,7	120	118	117
Estonija	n.p.	14,0	13,1	12,7	12,9	13,4	n.p.	n.p.	n.p.
Finska	31,5	25,1	24,9	25,6	26,5	26,7	102	93	95
Francija	30,3	29,5	29,6	30,4	30,9	31,2(p)	107	108	107
Grčija	22,3	25,7	26,7	26,2	26,0	26,0	50	61	67
Irski	18,8	14,1	15,0	16,0	16,5	17,0	56	58	72
Italija	24,2	24,7	24,9	25,3	25,8	26,1(p)	88	91	86
Latvija	n.p.	15,3	14,3	13,9	13,4	12,6(p)	n.p.	n.p.	n.p.
Litva	n.p.	15,8	14,7	14,1	13,6	13,3(p)	n.p.	n.p.	n.p.
Luksemburg	20,7	19,6	20,8	21,4	22,2	22,6(p)	130	142	168
Madžarska	n.p.	19,3	19,3	20,3	21,1	20,7	n.p.	n.p.	n.p.
Malta	n.p.	16,3	17,1	17,1	17,9	18,8	n.p.	n.p.	n.p.
Nemčija	28,2	29,2	29,3	29,9	30,2	29,5(p)	108	106	100
Nizozemska	30,6	26,4	26,5	27,6	28,3	28,5(p)	110	106	111
Poljska	n.p.	19,5	20,8	21,2	20,9	20,0(p)	n.p.	n.p.	n.p.
Portugalska	21,0	21,7	22,7	23,7	24,2	24,9(p)	47	57	56
Slovaška	18,4	19,3	18,9	19,0	18,2	17,2(p)	n.p.	n.p.	n.p.
Slovenija	24,0	24,9	25,3	25,3	24,6	24,3(p)	52	59	60
Španija	21,6	19,7	19,5	19,8	19,9	20,0(p)	58	59	61
Švedska	34,3	30,7	31,3	32,3	33,3	32,9(p)	121	118	121
Združeno kraljestvo	28,2	27,1	27,5	26,4	26,4	26,3(s)	95	98	96

Viri: Za Slovenijo: Statistične informacije, Socialna zaščita (SURs), Prva objava, 13. november 2006; preračuni UMAR. Za države EU: Total expenditure on social protection (Eurostat), 2006.

Opombe: *Delež v BDP za Slovenijo po revidiranih podatkih za obdobje 2001–2005, 15. september 2006, 2. Zaradi pomanjkljivih podatkov o nastanitvah, le-ti niso zajeti. SKM - standard kupne moči; *podatek za leto 1996, p - predhodni podatek, s - ocena Eurostat, np - ni podatka.

Izdatki za zdravstvo

V mednarodnih primerjavah financiranja zdravstvenega varstva so med najpogostje uporabljenimi indikatorji delež celotnih izdatkov za zdravstvo v BDP, razmerje med javnimi in zasebnimi izdatki ter delež izdatkov za zdravstvo na prebivalca v SKM. Hitra rast tako javnih kot zasebnih izdatkov za zdravstvo je v Evropi v veliki meri povezana z večanjem deleža starega prebivalstva, hitrim uvajanjem nove medicinske tehnologije, novih zdravil in načinov zdravljenja ter naraščajočim povpraševanjem ob vse večjih zdravstvenih pričakovanjih prebivalstva. Zaradi zagotavljanja javnofinančne vzdržnosti financiranja zdravstvenega varstva evropske države omejujejo rast javnih izdatkov za zdravstvo in pripravljajo spremembe v načinih financiranja in v izvajanju zdravstvenega varstva.

Relativno izraženi izdatki za zdravstvo (glede na BDP) so se v zadnjih letih nekoliko znižali, sicer pa Slovenija nameni za zdravstvo nekoliko višji delež BDP kot v povprečju države EU-25, vendar nižji od držav stare petnajsterice. Delež celotnih izdatkov za zdravstvo v BDP se je v letu 2003 znižal na 8,7 % in v letu 2004 na 8,5 % BDP¹ (povp. EU-25 v letu 2003: 8,2 %). Višje izdatke za zdravstvo kot Slovenija je v letu 2004 imelo 10 držav EU-25. Slovenija je najvišji delež izdatkov za zdravstvo v BDP zabeležila v letu 2001, ko je znašal 9,0 %. V letih 2002–2004 je sledila zelo nizka rast celotnih izdatkov za zdravstvo (v povp. realno letno 1,4-odstotna²), ki je zaostajala za rastjo BDP za 2,1 o.t. Še zlasti nizka je bila v tem obdobju rast javnih izdatkov za zdravstvo, ki so se letno v povprečju povečali komaj za 0,2 %, njihov delež v BDP pa je upadel na 6,4 % (6,9 % v letu 2001). V letu 2005 se je nizka rast javnih izdatkov za zdravstvo nadaljevala, po prvi oceni je bila realno 2,6-odstotna, njihov delež v BDP pa se je ponovno znižal za 0,1 o.t.³

Preračun izdatkov za zdravstvo na prebivalca pokaže na precejšnje zaostajanje Slovenije za razvitejšimi evropskimi državami. Izraženo v USD SKM je Slovenija na prebivalca v letu 2004 namenila 1.746 USD SKM (1.677 USD SKM v letu 2003), kar je sicer največ od novih držav članic EU, vendar kljub temu nižje od povprečja držav EU-25, ki je v letu 2003 znašalo 2.019 USD SKM (EU-15 2.670 USD SKM; glej Sliko).

Zasebni izdatki predstavljajo četrtno celotnih izdatkov za zdravstvo, kar je približno na ravni povprečja EU-25. V strukturi celotnih izdatkov za zdravstvo je delež zasebnih izdatkov v letu 2004 dosegel 25,0 %, kar je nekoliko manj kot v letu 2003, ko je znašal 25,8 % (povp. EU-25 v letu 2003: 25,6 %). Višji delež zasebnih izdatkov za zdravstvo od Slovenije je imelo v letu 2004 10 držav EU-25; največ Ciper, Grčija, Latvija in Nizozemska (gl. Tabelo). V obdobju 1997–2003 so vse nove članice EU, z izjemo Malte in Cipra, zabeležile povečanje deleža zasebnih izdatkov za zdravstvo; v povprečju za 2,3 o.t. (brez Malte in Cipra za 4,9 o. t.; Slovenija za 5,0 o. t.). V večini držav EU 15 pa je delež zasebnih izdatkov ob visoki rasti javnih izdatkov upadel (v povp. za 0,4 o. t.). V Sloveniji v strukturi zasebnih izdatkov predstavljajo 51,7 % izdatki iz naslova prostovoljnih zdravstvenih zavarovanj. Neposredni izdatki gospodinjstev so v Sloveniji v primerjavi z državami EU nizki in predstavljajo v strukturi zasebnih izdatkov 39,5 %, v državah EU-25 pa v povprečju skoraj 78 %.

¹ Vir: SURS, Izdatki in viri financiranja zdravstva, Prva objava (22. 12. 2006). Podatki o izdatkih za zdravstvo so bili za Slovenijo za leti 2003 in 2004 prvič zbrani po mednarodno primerljivi metodologiji sistema zdravstvenih računov (metodologija SHA, ki jo uvajajo članice Eurostat, OECD in WHO).

² V letih 1997–2001 je bila povprečna letna realna rast celotnih izdatkov za zdravstvo kar 8,7-odstotna.

³ Vir: SURS, Izdatki sektorja države po namenih, Prva objava (28. 12. 2006). Izdatki sektorja države za zdravstvo so klasificirani po metodologiji COFOG (glej indikator *Javnofinančni izdatki po funkcionalni klasifikaciji COFOG*). Po tej metodologiji se spremljajo le javni, ne pa tudi zasebni izdatki za zdravstvo. Tudi pri javnih izdatkih se metodologija COFOG nekoliko razlikuje od metodologije SHA. Po COFOG so javni izdatki za zdravstvo v letu 2004 znašali 6,6 % BDP, v letu 2005 pa 6,5 % BDP.

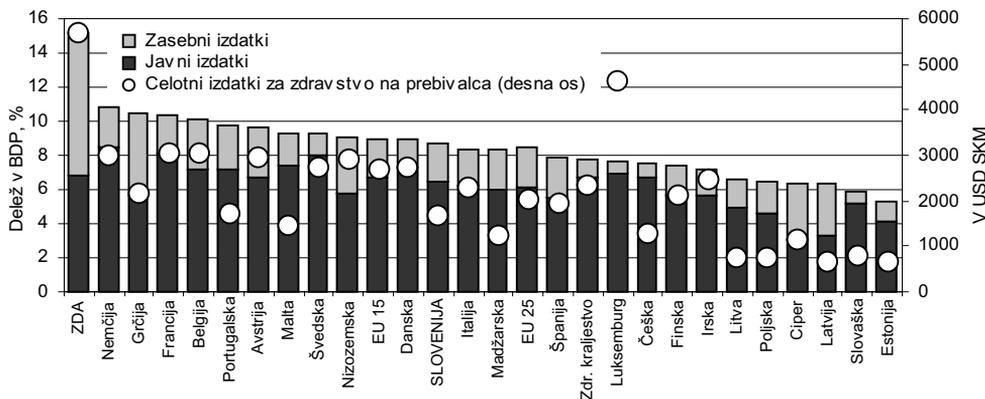
Tabela: Izdatki za zdravstvo v Sloveniji in nekaterih članicah EU

	Celotni izdatki za zdravstvo, v % BDP			Javni izdatki za zdravstvo, v % BDP		Zasebni izdatki, delež v celotnih izdatkih, v %		Celotni izdatki za zdravstvo na prebivalca, v USD SKM	
	1997	2003	2004	1997	2004	1997	2004	2003	2004
EU-25	7,4 ¹	8,2	n.p.	5,5 ¹	6,1 ²	24,5 ¹	25,6 ²	2.019	n.p.
EU-15	8,0 ¹	9,0	9,0	5,9 ¹	6,7 ²	23,3 ¹	24,5 ²	2.670	n.p.
Avstrija	9,4	9,6	9,6	6,6	6,8	29,7	29,3	2.958	3.124
Belgija	8,2	10,1	n.p.	6,3	7,2 ²	23,3	28,2 ²	3.044	n.p.
Ciper	5,7 ¹	6,4	n.p.	2,3 ¹	3,1 ²	58,9 ¹	50,9 ²	1.143	n.p.
Češka	6,8	7,5	7,3	6,1	6,5	9,7	10,8	1.296	1.361
Danska	8,2	8,9	8,9	6,7	7,3 ²	17,7	17,1 ²	2.743	2.881
Estonija	5,6 ¹	5,3	n.p.	4,8 ¹	4,1 ²	13,7 ¹	22,9 ²	682	n.p.
Finska	7,2	7,4	7,5	5,5	5,7	23,9	23,4	2.104	2.235
Francija	9,2	10,4	10,5	7,0	8,2	23,8	21,6	3.048	3.159
Grčija	9,4	10,5	10,0	5,0	5,3	47,2	47,2	2.141	2.162
Irski	6,3	7,2	7,1	4,7	5,6	25,4	20,5	2.455	2.596
Italija	7,5	8,4	8,7	5,4	6,5	28,1	24,9	2.314	2.467
Latvija	6,3 ¹	6,4	n.p.	3,8 ¹	3,3 ²	40,0 ¹	48,7 ²	678	n.p.
Litva	6,2 ¹	6,6	n.p.	4,7 ¹	5,0 ²	24,0 ¹	24,0 ²	754	n.p.
Luksemburg	5,6	7,7	8,0	5,2	7,2	7,5	9,6	4.611	5.089
Madžarska	6,9	8,3	8,0	5,6	5,8	18,7	28,5	1.249	1.276
Malta	7,6	9,3	n.p.	5,8	7,4	23,8	19,9	1.436	n.p.
Nemčija	10,2	10,8	10,6	8,2	8,2	19,2	23,1	2.983	3.043
Nizozemska	7,8	9,1	9,2	5,3	5,7	32,2	37,6	2.909	3.041
Pojlska	5,7	6,5	6,5	4,1	4,5	28,0	31,4	748	805
Portugalska	8,5	9,8	10,1	5,6	7,4	34,3	26,8	1.721	1.824
Slovaška	5,8	5,9	n.p.	5,3	5,2 ²	8,3	11,7 ²	777	n.p.
Slovenija³	7,2	8,7	8,5	5,7	6,4	20,8	25,0	1.677	1.746
Španija	7,3	7,9	8,1	5,3	5,7	27,5	29,1	1.952	2.094
Švedska	8,1	9,3	9,1	6,9	7,7	14,2	15,1	2.745	2.825
Zdr. kraljestvo	6,8	7,8	8,1	5,5	7,0	19,6	13,7	2.317	2.508
ZDA	13,1	15,2	15,3	5,9	6,8	54,7	55,3	5.711	6.102

Vir: OECD Health Data, 2006 za vse države razen za Ciper, Estonijo, Latvijo, Litvo in Malto. Za navedene države je vir podatkov WHO The World Health Report, 2006; za Slovenijo je za leti 2003 in 2004 vir podatkov SURS, Izdatki za zdravstvo (Prva objava 22. 12. 2006), za leta 1997-2002 ocena SURS; povprečje za EU-25 in EU-15 izračun UMAR.

Opombe: ¹1998; ²2003; ³Podatki za Slovenijo za leti 2003 in 2004 so prvi podatki o izdatkih za zdravstvo zbrani po novi mednarodni metodologiji SHA (A System of Health Accounts; OECD, 2000). Na prikazani agregatni ravni je odstopanje podatkov po novi metodologiji majhno, zato primerljivost s predhodnimi leti ni problematična.

Slika: Celotni, javni in zasebni izdatki za zdravstvo v Sloveniji, državah EU in ZDA, kot delež v BDP in v USD SKM na prebivalca v letu 2003

Vir: OECD Health Data, 2006 za vse države razen za Ciper, Estonijo, Latvijo, Litvo in Malto. Za navedene države je vir podatkov WHO The World Health Report, 2006; za Slovenijo je vir podatkov SURS, Izdatki za zdravstvo, Prva objava 22. 12. 2006; povp. EU-25 in EU-15 izračun UMAR.

Indeks človekovega razvoja

Indeks človekovega razvoja (HDI) je sintetična mera razvoja, ki dopolnjuje ekonomsko mero, bruto domači proizvod. Indeks vključuje tri področja družbenega razvoja: zdravje (pričakovano trajanje življenja ob rojstvu), dohodek oziroma dostop do virov, ki ljudem omogočajo dostojen življenjski standard (BDP na prebivalca po kupni moči), ter izobraženost in znanje (bruto stopnja vključenosti in pismenosti). Meri enega od osnovnih ciljev Strategije razvoja Slovenije, to je trajnostno povečevanje blaginje prebivalcev in prebivalcev Slovenije.

Vrednost HDI Slovenije se od leta 1992 dalje (ko je bil na voljo prvi preračun za Slovenijo) stalno izboljšuje. Po zadnjih izračunih za leto 2004¹ se je zvišala z 0,904 na 0,910², po uvrstitvi pa smo zdrsnili s 26. na 27. mesto (med 177-imi vključenimi državami). Vrednost HDI Slovenije se je zvišala zaradi porasta indeksa bruto domačega proizvoda (z 0,88 na 0,89), indeksa pričakovanega trajanja življenja in izobrazbe pa sta ostala nespremenjena (0,86 in 0,98). BDP po kupni moči na prebivalca se je po podatkih UNDP glede na prejšnje leto zvišal za 1.789 USD. Zaradi tega je porasla vrednost indeksa BDP (upoštevajoč metodološko kontrolo) za 0,01 točke. Indeks pričakovanega trajanja življenja vse od leta 1992 ostaja najnižji med tremi podindeksi, od tod tudi uvrstitev Slovenije na 35. mesto po tem indeksu v letu 2004. K razmeroma hitri rasti indeksa po letu 1992 sta prispevala predvsem rast bruto domačega proizvoda in povečanje bruto vpisnega količnika. Čeprav se stalno izboljšuje, pa je pozitiven vpliv pričakovanega trajanja življenja ob rojstvu na skupno vrednost indeksa manjši.

Povprečna vrednost HDI v EU-25 je bila v letu 2004 0,913, najvišje vrednosti pa so imele Irska (0,956), Švedska (0,951) in Nizozemska (0,947). Slovenija je med državami EU-25 ponovno na 15. mestu. V skupini držav EU-25 se je Slovenija umestila med višje uvrščene: Španijo (0,938), Nemčijo (0,932), Grčijo (0,921), in nižje uvrščene Portugalsko (0,904), Ciper (0,903) in Češko (0,885). Najnižjo vrednost imata tudi v letu 2004 Latvija, katere HDI je glede na leto 2003 porasel z 0,836 na 0,845, in Slovaška (0,856; 2003: 0,849). HDI EU-15 znaša 0,940, HDI EU-10 (novih držav članic) pa 0,872. Slovenija ostaja nova država članica z najvišjo vrednostjo HDI in najvišjo uvrstitvijo, sledita Ciper in Češka.

HDI od leta 1990 dalje kaže pozitivne razvojne trende (rast BDP se v večini držav prevaja v višanje splošne blaginje). Po novih izračunih razvojnih indeksov je ponovno poraslo število držav v skupini držav z visoko stopnjo človekovega razvoja, za eno pa se je zmanjšalo število držav v skupini z nizko stopnjo človekovega razvoja. Državam na vrhu lestvice konstantno, a različno intenzivno raste vrednost indeksa človekovega razvoja. Države z najvišjimi vrednostmi HDI ostajajo Norveška (2004: 0,965; 2003: 0,963), Islandija (2004: 0,960; 2003: 0,956) in Avstralija (2004: 0,957; 2003: 0,955). Na četrtem mestu je Irska (0,956), sledi ji Švedska (0,951); leta 2003 sta bili to Luksemburg in Kanada. V skupini držav z visoko stopnjo človekovega razvoja (HDI \geq 0,800) je že 63 od skupno 177 vključenih držav, povprečna vrednost HDI te skupine pa se je znižala³ z 0,895 na 0,885. V skupini držav z vrednostmi HDI, višjimi od 0,90 (zelo visoka stopnja),

¹ Leta 2006 objavljeni podatki (podatki se objavljajo z dvoletnim zamikom).

² Vrednosti HDI in sestavnih indeksov se uvrščajo med 0 in 1.

³ Te spremembe lahko delno pojasnimo s spremembami v metodologiji spremljanja bruto vključenosti v izobraževanje. Podatki nekaterih držav so prej namreč vključevali tudi odrasle.

je 29 držav (2003: 28, 2002: 25). V skupini držav z nizko stopnjo človekovega razvoja (vrednost HDI nižja od 0,500) je še vedno 31 držav, kar je zgolj ena manj kot leto prej. Zaskrbljujoče je, da je povprečna vrednost HDI v tej skupini nižja kot leto prej (0,423; 2003: 0,486). Najnižje vrednosti HDI imajo še vedno afriške države.

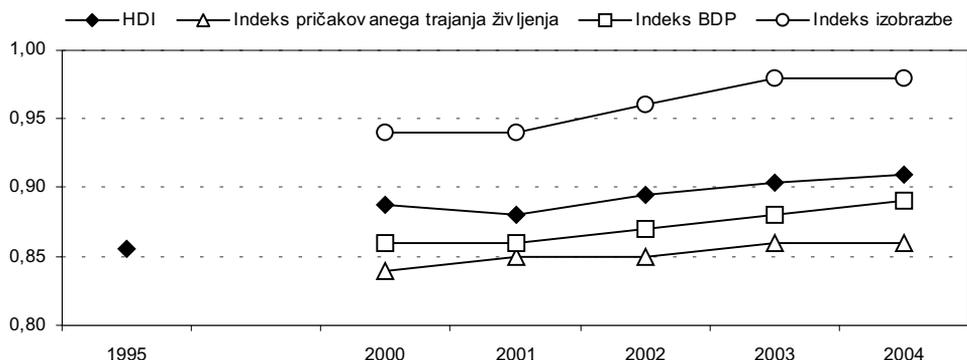
Tabela: Indeks človekovega razvoja v Sloveniji in EU-25, vrednost¹

	1995	2000	2001	2002	2003	2004
EU-25	0,876²	0,900²	0,893	0,901	0,907	0,913
EU-15	0,910	0,930	0,924	0,929	0,936	0,940
EU-10	0,820²	0,851²	0,847	0,953	0,865	0,872
Avstrija	0,914	0,933	0,929	0,934	0,936	0,944
Belgija	0,929	0,949	0,937	0,942	0,945	0,945
Ciper	0,858	0,883	0,891	0,883	0,891	0,903
Češka	0,843	0,857	0,861	0,868	0,874	0,885
Danska	0,913	0,932	0,930	0,932	0,941	0,943
Estonija	0,795	0,833	0,833	0,853	0,853	0,858
Finska	0,914	0,940	0,930	0,935	0,941	0,947
Francija	0,921	0,932	0,925	0,932	0,938	0,942
Grčija	0,876	0,895	0,892	0,902	0,912	0,921
Irski	0,894	0,929	0,930	0,936	0,946	0,956
Italija	0,907	0,921	0,916	0,920	0,934	0,940
Latvija	0,765	0,812	0,811	0,823	0,836	0,845
Litva	0,787	0,828	0,824	0,842	0,852	0,857
Luksemburg	0,911	0,929	0,930	0,933	0,949	0,945
Madžarska	0,812	0,843	0,837	0,848	0,862	0,869
Malta	0,852	0,874	0,856	0,875	0,867	0,875
Nemčija	0,913	0,927	0,921	0,925	0,930	0,932
Nizozemska	0,928	0,939	0,938	0,942	0,943	0,947
Poljska	0,816	0,845	0,841	0,850	0,858	0,862
Portugalska	0,878	0,898	0,896	0,897	0,904	0,904
Slovaška	n. p.	n. p.	0,836	0,842	0,849	0,856
Slovenija	0,853	0,884	0,881	0,895	0,904	0,910
Španija	0,904	0,918	0,918	0,922	0,928	0,938
Švedska	0,929	0,958	0,941	0,946	0,949	0,951
Združeno kraljestvo	0,921	0,948	0,930	0,936	0,939	0,940

Vir: Human Development Report (UNDP), 2002–2006.

Opombi: ¹Med 0 in 1. ²Za Slovaško ni podatka.

Slika: Gibanje vrednosti HDI in podindeksov, Slovenija, 1995–2004

Vir: Human Development Report (UNDP), 1997–2006.

Opomba: Vrednosti podindeksov za leto 1995 zaradi razlik v metodologiji niso neposredno primerljive.

Porazdelitev plač v zasebnem sektorju

V obdobju 2000–2005 je prišlo v Sloveniji do rahlega povečanja razlik v plačah zasebnega sektorja. Porazdelitev zaposlenih glede na višino bruto plače je rezultat razlikovanj bruto plač po dejavnostih, izobrazbi, spolu ter vpliva posameznih institutov trga dela. Kazalnik za merjenje neenakosti v porazdelitvi po decilih je interdecilni količnik. V Sloveniji se je v zasebnem sektorju interdecilni količnik (9decil/1decil) v obdobju 2000–2005 rahlo povečeval. Bruto plača desetih odstotkov zaposlenih z najvišjimi bruto plačami je bila leta 2000 za 3,2-krat višja od bruto plače desetih odstotkov zaposlenih z najnižjimi plačami; leta 2005 pa se je zaradi hitreje rasti visokih plač ta količnik povečal na 3,3.

Po zadnjih primerljivih podatkih za leto 2002 o porazdelitvi zaposlenih glede na višino bruto plače po kupni moči so bile razlike v plačah v Sloveniji višje kot v povprečju EU-25. Za države članice EU-25 je interdecilni količnik (9decil/1decil) v povprečju dosegel vrednost 3,0, v Sloveniji pa 3,3. Manjše razlike v plačah (z vrednostjo količnika pod 3) imajo večinoma severne države ter Italija in Češka. Med vrednostjo 3 in 4 se nahaja dobra tretjina držav, med njimi tudi Slovenija. Interdecilne količnike, višje od 4, pa ima večina novih članic EU, od starih članic pa Združeno kraljestvo in Portugalska. Značilna je razlika med starimi državami članicami EU in novimi. Nove članice imajo v bruto plačah večinoma večje razpone.

V Sloveniji se je razlika med povprečnimi bruto plačami na zaposlenega po dejavnostih v zasebnem sektorju v obdobju 2000–2005 povečevala. Leta 2000 je bila povprečna bruto plača v dejavnosti z najvišjimi plačami za 85 % višja od povprečne bruto plače v dejavnosti z najnižjimi zasluzki, leta 2006 pa že za 109 %. Za vse obdobje je raven povprečne bruto plače na zaposlenega v finančnem posredništvu najvišja (konstantno za okoli 60 % višja od povprečne bruto plače v zasebnem sektorju). Najnižja povprečna bruto plača je bila v tem obdobju ves čas v dejavnosti gostinstva. Tudi za ostale članice EU je po podatkih za leto 2002 značilno, da so najbolje plačani zaposleni v finančnem posredništvu, najslabše pa v gostinstvu.

V primerjavi s povprečno plačo se v zasebnem sektorju plače zaposlenih z visoko izobrazbo povečujejo, s srednjo in nizko izobrazbo pa zmanjšujejo (po statističnih podatkih za obdobje od 1998 do 2002, kasnejših ni na razpolago). Po podatkih OECD za leto 2002 je za nekatere stare članice EU (podatek ni dosegljiv za vse članice) bruto plača na zaposlenega z visoko izobrazbo za ena in polkrat do dvakrat višja kot bruto plača na zaposlenega z nizko izobrazbo. Najmanjši razpon imata Belgija in Danska. V Sloveniji in na Madžarskem (za ostale nove članice EU ni podatkov) je ta razpon bližje trikratniku.

Minimalna bruto plača in pokritost s kolektivnimi pogodbami lahko zmanjšujeta razlike v plačah. V Sloveniji je minimalna bruto plača leta 1995, ko je bila uveljavljena, predstavljala okoli 43 % povprečne bruto plače zasebnega sektorja, leta 2006 pa 45,3 %. Po podatkih za države članice EU-27 spada Slovenija v zgornjo tretjino. Države članice z višjim deležem minimalne plače v povprečni plači zasebnega sektorja od slovenskega so: Belgija, Irska, Luksemburg, Malta in Nizozemska. Primerjava podatkov kaže na povezanos med odstotkom pokritja zaposlenih s kolektivnimi pogodbami in med stopnjo neenakosti. Države članice z najvišjim pokritjem zaposlenih s kolektivnimi pogodbami skoraj brez izjeme spadajo med države z najmanjšo neenakostjo med plačami (glej Tabela).

Tabela: Bruto plača na zaposlenega po kupni moči (SKM) v zasebnem sektorju (dejavnosti C do K) za države EU-27 za leto 2002, interdecilni koeficienti za distribucijo zaposlenih glede na višino bruto plač v zasebnem sektorju ter nekateri instituti trga dela

	Prvi decil (D1)	Peti decil (D5)	Deveti decil (D9)	Povprečje	D9/D1	D9/D5	D5/D1	Povp. plača/ D5	Pokritje s kolekt. pog.	Minimalna plača v % od povp. plače v zasebnem sektorju
EU-25	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	3,0	n.p.	n.p.	1,20	n.p.	n.p.
Avstrija	16.096	27.133	52.474	32.505	3,3	1,9	1,7	1,20	95	n.p.
Belgija	16.646	25.677	49.717	30.654	3,0	1,9	1,5	1,19	90	46
Bolgarija	1.587	3.628	8.806	4.649	5,5	2,4	2,3	1,28	n.p.	40
Češka	6.971	11.805	20.912	13.949	3,0	1,8	1,7	1,18	25	34
Ciper	11.214	20.560	41.772	24.351	3,7	2,0	1,8	1,18	65	n.p.
Danska	19.696	29.414	49.059	32.408	2,5	1,7	1,5	1,10	80	n.p.
Estonija	2.982	7.150	17.392	9.418	5,8	2,4	2,4	1,32	30	31
Finska	16.200	23.366	38.425	26.109	2,4	1,6	1,4	1,12	90	n.p.
Francija	14.912	23.325	46.946	29.041	3,1	2,0	1,6	1,25	90	n.p.
Grčija	10.685	17.393	39.782	22.465	3,7	2,3	1,6	1,29	n.p.	n.p.
Irski	13.055	23.769	45.590	27.915	3,5	1,9	1,8	1,17	n.p.	50
Italija	15.771	23.114	42.486	27.476	2,7	1,8	1,5	1,19	80	n.p.
Latvija	2.456	4.504	14.197	7.168	5,8	3,2	1,8	1,59	20	35
Litva	3.035	6.145	15.329	8.320	5,1	2,5	2,0	1,35	14	37
Luksemburg	18.528	30.321	63.203	37.232	3,4	2,1	1,6	1,23	60	50
Madžarska	4.608	7.963	19.353	11.021	4,2	2,4	1,7	1,38	30	42
Nemčija	14.942	29.770	54.358	33.461	3,6	1,8	2,0	1,12	68	n.p.
Nizozemska	16.271	28.961	51.897	33.026	3,2	1,8	1,8	1,14	80	49
Poljska	4.545	9.503	20.510	11.948	4,5	2,2	2,1	1,26	40	33
Portugalska	7.852	12.714	32.016	17.773	4,1	2,5	1,6	1,40	80	43
Romunija	1.818	4.100	10.459	5.642	5,8	2,6	2,3	1,38	n.p.	31
Slovaška	6.252	10.110	21.316	13.132	3,4	2,1	1,6	1,30	50	32
Slovenija	8.134	13.162	27.111	16.416	3,3	2,1	1,6	1,25	100	45
Španija	11.821	19.309	42.646	24.713	3,6	2,2	1,6	1,28	80	36
Švedska	13.635	22.196	38.299	25.615	2,8	1,7	1,6	1,15	90	n.p.
Zdr. kraljestvo	13.295	25.779	56.397	33.560	4,2	2,2	1,9	1,30	30	35

Vir: Structure of Earnings Survey - SES (Eurostat) za leto 2002, OECD za podatek o pokritosti s kolektivno pogodbo, Eurostat za minimalno plačo v % od povprečne bruto plače v zasebnem sektorju (dejavnosti C do K).

Opombe: Podatki so za vse članice EU-27 razen Malte. Bruto plača na zaposlenega je izračunana po kupni moči (SKM) za zasebni sektor (dejavnosti C do K). Interdecilne bruto plače v SKM in interdecilni koeficienti so izračunani iz podatkov distribucije zaposlenih glede na višino bruto plač v zasebnem sektorju (dejavnosti C do K) iz ankete SES Eurostat.

Stopnja tveganja revščine

Stopnja tveganja revščine, ki kaže odstotek oseb, ki živijo v gospodinjstvih, katerih mesečni dohodki so pod pragom tveganja revščine, je v Sloveniji še vedno relativno nizka. Po zadnjih dosegljivih podatkih je leta 2004, upoštevajoč dohodke v naravi, znašala 11,4 %¹, brez dohodkov v naravi pa 12,1 %². Prag tveganja revščine³ je za posameznika znašal 459 evrov mesečno, za štiričlansko družino z dvema vzdrževanima otrokoma pa 965 evrov mesečno, kar pomeni, da je bila družina z nižjimi dohodki izpostavljena tveganju revščine.

Socialni transferji občutno zmanjšujejo tveganje revščine. Stopnja tveganja revščine pred socialnimi transferji je bila leta 2004 24,8 %, kar je za 13,4 o.t. višje od stopnje, ki upošteva socialne transfere (glej Tabelo). V kolikor pa bi bilo prebivalstvo še brez pokojnin, bi bila stopnja tveganja revščine 40,9 %.

V primerjavi z državami EU se Slovenija še vedno uvršča med države z najnižjimi stopnjami tveganja revščine. Po razpoložljivih podatkih za leto 2004 imajo enako stopnjo kot Slovenija še Danska, Luksemburg, Finska in Švedska, nižje stopnje pa nima nobena od držav. Najvišje stopnje tveganja revščine so izkazovale Portugalska, Slovaška in Irska (vse po 21 %), sledile so Grčija, Estonija in Španija (vse po 20 %).

V letu 2004 so bila največjemu tveganju revščine izpostavljena enočlanska gospodinjstva (43,8 %), kjer še posebej izstopajo ženske (49,8 %), brezposelni (25,4); med slednjimi prav tako izstopajo ženske (27,8 %) in najemniki stanovanj (26,7 %). Visoko tveganje revščine izkazujejo tudi enostarševska gospodinjstva z vsaj enim vzdrževanim otrokom (24,8 %). Najnižje stopnje tveganja revščine imajo zaposleni (3,9 %), osebe stare 25–49 let (8,8 %) in družine z enim vzdrževanim otrokom (9,2 %).

Ohranja se tudi nizka dohodkovna neenakost. Slovenija se po obeh kazalnikih neenakosti porazdelitve dohodka, tako po razmerju kvintilnih razredov kot po Ginijevem količniku, še vedno uvršča v sam vrh držav EU z najnižjo dohodkovno neenakostjo. Leta 2004 pa je bilo razmerje kvintilnih razredov 3,3⁴, kar je pomenilo, da je imelo 20 % oseb z najvišjimi dohodki v Sloveniji 3,3-krat več dohodka kot 20 % tistih z najnižjimi dohodki. To je enako kot na Švedskem, kar je obenem najugodnejše razmerje v celotni EU. Leta 2004 je Ginijev količnik znašal 23 %. Nižjo vrednost sta imeli le Švedska in Danska.

Na zmanjševanje ogroženosti prebivalstva z revščino tudi po letu 2004 posredno kaže upadanje deleža odraslih (starih od 18 do 59 let), ki živijo v gospodinjstvih brez delovno aktivnih članov. Delež oseb, starih od 18 do 59 let, ki živijo v gospodinjstvih, katerih člani so sicer v aktivni dobi, vendar so delovno neaktivni, sodi med strukturne kazalnike socialne povezanosti in posredno meri ogroženost z revščino in s socialno izključenostjo⁵.

¹ Stopnja tveganja revščine je za leto 2004 izračunana na podlagi Ankete o življenjskih pogojih (EU-SILC), ki jo je Slovenija prvič izvedla v letu 2005. V predhodnih letih so bili osnova za izračun podatki iz Ankete o porabi v gospodinjstvih. Zato lahko nove podatke uporabljamo le ločeno in z vsemi metodološkimi zadržki. Zaradi različne metodologije obeh anket je SURS za leto 2004 izračunal kazalnike socialne povezanosti iz obeh virov. Na podlagi izračuna iz podatkov Ankete o porabi v gospodinjstvih je stopnja tveganja revščine v letu 2004 znašala 10,4 % in je ostala na ravni leta 2003 (10,0 %).

² Pri vseh v nadaljevanju prikazanih podatkih so pri izračunu upoštevani tudi dohodki v naravi.

³ Prag tveganja revščine je definiran kot 60 % mediane ekvivalentnega razpoložljivega dohodka vseh gospodinjstev ob upoštevanju OECD-jeve prilagojene ekvivalenčne lestvice.

⁴ Po prejšnji metodologiji je kvintilni količnik znašal 3,2, kar je približno enako kot v letu 2003 (3,1).

Zmanjševanje deleža odraslih, ki živijo v takšnih gospodinjstvih, posredno pomeni, da se zmanjšuje tudi ogroženost prebivalstva z revščino. Leta 1996 je v gospodinjstvih, kjer ni bil nihče delovno aktiven, živel 8,8 % oseb, leta 2006 pa 7,2 %. Do leta 1999 se je ta delež rahlo povečeval, v obdobju 2000–2006 pa se je zmanjšal za 1,8 o.t. V primerjavi z EU-25 je v obdobju 2001–2006 delež v Sloveniji vseskozi za približno 2 o.t. nižji.

V Sloveniji v gospodinjstvih brez delovno aktivnih članov živi precej manj otrok kot odraslih⁶. V EU ni bistvenih razlik med tema dvema podatkoma: leta 2006 je bil v EU-25 delež otrok, ki so živeli v gospodinjstvih brez delovno aktivnih članov, 9,5-odstoten, delež odraslih pa 9,8-odstoten. Istega leta je bil v Sloveniji delež otrok 3,6-odstoten, delež odraslih pa 7,2-odstoten. Po deležu otrok, ki so živeli v gospodinjstvih brez delovno aktivnih članov, se je Slovenija leta 2006 uvrstila najugodnejše (enako kot Grčija), sledile so jima Portugalska (4,7 %) in Španija (5,1 %). Najslabše so se uvrstile države: Združeno kraljestvo (16,2 %), Belgija (13,5 %) in Madžarska (13,3 %).

Tabela: Stopnje tveganja revščine po in pred socialnimi transferji v Sloveniji in državah Evropske unije v letih 1995 in 2000–2004 (dohodki v naravi so vključeni); v %

	Stopnja tveganja revščine po socialnih transferjih						Stopnja tveganja revščine pred socialnimi transferji (pokojnine so vključene v dohodek)					
	1995	2000	2001	2002	2003	2004	1995	2000	2001	2002	2003	2004
EU-25	np	16(s)	16(s)	np	15(s)	16(s)	np	23(s)	24 (s)	np	25(s)	26(s)
EU-15	17(s)	15(s)	15(s)	np	15(s)	17(s)	26(s)	23(s)	24(s)	np	25(s)	26(s)
Avstrija	13	12	12	np	13	13	24	22	22	np	24(ps)	25
Belgija	16	13	13	np	15	15	27	23	23	np	29(ps)	28
Ciper	np	np	np	np	15	np	np	np	np	np	20	np
Češka	np	np	8	np	8	np	np	np	18	np	21	np
Danska	10	np	10	np	12	11	np	np	29	np	32(ps)	31
Estonija	np	18	18	18	18	20(ps)	np	26	25	25	25	26(ps)
Finska	np	11	11	11	11	11(ps)	np	19	29	28	28	29(ps)
Francija	15	16	13	12	12	13(ps)	26	24	26	26	24	26(ps)
Grčija	22	20	20	np	21	20	23	22	23	np	24(ps)	23
Irski	19	20	21	np	20(ps)	21	34	31	30	np	31(ps)	33
Italija	20	18	19	np	np	19(ps)	23	21	22	np	np	23(ps)
Latvija	np	16	np	16	16	np	np	22	np	24	24	np
Litva	np	17	17	17	15	np	np	23	24	24	23	np
Luksemburg	12	12	12	np	10(ps)	11	25	23	23	np	23(ps)	22
Madžarska	np	11	11	10	12	np	np	17	17	15	17	np
Malta	np	15	np	np	np	np	np	19	np	np	np	np
Nemčija	15	10	11	15	15	16	22	20	21	23(ps)	23	24
Nizozemska	11	11	11	11	12	np	24	22	22	22	23	np
Poljska	np	16	16	17	17	np	np	30	31	32	31	np
Portugalska	23	21	20	20	19	21	27	27	24	26	26	27(ps)
Slovaška	np	np	np	np	21	21	np	np	np	np	28	28
Slovenija	12*	11	11	10	10	11	17*	18	17	16	16	25
Španija	19	18	19	19	19	20(ps)	27	22	23	22	22	25(ps)
Švedska	np	np	9	11	np	11(ps)	np	np	17	29	np	30(ps)
Zdr. kraljestvo	20	19	18	18	18	np	32	29(ps)	28	28	29	np

Viri: At risk-of-poverty rate after social transfers - total in At risk-of-poverty rate before social transfers - total; (Eurostat), 2007; Kazalniki socialne povezanosti (SURs), 2007. Opombe: "*" podatek je za leto 1997, ker za leto 1995 ustreznega preračuna ni na voljo; "s" ocena Eurostata, "np" ni podatka; "ps" prekinjena serija. Za leto 2004 so zadnji razpoložljivi podatki.

⁵ Neaktivnost oz. brezposelnost poleg slabe izobrazbe najpomembneje povečuje tveganje revščine in socialne izključenosti. Člani gospodinjstev, v katerih ni nihče delovno aktiven (čeprav gospodinjstvo sestavljajo člani v aktivni dobi), izgubljajo kontakt s svetom dela, zato je takšno gospodinjstvo zelo nespodbudno okolje za aktivacijo svojih članov. Pomanjkanje materialnih virov, potrebnih za primeren življenjski standard, pa povečuje možnosti za revščino in socialno izključenost.

⁶ Drugi kazalniki socialne povezanosti, sprejeti v Laekenu (SURs), 2004.

Zmogljivost zdravstvenega varstva

Kazalniki preskrbljenosti z zdravstvenim osebjem in drugimi zdravstvenimi kapacitetami kažejo na zmogljivosti zdravstvenega varstva in vplivajo na njegovo dostopnost. Večina evropskih držav se je v zadnjem desetletju, ob hitro rastočem povpraševanju po zdravstvenih storitvah, soočila s problemom pomanjkanja zdravnikov, zobozdravnikov in medicinskih sester. Slovenija po večini kazalnikov zaostaja za evropskim povprečjem. Tudi primerjava števila bolniških postelj na prebivalca kaže na manjše kapacitete slovenskega sistema zdravstvenega varstva.

Število zaposlenih zdravnikov na prebivalca se v zadnjih letih povečuje hitreje. V letu 2005 je bilo zaposlenih 243,5 zdravnika na 100.000 prebivalcev. V obdobju 2000–2005 se je v Sloveniji število zdravnikov povečalo v povprečju za 2,6 % letno (v letu 2004 za 2,3 % in v letu 2005 za 6,2 %).¹ V letu 2004, za katero so na voljo zadnji primerljivi podatki, smo bili še vedno na repu med državami EU-25 (gl. Tabela). Analize IVZ² kažejo zlasti na pomanjkanje zdravnikov na primarni ravni v nekaterih delih države, še izrazitejše je pomanjkanje specialistov pediatrov. Slovenija se v spodnjo polovico držav EU uvršča tudi po kazalniku števila zobozdravnikov na 100.000 prebivalcev, ki se je v obdobju 2000–2005 le malo povečal – z 58,3 na 61,5 (povp. EU-25 v letu 2003: 62,6). Stanje preskrbljenosti z zdravniki in zobozdravniki je v Sloveniji še posebej zaskrbljujoče tudi zaradi njihove starostne strukture in podaljševanja trajanja specializacij.

V Sloveniji je na prebivalca zaposleno večje število medicinskih sester kot v povprečju v državah EU-25, vendar jih ima manj kot četrtna visoko izobrazbo. V letu 2005 je bilo v Sloveniji 757 medicinskih sester in zdravstvenih tehnikov na 100.000 prebivalcev³, kar nas med evropskimi državami uvršča v zgornjo polovico (povprečje EU-25 v letu 2003: 715,2), vendar imajo medicinske sestre v večini evropskih držav praviloma višjo ali visoko izobrazbo. V Sloveniji je največje pomanjkanje visoko izobraženih medicinskih sester na sekundarni in terciarni ravni zdravstvene dejavnosti; hkrati se poslabšuje tudi preskrbljenost na primarni ravni⁴, še zlasti v dejavnosti patronažnega varstva.

Število bolniških postelj na prebivalca se je v Sloveniji v obdobju 2000–2005 zmanjševalo hitreje kot v povprečju v državah EU-25, čeprav primerjava kaže na nizke zmogljivosti. Po nekajletnem hitrem upadanju se je v Sloveniji v letu 2005 število bolniških postelj na 100.000 prebivalcev⁵ za malenkost povečalo – na 483,0 (v letu 2004: 479,9), povprečje

¹ Po letu 2000 je k pospešenemu zaposlovanju zdravnikov v Sloveniji največ pripomogla ureditev plačevanja sekundariata, centralno načrtovanje specializacij in zagotovljena sredstva za plače specializantov (Gl. tudi indikator *Število zdravnikov in medicinskih sester* v Poročilu o razvoju 2006).

² Ocena Inštituta za varovanje zdravja (IVZ) na podlagi podatkov ZZZS o opredeljenih osebah pri izbranih osebni zdravnikih.

³ V letu 2005 je bilo v Sloveniji 3.707 medicinskih sester z višjo ali visoko izobrazbo in 11.443 zdravstvenih tehnikov (vštete so tudi babice), skupaj 15.150 (leta 2004: 14.821) (Statistična pisarna IVZ, januar 2007; Statistični letopis SURS, 2006).

⁴ Leta 2004 je ena polno zaposlena višje ali visoko izobražena medicinska sestra skrbela za 23.573 prebivalcev, kar je za 44 % več kot leta 1997 (16.291 prebivalcev); en zdravstveni tehnik (srednja medicinska sestra) na primarni ravni pa za 1.549 prebivalcev (za 12 % več kot leta 1997; za 1373 prebivalcev) (Poročilo o zdravstvenem stanju in zdravstvenem varstvu prebivalcev Slovenije – Prispevek za Socialne razglede 2006, interno gradivo IVZ, 2006).

⁵ Podatki se nanašajo na število vseh postelj v bolnišnicah (ne le akutnih); v podatku za leto 2004 in 2005 sta vključena tudi Diagnostični center Bled in MC Medicor (Poročilo o zdravstvenem stanju in

EU-25 pa je v istem letu znašalo 584,6. V letih 2000–2005 se je število postelj na 100.000 prebivalcev v povprečju v državah EU-25 zmanjšalo za 7,5 %, v Sloveniji pa kar za 10,5 %. Trend zmanjševanja števila bolniških postelj je sicer že vrsto let povezan s skrajševanjem povprečne ležalne dobe v bolnišnicah in vse bolj tudi z uveljavljanjem dnevne bolnišnice. Hkrati se povečuje povpraševanje po posteljah, namenjenih dolgotrajni oskrbi starejših, invalidov ali kronično bolnih.

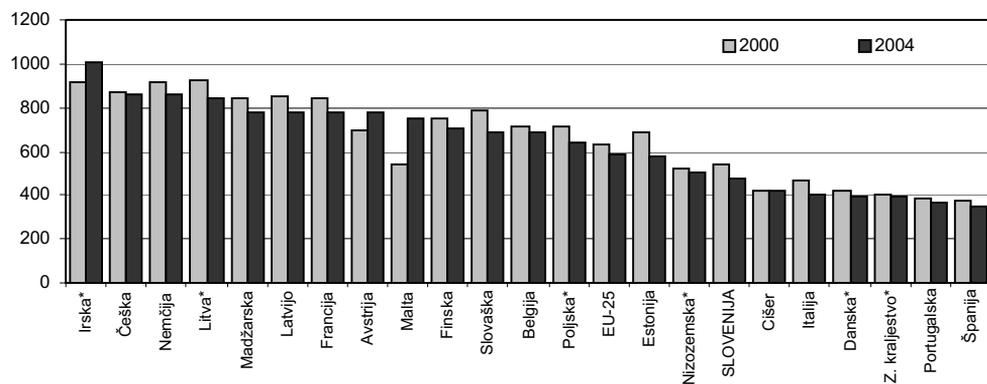
Tabela: Človeški viri v zdravstvenem sistemu v Sloveniji in nekaterih članicah EU

	Zaposleni zdravniki na 100.000 prebivalcev			Zaposleni zobozdravniki na 100.000 prebivalcev			Zaposlene medicinske sestre ¹ na 100.000 prebivalcev	
	2000	2003	2004	2000	2003	2004	2000	2003
EU-25	337,2	348	n.p.	60,5	62,4	62,6	687	715,2
Avstrija	312,6	338,3	346,7	44,2	49,8	50,5	n.p.	n.p.
Belgija	378,6	393,6	398,8	81,3	82,6	82,7	525,6	563
Ciper	238,5	262,7	269	82,0	93,8	95,4	n.p.	n.p.
Češka	370,2	389	393,1	64,8	67,4	68,5	828,4	870,8
Danska	269,4	284,9	n.p.	85,9	85,4	n.p.	769,6	776,4
Estonija	308,5	315,4	319,2	75,9	83,1	86,3	631,2	650,1
Finska	232,4	239,7	243,9	85,5	87,8	87,2	610,0	730,0
Latvija	286,5	277,8	n.p.	52,0	54,6	n.p.	438,3	435,9
Litva	379,4	395,1	n.p.	66,1	68,5	n.p.	797,7	757,5
Luksemburg	235,7	245,4	327,7	64,6	70	74,8	n.p.	1230,0
Madžarska	272,7	324,3	333,4	32,3	66,1	50,9	n.p.	883,0
Nemčija	326,1	336,7	338,9	73,5	75	75,5	745	770,6
Poljska	220,0	243,3	229,0	30,4	29,0	37,0	537,3	548,8
Portugalska	265,1	269,3	n.p.	37,0	38,0	n.p.	355,3	347
Slovaška	334,8	328,4	331,8	44,3	43,5	43,5	748	679,8
Slovenija	215,3	224,8	229,9	58,3	60,3	59,8	693,4	736,4
Španija	332,6	329,2	340,1	n.p.	n.p.	n.p.	359,4	405
Švedska	307,7	332,9	n.p.	80,6	81,2	n.p.	n.p.	n.p.
Zdr. kraljestvo	195,4	217,7	n.p.	42,9	45,8	n.p.	701,1	793,7

Viri: Eurostat Queen Tree, 2006; za povprečje EU-25: Izbrani zdravstveni kazalniki SZO za Slovenijo in EU (Inštitut za varovanje zdravja), 2006.

Opombe: V tabeli so podatki le za države, za katere smo razpolagali z večino podatkov. ¹Za Slovenijo so v podatku o številu medicinskih sester zajete medicinske sestre z višjo in visoko izobrazbo in zdravstveni tehniki, vključno z babcami.

Slika: Število bolniških postelj na 100.000 prebivalcev v letih 2000 in 2004 v državah EU

Viri: Eurostat Queen Tree, 2006; za povprečje EU-25: Izbrani zdravstveni kazalniki SZO za Slovenijo in EU (Inštitut za varovanje zdravja), 2006.

Opomba: * Leto 2003.

zdravstvenem varstvu prebivalcev Slovenije – Prispevek za Socialne razglede 2006, interno gradivo IVZ, 2006).

Pričakovano trajanje življenja in umrljivost dojenčkov

Podaljševanje pričakovanega trajanja življenja v Sloveniji se nadaljuje. V letu 2005 je doseglo pri moških 74,1 leta, pri ženskah pa 81,3 leta. Razlika med spoloma ostaja visoka zaradi visokih razlik v stopnjah umrljivosti zlasti po 60. letu starosti. V letu 2005 se je pričakovano trajanje življenja moških podaljšalo nekoliko bolj kot pri ženskah zaradi hitrejšega zmanjševanja umrljivosti v starosti 35–44 let ter po 55. letu. Po krajšem zastoju v začetnem obdobju tranzicije se pričakovano trajanje življenja od leta 1994 neprekinjeno podaljšuje. Od leta 1995 se je pri moških podaljšalo za 3,8 leta, pri ženskah pa za 3,5 leta. Razlika med spoloma niha okrog 7,5 leta.

Razlika med pričakovanim trajanjem življenja v Sloveniji in povprečjem EU-25 se je leta 2005 pri moških znižala, pri ženskah pa nekoliko povečala. Povprečno pričakovano trajanje življenja moških v Evropski uniji (EU-25) je bilo leta 2005 (po oceni Eurostat) 75,8 leta (1,7 leta več kot v Sloveniji), pričakovano trajanje življenja žensk pa 81,9 leta (0,6 leta več kot v Sloveniji). Pričakovano trajanje življenja moških je v Sloveniji še naprej nižje kot v starih članicah Evropske unije ter na Malti in v Cipru. Tudi pričakovano trajanje življenja žensk je bilo nižje kot v večini starih članic EU (z izjemo Danske) ter višje kot v večini novih članic (z izjemo Cipra in Malte). Najdaljše pričakovano trajanje življenja moških v EU ima še naprej Švedska (leta 2005 78,4 leta), najdaljše pričakovano trajanje življenja žensk pa Španija (83,9). Najnižje pričakovano trajanje življenja tako moških kot žensk je imela Litva (65,4 oziroma 77,4 leta), kjer se je pričakovno trajanje življenja v letu 2005 znižalo.

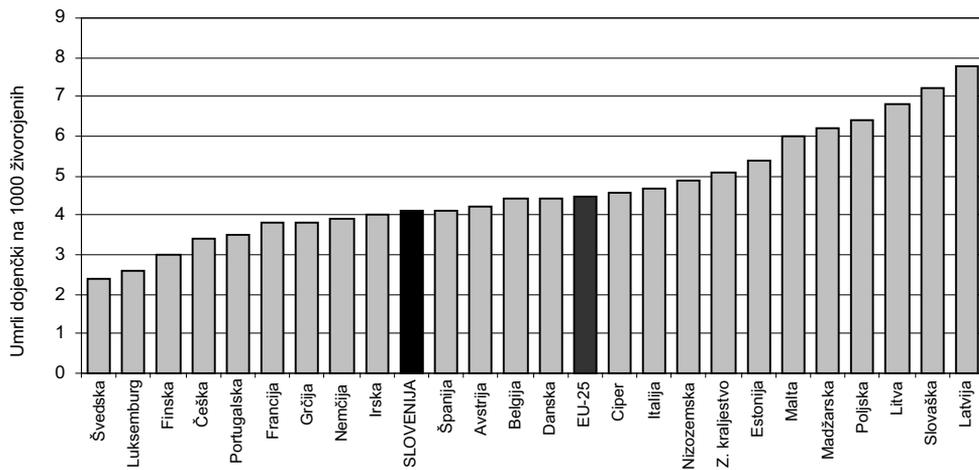
Umrljivost dojenčkov v Sloveniji se je leta 2005 nekoliko povečala, vendar ostaja med najnižjimi v EU. V letu 2005 je umrlo 4,1 dojenčkov do dopolnjenega prvega leta starosti na 1000 živorojenih, kar je 0,4 več kot v letu 2004, ko je umrljivost dojenčkov v Sloveniji dosegla najnižjo raven doslej. Od leta 1980 dalje se je umrljivost dojenčkov v Sloveniji znižala za tri četrtine: od 15,3 v letu 1980 na 5,5 v letu 1995, v drugi polovici devetdesetih let se je gibala med 4,5 in 5,5, po letu 2001 pa okrog 3,9 s tendenco nadaljnega zniževanja. Že od leta 1999 je umrljivost dojenčkov v Sloveniji nižja od povprečja EU-25 z izjemo leta 2000 pa tudi od povprečja EU-15 (glej Tabelo). Najnižjo umrljivost dojenčkov v Evropski uniji ima še naprej Švedska (leta 2005 2,4), najvišjo pa Latvija (7,8). Tako kot v drugih razvitejših državah na zniževanje umrljivosti dojenčkov v Sloveniji vplivajo predvsem specifični preventivni ukrepi na področju prenatalnega in neonatalnega zdravstvenega varstva ter vpliv splošne družbene blaginje.

Tabela: Pričakovano trajanje življenja

	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Pričakovano trajanje življenja moških							
EU-25	72,8	74,4	74,7	75	75,1	n.p.	75,8
EU-15	73,9	75,4	75,7	75,9	76	n.p.	n.p.
Slovenija	70,3	71,9	72,1	72,3	73,2	73,5	74,1
Pričakovano trajanje življenja žensk							
EU-25	79,7	80,8	81,1	81,2	81,2	n.p.	81,9
EU-15	80,4	81,4	81,7	81,7	81,7	n.p.	n.p.
Slovenija	77,4	79,1	79,6	79,9	80,7	81,1	81,3

Vir: Population and social conditions - Population (Eurostat), 2006; Statistične informacije - Prebivalstvo (Statistični urad RS), 1995-2006.

Slika: Umrljivost dojenčkov na 1000 živorojenih, 2005

Vir: Population and social conditions - Population (Eurostat), 2006.

Vključenost v izobraževanje

V Sloveniji je visoka stopnja vključenosti mladih v terciarno izobraževanje. Na stopnje vključenosti prebivalstva v terciarno izobraževanje vplivajo stopnje dokončanja srednjega izobraževanja, višina pričakovane plače zaposlenih diplomantov in druge individualne koristi od izobraževanja, javni izdatki za izobraževanje in pomoči študentom in drugi dejavniki. Število študentov na 1000 prebivalcev je leta 2006 doseglo 57,2 (leta 2005: 56,1), vseh študentov v terciarnem izobraževanju pa je bilo 114.794 (leta 2005: 112.228). Zadnji mednarodno primerljivi podatki so na voljo za leto 2004, takrat smo imeli 52,3 študenta na 1000 prebivalcev (leta 2003: 50,8), kar nas je uvrščalo v zgornjo tretjino držav EU-25. Za Slovenijo je značilno, da je delež študentov, starih do 24 let, v skupnem številu študentov višji od evropskega povprečja (leto 2004: 68,1 %; EU-25: 63,2 %), kar kaže na to, da se pri nas v terciarno izobraževanje v večji meri vključujejo mlajši. Za primerjavo, na Danskem (38,4 %) in Švedskem (41,2 %) je ta delež precej nižji. V obdobju 2000–2005 se je v Sloveniji delež, starih do 24 let, v skupnem številu terciarnih študentov za malenkost znižal (leta 2005 65,0 %, leta 2000: 73,4 %), kar kaže na to, da se vključenost starejših v terciarno izobraževanje povečuje hitreje od vključenosti mlajših.

Slovenija je imela leta 2006 nizek delež prebivalstva v starosti 18–24 let s končano ali nedokončano osnovno šolo ali brez šolske izobrazbe¹, ki niso vključeni v izobraževanje ali usposabljanje². Mladi brez izobrazbe ali z nizko stopnjo izobrazbe so v primerjavi z višje izobraženimi posamezniki bolj izpostavljeni brezposelnosti, revščini in socialni izključenosti, manjše pa so tudi njihove možnosti za nadaljevanje izobraževanja na višjih stopnjah izobraževanja. Slovenija je imela leta 2006 5,2 %³ prebivalstva, starega 18–24 let, s končano ali nedokončano osnovno šolo ali brez šolske izobrazbe, ki niso vključeni v izobraževanje. To je bistveno manj od povprečja EU-25 (leto 2005: 15,1 %) in najmanj v primerjavi z ostalimi državami EU-25, vendar pa se je omenjeni delež v primerjavi z letom 2005 povečal (4,3 %).

Tudi vključenost prebivalstva v starosti 15–24 let v vse ravni izobraževanja je v Sloveniji med najvišjimi v EU-25 in se še povečuje. Po zadnjih razpoložljivih podatkih za leto 2004 je bilo v Sloveniji v izobraževanje vključenih 67,6 % prebivalstva v starosti 15–24 let (EU-25: 60,5 %). S tem smo se uvrščali med vodilne države EU-25 (glej Tabelo), za vodilno Finsko pa zaostajali le za 2,2 o.t. Tega leta se je v primerjavi z letom 2003 vključenost, podobno kot v drugih državah EU-25, še malenkostno povečala (za 0,7 o.t.). V obdobju 2000–2004 se je v Sloveniji delež vključenih v izobraževanje v starosti 15–24 let povečal bolj kot v povprečju EU-25 (leta 2000: Slovenija: 59,3 %, EU-25: 56,4 %). Visok delež vključenih v izobraževanje je sicer značilen za večino novih članic EU, stopnja vključenosti je v povprečju EU-10 višja kot v EU-25. Na visoko vrednost kazalnika v Sloveniji vpliva tudi visoka vključenost mladih v terciarno izobraževanje. Sicer pa se v vključenosti prebivalstva v starosti 15–24 let v izobraževanje pojavljajo razlike glede na spol: podobno kot v drugih državah EU-25 je tudi v Sloveniji vključenost žensk v izobraževanje višja od vključenosti moških (glej Sliko). Tako smo s 73,0 % žensk starih 15–24 let, vključenih v vse ravni izobraževanja vodilna država EU-25. Delež moških, vključenih v izobraževanje v isti starosti, je precej nižji in je leta 2004 znašal 62,9 %, kar nas uvršča na osmo mesto med državami EU-25. Posledica visoke stopnje

¹ Po ISCED 1997 je to dosežena stopnja izobrazbe ISCED 2 ali nižja.

² Indikator imenujemo tudi zgodnja opustitev izobraževanja.

³ Nezanosljivi podatki.

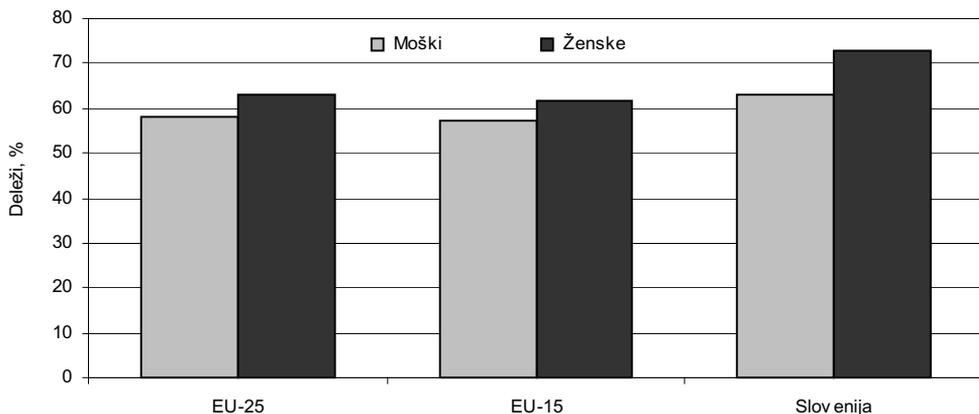
vklučenosti mladih (vse ravni) izobraževanja v Sloveniji je visok delež prebivalstva v starosti 20–24 let, ki ima končano vsaj srednjo šolo. Leta 2005 je dosegel 90,5 %, prav tako leta 2004 in je med najvišjimi v EU-25 ter precej višji od evropskega povprečja (leto 2005: 77,5 %; leto 2004: 77,1 %).

Tabela: Prebivalstvo, staro 15–24 let, vključeno v vse ravni izobraževanja, v %, 1998–2004

	1998	2000	2001	2002	2003	2004
EU-25	n.p.	56,4	57,7	58,7	59,1	60,5
EU-15	55,5	57,2	57,3	58,1	58,2	59,5
EU-10	n.p.	53	59,1	61,2	62,7	64,5
Avstrija	49,9	50,9	51,3	50,4	50,4	51,9
Belgija	n.p.	65,3	65,3	65,9	67,6	68,3
Ciper	n.p.	37	37,5	39,2	42,1	42,3
Češka	44,7	47,9	52	55,1	56,2	59,2
Danska	56,9	58,4	61,9	61	62,8	66
Estonija	n.p.	60,7	62,1	63	62,5	63
Finska	63,9	67,5	68,3	68,3	69,4	69,8
Francija	61,8	61,7	60,9	60	60,1	60
Grčija	51,3	53,6	52,3	57,6	58,1	61,6
Irska	54,6	54,3	54,6	54,7	55,2	58,5
Italija	46,4	46,9	48,1	50,9	53	54
Latvija	50	55,4	59,3	62,1	62,9	64,8
Litva	50,9	60,1	64,1	66	68	69,1
Luksemburg	n.p.	40,8	43,1	43,2	43,6	44,4
Madžarska	46,4	50,1	51,6	54	56,5	59,7
Malta	n.p.	37,1	37,1	37,8	40,4	42,7
Nemčija	61,7	62,8	63	63,2	63,5	64,4
Nizozemska	61,4	62,7	63,1	62,4	62,4	63,5
Poljska	57,6	61,6	64,3	66,1	67,3	68,6
Portugalska	50,7	51,1	52,4	51,5	51,4	51,8
Slovaška	n.p.	n.p.	46	47,2	49,4	52,1
Slovenija	53,6	59,3	62,7	65,2	66,9	67,6
Španija	55,6	56,2	55,6	54,7	53,9	54,6
Švedska	61,5	64,5	64,7	65,2	66,1	67,5
Združeno kraljestvo	48,5	54,2	53,9	56,6	54,7	57,7

Vir: Population and social condition - Education and training (Eurostat), 2006.

Slika: Vključenost prebivalstva v starosti 15–24 let v vse ravni izobraževanja, Slovenija in EU, po spolu, 2004

Vir: Population and social condition – Education and training (Eurostat), 2006.

Zadovoljstvo z življenjem

Zadovoljstvo z življenjem je sintetičen, večplasten kazalnik kakovosti življenja oziroma osebne blaginje. Merimo ga z odgovori na vprašanje, kako so ljudje zadovoljni s svojim življenjem (Poročilo o razvoju 2006). Zadovoljstvo z življenjem je pomemben kazalnik preteklih in sedanjih življenjskih razmer posameznika. V Sloveniji ga merimo s pomočjo raziskav Slovenskega javnega mnenja (SJM)¹, mednarodne podatke pa črpamo iz Evropske družboslovne raziskave (ESS)².

Zadovoljstvo z življenjem se je v Sloveniji v obdobju 1994–2004 (zadnji primerljivi podatki) postopno nekoliko izboljšalo. V obdobju 1995–2000 je bilo z življenjem »zadovoljnih« in »dokaj zadovoljnih« okoli 80 % prebivalcev (gl. Poročilo o razvoju 2006). Če pa ljudje svoje življenje ocenjujejo s številčno lestvico, jih je leta 1995 na lestvici od 0 do 10 (11-stopenjska lestvica) svoje življenje ocenilo z oceno 7 ali več 50,1 % (64,6 % z oceno 6 ali več), leta 2004 pa je oceno 7 ali več izbralo 63,2 % ljudi, oceno 6 ali več pa 71,6 %. Po podatkih ESS so Slovenci svoje življenje leta 2002 ocenili z oceno 6,6, leta 2004 pa z oceno 6,9.

Slovenija je bila leta 2004, primerjalno gledano, v skupini držav, vključenih v ESS, blizu sredine razprtosti³. Tudi ob meritvi 2004 je razpon ocen med državami precejšen. Še vedno je najvišje v skandinavskih državah, nižje pa v postsocialističnih državah⁴ in v južni Evropi. S svojim življenjem so najbolj zadovoljni Islandci in Danci (8,5), sledijo Švicarji (8,1) in Finci (8,0). Najmanj so z življenjem zadovoljni Ukrajinci (4,4), sledijo Slovaki (5,6), Portugalci in Madžari (5,7), Estonci (5,9), Poljaki (6,2). Slovenci se z oceno 6,9 uvrščamo na 14. mesto med 24 vključenimi državami, kar je najvišje med vključenimi post-socialističnimi državami. S svojim življenjem kot celoto smo zadovoljni bolj kot npr. Francozi, Čehi in Nemci, a manj kot Britanci, Španci in Belgijci (gl. Slika).

Z zadovoljstvom je pomembno povezana tudi samoocena zdravja. Samoocena zdravja je pomemben kazalnik, ki (na splošni ravni) označuje in prikazuje zmožnost ljudi za opravljanje družbenih vlog (gl. Poročilo o razvoju 2006). Slovenska raziskava (gl. Bernik, 2004) je namreč pokazala, da ima med opazovanimi dejavniki največji vpliv na zadovoljstvo z življenjem samoocenjeno zdravje. Osebe, ki se čutijo zdrave, so srečnejše od tistih, ki s svojim zdravjem niso zadovoljne.

Samoocena zdravja v Sloveniji je bila leta 2004 v primerjavi z drugimi evropskimi državami nizka. Po meritvah 2004 je svoje zdravje ocenilo kot zelo dobro in dobro

¹ Projekt izvaja Center za proučevanje javnega mnenja in množičnih komunikacij pri Fakulteti za družbene vede v Ljubljani. Anketa SJM se izvaja v obliki osebnega intervjuja. Vzorec je narejen po slučajnem izboru iz Registra prebivalcev s stalnim bivališčem v Sloveniji za prebivalstvo Slovenije od vključno 18. leta starosti naprej. Velikost vzorca se giblje med 1.000 in 1.100 realiziranih enot.

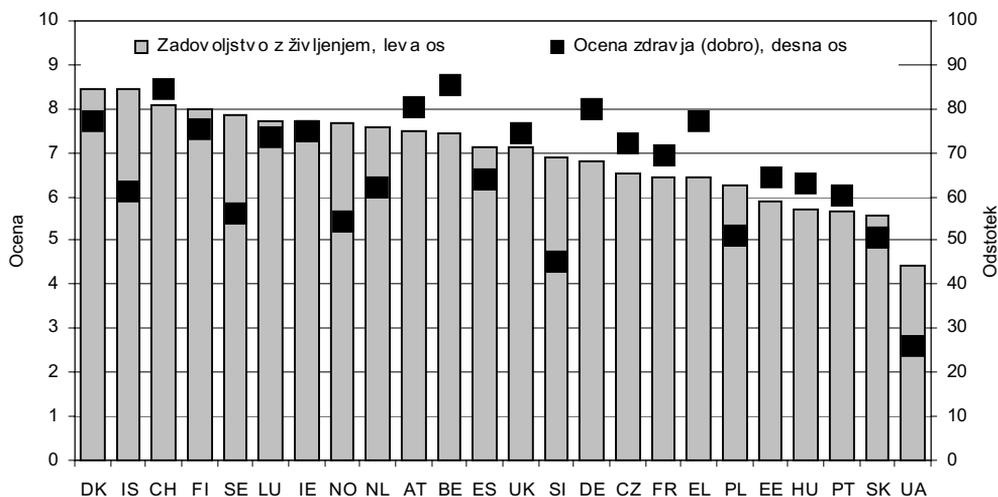
² Evropsko družboslovno raziskavo (European Social Survey) v Sloveniji izvaja CJMMK. Prva meritev je potekala leta 2002, vključenih je bilo 22 držav, v drugo leta 2004 pa je bilo vključenih 25 držav (dodani podatki za Slovaško, Estonijo, Ukrajino, Islandijo in Turčijo, ki smo jo izključili iz analize; Izrael in Italija v ESS 2004 nista sodelovali). Enota opazovanja je država, vzorec (N) je 45.681 oseb od 18. leta starosti dalje.

³ To poleg ESS kažejo tudi Kvaliteta življenja v razširjeni Evropi iz leta 2002 (vključenih 28 držav) in raziskava Vrednotni sistemi državljanov in socioekonomske razmere: Odnos do demokracije in širitev EU, izvedena v letih 2000 in 2001.

⁴ Poleg Slovenije so vključene še Češka, Slovaška, Poljska, Madžarska, Estonija in Ukrajina.

nekoliko manj Slovencev kot ob meritvi 2002, in sicer 54,2 % (2002: 56,4 %), nekaj več pa kot zadovoljivo (33,8 %, 2002: 31,8 %). Kot slabo in zelo slabo jih je svoje zdravje ocenilo 12,0 % (2002: 11,8 %). Kot zelo dobro ga ocenjuje 15,2 % Slovencev, kot zelo slabo pa 1,8 %. S svojim zdravjem so najbolj zadovoljni Irski in Švicarji: okoli 85 % jih ocenjuje zdravje kot zelo dobro in dobro (kar je približno 5 o. t. manj kot ob meritvi 2002), kot zelo dobro ga oceni največ Ircev (43,8 %) in Grkov (42,7 %). S svojim zdravjem so najmanj zadovoljni prebivalci postsocialističnih držav in Portugalci. Z zdravjem so najbolj nezadovoljni v Ukrajini in na Madžarskem, kjer ga je kot zelo slabo ocenilo 4,0 % oziroma 3,5 % prebivalcev. Ocene zdravja so visoke predvsem v državah z visokim bruto domačim proizvodom in ugodnimi gospodarskimi gibanji.

Slika: **Zadovoljstvo z življenjem¹ in ocena zdravja², države, vključene v Evropsko družboslovno raziskavo (ESS), 2004**

Vir: Evropska družboslovna raziskava, podatkovna baza 2004.

Opomba: ¹Vprašanje se je glasilo: »V celoti gledano, kako zadovoljni ste sedaj s svojim življenjem?« Povprečna vrednost, lestvica 0–10 (0 zelo nezadovoljen, 10 zelo zadovoljen). ²Vprašanje se je glasilo: »Kako bi na splošno ocenili svoje zdravje?« 'Dobro' je seštevek odgovorov 'zelo dobro' in 'dobro'.

Zaupanje institucijam in drugim ljudem

Zaupanje je pričakovanje o ravnanju ljudi in institucij; je predpogoj sodelovanja v družbi, kazalnik legitimnosti institucij in socialnega kapitala na makro ravni. Zaupanje spremljamo z odgovori na vprašanja o pričakovanem ravnanju ljudi in institucij (gl. Poročilo o razvoju 2006). Ti odražajo (neposredne ali posredovane) izkušnje ljudi o ravnanju drugih in institucij. V Sloveniji zaupanje spremljamo s pomočjo raziskav Slovenskega javnega mnenja (SJM), mednarodne podatke pa črpamo iz Evropske družboslovne raziskave (ESS)¹.

Čeprav se je ocena zaupanja drugim med ESS meritvama leta 2002 in 2004 nekoliko zvišala, smo tudi po meritvah leta 2004 v skupini držav z izrazitim nezaupanjem. Slovenci drugim ne zaupamo ravno; z oceno 4,13 (2002: 3,98) spadamo v skupino držav z najmanj pozitivnimi kolektivnimi pričakovanji glede ravnanja ljudi. V skupino nizkega zaupanja se uvrščamo skupaj z dvema mediteranskima državama in še tremi postsocialističnimi. Zaupanje je namreč najnižje na Poljskem (3,6), v Grčiji (3,8) in na Portugalskem (3,9). Zaupanje v druge je bilo ob meritvah 2004 najvišje v skandinavskih deželah (med 6 in 7); čeprav nižje kot v 2002 je še vedno največje na Danskem (6,8), Norveškem (6,6) in Finskem (6,5).

Tudi solidarnost ni nikjer visoka; podoba egoističnega in nesolidarnega okolja je najbolj očitna v vzhodni in južni Evropi. V kontekstu merjenja zaupanja in sodelovanja so pomembne še ocene solidarnosti. Solidarnost najnižje ocenjujejo na Poljskem in v Grčiji (3,2) ter na Slovaškem (3,7). Med postsocialističnimi državami je solidarnost najvišje ocenjena v Estoniji (4,7), Slovenija je z oceno 4,4 (2002: 4,2) med vsemi vključenimi državami na 16. mestu. Najvišje ocene so na Irskem in v skandinavskih državah (gl. Tabela), a se tudi tam gibljejo med 5,7 in 6,2.

Tudi po meritvah ESS leta 2004 je zaupanje institucijam v Sloveniji še vedno nizko. Čeprav nekoliko manj kot ob ESS meritvi leta 2002, smo Slovenci tudi leta 2004 najbolj zaupali policiji (4,7; 2002: 4,9), najmanj pa politikom (3,1 ob obeh meritvah) in političnim strankam² (3,2). Vzorec izražanja zaupanja je podoben ostalim vključenim državam, katerih prebivalci so med sedmimi institucijami – parlament, policija, pravni sistem, politiki, politične stranke, Evropski parlament in OZN – tudi ob meritvah 2004 najbolj zaupali policiji³, najmanj pa politikom. Policiji so najbolj zaupali prebivalci skandinavskih držav – najbolj na Finskem (7,96), Danskem (7,9) in Islandiji (7,3), v postsocialistični skupini držav pa so se ocene gibale med 3,3 v Ukrajini oziroma 4,2 na Češkem in 4,7 v Sloveniji. Zaupanje politikom in političnim strankam je najvišje na Danskem (okoli 5,6), najnižje na Poljskem (oboje okoli 1,9) in Portugalskem (okoli 2,1). Sledi zaupanje v parlament in nato v pravni sistem, kjer je razpon razlik v izraženem zaupanju drugi največji za policijo.

¹ Gl. indikator *Zadovoljstvo z življenjem*.

² Zaupanje političnim strankam v meritev 2002 ni bilo vključeno.

³ Policija je obenem institucija z največjim razponom ocen in institucija, ki na 11-stopenjski lestvici doseže tudi najvišjo oceno.

Tabela: Zaupanje institucijam¹ in drugim ljudem², 2004, države, vključene v Evropsko družboslovno raziskavo (ESS), povprečje ocen (lestvica 0–10)

	Zaupanje							Solidarnost
	Parlamentu	Pravnemu sistemu	Policiji	Politikom	Političnim strankam	EP	Drugim ljudem	
Avstrija	4,77	5,83	6,18	3,25	3,40	4,02	5,18	5,29
Belgija	4,68	4,83	5,78	4,24	4,29	4,98	4,79	4,43
Češka	3,19	3,72	4,23	2,73	2,74	4,38	4,28	4,15
Danska	6,29	7,21	7,94	5,59	5,65	4,83	6,76	6,02
Estonija	4,19	4,91	5,69	3,31	3,09	4,87	5,18	4,73
Finska	6,01	6,90	7,96	4,88	5,00	5,00	6,52	5,71
Francija	4,27	4,77	5,66	3,49	3,40	4,31	4,53	4,52
Grčija	4,69	5,38	6,03	3,59	3,51	5,34	3,82	3,18
Irska	4,71	5,21	6,59	3,92	3,97	5,37	5,84	6,24
Islandija	5,92	6,01	7,28	4,97	4,89	5,29	6,37	6,22
Luksemburg	5,76	6,14	6,47	5,18	4,97	5,22	5,02	4,73
Madžarska	3,63	4,43	5,17	2,68	2,71	5,22	4,11	3,99
Nemčija	4,21	5,54	6,48	3,23	3,18	4,18	4,82	4,80
Nizozemska	4,67	5,50	5,97	4,69	4,80	4,61	5,84	5,39
Norveška	5,42	6,35	7,13	4,24	4,34	4,55	6,63	5,99
Poljska	2,40	3,01	4,58	1,92	1,89	4,26	3,59	3,18
Portugalska	3,72	3,94	5,06	2,06	2,09	4,04	3,92	3,94
Slovaška	3,05	3,58	4,35	2,53	2,66	4,74	4,02	3,73
Slovenija	4,13	3,85	4,71	3,10	3,21	4,53	4,13	4,36
Španija	5,09	4,72	5,91	3,68	3,67	5,05	4,89	4,21
Švedska	5,35	5,77	6,49	4,19	4,40	3,95	6,05	5,91
Švica	5,52	6,14	6,86	4,77	4,64	4,61	5,71	5,52
Ukrajina	4,80	3,91	3,30	3,74	3,61	4,83	4,45	3,82
Združeno kraljestvo	4,29	5,12	6,12	3,59	3,68	3,55	5,18	5,64

Vir: Evropska družboslovna raziskava, podatkovna baza 2004.

Opombe: ¹Vprašanje se je glasilo: 'Koliko vi osebno zaupate vsaki od naslednjih ustanov?' 0 pomeni, da ustanovi sploh ne zaupate, 10 pa, da ji povsem zaupate. ²Vprašanje o zaupanju drugim se je glasilo: 'Če govorimo na splošno, ali bi rekli, da večini ljudi lahko zaupamo, ali menite, da je treba biti z ljudmi previden?' 0 pomeni, da je treba biti z ljudmi previden, 10 pa, da večini ljudi lahko zaupamo. Vprašanje o solidarnosti se je glasilo: 'Ali bi rekli, da so ljudje večinoma pripravljeni pomagati drugim ali pa večinoma gledajo predvsem nase?' 0 pomeni, da drugi večinoma gledajo predvsem nase, 10 pa, da so večinoma pripravljeni pomagati drugim. EP - Evropski parlament.

Peta prioriteta:

Povezovanje ukrepov za doseganje trajnostnega razvoja

- Energetska intenzivnost
- Obnovljivi viri energije
- Emisijsko intenzivne industrije
- Delež cestnega v blagovnem prometu
- Intenzivnost kmetovanja
- Intenzivnost poseka lesa
- Komunalni odpadki
- Indeks starostne odvisnosti
- Stopnja rodnosti
- Selitveni koeficient
- Medregionalne razlike v BDP
- Medregionalne razlike v brezposelnosti
- Izdana gradbena dovoljenja
- Poraba gospodinjstev za kulturo

Energetska intenzivnost

Poraba energije na enoto BDP je eden ključnih kazalnikov trajnostnega razvoja, ki v časovni dinamiki kaže uspešnost razhajanja rasti porabe energije od gospodarske rasti. Višje gospodarske rasti naj ne bi več dosegali s povečevanjem porabe energije, ampak po možnosti celo brez njene rasti. Tako usmeritev podpira razvoj gospodarstva v smeri večjega deleža storitvenih dejavnosti in dejavnosti z visoko dodano vrednostjo ter varčna raba energije.

Slovenija ima relativno visoko energetska intenzivnost, saj v EU le sedem držav porabi več energije na enoto BDP. Slovenija je v letu 2005, za BDP v višini milijon EUR v stalnih cenah leta 1995 potrebovala 325,1 toe¹ (ton naftnih ekvivalentov) primarne energije, v letu 2004, za katero so na voljo zadnji podatki za države EU, pa 329,2 toe. V EU pa so istega leta tolikšen proizvod ustvarili z dosti manj, le z 204,9 toe porabljene energije². Tako smo za enako ustvarjeno vrednost BDP porabili za 60,7 % več energije kot v povprečju porabijo države EU. Razlike v energetska intenzivnosti med državami so velike; najbolj energetska varčna Danska ima skoraj desetkrat nižjo intenzivnost kot najbolj energetska potratna Estonija (gl. Sliko).

Visoko slovensko energetska intenzivnost lahko pripišemo relativno nizkemu BDP na prebivalca glede na povprečje EU ter visokemu deležu industrije. Slovenija je po porabi energije na prebivalca blizu povprečja EU (v letu 2004 je zaostajala le za 6,2 %). Podobno, le malo višjo porabo na prebivalca imata na primer Danska in Irska, ki imata okoli 2,8-krat višji BDP na prebivalca od Slovenije, zato je njuna energetska intenzivnost bistveno nižja. Slovenija je imela v letu 2004 za 42,3 % nižji BDP (merjeno v tekočih EUR) na prebivalca od povprečja EU. Vse nove članice EU razen Malte in Cipra, ki imajo še dosti večjo energetska intenzivnost od naše, precej zaostajajo tudi po BDP na prebivalca. Na visoko intenzivnost porabe energije deloma vpliva tudi gospodarska struktura. Tako imamo v Sloveniji med državami EU skoraj najvišji delež predelovalnih dejavnosti, med njimi pa tudi visok delež papirne, kemične, nekovinske in kovinske dejavnosti, torej dejavnosti, ki za svojo proizvodnjo porabijo nadpovprečno veliko energije. Omenjene štiri dejavnosti skupaj so v letu 2005 v Sloveniji ustvarile 41,3 % dodane vrednosti predelovalne industrije, njihov delež v porabi energije pa je bil precej višji, 71,6-odstoten³.

Slovenska energetska intenzivnost se znižuje hitreje kot v EU, vendar počasi glede na velik zaostanek. V obdobju 1995–2004 se je energetska intenzivnost v Sloveniji znižala za 17,2 % (za 2,1 % povprečno letno), v EU pa za 11,1 % (za 1,3 % povprečno letno). V zadnjih petih letih do leta 2005 se je dinamika zniževanja nekoliko upočasnila in je znašala le 4,9 % (1,0 % povprečno letno), predvsem zaradi zastoja v letu 2001, ko je rast porabe energije močno presejala rast bruto domačega proizvoda. V letu 2005 se je znižala za 1,3 % (rast BDP je znašala 4,0 %, porabe energije pa 2,7 %). V strukturi porabe se je najbolj, za 7,7 %, povečala raba nuklearne energije, za 3,3 % raba zemeljskega plina, za 2,7 % raba naftnih proizvodov in za 1,5 % raba biomase in odpadkov. Neto izvoz elektrike je bil za več kot polovico nižji, za 0,3 % manj pa smo porabili trdnih goriv ter za 15,5 % manj hidroenergije.

¹ Za leto 2005 je v izračunu upoštevan podatek SURS o BDP v cenah 1995 in porabi energije.

² Eurostat, Structural Indicators.

³ Izračun na osnovi podatkov SURS, SI-STAT, Nacionalni računi, Poraba energentov in zaloge v rudarstvu, predelovalnih dejavnostih in gradbeništvu.

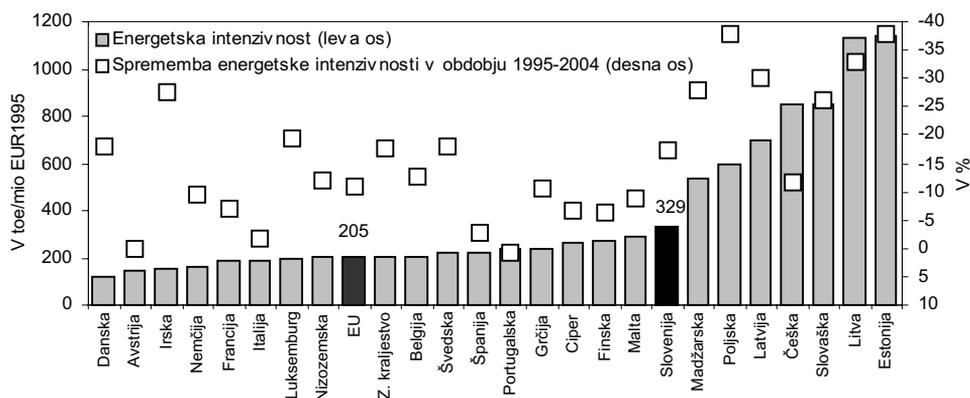
Naglo zniževanje energetske intenzivnosti ni vezano samo na države z zelo visoko intenzivnostjo. Tako je na primer Češka v obdobju 1995–2004 znižala energetske intenzivnosti le za 11,8 % in je le-ta ostala več kot štirikrat višja od povprečja EU. Po drugi strani pa je Irska, ki je imela leta 1995 že podpovprečno energetske intenzivnosti, do leta 2004 omenjeni kazalec izboljšala še za 27,7 %.

Tabela: Energetska intenzivnost (poraba primarne energije na enoto BDP), v toe/mio EUR₁₉₉₅

	1995	2000	2001	2002	2003	2004
EU-25	230,4	208,8	209,7	206,5	207,6	204,9
Avstrija	145,8	134,4	142,8	139,9	149,0	146,1
Belgija	238,6	236,1	228,1	213,6	217,4	208,2
Ciper	281,0	282,3	274,4	269,9	287,9	261,8
Češka	965,8	888,4	883,9	875,8	891,2	851,8
Danska	146,9	125,0	126,6	123,8	126,1	120,3
Estonija	1835,2	1214,8	1273,0	1153,2	1179,1	1140,2
Finska	290,6	260,1	263,8	272,2	280,1	272,1
Francija	199,7	186,6	188,3	186,1	188,5	185,5
Grčija	268,5	263,6	260,6	258,0	247,8	240,4
Irska	217,0	175,1	172,5	166,1	155,2	156,9
Italija	192,4	186,9	184,0	184,1	189,2	189,1
Latvija	994,4	756,0	816,5	750,3	725,1	696,3
Litva	1691,7	1208,4	1256,8	1272,7	1194,8	1135,6
Luksemburg	241,2	186,6	190,7	196,7	181,8	194,3
Madžarska	740,6	600,5	588,6	579,6	566,6	534,1
Malta	320,2	303,2	266,6	263,9	284,2	292,4
Nemčija	175,2	159,7	162,5	158,7	161,0	158,8
Nizozemska	231,2	198,5	200,7	201,1	202,2	203,2
Pojlska	962,8	680,2	673,5	654,2	623,1	596,6
Portugalska	237,3	241,5	243,9	254,7	234,7	239,6
Slovaška	1155,4	955,9	1015,8	976,0	929,6	854,3
Slovenija	397,3	341,7	349,6	344,6	341,1	329,2
Španija	228,7	227,0	225,4	226,3	219,7	222,5
Švedska	265,5	215,0	228,9	224,3	217,1	217,5
Združeno kraljestvo	251,5	227,3	223,7	214,5	212,1	207,2

Vir: Structural indicators (Eurostat), 2006.

Slika: Poraba primarne energije na enoto BDP v Sloveniji in državah EU v letu 2004 in sprememba energetske intenzivnosti med letoma 1995 in 2004 v teh državah

Vir: Structural indicators (Eurostat), 2006.

Obnovljivi viri energije

Večja raba obnovljivih virov energije omogoča varčnejšo rabo omejenih zalog fosilnih goriv in je okolju priaznejša. Obstajajo številne ocene, kolikšne so zaloge fosilnih goriv v svetu. Največkrat navajajo, da naj bi zaloge nafte pošle prej kot v 50 letih, zaloge plina prej kot v 70 letih, zaloge premoga pa naj bi zadoščale za nekaj več kot 200 let. Z večjo rabo obnovljivih virov lahko obdobje do končne izrabe fosilnih goriv, ki pomenijo v svetovni porabi virov energije prek 85 %¹, podaljšamo. Hkrati ima raba obnovljivih virov energije manjši negativen vpliv na okolje, kar se nanaša zlasti na izpuste CO₂, medtem ko je z vidika umeščanja energetskih objektov v prostor tudi pri obnovljivih virih dosti zadržkov.

Primerjalno gledano ima Slovenija med viri energije visok delež obnovljivih virov. V letu 2005 je njihov delež² v celotni porabi primarne energije v Sloveniji znašal 10,7 %³, v letu 2004, ko so na voljo zadnji podatki za države EU, pa 11,6 %, kar je skoraj dvakrat toliko kot v EU, kjer je dosegel 6,3 %. Raba obnovljivih virov po državah je različna, višje deleže teh virov od Slovenije pa ima šest držav EU (gl. Tabela).

V EU biomasa in odpadki pomenijo dve tretjini obnovljivih virov, v Sloveniji pa malo manj, saj imamo relativno visok delež hidroenergije. Struktura obnovljivih virov energije je bila v letu 2004 v EU naslednja: 66,0 % biomasa in odpadki, 23,9 % hidroenergija, 4,9 % geotermalna energija, 4,6 % energija vetra in 0,7 % sončna energija. V Sloveniji je delež biomase in odpadkov znašal 57,2 %, delež hidroenergije pa 42,8 % (v letu 2005 sta bila deleža 62,0 % in 38,0 %). Po deležu hidroenergije se je Slovenija v letu 2004 med državami EU uvrstila takoj za prvima dvema, Slovaško (47,9 %) in Avstrijo (46,3 %). Od leta 1995 do leta 2004 se je celotna poraba energije v EU povečala za 10,6 %, v Sloveniji pa za 17,1 %, poraba obnovljivih virov pa se je v EU okrepila za 36,1 % in pri nas za 51,7 %. Med obnovljivimi viri se je v EU najbolj, za 22,1 milijona toe (za 44,2 %), povečala poraba biomase in odpadkov, raba vetrne energije za 4,7 milijona toe (za več kot 14-krat), raba geotermalne energije za 1,9 milijona toe (za 55,7 %) in raba sončne energije za 0,5 milijona toe (za 2,7-krat), raba hidroenergije pa se je za malenkost znižala, in sicer za 0,2 milijona toe (za 0,6 %). V Sloveniji se je raba biomase povečala za 207 tisoč toe (za 78,7 %), raba hidroenergije pa za približno trikrat manj, oziroma za 73 tisoč toe (za 26,2 %)⁴. Sončna energija v statističnih podatkih ni zajeta, vendar so opazni pozitivni trendi (v letu 2005 pet novih sončnih elektrarn). Le v nekaterih državah, kot so Italija, Danska in Ciper, je raba geotermalne, vetrne in sončne energije pomemben vir energije (gl. Sliko), drugod pa prevladuje raba biomase in hidroenergije.

V Sloveniji je delež obnovljivih virov zaradi obilice hidroenergije zelo odvisen od vremenskih razmer, v zadnjih letih pa ne izkazuje izrazitega trenda. Zaradi v zadnjem času vse pogostejših sušnih let se raba hidroenergije ob nihanjih celo nekoliko zmanjšuje, na drugi strani pa raba biomase narašča zelo počasi. Tako je bil na primer delež obnovljivih virov v letu 2003 relativno skromen (10,3 %), saj je proizvodnja hidroelektrarn za 20,5 % zaostala za predvideno⁵, v letu 2004 pa visok (11,6 %), ko je proizvodnja hidroelektrarn za 8,7 % presegla predvideno. V letu 2005 je delež obnovljivih virov spet upadel na 10,7 %, proizvodnja hidroelektrarn je bila za 11,3 % nižja od predvidene, raba biomase in odpadkov pa se je glede na leto 2004 povečala le za 1,5 %.

¹ World Energy Outlook (IEA), 2004.

² New Cronos database – Environment and energy (Eurostat), 2006; izračuni UMAR.

³ SI-STAT – energetika (SURSTAT), 2006; izračuni UMAR.

⁴ Raba hidroenergije v obdobju 1995–2005 se je manj povečala, za 19 tisoč toe (za 6,8 %).

⁵ Elektroenergetska bilanca RS (ELES), razl. št.; predvidena proizvodnja upošteva dolgoletno povprečne vodostaje.

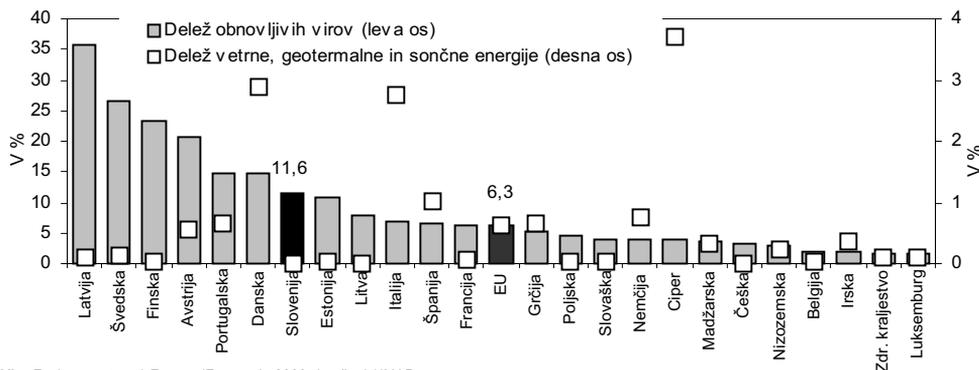
Cilj EU, da podvoji delež rabe obnovljivih virov, bo v nekaj letih težko dosegljiv, Slovenija pa ima še neizkoriščene možnosti pri izrabi teh virov. Zaradi doseganja kjotskih ciljev si je EU zadala ambiciozen cilj povečanja deleža rabe obnovljivih virov do leta 2010 na 12 %. V Sloveniji delež rabe obnovljivih virov ne odstopa močno od tega cilja, zvišal pa naj bi se predvsem po izgradnji verige hidroelektrarn na reki Savi. S tem bo slovenski hidropotencial približno polovično izkoriščen. Nadaljnje možnosti za povečanje rabe biomase pa Sloveniji omogoča velika pokritost z gozdovi.

Tabela: Delež porabe obnovljivih virov v celotni porabi primarne energije, v %

	1995	2000	2001	2002	2003	2004
EU-25	5,1	5,6	5,8	5,7	6,0	6,3
Avstrija	22,0	22,7	21,8	22,2	19,5	20,7
Belgija	1,4	1,3	1,5	1,5	1,9	2,1
Ciper	2,1	1,9	1,8	1,9	1,6	3,9
Češka	1,5	1,5	1,7	2,1	2,7	3,1
Danska	7,6	10,7	11,2	12,1	13,1	14,6
Estonija	9,1	11,0	10,6	10,5	9,6	10,8
Finska	21,3	24,0	22,7	22,2	21,2	23,4
Francija	7,5	6,8	6,9	6,2	6,3	6,3
Grčija	5,3	5,0	4,6	4,7	5,1	5,1
Irska	1,5	1,8	1,8	1,9	1,8	2,1
Italija	4,8	5,2	5,5	5,3	5,9	6,8
Latvija	27,3	34,4	34,3	34,7	33,2	35,9
Litva	5,7	9,0	8,5	8,0	7,8	8,0
Luksemburg	1,4	1,6	1,3	1,4	1,4	1,6
Madžarska	2,4	2,1	1,9	3,4	3,5	3,7
Malta	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.
Nemčija	1,9	2,9	3,0	3,4	3,5	4,0
Nizozemska	1,2	2,1	2,1	2,2	2,6	2,9
Poljska	3,9	4,2	4,5	4,6	4,5	4,7
Portugalska	13,3	12,9	15,7	14,0	17,1	14,9
Slovaška	2,8	2,8	4,0	3,8	3,3	4,0
Slovenija	8,9	12,3	11,5	11,0	10,3	11,6
Španija	5,5	5,7	6,6	5,5	7,2	6,4
Švedska	26,1	31,6	28,7	27,0	26,3	26,6
Združeno kraljestvo	0,9	1,1	1,1	1,3	1,4	1,6

Vir: Environment and Energy (Eurostat), 2006.

Slika: Skupni delež porabe obnovljivih virov¹ in delež porabe vetrne, geotermalne in sončne energije v celotni porabi primarne energije v državah EU v letu 2004

Vir: Environment and Energy (Eurostat), 2006; izračuni UMAR.
Opomba: ¹Vetrna, geotermalna in sončna energija niso zajete.

Emisijsko intenzivne industrije

Potem ko se je v letu 2005 prehitavanje rasti proizvodnje emisijsko intenzivnih industrij¹ upočasnilo, podatki za leto 2006 spet kažejo znatno hitrejšo rast od povprečja predelovalnih dejavnosti. Skupni obseg proizvodnje emisijsko intenzivnih industrij, to je sektorjev, ki se po intenzivnosti škodljivih emisij (v zrak, vodo, zemljo) na enoto proizvoda najslabše uvrščajo², je v Sloveniji v letih 1999–2004 naraščal povprečno letno skoraj dvakrat hitreje (6,0 %) kot v povprečju v celotnih predelovalnih dejavnostih (3,1 %). Razlika se je povečevala vse do leta 2003, ko je znašala največ v obravnavanem obdobju (6 odstotnih točk). V letu 2004 se je zmanjšala na 2,4 odstotne točke, v letu 2005 pa na 0,5 odstotne točke. Podatki za leto 2006 pa spet kažejo, da je bila rast v emisijsko intenzivnih industrijah precej hitrejša (za 3,8 odstotne točke) od povprečja predelovalnih dejavnosti. Posledično je delež dodane vrednosti (DV) emisijsko intenzivnih industrij v DV predelovalnih dejavnosti po letu 1999 pričel naraščati. Relativno skromnim porastom tega deleža v letih 2001 in 2002 (za 0,1 oz 0,2 odstotne točke) je v letu 2003 sledilo izrazitejše povečanje (za 1,9 odstotne točke). V letu 2005 so emisijsko intenzivne industrije ustvarile 22,8 % DV vseh predelovalnih dejavnosti, kar je 0,4 odstotne točke več kot v letu 2004 in na ravni deleža v letu 2003. Spremenila pa se je struktura, in sicer se je glede na leto 2003 povečal delež proizvodnje kovin za 1,2 strukturne točke, za prav toliko je bil nižji delež proizvodnje kemikalij in kemičnih izdelkov, delež proizvodnje papirja pa se je znižal za 0,1 odstotne točke.

V predelovalnih dejavnosti se je energetska intenzivnost po letu 1994 zmanjševala, vendar se je v zadnjih letih ta proces upočasnil. Raba končne energije³ (energetska poraba v TJ) na enoto DV predelovalnih dejavnosti se je kot glavni energetski kazalnik kakovostnih sprememb v obdobju 1995–2001 zmanjševala po povprečni letni stopnji 6,5 %, v letih 2001–2004 pa le še po povprečni letni stopnji 1,8 %. V letu 2005 je prišlo do še večjega poslabšanja: raba končne energije na enoto DV, ustvarjene v predelovalnih dejavnostih, je v tem letu porasla za 3,2 %. K temu je največ prispevala višja poraba energije v proizvodnji kovin in kovinskih izdelkov, v proizvodnji drugih nekovinskih mineralnih izdelkov ter proizvodnji vlaknin in papirja. Zaradi višje rabe končne energije so se emisije CO₂ iz predelovalnih dejavnosti v letu 2005 po oceni⁴ zvišale za 5,3 %. Vlada RS je decembra 2006 sprejela revizijo Operativnega programa zmanjševanja emisij toplogrednih plinov (TGP) do leta 2012, katerega temeljni namen je doseči izpolnitev obveznosti Kjotskega protokola. V okviru tega programa naj bi se tako na primer v letu 2008 zaradi prilagajanja proizvodnje po IPPC direktivi proizvodnja primarnega aluminija zmanjšala za četrtno.

Z uveljavljanjem evropske direktive o celovitem preprečevanju in nadzoru onesnaževanja iz industrije (direktiva IPPC) so oblikovani enotni postopki dovoljevanja obratovanja industrijskih virov onesnaževanja. V Sloveniji (na podlagi prijav) trenutno obratujejo 203 industrijski obrati (ali odlagališča), za katere je po merilih IPPC-direktive potrebno

¹ V prejšnjih Poročilih o razvoju smo jih imenovali "umazane" industrije.

² Po metodologiji Svetovne banke po skupinah SKD klasifikacije sem spadajo: celotna proizvodnja kemikalij, kemičnih izdelkov, umetnih vlaken, celotna proizvodnja vlaknin, papirja ter izdelkov iz njih, od proizvodnje kovin in kovinskih izdelkov le proizvodnja kovin, od proizvodnje drugih nekovinskih mineralnih izdelkov pa proizvodnja cementa, apna in mavca ter proizvodnja brusil in drugih nekovinskih mineralnih izdelkov.

³ Energetska poraba po dejavnostih, v TJ (SURs).

⁴ Energetska bilanca RS za leto 2006, 2006.

integralno dovoljenje za obremenjevanje okolja. Izdaja dovoljenj v skladu z zahtevami IPPC-direktive temelji na načelu, da se morajo za industrijsko proizvodnjo uporabiti najboljše v panogi dostopne tehnike glede varstva okolja. Ocenjuje se, da se bo večina teh obratov do roka (2007, izjeme do 2011) prilagodila standardom najboljših dosegljivih tehnik. S tem naj bi se v povprečju za 20 % zmanjšala specifična poraba energije na enoto proizvodnje.

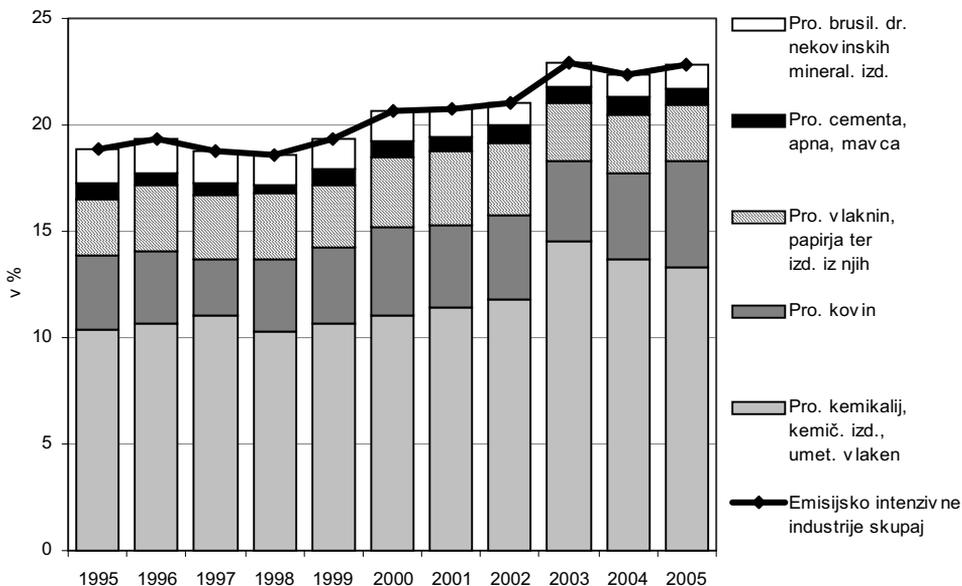
Tabela: **Indeksi rasti obsega proizvodnje in dodane vrednosti v predelovalnih dejavnostih in emisijsko intenzivnih industrijah**

	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Indeks realne rasti dodane vrednosti predelovalnih dejavnosti	102,5	108,9	104,8	104,8	104,0	104,1	102,8	107,4
Indeks realne rasti proizvodnje predelovalnih dejavnosti	102,8	107,0	102,8	102,0	101,6	104,9	103,7	107,5
Indeks realne rasti proizvodnje v emisijsko intenzivnih industrijah	102,4	108,2	105,4	104,8	107,6	107,3	104,2	111,3
Proizv. vlaknin, papirja ter izdelkov iz njih	98,0	104,7	99,0	108,1	94,0	105,6	102,9	99,7
Proizv. kemikalij, kemičnih izd., umetnih vlaken	103,2	110,4	108,1	105,9	111,8	108,8	107,6	113,2
Proizv. dr. nekovinskih mineralnih izdelkov	101,0	96,4	100,1	100,8	100,7	101,2	93,1	107,5
Proizvodnja kovin	103,3	111,9	104,5	102,9	106,8	108,0	103,1	114,1
Indeks realne rasti proizvodnje pred. dej. brez emisijsko intenzivnih industrij	102,9	106,7	102,2	101,3	100,2	104,3	103,6	106,6

Vir: SI-STAT podatkovni portal - Nacionalni računi ter Rudarstvo in predelovalne dejavnosti (SURS), 2007; preračuni UMAR.

Opomba: Indeksi industrijske proizvodnje so do vključno leta 2004 izračunani iz količinskih podatkov, od leta 2005 pa iz vrednostnih podatkov.

Slika: **Delež dodane vrednosti emisijsko intenzivnih industrij v Sloveniji v obdobju 2000–2005, v % od dodane vrednosti predelovalnih dejavnosti**

Vir: Račun proizvodnje in primarnih dohodkov 1995-2005 (SURS), 2006; Statistični podatki iz bilance uspeha gospodarskih družb (AJPES) 2006.

Delež cestnega v blagovnem prometu

Na področju transporta pomeni trajnostni razvoj preusmeritev prevoza blaga s cest na železnico in ostale vrste prevoza oziroma zniževanje deleža cestnega blagovnega prometa. V večini držav se največ blaga prepelje po cestah s tovornjaki, ker je ta način prevoza prilagodljivejši od prevoza po železnici ali po rekah in jezerih. Po drugi strani pa na primer železniška proga v primerjavi z avtocesto porabi manj prostora, železniški prevoz na enoto prepeljanega blaga porabi manj energije in manj onesnažuje okolje (emisije toplogrednih plinov), povzroča manj hrupa in je praviloma varnejši (manjše število nesreč). Zato je z vidika trajnostnega razvoja železniški prevoz blaga primernejši od cestnega. Z vključitvijo vseh eksternih stroškov v cene prevozov (več kot jih je 90 % posledica cestnega prometa¹) bi se ekonomska privlačnost cestnega prevoza v primerjavi z ostalimi znižala; še vedno pa bi bili železniški prevozi omejeni na svoje tire ter bi bili konkurenčnejši predvsem pri prevozih na daljše razdalje.

Delež cestnega blagovnega prometa se povečuje tako v EU kot v Sloveniji, le da pri nas precej hitreje. Delež cestnega blagovnega prometa² (v celotnem cestnem, železniškem in notranjevodnem prometu) je v EU že v zgodnjih devetdesetih letih dosegel 70 %, v Sloveniji pa je to raven dosegel v letu 2000. Nato se je v letih 2002 in 2003 nekoliko znižal, z vstopom Slovenije v EU pa močno povečal, tako da smo v letu 2005 že prehiteli evropsko povprečje. Od leta 1995 do leta 2005 se je omenjeni delež v EU povečal za 4,7 odstotne točke, v Sloveniji pa za 12,4 odstotne točke. Le v štirih državah EU se je delež cestnega blagovnega prometa bolj povečal kot v Sloveniji, in sicer na Poljskem, na Češkem ter v Litvi in Latviji, v treh državah EU pa se je tudi znižal; v Združenem kraljestvu in Belgiji za nekaj odstotnih točk. V letu 2005 je delež cestnega blagovnega prometa v Sloveniji s 77,3 % že presegal povprečje EU (76,9 %), do konca tretjega četrtletja 2006 pa se je še okrepil, na 78,9 %. Majhne deleže cestnega blagovnega prometa imajo baltiške države (Latvija pod 30 %), najvišje deleže (več kot 95 %) pa manjše otoške države: Malta, Ciper, Irska in Grčija.

V Sloveniji je v zadnjih letih rast cestnega blagovnega prometa močno prehitela gospodarsko rast. V obdobju 2003–2005 se je obseg blagovnega železniškega prometa letno zniževal po 0,5 %, cestni blagovni promet pa je močno naraščal (po 25,2 % na leto³) in tako krepko prehitel povprečno letno rast BDP, ki je bila 4,2-odstotna. V istem obdobju se je v EU⁴ obseg blagovnega železniškega prometa povprečno letno povečeval za 3,8 %, obseg notranjevodnega za 4,1 %, obseg cestnega prometa pa za 4,7 % oziroma za 2,6 odstotne točke hitreje od povprečne rasti BDP.

Slovenija spada med države z dobro razvitim cestnim prevozništvom, kjer velik del cestnega blagovnega prometa predstavlja mednarodni promet. V letu 2005 se je Slovenija s 5524 tonskimi kilometri v okviru držav EU uvrstila na tretje mesto po obsegu cestnega blagovnega prometa na prebivalca⁵ (povprečje za EU je bilo 3751 tonskih kilometrov).

¹ Lep et al., 2004

² Podatki za cestni blagovni promet se nanašajo le na v državi registrirana cestna tovorna vozila (tako ne zajemajo prevozov tujih blagovnih prevoznikov na našem ozemlju).

³ SI-STAT, Nacionalni računi in Transport (SURSTAT), 2006.

⁴ Energy & Transport in Figures (European Commission), 2006.

⁵ Izračun na osnovi podatkov Eurostat (Transport, 2006; Population and Social Conditions, 2006) za leto 2004.

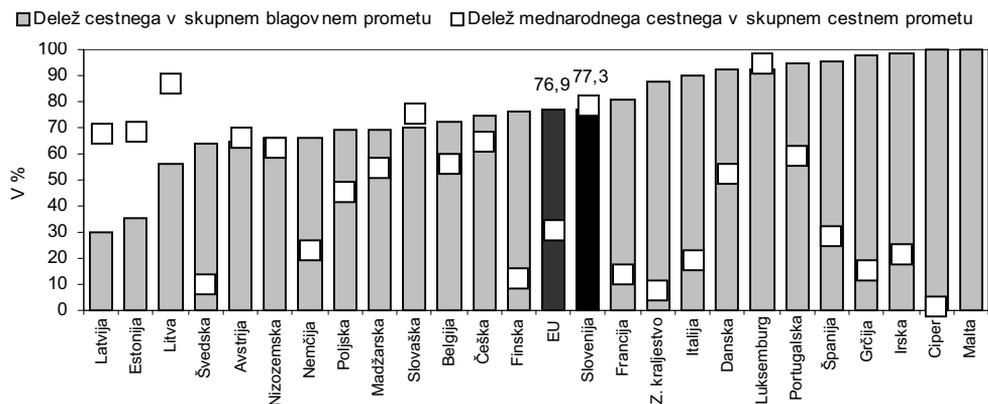
Enako visoko pa se je Slovenija uvrstila tudi po deležu mednarodnega cestnega blagovnega prometa v skupnem notranjem in mednarodnem cestnem blagovnem prometu, ki je z 78,6 % močno nad povprečjem EU (30,4 %) in se povečuje predvsem zadnji dve leti. Visok delež mednarodnega prometa je posledica ugodne geografske lege Slovenije in njene majhnosti.

Tabela: Delež cestnega v skupnem blagovnem prometu (merjeno v tkm), v %

	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005
EU-25	72,2	74,5	75,5	76,1	76,2	76,7	76,9
Avstrija	63,5	64,8	65,9	65,8	67,4	65,6	64,4
Belgija	77,4	77,4	78,3	77,5	76,5	74,9	72,4
Ciper	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Češka	57,5	68,0	69,7	73,3	74,5	75,2	74,5
Danska	91,8	92,1	91,8	92,1	92,0	91,4	92,2
Estonija	28,7	37,3	31,2	30,3	29,1	32,7	35,4
Finska	72,3	75,8	75,4	76,6	75,3	76,0	76,5
Francija	76,5	76,0	77,9	77,8	78,8	79,9	80,5
Grčija	97,7	n.p.	n.p.	n.p.	97,7	n.p.	97,4
Irska	90,1	96,2	96,0	97,1	97,5	97,7	98,3
Italija	88,2	89,0	89,4	90,4	89,5	89,5	90,3
Latvija	15,8	26,5	27,4	29,2	27,5	28,4	29,8
Litva	41,6	46,6	51,7	52,3	50,0	51,3	56,1
Luksemburg	85,9	87,8	89,6	91,5	92,0	90,9	92,5
Madžarska	58,3	68,1	67,3	65,5	65,6	65,9	69,2
Malta	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Nemčija	63,9	66,1	67,2	67,0	67,8	66,9	66,0
Nizozemska	63,6	63,4	63,0	63,3	64,6	65,0	65,8
Poljska	42,6	56,9	61,1	62,2	63,0	66,1	69,0
Portugalska	90,3	92,5	93,3	93,1	93,0	94,7	94,7
Slovaška	63,7	53,0	53,6	58,7	62,1	65,4	70,3
Slovenija	64,9	70,0	71,3	68,2	68,2	72,2	77,3
Španija	90,3	92,8	93,2	94,1	94,3	94,9	95,2
Švedska	62,0	63,9	63,6	65,6	64,5	63,9	64,0
Združeno kraljestvo	92,3	90,0	89,3	89,7	89,8	88,1	88,0

Vir: Structural indicators (Eurostat), 2006.

Slika: Delež cestnega v skupnem (cestnem, železniškem in notranjevodnem) ter delež mednarodnega cestnega v skupnem cestnem blagovnem prometu (merjeno v tkm) v letu 2005

Vir: Structural indicators (Eurostat), 2006.

Intenzivnost kmetovanja

Poraba NPK-gnojil na enoto kmetijskih zemljišč v uporabi je v Sloveniji višja od porabe v povprečju evropskih držav, vendar se po letu 2000 vztrajno znižuje. V letu 2005 je bilo za kmetijsko pridelavo porabljenih 58,7 tisoč ton NPK-gnojil, kar je za 8 % manj kot v letu prej in za 21 % manj kot v letu 2000. Preračun na enoto kmetijskih zemljišč v uporabi pokaže, da je bilo porabljenih 115 kg teh rastlinskih hranil na hektar, kar je za 11 % manj kot v predhodnem letu in za 21 % manj kot v letu 2000. Zadnji primerljivi podatki z ostalimi evropskimi državami so dosegljivi za leto 2002, ko je bila poraba na enoto kmetijskih zemljišč v uporabi v Sloveniji kar za 31 % višja kot v povprečju EU-15 in za 42 % višja kot v povprečju EU-25. Višja poraba kot v Sloveniji je bila le na Nizozemskem, v Belgiji in v Nemčiji, ki so države z visoko intenzivnim kmetijstvom.

V Sloveniji se je prodaja pesticidov v letu 2005 zmanjšala, primerjava porabe pesticidov na enoto kmetijske zemlje v uporabi med posameznimi evropskimi državami pa zaradi razlik v koncentraciji pesticidov ni ustrezna. Skupna prodaja pesticidov v Sloveniji, ki niso porabljeni le v kmetijski dejavnosti, med leti precej niha. V letu 2005 je znašala 1,4 tisoč ton aktivne snovi in je bila glede na leto prej nižja za 9,6 %. Znižala se je prodaja vseh treh skupin, to je fungicidov, herbicidov in insekticidov, in sicer za 14 %, 1 % in 3 %. Znižanje prodaje fungicidov, ki imajo med pesticidi večinski delež, je sledilo precejšnjemu povečanju prodaje v letu prej. Primerjava prodaje pesticidov med državami ni smiselna, ker podatek o tej količini predstavlja seštevek aktivne snovi z izjemno različno stopnjo toksičnosti. Novejše vrste pesticidov so biološko vse močnejše in zato učinkovitejše že v majhnih količinah, starejše pa so biološko šibkeje, za okolje neprimerno manj obremenjujoče in se uporabljajo v večjih količinah. V Sloveniji imajo biološko šibkejše vrste pesticidov kar okoli tretjinski delež v skupni prodaji, zato bi enostavna količinska primerjava pokazala, da je Slovenija po tem kazalniku nad povprečjem EU.

Primerjava obremenjenosti okolja zaradi živinoreje v Sloveniji in v ostalih državah EU po prikazanih dveh kazalcih ne kaže enotne slike: povprečno število živali na enoto kmetijskih zemljišč v uporabi je v Sloveniji nekoliko višje, a se z leti rahlo znižuje, povprečna mlečnost na žival pa je precej nižja in se nekoliko zvišuje. Po popisu kmetijskih gospodarstev je bilo v letu 2005 v Sloveniji 0,87 glav velike živine na hektar kmetijskih zemljišč v uporabi, kar je nekoliko manj kot v letu 2000. Hkrati je to še vedno več kot v povprečju držav EU-25, vendar že nekoliko manj kot v EU-15, kjer je obremenitev okolja višja (v EU-25 0,83 glav, v EU-15 0,88 glav). Vzrok za razmeroma visoko število živali na enoto zemljišč v Sloveniji lahko iščemo v visokem deležu hribovitih in travnatih površin, ki so bolj primerne za živinorejo kot za ostale kmetijske panoge. Povprečna mlečnost na žival pa je kljub dolgoročnemu povečevanju še vedno razmeroma nizka. V letu 2005 je znašala 4,8 tisoč litrov na žival, kar je za 4 % več kot v letu prej, vendar za 19 % nižja kot v EU-25 in kar za 24 % nižja kot v EU-15.

Povprečna pridelka na enoto zasejanih površin dveh v Sloveniji najpomembnejših poljščin, to je pšenice in koruze, sta v Sloveniji nižja od povprečja v evropskih državah, vendar se je zaostanek v zadnjih letih zmanjšal. Nizka raven pridelave ni optimalna z vidika izkoriščenosti zemlje kot naravnega vira, zelo visoka raven pa prav tako ni ustrezna, ker je pri tem nujna tudi visoka obremenitev okolja. V obdobju 1995–2003 sta bili letini, podobno kot v večini ostalih evropskih držav, zaradi pogostih vremensko sušnih let razmeroma nizki, v letih 2004 in 2005 sta se tudi zaradi ugodnega vremena precej zvišali, v letu 2006 pa sta se ponovno znižali. Povprečni pridelek pšenice je v letu 2006 znašal 4,2 t/ha, kar je za 11 % manj kot v letu prej, pridelek koruze pa 7,1 t/ha, kar je za 15 % manj kot v letu prej. Povprečna pridelka sta bila ves opazovani čas precej nižja kot v povprečju ostalih evropskih držav. V letu 2005 je bil pri pšenici za 13 % nižji kot v povprečju EU-25 in za 19 % nižji kot v povprečju EU-15. Pri koruzi je bil že blizu povprečnemu v EU-25, saj je za njim zaostajal le še za 1 %, za povprečnim v EU-15 pa je zaostajal za 7 %.

Delež kmetijskih zemljišč v ekološki kontroli v skupni površini kmetijskih zemljišč v uporabi se v Sloveniji zvišuje in je višji kot v povprečju evropskih držav, vendar hkrati precej zaostaja za vodilno evropsko državo. Slovenske kmetije, ki so bile vključene v kontrolo ekološkega in integriranega kmetovanja, so v letu 2005 obdelovale preko 23 tisoč hektarjev površin na ekološki način in preko 44 tisoč hektarjev na integriran način, kar je skupaj predstavljalo več kot 13 % vseh kmetijskih površin v uporabi. V primerjavi z letom prej so se površine ponovno povečale, v ekološki pridelavi za 2 %, v integrirani pridelavi pa za 5 %, vendar sta bili obe letni rasti najnižji po letu 1998, ko so prve kmetije vstopile v sistem kontrole. Delež ekološko obdelanih površin v skupni površini KZU je tako v Sloveniji v letu 2005 znašal 4,6 %, kar je skoraj enako kot v letu prej. Glede na zastavljene cilje v Akcijskem načrtu razvoja ekološkega kmetijstva, po katerem naj bi bilo do leta 2015 v nadzoru ekokmetijstva 20 % KZU, je bila rast preskromna. Opazovani delež v KZU je bil v Sloveniji sicer višji kot v povprečju EU-25, kjer je bil 3,7-odstoten, vendar pa hkrati tudi bistveno nižji kot v Avstriji, ki ima s Slovenijo primerljive naravne razmere za kmetijsko pridelavo, kjer je bil kar 14,1-odstoten.

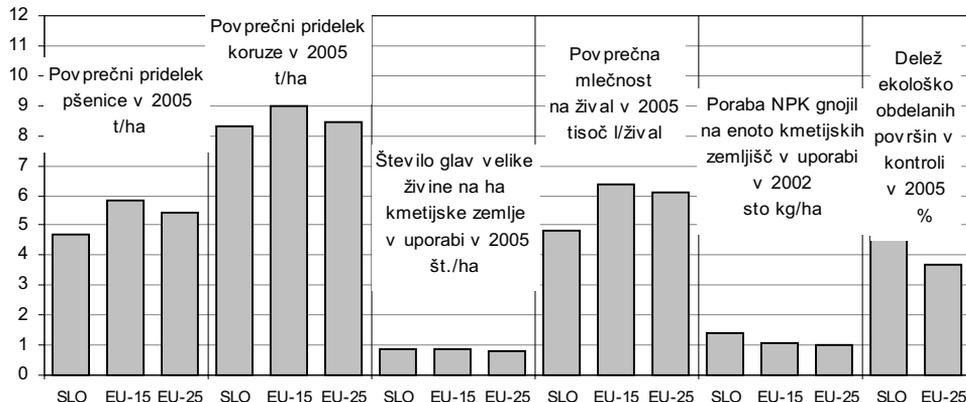
Tabela: Kazalniki intenzivnosti kmetovanja v Sloveniji v obdobju 1995–2005¹

	enota	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Intenzivnost pridelave/prireja								
Povprečni pridelek pšenice	t / ha	4,2	4,2	4,6	4,9	3,5	4,5	4,7
Povprečni pridelek koruze	t / ha	6,3	5,9	5,4	8,2	5,1	7,8	8,3
Število glav velike živine ² na ha kmetijske zemlje v uporabi	št. / ha	-	0,9	-	-	0,9	-	0,9
Povprečna mlečnost na žival	t / kravo	-	4,5	4,5	5,2	4,6	4,8	4,8
Poraba NPK-gnojil								
Poraba na enoto kmetijskih zemljišč v uporabi	kg / ha	131,3	146,6	141,8	138,0	137,0	129,4	115,3
Prodaja pesticidov								
Prodaja pesticidov skupaj, v aktivni snovi	000 t	-	1,5	1,4	1,5	1,4	1,5	1,4
Vključenost v kontrolo okoljskih ukrepov								
Ekološko obdelane površine v kontroli	000 ha	-	5,3	10,8	13,8	20,0	23,0	23,6
Ekološke kmetije v kontroli	št. v 000	-	0,6	1,0	1,2	1,4	1,6	1,7
Integrirano obdelane površine v kontroli	000 ha	-	-	-	10,1	12,0	42,5	44,6
Integrirane kmetije v kontroli	št. v 000	-	-	-	2,1	2,9	4,6	5,5

Viri: Statistični letopis Republike Slovenije 2005 (SURS), 2006; MKGP, Fitosanitarna uprava (predhodni podatki); preračuni UMAR.

Opombe: ¹Evropska unija v Poročilu o napredku pri izvajanju integracije na podlagi kmetijsko okoljskih kazalnikov (ang. IRENA, Indicator Reporting on the integration of Environmental concerns into Agricultural Policy) predvideva kar 38 kmetijsko okoljskih kazalnikov. V naši analizi zajemamo le nekaj najosnovnejših. ²Glava velike živine je preračun števila živali po njihovi povprečni teži (1 glava = 600 kg).

Slika: Nekateri primerljivi kazalci intenzivnosti kmetovanja v Sloveniji in EU (zadnje leto z razpoložljivo primerjavo)

Vir: SURS, EUROSTAT (Povprečni pridelki, Število glav velike živine, Mlečnost), FAOSTAT (Poraba NPK-gnojil), Institute of Rural Sciences (Ekološka in integrirana pridelava).

Intenzivnost poseka lesa

Površina gozdov, ki pokriva več kot polovico ozemlja Slovenije, se kljub temu da to ni načrtovano, še vedno povečuje. Odmaknjena in za kmetijsko pridelavo manj primerna zemljišča se namreč zaraščajo hitreje, kot se krčijo gozdovi na primestnih območjih in na območjih intenzivnega kmetovanja. Ob koncu leta 2005 je tako površina gozdov znašala 1.169 tisoč hektarjev, kar je za 0,5 % več kot v letu prej, za 7 % več kot v letu 1995 in za 2 % več, kot je to predvideno z Gozdnogospodarskimi načrti za obdobje 2001–2010 (Program razvoja gozdov v Sloveniji, 1999).

S površino gozdov se povečujeta tudi prirastek in zaloga lesa, intenzivnost poseka lesa¹ pa med leti niha, a je bila v letu 2005 najvišja v zadnjih petnajstih letih. V letu 2005 se je letni prirastek lesa povečal za 2 %, lesna zaloga pa za 3 %. Posek lesa, ki je znašal 3,3 mio m³ (od tega 63 % iglavcev in 37 % listavcev), je bil za 10 % večji kot v letu prej in za 36 % večji kot pred petimi leti. Najbolj se je povečal posek za obnovo, a ta se je v letu prej zelo zmanjšal in tudi njegov delež v skupnem poseku je bil nizek. Pomembnejše je povečanje negovalnega poseka, ki je za razvoj gozdov nujen, vendar je bil še vedno preskromen. Gozdarji so bili ponovno v večji meri aktivni pri saniranju gozdov po napadih insektov, ki zadnja leta povzročajo razmeroma veliko škodo. Zmanjšal pa se je posek zaradi krčitve gozdov in tudi posek brez odobritve gozdarjev. S hitrejšo rastjo poseka od prirastka se je izboljšala intenzivnost poseka lesa, in sicer z 39,7 % na 42,8 %. Čeprav je to ena najboljših intenzivnosti v zadnjih nekaj letih, pa bi jo bilo mogoče še precej izboljšati, saj je bil posek lesa le v višini 75 % možnega po gozdnogospodarskih načrtih (v letu 2004 72 % možnega). Tudi lani je bil v državnih gozdovih opravljen ves možni posek, v zasebnih, ki obsegajo skoraj tri četrtine vseh gozdov, pa ne, ker ga ovira razdrobljena posest. Simulacija razvoja gozdov, ki jo je opravil Zavod za gozdove Slovenije, kaže, da se bo količina lesa, ki jo bo mogoče v naslednjih letih posekati, zaradi naraščanja lesne zaloge še naprej povečevala. Dovoljena intenzivnost poseka lesa bi do leta 2040 lahko porasla na 87 %, kar pomeni podvojitve dosežene v letu 2005. Večji posek bi bil smiseln, ker je les tudi eden izmed redkih obnovljivih naravnih virov Slovenije.

Čeprav Slovenija po deležu gozdov v skupni površini sodi v vrh evropskih držav, jih v nadaljnjem povečevanju teh površin v povprečju še vedno prehiteva; ob tem je intenzivnost poseka lesa v primerjavi z intenzivnostjo v večini drugih evropskih držav nizka (zadnji podatki so za obdobje 1995–2000, glej Poročilo o razvoju 2002), a se primerljivo stanje po nekaterih drugih kazalnikih izkoriščenosti gozdov izboljšuje. Slovenija zaostaja tudi po proizvodnji gozdnih sortimentov (hlodov, lesa za celulozo in drugega tehničnega lesa), preračunani na enoto površine gozdov (glej Poročilo o razvoju 2005), vendar je na tem področju v obdobju 1995–2004 napredovala bolj kot povprečje držav EU. Medtem ko se je količina pridobljenih gozdnih sortimentov v tem obdobju v povprečju držav EU-25 povečala za 18 % in v povprečju držav EU-15 za 10 %, se je v Sloveniji kar za 37 %, čeprav se je v letu 2004 po precejšnji rasti v letu prej nekoliko znižala. Slovenijo so po rasti tega kazalca v obdobju 1995–2004 prehitele le tri države članice EU, in sicer Estonija, Latvija in Poljska. Hkrati se hitreje kot v povprečju EU povečuje tudi skupna površina gozdov: v povprečju držav članic EU-25 za 0,3 %, v Sloveniji pa za 0,5 % na leto. To je sicer s stališča klimatskih, ekoloških in ekonomskih pogojev praviloma pozitivno, vendar pa ima (pre)velika površina gozdov tudi negativne vplive, saj oži prostor za bivalne, gospodarske, prometne in druge namene.

¹ Intenzivnost poseka lesa je razmerje med letnim posekom in prirastkom lesa.

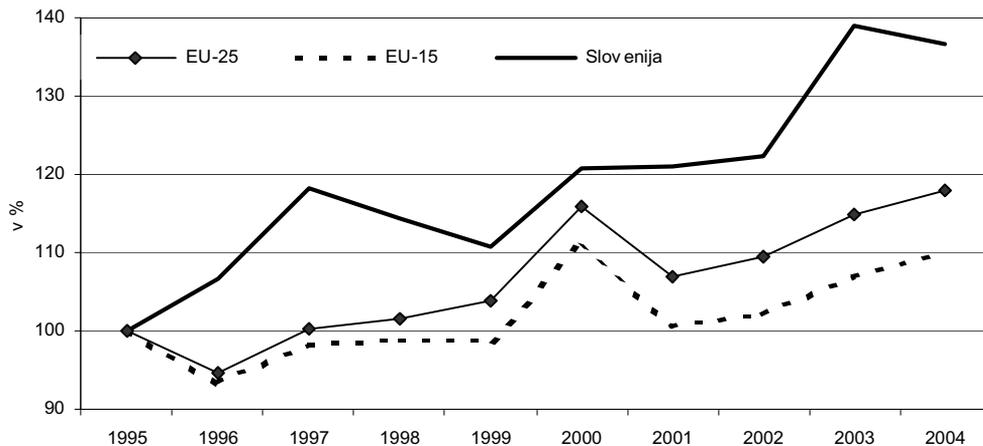
Tabela: Intenzivnost poseka lesa v Sloveniji v obdobju 1995–2005

	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	GGN ¹
								2001–2010
Površina gozda, v tisoč ha	1.098	1.134	1.143	1.150	1.158	1.164	1.169	1.142
Letni prirastek, v tisoč m ³	5.995	6.872	6.925	7.102	7.290	7.446	7.569	6.923
Lesna zaloga, v tisoč m ³	228.493	262.795	267.912	276.574	285.735	293.532	300.795	266.704
Letni posek, v tisoč m ³	2.092	2.609	2.614	2.646	3.007	2.958	3.253	4.101
od tega: nega	1.325	1.849	1.920	1.885	1.866	1.734	1.873	n.p.
obnova	12	19	19	18	17	10	17	n.p.
varstvo-sanacija	589	553	505	566	976	1.055	1.212	n.p.
za infrastrukturo	15	40	48	45	45	43	48	n.p.
krčitve	35	53	52	66	47	71	65	n.p.
brez odobritve	113	91	68	63	54	42	35	n.p.
drugo	2	3	3	4	3	2	2	n.p.
Intenzivnost poseka ² , v %	34,9	38,0	37,7	37,3	41,2	39,7	42,8	59,2

Vir: Statistični letopis Republike Slovenije 2005 (SURS), 2006; Poročilo zavoda za gozdove Slovenije o gozdovih za leto 2005, 2006.

Opomba: ¹Gozdnogospodarski načrti za obdobje 2001–2010. ²Razmerje med letnim posekom in prirastkom lesa.

Slika: Rast proizvodnje gozdnih sortimentov v obdobju 1995–2004 v Sloveniji, EU-25 in EU-15

Vir: Eurostat Yearbook 2005, 2006.

Komunalni odpadki

Odpadki predstavljajo pristik na okolje hkrati pa tudi potencialno energijo. Zato trajnostni razvoj na tem področju na prvem mestu pomeni zniževanje količine nastalih odpadkov, zatem njihovo ponovno uporabo (recikliranje), nato predelavo (sežig s pridobivanjem energije) in šele nazadnje odstranjevanje (odlaganje, sežig).

Rast količine komunalnih odpadkov je tudi v letu 2005 zaostajala za gospodarsko rastjo. V Sloveniji je količina komunalnih odpadkov na prebivalca upadala vse do leta 2002, vendar podatki do tega leta še niso bili povsem v skladu z metodologijo Eurostat. V letu 2003 je nato rast količine odpadkov rahlo prehitela gospodarsko rast, v naslednjih dveh letih pa je za njo zaostajala; v letu 2005 je porasla za 1,4 %. V EU se količina komunalnih odpadkov v povprečju v zadnjih letih ohranja na enaki ravni in tako po letu 2000 nastajanje komunalnih odpadkov zaostaja za gospodarsko rastjo. V letu 2005 je bilo zaostajanje rasti nastalih komunalnih odpadkov v Sloveniji (2,6 o.t.) večje kot v povprečju EU (1,5 o.t.). Največje je bilo v Estoniji, Latviji, na Poljskem, ter nekoliko manj na Irskem, v Veliki Britaniji in Španiji. Slabo pa so se na tem področju izkazale Danska, Portugalska, Nemčija, Švedska in Italija, saj je bila rast količine odpadkov višja od gospodarske rasti (največ na Danskem; za skoraj 3 odstotne točke).

Količina nastalih komunalnih odpadkov v Sloveniji je sorazmerna ravni razvitosti gospodarstva. Sama količina odpadkov na prebivalca je sicer močno odvisna od ravni razvitosti gospodarstva oz. kupne moči BDP. Tako je bilo v Sloveniji leta 2005 423 kg na prebivalca nastalih komunalnih odpadkov relativno popolnoma sorazmerno glede na raven BDP po kupni moči. V tem pogledu pozitivno izstopajo – producirajo relativno manj odpadkov v primerjavi z njihovo ravnijo BDP – Luksemburg, Belgija, Finska in Švedska. Relativno več komunalnih odpadkov glede na njihovo razvitost pa je v letu 2005 nastalo na Cipru, Malti, Madžarskem in v Estoniji.

V Sloveniji je odlaganje odpadkov še vedno prevladujoč način ravnanja z odpadki. Potem ko se je delež odloženih komunalnih odpadkov v zadnjih letih počasi zniževal, se je v letu 2005 povečal, in sicer na 78 % oz. 330 kg na prebivalca. V EU se ta delež počasi zmanjšuje; v 2005 je znašal 43 %. Najhitreje se je v zadnjih letih zmanjševal na Nizozemskem in Švedskem; obe državi dosega tudi najnižja deleža odloženih odpadkov (1,4 % in 4,7 %). Manj kot 10 % komunalnih odpadkov odložijo še na Danskem in v Belgiji (gl. Sliko). Te države tako nizke deleže odloženih odpadkov dosegajo tudi z visokim deležem sežiganja odpadkov s pridobivanjem energije. Na Švedskem in Danskem jih sežgejo polovico vseh nastalih, v Luksemburgu, Franciji, Belgiji in na Nizozemskem pa tretjino. Sicer količina sežganih odpadkov v povprečju v EU stalno narašča (v zadnjih letih najhitreje na Švedskem) in je v letu 2005 znašala 97 kg komunalnih odpadkov letno, kar predstavlja 18 % nastalih komunalnih odpadkov. V Sloveniji sežiganja odpadkov praktično ni.

Slovenija zaostaja v bolj trajnostnih oblikah ravnanja s komunalnimi odpadki (recikliranje, kompostiranje). Po deležu komunalnih odpadkov, ki se predelajo na druge načine je Slovenija z deležem 22 % pod povprečjem EU (38 %), vendar se je med EU-10 bolje uvrstila le Estonija. V tem pogledu so najboljše Nizozemska, v Belgija, Avstrija in Nemčija, kjer predelajo in reciklirajo več kot polovico nastalih komunalnih odpadkov. Vzrok za slabo stanje v Sloveniji je tudi še neučinkovit sistem ločenega zbiranja komunalnih odpadkov. Na to kažejo podatki SURS o odpadkih, zbranih z javnim odvozom, ki od uvedbe ločenega zbiranja posameznih frakcij v letu 2004 ne kažejo bistvenega povečanja

zbrane odpadne embalaže. Tako je bil v letu 2005 delež ločeno zbranih frakcij komunalnih odpadkov, odpadkov z vrtov in parkov ter ločeno zbrane embalaže v skupni količini z javnim odvozom zbranih odpadkih še vedno le 12-odstoten (v letu 2004 11 %). Pri tem se je tretjina teh ločeno zbranih odpadkov še vedno odložila ali odstranila na drug način.

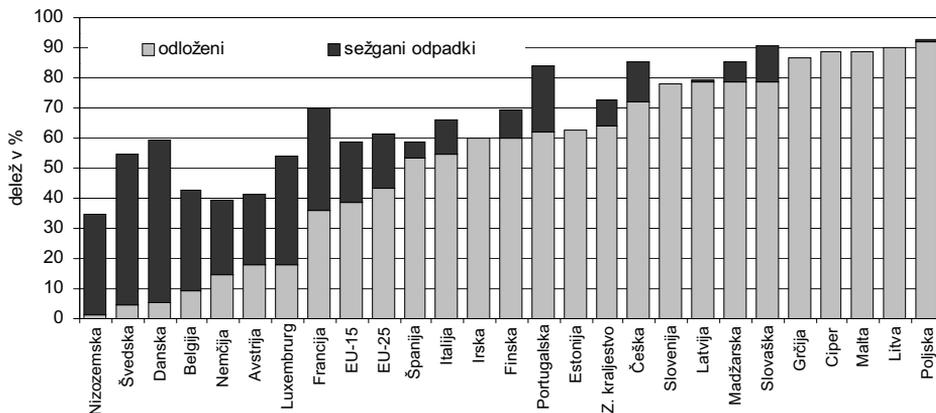
Tabela: Količina nastalih komunalnih odpadkov, v kg na prebivalca

	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005
EU	459	525	525	534	527	525	526
Avstrija	438	581	578	609	609	627	630
Belgija	456	467	460	461	445	465	464
Ciper	600	680	703	709	724	739	739
Češka	302	334	273	279	280	278	289
Danska	567	665	658	665	672	696	737
Estonija	368	440	372	406	418	449	436
Finska	414	503	466	449	453	455	459
Francija	476	516	529	533	535	544	543
Grčija	302	408	417	423	428	433	438
Irski	514	603	705	698	736	753	740
Italija	454	509	516	524	524	538	542
Latvija	263	270	302	338	298	311	310
Litva	424	363	377	401	383	366	378
Luksemburg	592	658	650	656	684	696	705
Madžarska	460	4451	451	457	463	454	459
Malta	338	547	542	541	581	624	611
Nemčija	533	610	601	6401	601	587	601
Nizozemska	549	616	615	622	610	625	624
Poljska	285	316	290	275	260	256	245
Portugalska	385	472	472	439	447	436	446
Slovaška	295	254	239	2831	297	274	289
Slovenija	596	513	479	4071	418	417	423
Španija	510	662	658	645	655	608	597
Švedska	386	428	442	468	471	464	482
Združeno kraljestvo	499	578	592	600	594	605	584

Vir: Long-term indicators (Eurostat), 2007.

Opomba: ¹Sprememba v metodologiji; prelom serije.

Slika: Delež sežganih (s pridobivanjem energije) in odloženih komunalnih odpadkov, 2005

Viri: Long-term indicators: Environment – Waste (Eurostat), 2007.

Indeks starostne odvisnosti

S staranjem prebivalstva se povečuje tudi starostna odvisnost prebivalstva v starosti 65 let in več. Leta 2005 je prišlo v Sloveniji na 100 delovno sposobnih prebivalcev (to je prebivalcev v starosti 15–64 let) 22 prebivalcev v starosti 65 let in več, kar je 2,1 več kot leta 2000 oziroma 4,7 več kot leta 1995. Leta 2006 se je to razmerje, ki pomeni indeks starostne odvisnosti prebivalstva v starosti 65 let in več, povečalo na 22,4. Indeks se povečuje, ker se število prebivalcev v starosti nad 65 let povečuje hitreje od števila prebivalcev v starosti 15–64 let. Z upadanjem števila rojstev in z upočasnjevanjem umrljivosti se starostna sestava prebivalstva Slovenije spreminja. Delež otrok v starosti 0–14 let se hitro zmanjšuje (v zadnjih enajstih letih se je s 18,4 % leta 1995 do leta 2006 zmanjšal na 14,0 %), delež starega prebivalstva (v starosti 65 let in več) pa hitro povečuje (z 12,3 % leta 1995 se je do leta 2006 povečal na 15,7 %). Leta 2003 je bilo število prebivalcev v starosti 65 let in več prvič večje od števila otrok. Indeks staranja, ki je razmerje med tema dvema starostnima skupinama prebivalcev, je presegel 100. Do leta 2006 se je povečal že na 112,4. Število prebivalcev v delovno sposobni starosti, to je 15–64 let, se zaradi pozitivnega selitvenega prirasta še vedno počasi povečuje, njihov delež v celotnem prebivalstvu pa se je začel počasi zniževati (z 69,3 % leta 1995 se je do leta 2003 sicer povečal na 70,4 %, v letih 2005 in 2006 pa se je zmanjšal na 70,3 % oziroma 70,2 %).

Indeks starostne odvisnosti prebivalstva v starosti 65 let in več je v Sloveniji nižji kot v povprečju v EU. V večini držav članic EU je pričakovano trajanje življenja namreč daljše kot v Sloveniji¹, zato je tudi delež starega prebivalstva v celotnem prebivalstvu višji kot v Sloveniji; problemi z upadanjem rojstev in s tem upadanjem deleža otrok in delovno sposobnega prebivalstva pa so podobni. Povprečni indeks starostne odvisnosti prebivalstva v starosti 65 let in več v EU-25 je bil leta 2004 (zadnji podatek) 24,6, to je 3,1 več kot istega leta v Sloveniji. Najvišji indeks starostne odvisnosti starega prebivalstva med članicami EU imajo Italija (leta 2004 29,1), Nemčija in Grčija. Te države imajo tudi najvišje deleže starega prebivalstva².

¹ Glej indikator *Pričakovano trajanje življenja in umrljivost dojenčkov*.

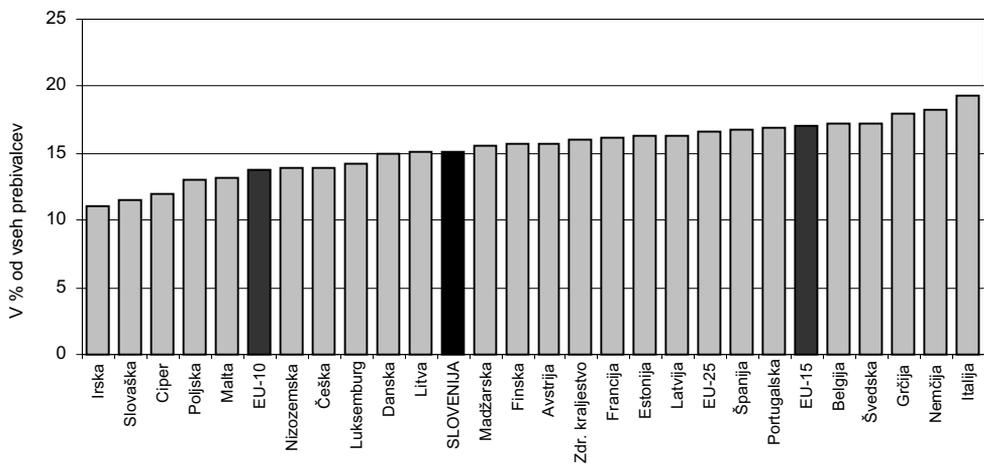
² Leta 2004 je imela Italija 19,1 % starega prebivalstva, Nemčija 18,3 %, Grčija 18,0 %, povprečje EU-25 pa je bilo 16,5 %, tj. 1,3 odstotne točke več kot v Sloveniji.

Tabela: Indeks starostne odvisnosti prebivalstva v starosti 65 let in več, v %

	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005
EU-25	22,3	23,6	23,8	24,1	24,4	24,6	n.p.
EU-15	23,2	24,5	24,8	25,1	25,3	25,7	n.p.
EU-10	18,0	19,0	19,2	19,4	19,5	19,7	n.p.
Avstrija	22,6	22,8	22,8	22,8	22,8	23,2	23,9
Belgija	24,0	25,6	25,8	25,9	26,0	26,2	n.p.
Ciper	17,2	17,0	17,2	17,5	17,5	17,4	17,3
Češka	19,4	19,8	19,8	19,7	19,7	19,7	n.p.
Danska	22,6	22,2	22,2	22,3	22,4	22,6	22,8
Estonija	20,6	22,5	22,8	23,2	23,7	24,1	24,4
Finska	21,3	22,3	22,5	22,8	23,1	23,6	23,9
Francija	22,9	24,3	24,5	24,6	24,7	24,8	24,9
Grčija	22,4	24,4	25,0	25,5	26,1	26,6	27,2
Irska	17,7	16,7	16,6	16,4	16,4	16,4	16,3
Italija	24,3	27,1	27,6	28,2	28,7	29,1	n.p.
Latvija	20,7	22,3	22,7	23,1	23,5	23,9	24,2
Litva	18,7	21,0	21,5	21,8	22,2	22,3	22,4
Luksemburg	20,7	21,0	20,7	20,8	20,9	21,1	21,3
Madžarska	21,0	22,1	22,2	22,4	22,5	22,7	22,8
Malta	16,8	18,0	18,3	18,6	18,9	19,1	19,3
Nemčija	22,7	24,2	24,9	25,6	26,3	27,3	28,4
Nizozemska	19,4	20,0	20,1	20,2	20,4	20,6	21,0
Pojlska	16,8	17,8	18,1	18,3	18,5	18,7	18,8
Portugalska	22,1	23,9	24,3	24,6	24,8	25,1	25,3
Slovaška	16,3	16,5	16,4	16,3	16,3	16,3	16,3
Slovenija	17,7	20,0	20,4	20,8	21,2	21,6	22,0
Španija	22,5	24,6	24,7	24,7	24,6	24,5	24,4
Švedska	27,4	26,8	26,7	26,5	26,4	26,4	26,4
Združeno kraljestvo	24,5	24,3	24,3	24,3	24,3	24,3	24,2

Vir: Population and social conditions - Demography (Eurostat), 2006.

Slika: Delež prebivalstva v starosti 65 let in več v državah članicah EU, 2005

Vir: Population and social conditions - Demography (Eurostat), 2006.

Stopnja rodnosti

V zadnjih treh letih se rodnost v Sloveniji počasi povečuje. Leta 2003 je koeficient celotne rodnosti, ki izraža razmerje med številom živorojenih in številom žensk v rodni dobi v posameznem koledarskem letu, v Sloveniji dosegel doslej najnižjo raven (1,20). Z izjemo leta 2000 se je ta koeficient neprekinjeno zniževal že od leta 1980 dalje, ko je z 2,11 zadnjič dosegal raven, ki še zagotavlja nezmanjšano obnavljanje generacij. Podatki za leti 2004 in 2005 ter prvo polletje 2006 pa kažejo, da se je začelo razmerje med številom živorojenih in številom žensk v rodni dobi počasi izboljševati: na 1,25 v letu 2004 in 1,26 v letu 2005. Na osnovi podatkov, da je bilo število živorojenih v prvem polletju 2006 nekoliko višje kot v prvem polletju 2005, število žensk v rodni dobi pa nižje, lahko sklepamo, da se bo koeficient celotne rodnosti verjetno povečal tudi v letu 2006. Kljub temu pa Slovenija ostaja med državami z najnižjimi stopnjami rodnosti v Evropi.

Rast koeficienta celotne rodnosti v Sloveniji v zadnjih treh letih lahko pripišemo dejstvu, da se upadanje rodnosti žensk, mlajših od 26 let, počasi umirja, rodnost žensk v starosti 31–36 let pa se pospešeno povečuje. Upadanje stopenj rodnosti žensk, mlajših od 26 let, je trajalo več kot 25 let. Zadnja leta se je v starosti 15–19 ustavilo, v starosti 20–26 let pa močno upočasnilo. Stopnje rodnosti žensk v starosti 27 let ali več imajo tendenco naraščanja vse od leta 1990 dalje, najhitreje pa narašča stopnja rodnosti v starosti 31–36 let. S tem se povečuje tudi povprečna starost žensk ob rojstvu otrok. Do leta 2005 se je povečala na 29,4 leta, kar je 1,2 leta več kot leta 2000 oziroma 2,2 leta več kot leta 1995, povprečna starost žensk ob rojstvu prvega otroka pa na 27,8 leta (za 1,3 leta več kot leta 2000 oziroma za 2,9 leta več kot leta 1995).

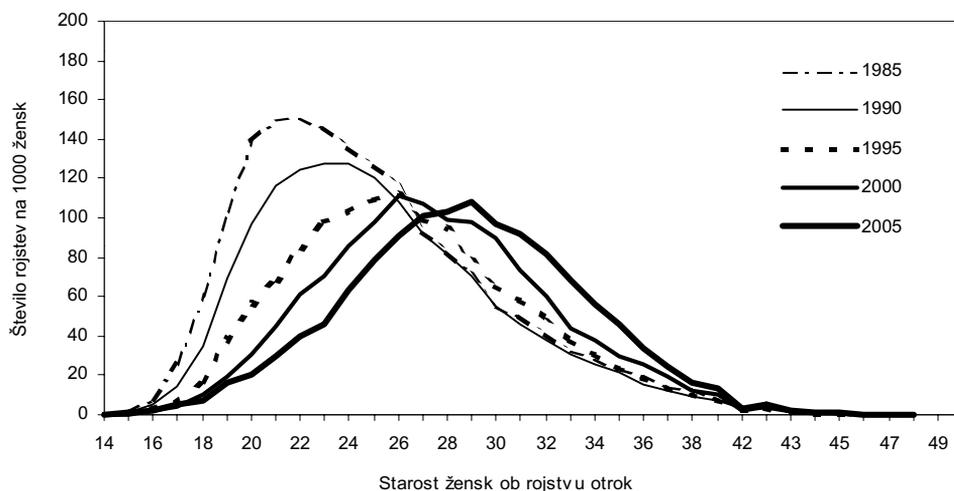
Rodnost se že nekaj let povečuje tudi v večini drugih držav EU, čeprav je v vseh nižja od ravni, ki omogoča enostavno obnavljanje generacij. Edine države, kjer rodnost še vedno upada, so Ciper, Malta in Portugalska, ki pa so imele ob prelomu desetletja še relativno visoke vrednosti koeficienta celotne rodnosti. Eurostatovi izračuni za vrednost tega koeficienta na ravni EU-25 kažejo na povečanje z 1,44 leta 1995 na 1,52 leta 2005. Najvišjo rodnost med državami članicami EU imata že nekaj let Irska in Francija (preko 1,9), približujejo pa se jima Finska, Danska, Združeno kraljestvo, Švedska in Nizozemska. Tudi v novih članicah (z izjemo Malte in Cipra) se rodnost, ki je (z izjemo Estonije) dosegla najnižje vrednosti ob prelomu stoletja, počasi izboljšuje ali pa se je njeno upadanje vsaj ustavilo (glej Tabelo).

Tabela: Stopnje rodnosti v državah EU v obdobju 1995–2005

	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005
EU-25	1,44	1,48	1,46	1,46	1,48	1,51	1,52
EU-15	1,42	1,50	1,49	1,50	1,52	n.p.	n.p.
EU-10	n.p.	n.p.	n.p.	1,24	1,27	1,27	n.p.
Avstrija	1,42	1,36	1,33	1,40	1,38	1,42	1,41
Belgija	1,55	1,66	1,64	1,62	1,64	1,64	1,72
Ciper	2,13	1,64	1,57	1,49	1,50	1,49	1,42
Češka	1,28	1,14	1,14	1,17	1,18	1,23	1,28
Danska	1,80	1,77	1,74	1,72	1,76	1,78	1,8
Estonija	1,32	1,34	1,34	1,37	1,37	1,47	1,5
Finska	1,81	1,73	1,73	1,72	1,76	1,80	1,8
Francija	1,70	1,88	1,89	1,88	1,89	1,90	1,94
Grčija	1,32	1,29	1,25	1,27	1,28	1,31	1,28
Irska	1,84	1,90	1,94	1,97	1,98	1,99	1,88
Italija	1,18	1,24	1,25	1,26	1,28	1,33	1,34
Latvija	1,26	1,24	1,21	1,24	1,29	1,24	1,31
Litva	1,55	1,39	1,30	1,24	1,26	1,26	1,27
Luksemburg	1,69	1,76	1,66	1,63	1,63	1,70	1,7
Madžarska	1,58	1,32	1,31	1,30	1,27	1,28	1,32
Malta	1,83	1,72	1,72	1,46	1,46	1,37	1,37
Nemčija	1,25	1,38	1,35	1,31	1,34	1,37	1,34
Nizozemska	1,53	1,72	1,71	1,73	1,75	1,73	1,73
Poljska	1,61	1,34	1,29	1,24	1,22	1,23	1,24
Portugalska	1,41	1,55	1,45	1,47	1,44	1,40	1,4
Slovaška	1,52	1,30	1,20	1,18	1,20	1,24	1,25
Slovenija	1,29	1,26	1,21	1,21	1,20	1,25	1,26
Španija	1,18	1,24	1,26	1,27	1,30	1,33	1,34
Švedska	1,73	1,54	1,57	1,65	1,71	1,75	1,77
Združeno Kraljestvo	1,71	1,64	1,63	1,64	1,71	1,77	1,8

Vir: Population and social conditions - Population (Eurostat), 2005, 2006; Statistične informacije - Prebivalstvo (SURS), 2006.

Slika: Distribucija starostno specifičnih koeficientov rodnosti žensk v Sloveniji v obdobju 1985–2005

Vir: Statistične informacije - Prebivalstvo (SURS), 2006.

Selitveni koeficient

Selitveni koeficient se je leta 2005 v Sloveniji močno povečal, visok pa ostaja tudi v letu 2006. Število priselitev v Slovenijo, ki jih je bilo v obdobju 1993–2000 v povprečju okrog 5.500 letno, od leta 1999 dalje pa se stalno povečuje, je leta 2005 že preseгло 15.000. Od leta 2000 dalje se povečuje tudi število odselitev iz Slovenije, ki jih je bilo v obdobju 1993–2000 manj kot 3.400 letno, v letu 2005 pa se je povečalo na 8.600. Tako se je selitveni prirast, ki je bil v celotnem obdobju 1993–2004 v povprečju okrog 2.000 oseb letno ali 1,2 na 1.000 prebivalcev, leta 2005 povečal na preko 6.000, selitveni koeficient pa na 3,2 na 1.000 prebivalcev. Kot kažejo razpoložljivi podatki, bo približno enako visok ali še višji tudi v letu 2006. Tako med priseljenimi kot med odseljenimi je več tujcev kot državljanov RS ter več moških kot žensk, največ priseljenih in odseljenih pa je starih 20–29 let. Približno 82 % priseljenih moških in 68 % žensk je starih 20–59 let. Večina priseljenih je še vedno iz držav naslednic nekdanje SFRJ, največ iz Bosne in Hercegovine. V letu 2005 je bilo 42 % priseljenih zaradi zaposlitve, 27 % zaradi sezonskega dela, 22 % zaradi združitve z družino, 4 % zaradi študija in 5 % zaradi drugih razlogov¹.

Selitveni koeficient je v Sloveniji še vedno nižji od povprečja EU. Skupni selitveni koeficient EU, ki se je po letu 2000 močno povečal, se je v letu 2005 nekoliko zmanjšal. S 3,6 na 1000 prebivalcev pa ostaja višji kot v Sloveniji. Najvišje selitvene koeficiente v zadnjih letih imajo Ciper, Španija in Irska, višje od povprečja EU pa še Italija, Luksemburg, Malta, Avstrija in Portugalska. V Latviji, Litvi in na Poljskem se nadaljuje negativni selitveni prirast (glej Tabela).

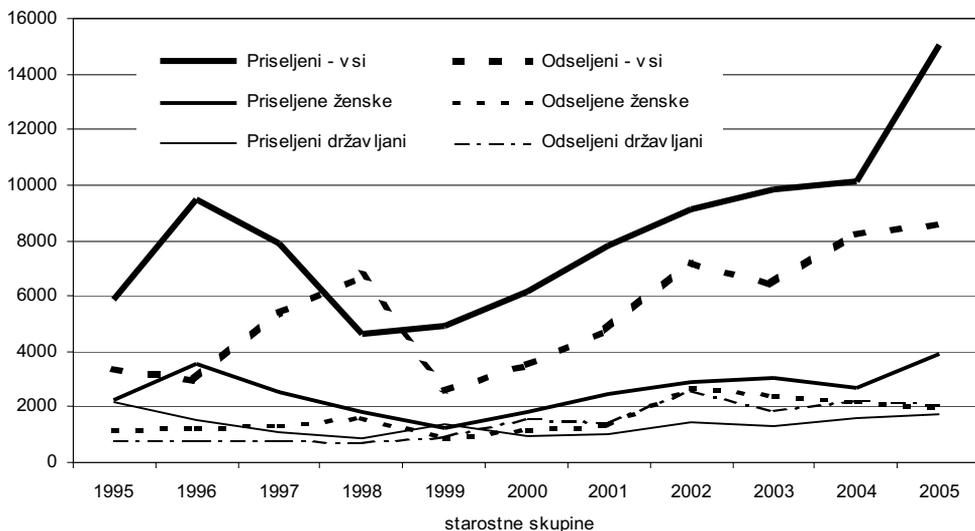
¹ Računano od znanih odgovorov.

Tabela: Selitveni prirast (s statističnimi popravki), na 1000 prebivalcev v državah EU, 1995–2005

	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005
EU-25	1,5	1,5	2,9	4,0	4,3	4,4	3,6
EU-15	1,9	2,9	3,6	4,7	5,1	5,2	4,1
EU-10	-0,4	-5,6	-0,6	0,1	0,5	0,5	0,8
Avstrija	0,3	2,2	5,4	4,3	4,7	7,6	6,8
Belgija	0,2	1,3	3,5	3,9	3,4	3,4	4,8
Ciper	10,1	5,7	6,6	9,7	17,2	21,3	19,0
Češka	1,0	0,6	-4,2	1,2	2,5	1,8	3,5
Danska	5,5	1,9	2,2	1,8	1,3	0,9	1,2
Estonija	-10,9	0,2	0,0	0,1	0,2	0,1	0,1
Finska	0,8	0,5	1,2	1,0	1,1	1,3	1,7
Francija	-0,3	1,7	2,0	2,2	2,2	4,0	1,6
Grčija	7,3	2,7	3,5	3,5	3,2	3,7	3,6
Irska	1,7	8,4	10,1	8,3	7,8	11,8	15,9
Italija	0,6	1,0	0,8	6,1	10,6	9,6	5,5
Latvija	-5,6	-2,3	-2,2	-0,8	-0,4	-0,5	-0,2
Litva	-6,5	-5,8	-0,7	-0,6	-1,8	-2,8	-2,6
Luksemburg	10,5	8,0	7,6	5,7	4,7	3,4	6,0
Madžarska	1,7	1,6	1,0	0,3	1,5	1,8	1,7
Malta	-0,5	25,8	5,7	5,1	4,1	4,5	2,3
Nemčija	4,9	2,0	3,3	2,7	1,7	1,0	1,0
Nizozemska	1,0	3,6	3,5	1,7	0,4	-0,6	-1,4
Poljska	-0,5	-10,7	-0,4	-0,5	-0,4	-0,2	-0,3
Portugalska	2,2	4,6	6,3	6,8	6,1	4,5	3,6
Slovaška	0,5	-4,1	0,2	0,2	0,3	0,5	0,6
Slovenija	0,4	1,4	2,5	1,1	1,8	0,9	3,2
Španija	1,8	9,7	10,8	15,7	14,9	14,3	14,8
Švedska	1,3	2,8	3,2	3,5	3,2	2,8	3,0
Združeno kraljestvo	1,1	2,4	2,6	2,7	3,0	3,8	3,2

Vir: Population and social conditions - Demography (Eurostat), 2006.

Slika: Mednarodne selitve po spolu in državljanstvu, Slovenija, 1995–2004

Vir: Statistika prebivalstva (SURS), 2006; preračuni UMAR.

Medregionalne razlike v BDP

Statistične regije v Sloveniji se med seboj razlikujejo tako po obsegu kot po strukturi dodane vrednosti, med njimi pa najbolj izstopa Osrednjeslovenska regija. Le-ta v povprečju ustvari dobro tretjino (35,5 % v letu 2004) vse slovenske bruto dodane vrednosti (BDV). Tretjino BDV skupaj ustvarijo tudi Podravska, Savinjska in Gorenjska regija, preostanek pa ostalih osem regij. Osrednjeslovenska regija je v letu 2004 skoraj tri četrtine BDV ustvarila v storitvenem sektorju, po čemer jo presega le Obalno-kraška regija. Po ustvarjeni BDV v predelovalnih dejavnostih in rudarstvu izstopata Jugovzhodna Slovenija in Koroška, v energetiki Spodnjeposavska in Zasavska, v gradbeništvu Pomurska in Notranjsko-kraška regija in v kmetijstvu Pomurska regija.

V obdobju od 2000 do 2004 (zadnji dosegljivi podatki) se je struktura BDV po regijah nekoliko spremenila, pri čemer se je v večini regij okrepil storitveni in tudi industrijski sektor, zmanjšal pa se je kmetijski sektor. Delež storitvenega sektorja je najbolj povečala Zasavska regija (za 4,4 odstotne točke), ki je hkrati najbolj zmanjšala delež predelovalnih dejavnosti in rudarstva (za 2,7 o.t.). Nadpovprečno rast storitvenega sektorja je imela v tem obdobju le še Osrednjeslovenska regija (2,5 o.t.). Večje spremembe v strukturi BDV so bile še v Jugovzhodni Sloveniji, Savinjski in Koroški regiji, kjer se je povečal delež industrije.

Po razvitosti, merjeni z BDP na prebivalca, dosega najvišje vrednosti Osrednjeslovenska regija, najnižje Pomurska, razlike med ostalimi regijami pa niso velike. Nadpovprečni BDP na prebivalca imata le dve regiji – Osrednjeslovenska in Obalno-kraška regija. V letu 2004 je Osrednjeslovenska presegla slovensko povprečje za 42,9 % in za 13 % povprečje EU-25. S tem se je njena prednost pred slovenskim povprečjem glede na leto poprej zmanjšala za 1,2 odstotne točke, medtem ko je vse do leta 2003 svojo prednost pred slovenskim povprečjem povečevala. Še vedno nadpovprečen, vendar bistveno nižji BDP na prebivalca, ima Obalno-kraška regija, ki je v letu 2004 za 3,2 % presegla slovensko povprečje (82 % EU-25). Njena prednost pa se je glede na leto 2003 zmanjšala za 0,2 odstotne točke. Prednost Obalno-kraške regije pred slovenskim povprečjem se zmanjšuje že vse od leta 2000 dalje, ko je presegala povprečje za 4,9 odstotne točke. Najnižji BDP na prebivalca ima že vsa leta Pomurska regija, ki je v letu 2004 dosegla 69 % slovenskega povprečja (oz. 55 % EU-25). Ostale regije dosegajo od 71,8 do 95,8 % slovenskega povprečja. Razlike med njimi niso velike, lahko pa jih razdelimo v tri skupine. V prvi so regije, ki dosegajo od 71 do 80 % slovenskega povprečja (Zasavska, Notranjsko-kraška, Koroška in Spodnjeposavska), v drugi tiste, ki dosegajo od 81 do 90 % slovenskega povprečja (Podravska, Gorenjska, Savinjska regija) in v tretji skupini regiji, ki dosegata več kot 90 % slovenskega povprečja (Jugovzhodna Slovenija in Goriška regija). V obdobju od 2000 do 2004 se je zaostanek večine regij za slovenskim povprečjem povečal, najbolj v Zasavski (za -7,5 o.t.), Spodnjeposavski (za -4,9 o.t.) in Koroški regiji (za -4,3 o.t.). V Zasavski in Spodnjeposavski regiji v tem obdobju opažamo tudi največja padca števila delovnih mest (v Zasavski za -10 % in Spodnjeposavski za -7,3 %). Svojo prednost pred slovenskim povprečjem in ostalimi regijami je najbolj povečala Osrednjeslovenska regija (za 3,2 o.t.), zaostanek za slovenskim povprečjem pa je zmanjšala tudi Podravska regija (za 1,7 o.t.). V obeh regijah se je povečalo tudi število delovnih mest, najbolj v Osrednjeslovenski regiji (za 4,7 %). Od leta 1999 dalje edino Osrednjeslovenska regija presega povprečje EU-25 in svojo prednost pred njim tudi vsako leto še nekoliko poveča. Od ostalih statističnih regij so v obdobju 2000-2004 tudi vse ostale regije zmanjšale zaostajanje za evropskim povprečjem razen Zasavske, ki ga je povečala za 0,7 o.t.

Najbolj uspešna regija (Osrednjeslovenska) ima 2,1-krat višji BDP na prebivalca kot najmanj uspešna (Pomurska), zato lahko Slovenijo po tem kazalniku uvrščamo med države članice z zmernimi medregionalnimi razlikami. V obdobju 2000–2004 se je razmerje med najbolj in najmanj uspešno regijo po bruto domačem proizvodu na prebivalca povečalo za 0,1 o.t. (z 2,0:1 na 2,1:1). Primerjava¹ medregionalnih razlik s petindvajsetimi državami članicami pa kaže, da so slovenske medregionalne razlike zmerne. V letu 2003 je bil najvišji BDP na prebivalca več kakor dvakrat višji od najnižjega kar v 12 od 19 držav članic. Največje medregionalne razlike so bile v Veliki Britaniji in Belgiji, kjer je bil BDP na prebivalca v regiji z najvišjo vrednostjo 3,7-krat oz. 3,1-krat višji kakor v regiji z najnižjo vrednostjo. Najnižje medregionalne razlike so bile na Irskem in Švedskem (pri obeh faktor 1,6). Velike medregionalne razlike v BDP na prebivalca so prisotne tako v starih kot v novih državah članicah, vendar pa podatki za leti 2002 in 2003 kažejo, da se rahlo zmanjšujejo v obeh skupinah držav. Zmerne medregionalne razlike v BDP na prebivalca (faktor okoli 2) najdemo skoraj vedno le v starih državah članicah in v Bolgariji (Regions, 2006).

Medregionalne razlike v BDP na prebivalca so se v obdobju od leta 2000 do 2003 nekoliko povečevale, predvsem v smeri povečevanja prednosti Osrednjeslovenske regije, v letu 2004 pa so se zmanjšale. Koeficient variacije² je boljši pokazatelj medregionalnih razlik kot primerjava ekstremnih vrednosti. Od leta 1998 do 2003 se je koeficient variacije nekoliko povečeval, v letu 2004 pa se je zmanjšal za 0,6 odstotne točke (na 25,7 %). Kljub zmanjšanju v zadnjem letu pa je bil koeficient variacije še vedno za 3,7 o.t. višji kot v letu 1995. Če iz analize izvzamemo najmočnejšo, Osrednjeslovensko regijo, ki ima najvišji BDP na prebivalca, se koeficient variacije zniža in znaša v obdobju 1995–2004 med 14,4 % in 17 %. Razlika med prvimi in drugimi koeficienti variacije kaže, da večina gospodarskih aktivnosti poteka v Osrednjeslovenski regiji, ki ima močno vlogo gospodarskega središča države ter tako pomembno vpliva na medregionalne razlike v Sloveniji.

Tabela: Bruto domači proizvod na prebivalca, indeksi, Slovenija = 100

Statistična regija	1995	2000	2001	2002	2003	2004
SLOVENIJA	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Osrednjeslovenska	137,1	139,7	140,6	140,9	144,1	142,9
Obalno-kraška	108,4	104,9	103,9	103,7	103,4	103,2
Gorenjska	88,6	87,4	88,3	88,0	86,9	86,1
Goriška	97,1	98,2	98,7	97,1	95,4	95,8
Savinjska	93,9	90,3	88,5	89,3	88,8	89,2
Jugovzhodna Slovenija	90,0	91,6	91,9	90,5	90,2	90,9
Pomurska	77,7	70,6	70,6	69,5	68,5	69,0
Notranjsko-kraška	76,4	79,4	78,2	78,6	76,4	77,0
Podravska	81,8	82,8	82,9	84,1	83,3	84,5
Koroška	79,3	81,8	81,5	80,4	78,0	77,5
Spodnjeposavska	83,5	84,5	85,4	84,4	79,9	79,6
Zasavska	83,6	79,3	75,1	72,8	71,7	71,8

Vir: Nacionalni računi, Regionalni bruto domači proizvod (SURS), 2006.

¹ Na ravni NUTS 2 regij. To raven ima 19 od 27 držav članic. V Sloveniji smo te razlike izmerili na teritorialni ravni NUTS 3 (statistične regije), kar ni povsem primerljivo s podatki iz ostalih držav članic. Na nižji teritorialni ravni so medregionalne razlike običajno celo večje.

² Koeficient variacije je definiran kot razmerje med standardnim odklonom in povprečjem, pri čemer je formula modificirana še z upoštevanjem različnih velikosti regij.

Medregionalne razlike v brezposelnosti

Stopnja registrirane brezposelnosti se v večini regij dokaj enakomerno znižuje od leta 2000 dalje, tako da so tudi relativna razmerja med regijami po tem kazalniku bolj ali manj nespremenjena. Upadanje stopnje registrirane brezposelnosti je posledica zmanjšanja števila brezposelnih zaradi večje ponudbe delovnih mest v regijah. Precej pa je k temu pripomoglo tudi črtanje brezposelnih iz evidenc zaradi različnih razlogov. V letu 2006 se je glede na leto 2000 stopnja registrirane brezposelnosti najbolj znižala v Podravski regiji (za 5,5 o.t.), Notranjsko-kraški (za 3,4 o.t.) in Gorenjski regiji (za 3,2 o.t.), povečala pa se je le v dveh regijah – v Goriški in v Koroški regiji (v obeh za 0,2 o.t.). Glede na leto 2005 pa se je stopnja registrirane brezposelnosti znižala v vseh statističnih regijah, najbolj pa v Zasavski (-1,8 o.t.). Tudi v letu 2006 ostaja na prvem mestu po registrirani stopnji brezposelnosti Pomurska regija (15,7 %), ki za okoli 66 % presega slovensko povprečje. Stopnja registrirane brezposelnosti v Pomurski regiji je že vrsto let med najvišjimi v Sloveniji, od leta 2002 dalje, ko je prehitela Podravsko regijo, pa najvišja. Poleg te regije so slovensko povprečje v letu 2006 presegle še Podravska, Zasavska, Savinjska, Spodnjeposavska in Koroška regija.

Medregionalne razlike v stopnji registrirane brezposelnosti so bile v letu 2006 najnižje po letu 2000. Po tem kazalniku se Slovenija med državami članicami EU uvršča v sredino. Stopnja registrirane brezposelnosti v Pomurski regiji je v letu 2006 za 2,5-krat presegla stopnjo v Goriški, kjer je le-ta najnižja. To razmerje se je od 2000 do 2006 znižalo za 0,6 o.t. in se v letu 2006 zmanjšalo za 0,1 o.t. glede na leto 2005. Koeficient variacije, ki je boljši pokazatelj medregionalnih razlik kot razmerje med ekstremnima vrednostima, je v letu 2006 tudi padel na najnižjo vrednost po letu 2000 (znaša 30 %). Medregionalne razlike v stopnji brezposelnosti, merjene s koeficientom variacije, so v Sloveniji še vedno precej nižje kakor v povprečju držav članic EU-25. Po tem kazalniku je namreč Slovenija v letu 2005 nekje na sredini med 21 državami, ki imajo tovrstne podatke na ravni NUTS 3. Če primerjamo Slovenijo samo s sosedi, so medregionalne razlike na Madžarskem nekoliko manjše (29,9 %) kakor v Sloveniji (30,9 %), medtem ko Italija močno izstopa, saj je imela v letu 2005 najvišji koeficient variacije regionalne brezposelnosti v EU (62,5 %). Glede na leto 2004 so se medregionalne razlike v stopnji brezposelnosti na ravni NUTS 3 v enajstih državah članicah EU zmanjšale, v desetih pa povečale. Med državami, ki so zmanjšale medregionalne razlike, so tudi Slovenija, Madžarska, Italija in Avstrija.

Kljub upadanju registrirane stopnje brezposelnosti so se strukturni problemi v nekaterih regijah v zadnjem letu povečali, tudi v tistih, ki sicer nimajo visoke stopnje registrirane brezposelnosti. Dolgotrajna brezposelnost, ki je nadpovprečna v Pomurski, Savinjski regiji, Jugovzhodni Sloveniji in Spodnjeposavski regiji, je nadpovprečno porasla v Osrednjeslovenski regiji in v Jugovzhodni Sloveniji (obe regiji s podpovprečno stopnjo registrirane brezposelnosti) in v Savinjski regiji sicer nadpovprečno stopnjo registrirane brezposelnosti. V vseh teh regijah je več kakor polovica iskalcev zaposlitve brezposelnih že več kakor leto. V vseh statističnih regijah, razen Obalno-kraški, je porasel tudi delež brezposelnih z najmanj višjo stopnjo izobrazbe, delež slabo izobraženih brezposelnih pa pada. Najvišji delež brezposelnih z najmanj višjo izobrazbo je v tistih regijah, ki imajo tudi sicer najbolj izobraženo prebivalstvo (Osrednjeslovenska, Goriška, Obalno-kraška in Gorenjska regija) pa tudi v Notranjsko-kraški regiji. V teh regijah predstavlja njihov delež že več kakor desetino vseh brezposelnih v regiji, največ v Osrednjeslovenski (13,1 %). Vse bolj narašča tudi delež iskalcev zaposlitve, starih nad 50 let. Le-teh je bilo v letu 2006 največ v Gorenjski regiji (35,1%). V zadnjem letu se je njihov delež najbolj povečal v

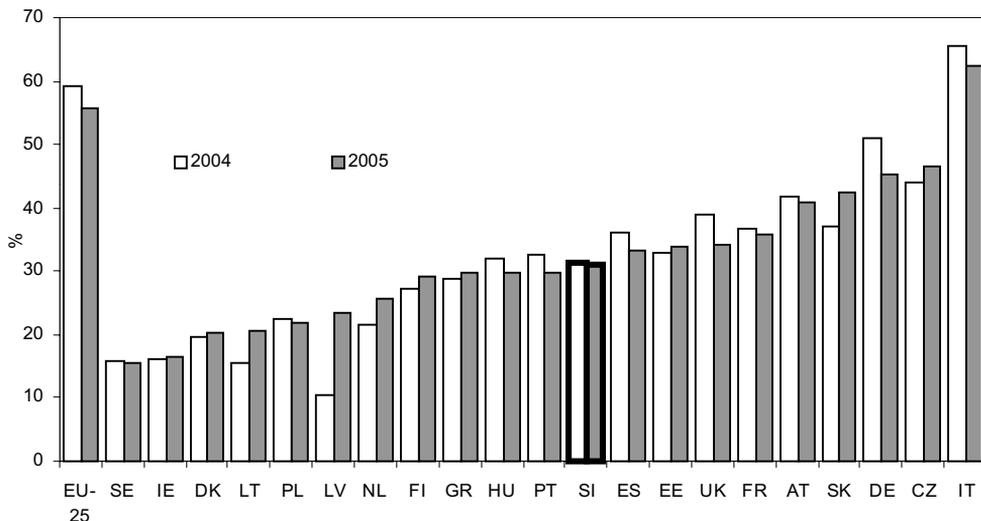
Gorenjski, Notranjsko-kraški in Goriški regiji. Pogosto je visok delež brezposelnih nad 50-im letom starosti povezan tudi z visokim deležem trajno presežnih delavcev¹. Tudi teh je okoli petina vseh brezposelnih na Gorenjskem, v Notranjsko-kraški in Spodnjeposavski regiji. V večini regij narašča delež žensk med brezposelnimi (stečajni v tekstilni industriji), ki je v vseh regijah že presegel polovico brezposelnih; največ pa jih je v Spodnjeposavski in Zasavski regiji.

Tabela: Stopnja registrirane brezposelnosti po regijah v obdobju 2000–2006, v %

Statistična regija	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
SLOVENIJA	11,8	11,2	11,3	10,9	10,3	10,2	9,4
Osrednjeslovenska	8,8	8,0	7,7	7,5	7,5	7,6	7,2
Obalno-kraška	8,8	8,7	8,3	8,0	7,9	7,5	7,2
Gorenjska	9,7	8,7	8,2	8,0	7,6	7,3	6,4
Goriška	5,9	5,6	6,1	6,3	6,7	6,5	6,2
Savinjska	13,1	13,1	13,6	13,1	12,5	12,7	11,6
Jugovzhodna Slovenija	10,4	9,6	9,7	8,4	8,2	8,8	8,6
Pomurska	16,7	16,3	17,7	17,6	16,8	17,1	15,7
Notranjsko-kraška	10,4	9,4	8,8	8,6	8,1	7,9	7,0
Podravska	18,1	17,4	17,1	15,8	14,2	13,5	12,7
Koroška	9,9	9,9	11,3	12,2	11,4	10,6	10,1
Spodnjeposavska	13,4	13,9	14,1	14,6	12,7	11,5	10,5
Zasavska	14,9	14,3	14,8	15,6	14,4	13,8	12,0

Vir: SURS.

Slika: Koeficient variacije regionalne brezposelnosti na NUTS 3 ravni¹, 2005

Vir: Eurostat.

Opomba: ¹ Vir za te primerjave so podatki Eurostata o koeficientu variacije na NUTS 3 ravni, ki jih Eurostat izračuna iz podatkov Ankete o delovni sili in registrirani brezposelnosti, ki mu jih pošljejo nacionalni uradi za statistiko oz. ustrezne nacionalne institucije.

¹ Brezposelne osebe, ki jim je delovno razmerje prenehalo zaradi trajnega prenehanja potreb po delu v podjetju.

Izdana gradbena dovoljenja

Rast površine stavb, predvidene z izdanimi gradbenimi dovoljenji, se je v letu 2006 močno pospešila. Skupna površina stavb, ki je bila predvidena z izdanimi gradbenimi dovoljenji, je bila v letu 2005 za 6,0 % večja kot leto pred tem, v letu 2006 pa se je povečala kar za 34,6 %. Skupna površina se je tako povečala že peto leto zapored (v štirih letih skupaj za 74,8 %).

V letu 2006 se je v segmentu stanovanjskih stavb povečala skupna površina vseh vrst stavb. Skupna predvidena površina stanovanjskih stavb, ki se je po treh letih zniževanja v letih 2003–2005 zopet povečevala (skupaj za 55,3 %), se je v letu 2006 povečala za nadaljnjih 19,4 %. Od tega se je skupna površina povečala v enostanovanjskih stavbah (za 12,7 %), v dvostanovanjskih za 8,8 % in v tri- in večstanovanjskih za 35,1 %. Delež površine tri- in večstanovanjskih stavb v vseh stanovanjskih stavbah se je tako okreplil na 30,5 %, še leta 1999 pa je znašal le 8,9 %.

Skupna površina predvidenih nestanovanjskih stavb se je v letu 2006 močno povečala. V letih 2002 in 2003 se je skupna površina predvidenih nestanovanjskih stavb povečala skupno za 21,6 %, v letu 2004 pa znižala za 8,4 %. V letu 2005 se je površina povečala za 2,4 %, lani pa kar za 52,9 %, predvsem zaradi rasti površine predvidenih trgovskih in drugih stavb za storitvene dejavnosti (za 80,8 %) ter industrijskih stavb in skladišč (za 44,7 %). Glede na leto 1999¹ se je znatno okreplil delež industrijskih stavb in skladišč (za 13,5 odstotne točke na 32,3 %), zmanjšal pa delež upravnih in pisarniških stavb (za 21,3 odstotne točke na 6,0 %).

Število stanovanj, predvidenih z izdanimi gradbenimi dovoljenji v letu 2006, je bilo največje v zadnjih sedmih letih. V letih 1999–2002 se je število predvidenih stanovanj skupno znižalo za 9,8 %, v naslednjih treh letih pa povečalo za 42,4 %. V letu 2006 se je rast pospešila: število predvidenih stanovanj se je povečalo za 18,3 %, predvsem zaradi rasti v tri- in večstanovanjskih stavbah, kjer se je povečalo za 32,8 %.

Pregled predvidene skupne površine po statističnih regijah pokaže, da le-ta med leti precej niha². V letih do 2005 sta se okreplila deleža Gorenjske in Obalno-kraške regije, znižal pa se je predvsem delež Goriške regije. Lani se je močno okreplil delež Podravske regije in regije Jugovzhodna Slovenija. Delež Osrednjeslovenske regije se ohranja na približno enaki ravni, vendar pa se je po zadnjih podatkih za leto 2005 spremenila struktura znotraj te regije.

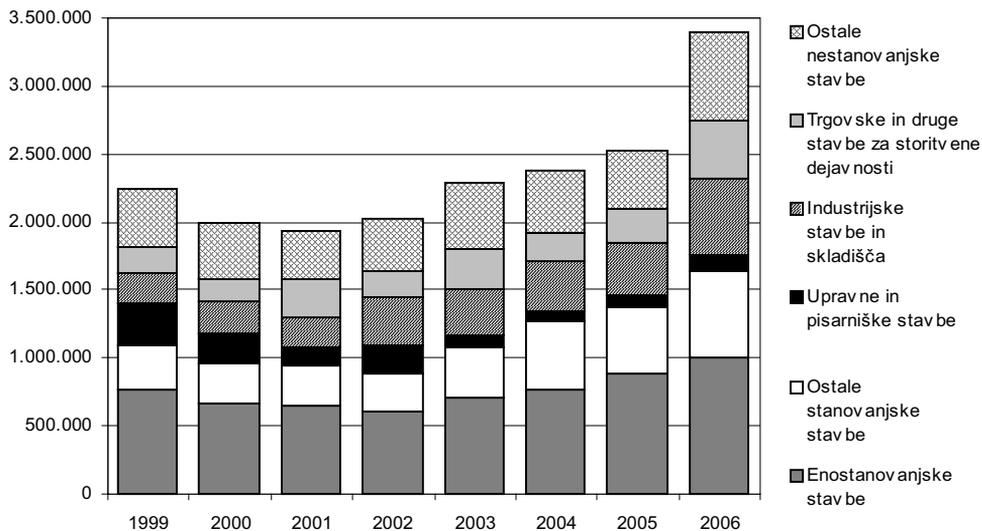
Tako po površini stanovanjskih kot nestanovanjskih stavb ima Osrednjeslovenska regija še vedno največji delež, znotraj te pa je po zadnjih podatkih za leto 2005 upadel delež mestne občine Ljubljana. V Osrednjeslovenski regiji je bilo v letu 2005 odobrene 25,8 % celotne površine predvidenih stavb v Sloveniji (pri stanovanjskih stavbah 29,8 %, pri nestanovanjskih pa 21,1 %), kar ne odstopa znatno od predhodnih let. V primerjavi s predhodnimi leti pa je prišlo do spremembe znotraj te regije. Predvidena površina vseh načrtovanih stavb v mestni občini Ljubljana se je v letu 2005 prepolovila in predstavljala le še 6,6 % celotne površine v Sloveniji. Na drugi strani pa se je okreplil delež ostalih občin v Osrednjeslovenski regiji; predvidena površina se je povečala za 86,1 %, tako da

¹ Podatki so na voljo od vključno leta 1999 naprej.

² Tako je bil npr. delež Podravske regije v skupni površini vseh predvidenih stavb v Sloveniji leta 1999 21,6 odstoten, naslednje leto pa se je znižal na 16,2 %.

je bil njihov delež že 19,3-odstoten. Znižanje predvidene površine v glavnem mestu in povečanje v ostalih občinah Osrednjeslovenske regije je bilo tako v segmentu stanovanjskih kot nestanovanjskih stavb.

Slika: Površina stavb, predvidena z izdanimi gradbenimi dovoljenji, v m²

Vir: SI-Stat podatkovni portal – Dovoljenja za gradnjo stavb (SURS), 2007.

Poraba gospodinjstev za kulturo

V letu 2004 (zadnji razpoložljivi podatki) se je nadaljevala rast deleža sredstev gospodinjstev, ki je namenjen kulturi¹. Večja blaginja v Sloveniji se kaže tudi s konstantno rastjo deleža sredstev, ki jih gospodinjstva namenjujejo za rekreacijo in kulturo. Leta 2000 so ta sredstva pomenila 8,5-odstotni delež vseh sredstev, ki so jih porabila gospodinjstva, leta 2004 pa že 11,1-odstotni delež vseh porabljenih sredstev. Približno tretjino teh sredstev predstavljajo sredstva za kulturne dobrine in storitve. Njihov delež se je po rahlem upadanju v letih 2001 in 2002 naslednji dve leti povečeval. Od teh je bilo 60 % porabljenih za medije, tako tiskane kot televizijo in radio, med katerimi pa se je v zadnjih dveh letih zaradi čedalje večje ponudbe precej povečal delež sredstev, namenjenih za televizijo in radio. Razveseljivo je, da se je tudi v letu 2004 nadaljeval trend rasti porabljenih sredstev za nakup kinematografskih, gledaliških vstopnic in vstopnic za koncerte. Od leta 2000, ko so gospodinjstva za nakup navedenih vstopnic potrošila 1,3 % vseh sredstev, se je delež te porabe povečal na 4,7 % vseh sredstev. Manj spodbudni so podatki na področju nakupa knjig in medijev za snemanje slike in zvoka (plošča, kasete, videokaseta, disketa, CD-plošča, CD-rom, filmski trak, film za fotoaparati ipd.). Že od leta 2002 upada predvsem delež sredstev, ki jih gospodinjstva namenjujejo za nakup strokovnih in leposlovnih knjig.

Delež porabe gospodinjstev za kulturo in rekreacijo je v Sloveniji v zadnjih letih na ravni povprečja EU. Če Slovenijo primerjamo z drugimi članicami, lahko ugotovimo, da so slovenska gospodinjstva za kulturo in rekreacijo v letu 2005 namenila podoben delež vseh sredstev kot nemška. Vsekakor pa precej večji kot poljska gospodinjstva, ki so za kulturo in rekreacijo v letu 2005 namenila le 6,5 % vseh porabljenih sredstev, pa tudi npr. italijanska (7,1 %), madžarska (7,9 %) ipd. Precej pa Slovenci po porabi finančnih sredstev za kulturo in rekreacijo zaostajamo za Britanci, ki za kulturo porabijo nad 12 % vseh sredstev (od leta 2000 dalje). Med razpoložljivimi podatki za države EU-10 lahko v zadnjih letih opazimo trend zviševanja teh deležev, razen na Češkem in Poljskem, kjer se znižujejo.

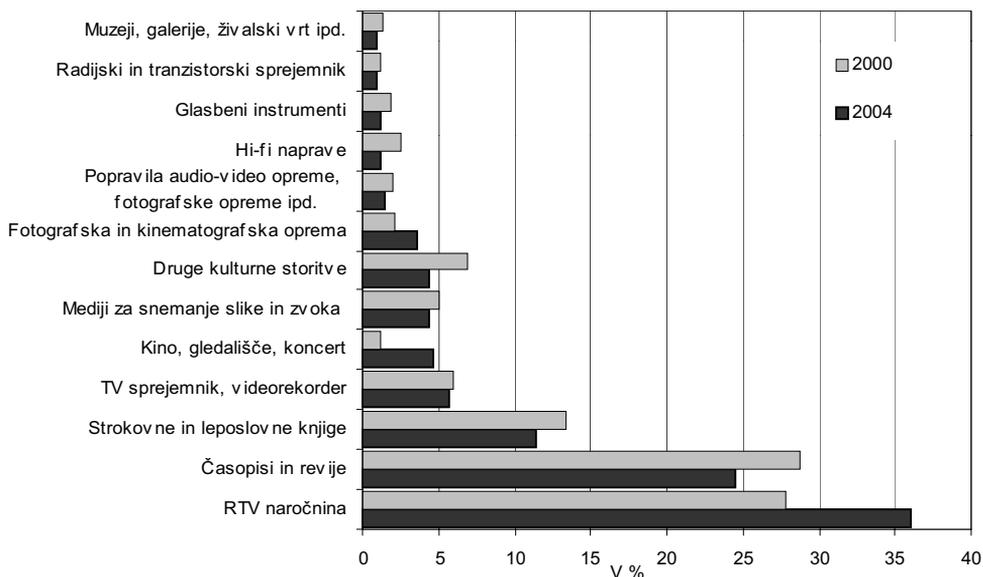
¹ Na podlagi ankete SURS o porabi v gospodinjstvih.

Tabela: **Rekreacija in kultura, delež v skupni porabi gospodinjstev, v %**

	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005
EU-25	9,1	9,8	9,7	9,7	9,6	9,6	9,6
Avstrija	11,1	12,0	12,0	11,9	11,7	11,7	11,8
Belgija	9,1	10,1	9,8	9,3	9,3	9,2	9,2
Ciper	7,4	7,6	7,7	7,9	7,9	8,1	8,0
Češka	11	11,5	11,6	11,8	11,4	11,8	11,6
Danska	10,2	11,0	10,9	10,8	10,5	10,6	n.p.
Estonija	5	7,0	6,8	6,7	6,8	6,6	7,9
Finska	10,7	11,4	11,4	11,1	11,1	n.p.	11,4
Francija	8,5	8,9	8,9	9,0	9,0	n.p.	9,2
Grčija	5,1	5,6	5,7	5,8	5,8	6,0	n.p.
Irski	7,7	7,4	7,6	7,0	6,9	7,3	7,5
Italija	7,3	7,5	7,5	7,5	7,3	7,4	7,1
Latvija	3,6	5,8	6,8	6,8	7,1	n.p.	n.p.
Litva	2,8	6,2	6,7	n.p.	n.p.	n.p.	7,4
Luksemburg	8,5	7,7	8,2	8,1	8,3	n.p.	7,9
Madžarska	8,0	7,5	7,6	7,7	7,8	7,9	7,9
Malta	n.p.	10,6	11,1	10,8	10,6	11,1	10,9
Nemčija	9,2	10,1	9,9	9,7	9,5	9,4	9,5
Nizozemska	11,0	11,2	11,0	10,9	10,6	10,3	10,1
Pojlska	8,1	8,6	7,3	7,0	7,2	n.p.	6,5
Portugalska	6,3	6,6	6,6	6,6	6,6	n.p.	n.p.
Slovaška	7,5	8,5	9,3	9,3	8,5	8,4	8,7
Slovenija	8,0	9,3	9,4	9,4	9,5	9,7	9,6
Španija	8,5	8,5	8,5	8,4	8,4	n.p.	n.p.
Švedska	10,4	11,9	12,1	11,8	11,9	11,9	11,8
Združeno kraljestvo	11,5	12,1	12,1	12,4	12,6	12,7	12,6

Vir: Eurostat - National Accounts, 2006.

Slika: **Potrošnja gospodinjstev za kulturo glede na vrsto dobrin, v Sloveniji v letih 2000 in 2004¹**

Vir: Anketa o porabi v gospodinjstvih (SURs), 2006, izračuni Ministrstva za kulturo.

Opombe: ¹ Podatki iz obdobja treh let (1999–2001) so preračunani na leto 2000 kot referenčno leto. Podatki iz obdobja treh let (2003–2005) so preračunani na leto 2004 kot referenčno leto.